

АКТУАЛИЗИРАН ДОКУМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РУСЕ 2010 – 2013г.

Съдържание

1. Въведение
2. Актуализиран социално-икономически профил на областта
   - 2.1. Географско положение и обхват
   - 2.2. Природно-ресурсен потенциал
   - 2.3. Екологична картина
     - 2.3.1. Въздух
     - 2.3.2. Води
     - 2.3.3. Почви
     - 2.3.4. Шум
     - 2.3.5. Отпадъци
     - 2.3.6. Защитени природни обекти на територията на областта
   - 2.4. Демографска картина
   - 2.5. Човешки ресурси
     - 2.5.1. Пазар на труда
     - 2.5.2. Образование
     - 2.5.3. Здравеопазване
     - 2.5.4. Социална политика
     - 2.5.5. Култура
   - 2.6. Икономика и инвестиции
     - 2.6.1. Общ стопански профил на региона
     - 2.6.2. Инвестиционна среда
       - 2.6.2.1. Разходи за ДМА и придобити ДМА
       - 2.6.2.2. Чуждестранни преки инвестиции
     - 2.6.3. Селско стопанство
       - 2.6.3.1. Растениевъдство
       - 2.6.3.2. Животновъдство
       - 2.6.3.3. Горско стопанство
     - 2.6.4. Туризъм
   - 2.7. Техническа инфраструктура
     - 2.7.1. Водостопанска инфраструктура
     - 2.7.2. Транспортна инфраструктура
     - 2.7.3. Енергийна инфраструктура

2.7.4. Съобщителна инфраструктура

3. Актуализиран SWOT анализ на Област Русе
4. Актуализирана стратегия за развитие на Област Русе
5. Обща оценка на необходимите ресурси
6. Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа
7. Критерии за оценка изпълнението на стратегията
8. Стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие
9. Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

Приложение 1: Текущи проекти на общините в Област Русе

Приложение 2: Предстоящи проекти на общините в Област Русе

Приложение 3: Списък на приоритетните за проектиране и реконструкция републикански пътища на територията на Област Русе

Приложение 4: Списък на участъци от републиканските пътища с необходимост от спешна рехабилитация/реконструкция на територията на Област Русе

Приложение 5: Информация за проектната готовност за изпълнение на проекти за рехабилитация и реконструкция на обекти от общинската пътна и улични мрежи в общините на територията на Област Русе

1. Въведение

Присъединяването на България към Европейския съюз и произтичащите от това нови възможности и перспективи за развитие на страната отреждат приоритетно значение на темата за регионалното планиране и управление във вътрешнополитическия дневен ред. Тези процеси се регулират от Закона за регионалното развитие (ЗРР), който регламентира въвеждането на интегрирана система от планови документи, формулиращи дългосрочните цели и приоритети за регионалното развитие на Република България. По този начин ЗРР урежда обществените отношения във връзка с планирането, програмирането, управлението, финансирането, държавното подпомагане, мониторинга и оценката на процесите на регионално развитие в страната.

Стратегическото планиране на областно равнище се осъществява чрез Областна стратегия за развитие (ОСР). Тя определя целите и приоритетите за развитие на областта и действията, необходими за тяхното постигане. ОСР е инструмент за анализ на взаимодействащите помежду си природни и социално-икономически системи, даващ възможност за отчитане на тяхното състояние и динамика, както и за формулиране на адекватни политики за планиране и управление на територията на областта.

ОСР определя рамката за развитие и устройство на областта и е стратегически документ, който кореспондира с Регионалния план за развитие и Общинските планове за развитие. Тази тясна взаимовръзка между отделните равнища на планиране управление в страната е гарант за по-голям синхрон и допълняемост при стратегическото целеполагане с оглед на регионалното развитие.

Новите социално-икономически реалности в Европа, в това число приетата Стратегия „Европа 2020", предвиждаща прилагането на интегриран подход при планирането и осъществяването на секторните политики, поставят на преден план необходимостта от интегриране на 3-те нови форми на растеж, а именно интелигентен, устойчив и приобщаващ, развитието на държавите и регионите в Европа.

Настоящият актуализиран документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие (АДИОСР) на Област Русе има за цел да направи преглед и оценка на социално-икономическия профил на региона и неговото развитие през последните пет години, както и да адаптира стратегическите цели и приоритети за развитие на областта към съвременните условия на тяхното изпълнение, в това число:

- Пълноправното членство на Република България в Европейския съюз от 01.01.2007г.;
- Регламентите на ЕС за управление на Структурните и Кохезионния фонд в периода 2007 – 2013г.;
- Процесите на програмиране на регионалното развитие и действието на Оперативните програми на територията на Република България;
- Промененият териториален обхват на районите за планиране (ниво 2) в страната;
- Процесите по изготвяне и актуализиране на стратегически документи в обсега на секторните политики на национално ниво;
- Процесите на подготовка на Стратегията на Европейския съюз за развитие на Дунавското пространство;
- Влиянието на глобалните икономически тенденции върху стопанския профил на страната и региона, в т. ч. световната финансова и икономическа криза.

При изготвянето на АДИОСР на Област Русе е отчетена ролята на Областната стратегия за развитие, като документ, имащ за цел да дефинира общи интереси на групи общини на територията на областта и, едновременно с това, да дефинира междуобластни и дори трансгранични интереси и приоритети. Важни елементи на процеса на актуализация са критичните анализ и оценка на напредъка в изпълнението на първоначално формулираните стратегически цели и приоритети в развитието на областта, както и тяхното адаптиране към настоящите социално-икономически условия и политически контекст. Не на последно място, използването на индивидуалните сравнителни предимства на региона и мобилизирането на собствените ресурси за развитие се явяват съществени катализатори от гледна точка на постигането на по-висока конкурентоспособност на Област Русе, респективно и за постигането на по-голяма степен на териториално сближаване.

2. Актуализиран социално-икономически профил на областта

2.1. Географско положение и обхват

Област Русе е разположена в Северна България и заедно с областите Велико Търново, Габрово, Разград и Силистра (ниво NUTS 3) попада в териториалния обхват на Северен Централен район (СЦР) (ниво NUTS 2), в съответствие с Регламент 1059/2003 на ЕС.

Областта има площ от 2803,4 кв. км. и 249 144 жители. Състои се от 8 общини – Борово, Бяла, Ветово, Две могили, Иваново, Русе, Сливо поле и Ценово, в които функционират общо 67 кметства. Населените места са 83, от които 9 са градове и 74 – села. Най-голямата община е Русе (175 210 жители), с административен център град Русе – най-голям град в СЦР и пети по големина в страната.

Сред основните конкурентни предимства на Област Русе е нейното стратегическо транспортно-географско разположение. На територията й се пресичат два от деветте европейски транспортни коридора - №7 (Дунавската водна магистрала) и №9 Меридионален сухоземен транспортен коридор, свързващ Балтийско с Егейско море). През областта преминават също така и ж.п. линиите София-Варна и Русе-Варна, осъществяващи връзката на българска територия между р. Дунав и Черно море, както и път I-5 (Е-85) Русе-Велико Търново и път II–21 Русе-Силистра.

Карта 2.1.1.: Общоевропейски транспортни коридори, преминаващи през България (СЦР)

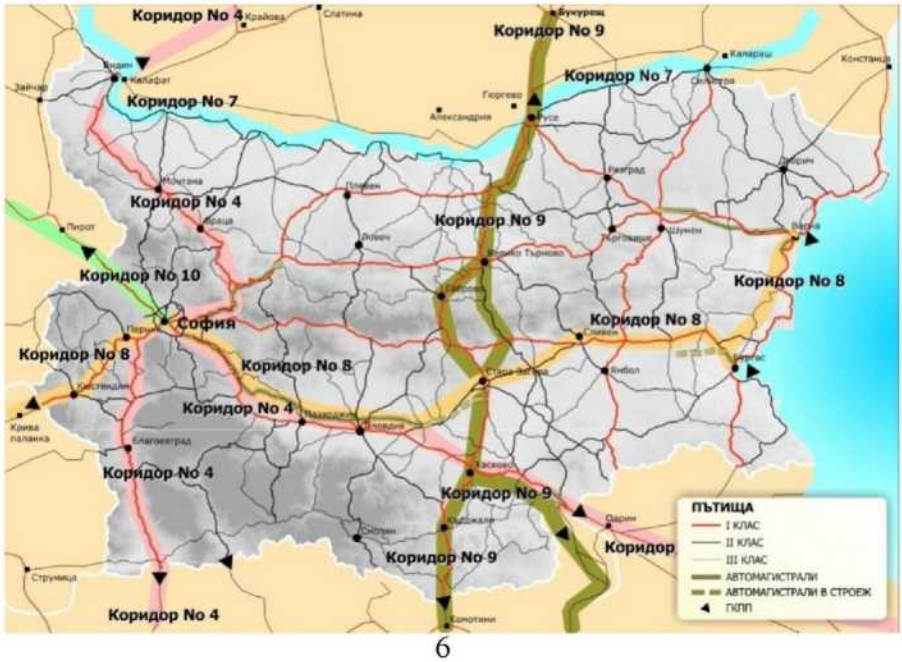

Източник: Министерство на транспорта

Северната граница на Област Русе преминава по поречието на р. Дунав и съвпада с държавната граница с Румъния, където областта граничи с префектура Гюргево. Принадлежността на Русе както към Дунавския макро-регион, така и към района на Черноморско сътрудничество съществено благоприятства социално-икономическото развитие на областта.

Карта 2.1.2.: Общини в Област Русе

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Община Борово

Борово е Дунавска община - на изток и североизток граничи с общините Иваново и Две могили, на запад и юг – с Ценово и Бяла. Състои се от седем населени места – общинският център – гр. Борово и селата Волово, Брестовица, Обретеник, Екзарх Йосиф, Горно Абланово и Батин. През общинския център минава 4-та ЖП линия Русе-Горна Оряховица, където е разположена и ЖП гара Борово. Друга важна транспортна артерия е път I-5 Русе-София.

Към м. февруари 2010г. жителите на общината наброяват 7052 души, от които - 3644 жени и 3408 – мъже.

Структуроопределящи са селското стопанство, леката и хранително вкусовата промишленост – на територията на общината дейност развиват земеделски кооперации и арендатори, производители на чорапи, чорапогащи и трикотажни изделия, машиностроително предприятие, мелница, производител на надувни изделия, месопреработвателно предприятие, дървопреработващи предприятия.

Въпреки съществуващия потенциал (наличие на природни предпоставки), туризмът не е добре развит. Възможности за това предоставя Дунавският бряг при с.Батин и горските масиви около населените места. В с.Екзарх Йосиф се намира единствената в Русенска област етнографска сбирка на открито и зоокът. През 1974г. в землището на град Борово бе открита най-голямата и значима част от културно-историческото наследство на общината – Тракийското сребърно съкровище от Борово.

Община Бяла

Община Бяла е разположена в най-южната част на област Русе по долното течение на река Янтра. Площта й възлиза на 341 км², а населението й – на 14 962 жители. Структурата на общината представлява общинския център – гр. Бяла и девет Кметства – Бистренци, Босилковци, Ботров, Дряновец, Копривец, Лом Черковна, Пейчиново, Полско Косово, Стърмен, и едно Наместничество – Пет Кладенци.

Археологически и други факти доказват, че територията на Бяла е била населявана още през древността. В началото на 17в. Бяла е малко селце с 20-30 души. След Освобождението е най-голямото селище в околността с добре развито скотовъдство, земеделие, кожухарство, мутафчийство, лозарство и пчеларство. Географското положение на Бяла спомага за утвърждаването й като център на околия с 34 села и средище на богат селскостопански и културен център.

Визията за развитие на културните процеси в общината се основава на разбирането за културата като важен фактор за развитието на общността. На територията на Община Бяла функционират десет читалища, които развиват богатата културна дейност и съхраняват българското и местно културно наследство. Основни туристически забележителности са „Моста на Кольо Фичето на река Янтра" и музей „Освободителна война".

В Община Бяла има добри условия за развитие на спортно-състезателна дейност. Спортният комплекс разполага с игрище за футбол и лекоатлетическа писта, които се поддържат в много добра форма, тренировъчно игрище, игрище за хандбал и за тенис на корт.

Община Ветово

Община Ветово се намира в Северна България и е една от съставните общини на Област Русе. Общината има 6 населени места: Ветово, Глоджево, Кривня, Писанец, Сеново, Смирненски.

Населението в Община Ветово (по данни на НСИ - ТСБ - РУСЕ към 31.12.2008 г.) обхваща 15 153 души, от които 10 133 – в градовете и 5 020 – в селата. Живущите на територията на общината са 6,03% от населението на Област Русе.

Промишлеността в Община Ветово се характеризира най-вече с дейността на фирма „Каолин" АД, работеща в сферата на минното дело – добив и преработка на каолин, както и множество малки предприятия от хранително-вкусовата и шивашката промишленост.

Природните богатства със стопанско значение са находищата на каолин и кварцов пясък при гр. Ветово, гр. Сеново, с. Топчии и с. Кривня (Община Ветово), на строителен варовик при селата Пиргово, Красен и Божичен (Община Иваново) и с. Басарбово (Община Русе), на камък и вар (с. Ценово) и инертните материали от р. Дунав. Сред карстовите форми при гр. Ветово и при с. Писанец (Община Ветово) има каолинова суровина. По-голяма част от областта е покрита с льос или льосовидни глини (с най-голяма дебелина при р. Дунав – 20 до 50 м.). Разпространени са и алувиалните наслаги, предимно по поречията на реките.

Водният ресурс на Община Ветово се базира най-вече на водите на реките Бели Лом и Тополница, които се характеризират с ограничено локално значение. През територията на общината протичат подпочвени реки, което дава възможност за направата на дълбоко-сондажни кладенци „Кайнака" в град Ветово, и сондажни кладенци в местността „Курторман" между гр. Гложджево и гр. Ветово.

В околностите на с. Кривня се намира крепостта „Синград", проучена археологически. Установено е старо селище по керамика от римско и византийско време. Интерес представляват и скалните манастири, свързани с българското средновековие. Около с. Кривня са известни местностите „Срещу чекърца" и „Чеснова карана". При крепостта „Калето" е имало антично селище от IV век. Тук е имало светилище на Херос. В района около гр. Сеново е открита антична крепост „Сиври карана".

Община Две могили

На територията на Община Две могили има 12 населени места: Две могили, Баниска, Бъзовец, Кацелово, Батишница, Чилнов, Помен, Каран Върбовка, Острица, Могилино, Широково и Пепелина.

Населението на общината (по данни на Националния статистически институт към 31.12.2008 г.) обхваща 10 574 души, от които 41,5 на сто са в гр. Две могили и останалите в селата. Живущите на територията на общината са 4,2% от населението на Област Русе.

Икономическият облик на Община Две могили се определя от селското стопанство, преработващата промишленост и услугите.

Язовирът, разположен в близост до с. Баниска е атракция за любителите на риболова. Местността Аязмото в село Каран Върбовка е посещавана ежегодно от стотици туристи от страната, заради водата от извора, смятана за лечебна.

Водеща забележителност на общината е Пещера Орлова чука. Тя се намира в скален масив край село Пепелина по поречието на река Русенски Лом. Дълга е 13 500 метра и по този признак се нарежда на второ място в страната. Откриването и става случайно през 1941 г. Тя е една от най-красивите пещери в България. В галериите й живеят над 15 пещерни вида. Най-големи колонии са образували прилепите голям и малък подковонос, както и остроух нощник. В скалните галерии се размножава и вида писклив прилеп, който е уникален за цяла Европа. Русенската областна управа, Окръжният съвет на румънския град Гюргево и екологичната организация „Нов шанс" са разработили проект за опазване на биоразнообразието в пещерата Орлова чука. Проектът е една от осемте инициативи, с които двете страни кандидатстват за европейско финансиране по програмата ФАР-Трансгранично сътрудничество. Проектът цели да се подобрят условията за живот и размножаване на колониите прилепи в скалното им жилище.

Община Иваново

Община Иваново включва 13 населени места: Щръклево, Пиргово, Тръстеник, Сваленик, Иваново, Красен, Мечка, Кошов, Червен, Божичен, Нисово, Церовец, Табачка.

Населението в Община Иваново, към 31.12.2008 г., по данни на НСИ - ТСБ - РУСЕ , възлиза на 10 633 души, което представлява 4,23 на сто от населението на Област Русе. Иваново е една от общините в страната с намаляващо и застаряващо население.

Икономическият облик на Община Иваново се определя от развитието на селското стопанство. Освен земеделски, потребителни кооперации и частни земеделски производители, в с. Иваново е седалището на „Прециз Интер холдинг" АД (производство на алуминиеви тръби и профили).

Най-значим хидроресурс за общината са водите на река Дунав. Речната мрежа е сравнително гъста в нея влизат реките Русенски, Бели, Мали и Черни Лом, които имат ограничено стопанско използване. Общата дължина на реките е 47 км, а площта на водосборните басейни 16 хил. кв. м. Заливните тераси на реките имат потенциал от подпочвени води.

Забележителности и защитени обекти:

Големият каньон в Дунавската равнина, скални манастири и църкви

Каньонът на Русенски Лом е каньон в равнината - с многобройни меандри, със стръмни и отвесни варовикови откоси и скални венци, надупчени от множество пещери и скални ниши.

Ивановските скални църкви. Скалните църкви са в долината на р. Русенски Лом край старото село Иваново. Комплексът от средновековни църкви, параклиси и монашески килии, издълбани в скалите и стенописите в тях са включени в Списъка на ЮНЕСКО за световното природно и културно наследство и има статут на археологически резерват.

Археологически резерват „Средновековен град Червен". Намира се на 30 км от Русе, сред скалистите меандри на река Черни Лом.

Природен парк Русенски Лом. Разположен е в красива каньоновидна долина на последния десен приток на река Дунав – река Русенски Лом и нейните притоци Бели, Черни и Малки Лом. Територията е защитена от 1970 г., когато е обявена за Природен парк. .На територията на парка са наблюдавани 192 вида птици, като 172 от тях са редки или защитени. От 67 вида бозайници, 30 са защитени.Три дървета са на възраст над 300 години – круша в местността Чилингира, дъб до пътя Щръклево – Нисово и бял бряст в местността Одалийка. От 800 растителни вида са защитени 35.

Нови културни изяви: Международен пленер на художници „Русенски Лом – Дунав", Национален литературен конкурс „Светлоструй", детски екопразник „Дар на природата – да го съхраним" – продължение на делото на средновековни зографи и граматици.

Община Русе

Община Русе е разположена в Североизточна България на високия десен бряг на р. Дунав. Тя граничи с общините Сливо Поле, Ветово, Иваново и Кубрат. Река Дунав свързва град Русе с десетте дунавски страни, както и със страните по Рейн чрез каналните връзки на Западна и Централна Европа.

Селищната мрежа на общината включва 14 населени места – 2 града и 12 села. Средното разстояние между населените места е сравнително малко, като варира в широк диапазон – от 8 км до 30 км.

Икономиката на Община Русе е относително добре диверсифицирана, като липсват доминиращи индустриални отрасли. Водещи са :

- Металургия, машиностроене и металообработване;
- Производство на химични вещества, химични продукти и химични влакна;
- Производство на текстил, облекло и други шивашки изделия;
- Производство на хранителни продукти;
- Строителство;
- Туризъм.

Град Русе и Община Русе имат положителна динамика и устойчивост в икономиката. Завършвано е преструктурирането на отрасли, които бяха държавен монопол. Преобладаваща е частната собственост при водещите производители/ износители. Налични са сравнителни конкурентни предимства (физически и човешки капитал) в производството на определени продукти – кораби, моторни и индустриални масла, бои и лакове и др. Налице е добре развита подкрепяща бизнеса инфраструктура – нестопански бизнес-асоциации, финансов сектор, консултантски фирми.

Наличието на висши училища с доказан изследователски потенциал създава условия за обучение на кадри за ключови позиции във водещите индустрии за общината. Русенският бизнес навлезе в румънския пазар, за което влияние оказа и широкия спектър от дейности и проекти по Оперативна програма „Трансгранично сътрудничество България – Румъния". Изгради се нова индустриална зона „Индустриален парк – Русе" с модерна комуникационна инфраструктура. Привлечени са стратегически инвеститори като френската фирма „Монтюпе" и испанската фирма „Керос".

Устойчивостта на икономиката и решаването на редица социални проблеми е въпрос на съвместни мероприятия на публичните власти с бизнеса и НПО.

Създадени са условия за реализация на ПЧП, като е разработена и утвърдена Наредба за осъществяване на ПЧП от ОбС - Русе.

Община Сливо поле

Община Сливо поле се намира в Североизточна България, на 20 км. източно от гр. Русе. Общата площ на общината е 276 кв.км. Общинският център гр.Сливо поле е разположен на 5 км от река Дунав от двете страни на главен път II-21 (Русе- Силистра). Границата с река Дунав е 24 километра по протежение на реката. Водите на реката са използваеми за напояване на крайбрежните низини, транспорт, риболов, за технически нужди и др. Теренът в по-голямата си част е равнинен.

Основният поминък на населението в Община Сливо поле е селскостопанското производство. В сравнение с останалите селски общини от област Русе Община Сливо поле е на първо място по брой на постоянно заети в селското стопанство.

Относителният дял на отраслите в Общината по данни на НСИ - ТСБ - РУСЕ за 2004 год. в процентно съотношение е: селско стопанство – 84%, промишленост – 7%, услуги – 9%.

Община Сливо поле обхваща един град – общинският център гр. Сливо поле и 10 села, с население общо 11 635 жители, от които само в гр. Сливо поле и с.Голямо Враново живеят 5978 жители, т.е. около 50% от населението на общината. Етническата структура на населението като процентно съотношение по данни на НСИ – ТСБ - РУСЕ е: българи – 48,56%, турци – 38,84%, роми – 6,89% и др. 5,71%. По данни на Агенцията по заетостта към 29.02.2008 г. нивото на безработицата е 12,16% - наблюдава се понижение в сравнение с 2005 г., когато нивото на безработицата е било 24,9%.

Община Ценово

Община Ценово е северозападната граница на Област Русе. Разположена е при най-големите завой на река Янтра и вливането ѝ в река Дунав. Общината включва 9 населени места и заема площ от 249,7 кв. км. Това са: Ценово, Караманово, Новград, Долна Студена, Белцов, Кривина, Пиперково, Джулюница, Беляново.

Населението в община Ценово (по данни на НСИ - ТСБ - РУСЕ към 31.12.2008 г.) е 6 390 души. Живущите на територията на общината са 2,5% от населението на Област Русе.

Икономическият облик на Община Ценово се определя от развитието на селското стопанство и предприятията от преработващата промишленост. От земеделски кооперации, сдружения и частни земеделски стопани се обработват около 142 612 дка, които са засети предимно с пшеница, царевица, ечемик. Не малък е делът и на животновъдството в личните стопанства, където се отглеждат предимно крави, овце, свине, птици.

Откритите археологически разкопки край с. Кривина от римския кастел „Ятрус" представляват останки от римски и ранновизантийски град разрушен от аварите в началото на VII век.

В с. Новград съществува етнографски музей. Историческа забележителност е и паметника на Хаджи Димитър и Стефан Караджа на устието на река Янтра.

2.2. Природно-ресурсен потенциал

Във физикогеографско отношение Област Русе се отличава със сравнително еднообразен релеф. Той е преобладаващо низинен и равнинно-хълмист, което благоприятства земеделието, както и цялостното развитие на техническата инфраструктура.

На север Област Русе граничи с река Дунав, като заема част от Източната Дунавска равнина.

Община Сливо поле е разположена в Бръшленската низина – най-голямата крайдунавска низина, простираща се между Русе и Тутракан, с площ около 320 кв. км. Бръшленската низина, подобно на останалите територии в близост до реката, се характеризира с ниска заливна част, с високи подпочвени води и алувиално-ливадни почви (3 – 4 м над речното равнище) и с надзаливна част, образувана от кредни скали, покрити с льос, с дълбоки подпочвени води и черноземни почви (над 60 м височина).

Землището на Община Ветово заема западните склонове на Разградските височини и западната част на Лудогорското плато. Разградските височини се простират дъговидно между долините на реките Черни и Бели Лом, с обща посока запад-изток и преминават в Лудогорско плато. Изградени са от седиментни скали и се наблюдават карстови подземни води.

Лудогорското плато е обширно, разположено на изток от р. Бели Лом до долината на р. Карамандере. Високо е около 300 м. Силно е прорязано от

каньоновидните долини на реки и суходолия. Изградено е от варовици и мергели, припокрити с льос. Характерни са карстовите форми.

Териториите, разположени по западната част на Разградските височини и Лудогорското плато, са изградени от седиментни скали, наблюдават се карстови подземни води. Реките Черни и Бели Лом са разположени в каньоновидни долини и въпреки малката надморска височина са налице ареали с полупланински облик и пейзажна атрактивност – потенциал за развитие на туризъм (Поломието).

Средната надморска височина на територията на областта е 150 – 200 метра. В землището на гр. Борово се намира най-високата точка на Област Русе (289 м над морското равнище).

Територията на Област Русе геоложки принадлежи към Мизийската платформа. Областта е бедна на полезни изкопаеми. Преобладават само нерудните полезни изкопаеми. В областта са открити и се изследват кварцов пясък, облицовъчен варовик и каолин. Те са база за развитието на добивната, керамичната и порцеланово-фаянсовата промишленост, както и на други обработващи отрасли. Находищата имат лещовиден пластов характер.

Със стопанско значение са находищата:

- на каолин и кварцов пясък при гр. Ветово, гр. Сеново, с. Топчии и с. Кривня (Община Ветово);
- на строителен варовик при селата Пиргово, Красен и Божичен (Община Иваново) и с. Басарбово (Община Русе);
- на камък и вар (с. Ценово) и инертните материали от р. Дунав.

Сред карстовите форми при гр. Ветово и при с. Писанец (Община Ветово) има каолинова суровина. По-голяма част от областта е покрита с льос или льосовидни глини (с най-голяма дебелина при р. Дунав – 20 до 50 м). Разпространени са и алувиалните наслаги, предимно по поречията на реките.

В областта няма открити находища на рудни полезни изкопаеми и изкопаеми горива.

Климатът в Област Русе е умереноконтинентален. Особеностите на релефа създават благоприятни условия за безпрепятствено нахлуване на студените континентални въздушни маси. Поради тези причини, в сравнение с другите ниски части на страната, зимата тук е най-студена, пролетта настъпва рано и е сравнително хладна, лятото е горещо, а есента е по-топла от пролетта. Средната годишна температура е около 12° С, средната юлска – 22° С/24° С, а средната януарска – от 0° С

до -3° С. Средната годишна скорост на вятъра е 2,3 м/сек. Преобладават югозападните, западните и източните ветрове, а през летните месеци – и южните. Средногодишното количество на валежите е 550 – 650 мм (малко над средното за страната), а в Крайбрежните низини е под 500 мм. Това налага изкуственото напояване на земеделските култури. Зимните застудявания обикновено са придружени от чести ветрове, с посока главно от североизток и север. Широката отвореност на територията на север е причина ветровете да отвяват снежната покривка и да нанасят поражения на посевите. Снежните бури през зимата създават транспортно- комуникационни и битови проблеми. Сумата на валежите през зимния сезон е най-малка – 85 – 120 мм. Снежната покривка е неустойчива, образува се към 5 – 10 декември и рядко се задържа за по-дълго време. Въпреки студената зима, благодарение на малката надморска височина и бързо нарастващия ден, пролетта настъпва рано. Характерни за нея са късните пролетни мразове, които се прекратяват едва към 18 – 20 април. Валежите през пролетта са малко по-големи от тези през зимата и достигат 135 – 170 мм Валежният максимум е през летния сезон – 150 – 200 мм, но поради високите температури на въздуха, повърхностните слоеве на почвата (2 – 10 см) твърде често остават с много малко влага. Суховеите през лятото и недостатъчната влага причиняват ерозия. Най-силно е проявена ерозивната дейност в селата Червен, Мечка, Пиргово, Иваново, Нисово и Красен (над 50%). Западните ветрове през лятото причиняват гръмотевични бури и градушки.

Средно към 20 – 25 октомври температурата на въздуха спада под 10° С, а първите есенни мразове настъпват след 15 ноември. Сумата на валежите намалява и е около 115 – 145 мм.

Често явление в Област Русе са и температурните инверсии, сланите, поледиците и мъглите по поречието на Дунав.

Таблица 2.2.1.: Температура на въздуха

Климатичен район с надморска височина в метри	Средна годишна температура	Средна годишна абсолютна минимална	Средна годишна абсолютна максимална
Северен климатичен район на Дунавската хълмиста равнина (15 – 150 м н.в.)	10,5/12,0 ° С	-18,0/-32,5 ° С	36/43,2 ° С
Среден климатичен район на Дунавската хълмиста равнина (150 – 350 м н.в.)	9,0/11,7 ° С	-17,0/-35,5 ° С	34/43,5 ° С

Източник: Регионална дирекция по горите – Русе

Таблица 2.2.2.: Количество на валежите

Климатичен район с надморска височина в метри	Сума валежи годишно в мм	Месец с максимална валежна сума	Месец с минимална валежна сума
Северен климатичен район на Дунавската хълмиста равнина (15 – 150 м н.в.)	505 – 630	VI	II, III
Среден климатичен район на Дунавската хълмиста равнина (150 – 350 м н.в.)	493 – 680	VI	II, III

Източник: Регионална дирекция по горите – Русе

Водните ресурси на Област Русе са представени както от повърхностно течащи, така и от подпочвени водоизточници. Областта е разположена на основния воден път на страната – река Дунав, който представлява най-значимият хидроресурс в региона. Водите на реката са използваеми за напояване на крайбрежните низини, транспорт, риболов, за технически нужди и др. Максималният месечен отток на тази голяма плавателна река е през месец май и е свързан с пролетното прииждане на реката (черешови води). Високите пролетни води заливат островите в района и речните тераси до дигите. През някои години заливанията се задържат до месец август. Ледоходите през месеците февруари и март нанасят големи повреди на насажденията и горските култури по бреговите земи. Високите води размиват и подриват бреговете и предизвикват срутвания. Реките Русенски Лом (с началните си притоци Бански, Черни, Бели и Малки Лом) и Янтра (в областта влиза само долното й течение) имат ограничено стопанско ползване, поради особеностите на климата и карстовата основа. Режимът им е дъждовно-снежен, с максимум на отока през месеците март и април и минимум през октомври. Те текат в каньоновидни долини, на места достигащи до 100 м, които са силно меандриращи, а това не позволява водите им да се използват за напояване на обработваеми земи. Замърсяването им с промишлени и битови отпадъци допълнително ограничава стопанското им използване.

Подпочвените води са обилни и дълбоки. При с. Писанец (Община Ветово) е налице карстов извор.

В Област Русе са построени общо 10 язовира. По-големите от тях са – яз. „Баниска” – със 10 500 хил. куб. м воден обем, яз. „Лом Черковна” – 4 960 хил. куб. м, яз. „Николово” – 1 050 хил. куб. м и яз. „Бели Лом” – общ обем 25,5 хил. куб. м (с наличен полезен обем 9 300 хил. куб. м).

Релефът, климатичните условия, водите и геоложкият строеж предопределят разнообразието на почвите в областта. Най-широко разпространени са черноземните почви, развити върху дебела льосова подложка (от 60 м до 100 м по Дунавския бряг) и техните подтипове: типични, карбонатни, хумусно-карбонатни и оподзолени карбонатни. Те се намират югозападно от Русе, а на юг и изток преминават в силно излужени. В югоизточните части преобладават тъмносивите горски почви (те се нуждаят от наторяване поради по-ниското си съдържание на хумус). Подходящи са за отглеждане на зърнени култури, лозя и овощия. В речните долини са разпространени алувиални, алувиално-ливадни и блатни, подходящи за отглеждане на зеленчуци, технически култури и овощия. Такива почви има и по терасите на реките Русенски Лом и Янтра.

По отношение на баланса на територията, Област Русе се отличава със значително по-висок от средния за страната дял на земеделските земи (76% спрямо 58,7%). По данни за 2007г., по площ на земите със селскостопанско предназначение областта е на второ място в Северен централен район. Степента на урбанизация на областта е по-висока от средните стойности за района и за страната (6,2% срещу съответно 5,8% и 5,0%). Делът на горските територии е значително по-малък от средния за страната (13,9% спрямо 33,6%). За добив на полезни изкопаеми се използват едва 0,3% от територията на областта, като тази стойност е почти двойно по-висока от средната за Северен централен район.

Таблица 2.2.3.: Територия по фондове

Зони/райони /области	Територия по фондове											
	Земеделски		Горски		Урбанизирани територии		Водни течения и водни площи		За добив на полезни изкопаеми		За транспорт	
	площи кв. м	%	площи кв. м	%	площи кв. м	%	площи кв. м	%	площи кв. м	%	площи кв. м	%
България	65 185 460	58,7	37 256 787	33,6	5 535 290	5,0	1 990 322	1,8	330 566	0,3	703 531	0,6
Северен централен район	10 301 367	68,8	3 416 214	22,8	871 533	5,8	260 300	1,7	18 455	0,1	106 101	0,7
Русе	2 131 771	76,0	388 842	13,9	173 316	6,2	76 156	2,7	6 965	0,2	26 314	0,9

Диаграма 2.2.4.: Териториален баланс на Област Русе

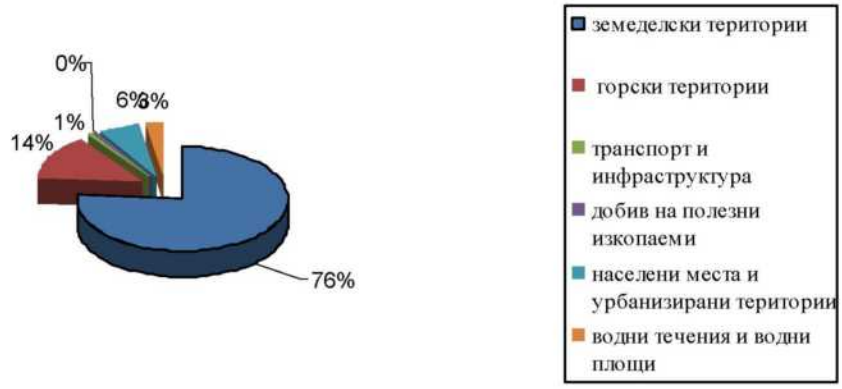

С най-висок дял на земеделските територии се отличават общините Ценово (85,1%), Иваново (83,3%), Сливо поле (78,8%), Бяла (77,4%) и Борово (76,1%).

По-висок дял на горските територии, макар и много по-нисък от средния за страната, имат общините Ветово (24,5%), Две могили (29,7%), Бяла (15%) и Борово (13,5%).

Най-висок е делът на урбанизираните територии в общините Русе (11%) и Сливо поле (7%), а най-нисък – в общините Две могили (4,4%) и Иваново (4,6%). Около 61% от териториите за добив на полезни изкопаеми в Област Русе са на територията на Община Ветово.

2.3. Екологична картина

Като цяло състоянието на околната среда в Област Русе през разглеждания период бележи ръст и се подобрява в резултат на предприетите мерки от институциите в съответствие с екологичното законодателство, изискванията на ЕС и реализираните инвестиции.

Все по-голямо внимание се обръща на различните дейности свързани с опазването и подобряването на екологичното състояние в областта.

Показателен е фактът, че разходите за опазване и възстановяване на околната среда ежегодно нарастват, като само за периода 2007 – 2008 година те са се увеличили почти двойно. Област Русе се нарежда на първо място по размера на средствата, отделени за подобряване състоянието на околната среда в СЦР. За съжаление те все още са недостатъчни за постигане на изискванията на ЕС.

Таблица 2.3.1.: Разходи за опазване и възстановяване на околната среда (хил. лв)

	Разходи за опазване и възстановяване на околната среда – общо	Разходи по поддръжка	Разходи за придобиване на ДМА с екологично предназначение
България	1685584	849758	835826
Област Русе	41979	36835	5144
Борово	138	78	60
Бяла	716	716	-
Ветово	439	285	154
Две могили	178	178	-
Иваново	278	278	-
Русе	39945	35015	4930
Сливо поле	203	203	-
Ценово	82	82	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Покомпонентен анализ на състоянието на околната среда

2.3.1. Въздух

На територията на Област Русе контролът на основните показатели, характеризиращи качеството на приземния слой на атмосферния въздух, се осъществява в четири стационарни пункта за мониторинг на Министерството на околната среда и водите, от които един с непрекъснат автоматичен контрол:

1. АИС „Възраждане" – гр. Русе;
2. ДОАС с-ма „Придунавски булевард" – гр. Русе;
3. ДОАС с-ма „Жити" – гр. Русе;
4. ДОАС с-ма „Хлебна мая" – гр. Русе.

В допълнение на тяхната работа функционира и съвместната българо-румънска система за контрол на качеството на атмосферния въздух, която разполага със следните пунктове (ДОАС системи) във въздушните басейни на двойките градове Русе – Гюргево и Силистра – Калъраш, разположени на територията на двете страни:

Таблица 2.3.1.1.: Българо-румънски ДАОС системи

Русе	Гюргево
Пункт „РИОСВ"(R1) – Централна градска част	Пункт „Гюргево 2" (G2)
Пункт „Хлебна мая" АД (R3) – Източна промишлена зона	Пункт „Гюргево 1" (G1)
Пункт „Жити" АД (R2) – Западна промишлена зона	
Фонова метеорологична станция	

Източник: РИОСВ

Карта 2.3.1.2.: Разположение на ДОАС системите в гр. Русе

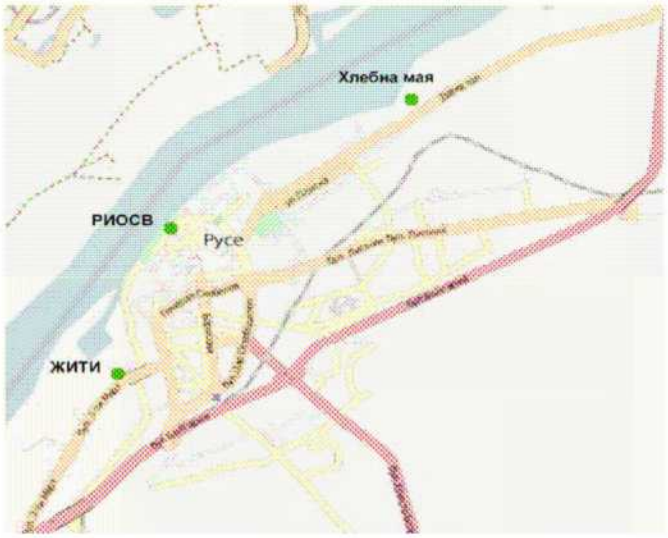

Източник: РИОСВ

В системата Русе – Гюргево се контролират следните атмосферни замърсители: серен диоксид, азотен диоксид, азотен оксид, озон, бензен, въглероден оксид и фини прахови частици (ФПЧ 10). Системите са оборудвани със собствени метеорологични станции, в които се измерват скорост и посока на вятъра, температура, относителна влажност и слънчева радиация.

Според годишните доклади за състоянието на околната среда, изготвени от РИОСВ-Русе, главните замърсители на въздушния басейн в областта са: серен двуокис, азотен двуокис, въглеродни окиси, сажди, прах, общи въглероди, аерозоли на киселини и основи, вредни вещества от горивни процеси.

По-ограничено проявление имат емисиите на: хлороводород, амоняк, фенол, бензол, толуол, кислол и стирол.

Географските особености на територията, релефът, както и характерните климатични особености – преобладаващите североизточни и югозападни ветрове,

температурните инверсии и др. – са явления, допълнително влошаващи качеството на въздуха. Особено силно е тяхното влияние през зимните месеци, когато към целогодишно действащите източници се прибавя и емитирането на замърсители от комунално-битовото отопление.

Анализът на динамиката на замърсяването налага извода, че с изключение на данните по показателя „прах", съществува тенденция за подобряване на качеството на атмосферния въздух в региона. През разглеждания период обаче интензивността на превишените концентрации на прах през зимния период се запазва, докато превишенията през летния период са единични.

В наблюдавания период не са отчетени превишения на средногодишните норми за бензен и серен диоксид. Най-много превишения на фин прах са регистрирани в пункт РИОСВ – Русе. Следват тези от „Хлебна мая" АД – Русе и „Жити" АД – Русе. По отношение на озона в годишния доклад на РИОСВ – Русе за 2008г. има регистрирани отклонения през летния период в пунктовете РИОСВ – Русе и „Жити" АД. Като причина за това явление се посочват високите температури, отчетени през месец август. За повишените концентрации на атмосферните замърсители оказват влияние пътният транспорт, горивата в битовия сектор, строителството, както и транспортирането, съхранението и дистрибуцията на горива.

Таблица 2.3.1.3.: Емисии на вредни вещества в атмосферата

Емисии на вредни вещества в атмосферата - Област Русе, тонове					
	2003	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Серни оксиди					
Общо:	10 321,10	7 435,00	5 216,20	2 760,10	2 554,50
Борово	2,90	3,00	2,90	3,40	..
Бяла	8,30	107,00	6,50	15,40	..
Ветово	134,70	144,90	171,60	185,80	..
Две могили	6,40	0,40	15,40	0,50	..
Иваново	0,30	0,80	2,30	5,00	..
Русе	10 167,30	7 284,20	5 016,70	2 548,20	..
Сливо поле	1,20	0,00	0,70	0,70	..
Ценово	0,00	0,00	0,00	1,10	
Азотни оксиди					
Общо:	3 773,60	3 268,50	4 119,20	3 882,70	3730,70
Борово	0,90	0,90	0,90	1,00	..
Бяла	1,20	0,60	3,00	3,50	..
Ветово	189,30	203,80	244,50	263,50	..
Две могили	6,40	0,10	1,80	0,10	..
Иваново	0,30	0,10	0,40	1,20	..
Русе	3 575,00	3 063,00	3 868,50	3 613,00	..

Сливо поле	0,50	0,00	0,10	0,10	..
Ценово	0,00	0,00	0,00	0,30	..
Въглеродни оксиди					
Общо:	486,40	514,30	645,70	674,00	130,90
Борово	0,10	0,10	0,10	0,10	..
Бяла	0,50	0,40	0,60	0,90	..
Ветово	353,10	380,40	456,50	491,40	..
Две могили	0,20	0,00	0,10	0,00	..
Иваново	0,00	0,00	0,00	0,10	..
Русе	132,50	133,40	188,40	181,40	..
Сливо поле	0,00	0,00	0,00	0,00	..
Ценово	0,00	0,00	0,00	0,10	..
Въглеродни диоксиди					
Общо:	930 994,30	807 910,70	1 057 776,10	1 047 408,40	1 057 918,80
Борово	479,70	503,70	486,50	567,30	..
Бяла	766,60	328,90	2 604,20	2 196,20	..
Ветово	58 467,10	62 754,40	75 380,70	81 493,30	..
Две могили	967,80	39,50	909,10	65,60	..
Иваново	47,50	98,80	279,90	713,50	..
Русе	869 915,20	744 174,70	978 080,50	962 339,20	..
Сливо поле	345,60	4,60	32,60	17,30	..
Ценово	4,80	6,10	2,60	16,00	..

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Териториално зониране в зависимост от състоянието на атмосферния въздух:

Въз основа на комплексна оценка на състоянието на атмосферния въздух, територията на общината е разделена на 6 хомогенни зони – четири на територията на град Русе и две извън нея. За всяка от зоните са определящи следните характеристики:

- състояние на атмосферния въздух;
- параметри на атмосферния въздух, играещи роля на санитарно-хигиенни ограничители относно определени видове функционално използване на зоната;
- влошени параметри на атмосферния въздух, подлежащи на планомерно възстановяване;
- прогнозна оценка относно вероятната степен на възстановяване на увредените параметри през следващите 10 – 15 години;
- прогнозна оценка относно параметрите на въздуха, които се очаква да играят роля на санитарно-хигиенни ограничители през следващите 10 – 15 години;
- препоръки относно възможните компенсационни мероприятия за възстановяване на увредените параметри на атмосферния въздух през

следващите 10 – 15 години.

Зонирането показва, че проблеми със замърсяване на въздуха има само в град Русе, и то основно в зони 1 и 2.

В тях утежненото състояние на атмосферния въздух се обуславя от регистрираните превишения на прах (ФПЧ 10). Причини за това са натовареният автомобилен трафик и влиянието на Източната и Западната промишлени зони. Основен източник на замърсители през зимния период е битовото отопление с твърдо гориво, тъй като значителна част от територията на зоните 1 и 2 е без централно отопление.

В зона 4 състоянието на атмосферния въздух се определя като много добро, с изключение на участъците, които граничат с натоварените бул. „Хр. Ботев", „Гоце Делчев" и ул. „В. Левски".

Зони 5 и 6 обхващат извънградската територия на общината. Като цяло, в нея състоянието на атмосферния въздух е много добро. Локално замърсяване има в населените места, пресичани от натоварени пътища в прилежащите им квартали, както и в района на гр. Мартен под въздействието на производствена зона, която се формира на територията на бившия комбинат за тежко машиностроене.

В Област Русе до голяма степен са решени проблемите със замърсяването на въздуха, характерни за края на 90-те години, познати сред населението като „обгазявания". Въпреки, че основните предприятия – замърсители в края на обследвания период са или закрити, или работят с намален капацитет, не може да се твърди, че качеството на атмосферния въздух е в рамките на нормите, тъй като:

- Износването на съществуващите пречиствателни съоръжения в работещите фирми влошава качеството на въздуха;
- Стартират дейност нови фирми с неизправни пречиствателни съоръжения;
- Сериозен фактор за замърсяването на атмосферния въздух е експлоатацията на голям брой стари автомобили, камиони и автобуси, които изхвърлят в атмосферата големи количества вредни съединения. Около 45% от замърсяването на въздуха е в следствие на автомобилния трафик;
- С централно отопление разполага малка част от населението, локалните отоплителни инсталации с твърдо гориво са основен източник на комунално – битово замърсяване на въздуха със серен диоксид, прах и летливи органични съединения.

Замърсявания по сектори

Промишленост

В промишлен район Русе фирмите, осъществяващи производствена дейност, замърсяват въздушния басейн на гр. Русе със специфични замърсители. Примери за такива фирми са „Оргахим" АД, „Мегахим" АД, „Инос" ООД, „Гера" ООД, „Доминекс про" ООД, „МТМ" ООД, „Топаз" ООД, „Спарки" АД и др.

Транспорт

Замърсяването на въздуха от автомобилния транспорт е проблем, преди всичко на град Русе. Емитираните вредни вещества се дължат изключително на експлоатирания втора употреба автомобилен парк.

Енергетика

В Област Русе има две ТЕЦ и редица промишлени предприятия, чиито технологично оборудване работи с твърдо, течно и газообразно гориво, което води до влошаване качеството на атмосферния въздух.

Строителство

Фирма „Каолин" АД, производител на строителни материали, продължава да бъде един от най-големите замърсители на атмосферния въздух с прахови частици в района на Община Ветово.

Селско стопанство

Основните замърсители на атмосферата са газовете при изгарянето на селскостопански отпадъци и стърнища, отделяният амоняк от оборския тор и метанът, отделян от преживните животни.

Динамиката на стойностите, с които се измерва замърсяването на атмосферния въздух през обследвания период, налага констатацията, че в резултат на намаляване производствения капацитет на предприятията е подобрено качеството на атмосферния въздух, с изключение на ФПЧ.

За подобряване качеството на атмосферния въздух са предприети следните мерки:

I. Повишаване на превантивния и текущ контрол в обекти с неподвижни източници на емисии в атмосферния въздух, с оглед повишаване ефективността на работа на пречиствателните съоръжения.

II. Повишаване качеството на атмосферния въздух чрез поетапна подмяна на електрофилтрите към котлите в ТЕЦ „Русе – Изток", в изпълнение на Прилагащата програма към Директива 2001/80/ЕС. Изпълнение на условията в комплексни разрешителни на „Оргахим" АД и „Топлофикация – Русе" ЕАД клон ТЕЦ – Изток с цел достигане НДЕ, в съответствие с европейското законодателство.

III. Изпълнение на мерките, заложени в разработените общински програми за намаляване нивата на замърсителите и достигане на установените норми за качество на атмосферния въздух в района на гр. Русе, както следва:

1. Намаляване на замърсяването от транспорта:

- обновяване на съществуващия тролейбусен парк и мерки за стимулиране използването на тролейбусен транспорт;
- прилагане на мерки за управление на автомобилния трафик, като Община Русе се ангажира със система за контрол на автомобилите, извършващи сметосъбиране и поддържане на обществена хигиена и транспортните средства от общинската транспортна схема, на територията на Община Русе. Чрез GPS система ще се следи позиционирането на всяка машина в реално време, като се цели и по-голяма информираност при пробега;
- подобряване организацията на транспортната схема, чрез проектиране и изграждане на нова или оптимизиране на съществуващата инфраструктура;
- въвеждане на ефективен контрол на емисиите на вредни вещества от автотранспорта при провеждане на конкурси за разпределение на линиите от обществен транспорт.

2. Намаляване на емитираните емисии вредни вещества от горивните процеси в търговския, административния и жилищния сектори:

- централно топлофициране на жилищни квартали, търговски и обществени сгради (по плана на Община Русе);
- битова газификация на жилищни квартали, търговски и обществени сгради – по плана на Община Русе.

3. Изготвяне и реализация на проекти за подобряване на енергийната ефективност.

Община Русе кандидатства по Оперативна програма „Регионално развитие 2007-2013г." с проект „Подкрепа за осигуряване на подходяща и рентабилна, образователна, социална и културна инфраструктура, допринасяща за развитието на устойчиви градски ареали". С паспортизацията на сгради ще се извърши и обследване за енергийната им ефективност.

4. Реализиране на мерки, които имат пряко или косвено отношение към подобряване качеството на атмосферния въздух (КАВ):

- почистване и поддържане на уличната мрежа;
- благоустройство на крайпътни и междублокови пространства – засаждане на дървета и храсти.

2.3.2. Води

Подземните води в Област Русе, по показателите разтворени вещества, неразтворени вещества, амоний, нитрити, детергенти, съдържание на метали от видаовете Ni, Zn, Cu, Cd, Pb, Cr, As и нефтопродукти, нямат отклонения от екологичния праг.

Повърхностни води

Данните за водоприемниците р. Русенски Лом и р. Янтра в обхвата на областта показват, че не са превишени нормите по отношение на киселинните и окислителните условия. Неразтворените вещества обаче са над ПДК, а съдържанието на желязо е с тенденция към все по-значително превишаване на ПДК. Съдържанието на амониев и нитратен азот и фосфати е с тенденция на постоянно понижаване.

В крайречните селищни системи няма изградени пречиствателни станции за отпадни води. Определена степен на пречистване на отпадните води се постига от локалните пречиствателни съоръжения, като септични ями, биофилтри, мазниноуловители, каломаслозадържатели и заводски пречиствателни станции за битово-фекални и химически замърсени води.

Преобладаващата част от малките агломерации нямат изградени канализационни мрежи, отпадните води най-често се отвеждат в земните пластове. Селищни канализационни системи има изградени в градовете Русе, Бяла и частично в гр. Борово.

Общините Ценово, Сливо поле и Борово са в проектна готовност за изграждане на канализационни системи. Със старта на Оперативна програма „Околна среда 2007 - 2013г." голяма част от общините кандидатстваха за „Техническа помощ" и за „Строителство на обекти за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води". За техническа помощ са одобрени проекти на общините Русе, Борово, Бяла, Две могили, Иваново и Ценово. Общата стойност на проектите за техническа помощ в Област Русе е в размер на 6 613 948 лв.

Върху състоянието на реките оказват влияние проблемите с отпадните, органично замърсени води. Пример за това е „Хлебна мая" АД, което и към настоящия момент няма изградена пречиствателна станция, в резултат на което замърсява локално р. Дунав.

Питейните води по количество и качество задоволяват напълно потребностите на областта, но водопроводната система е остаряла и амортизирана.

Изградената водоснабдителна инфраструктура на града датира от 1911 г., поради което е в значителна степен морално и физически остаряла. От общата дължина на водопроводната мрежа в града, 83% е от етернитови тръби с физически остарели уплътнители, предизвикващи чести аварии, силно корозирали стоманени и поцинковани тръби на отклоненията, които е планирано да се подменят със съвременни и надеждни тръби. Общата стойност за подмяната на етернитовите тръби възлиза на 42 млн. лв. Необходимо е обновяване и доизграждане на главни водопроводни клонове, вкл. и преминаващите през частни имоти.

Анализите на Регионална Лаборатория – Русе показват, че няма съществена промяна в състоянието на река Дунав като водоприемник трета категория. Благодарение на самопречиствателната способност на реката и прекратената дейност на някои предприятия, не са констатирани съществени отклонения от показателите за съответната категория водоприемник.

По данни на Басейнова дирекция с център гр. Плевен, нормите на киселинните и окислителните условия за р. Дунав не се превишават, но е констатирано, че водите на реката не отговарят на санитарно-хигиенните изисквания по микробиологични и физико-химични качества.

В резултат на трайното замърсяване на водите на реките по определени показатели над допустимите норми и свързаната с това невъзможност речните води да бъдат използвани за къпане, сериозно намалява и потенциалът за развитие на рекреационен туризъм и водни спортове на Община Русе.

Отпадни води

Към настоящия момент всички битово-фекални и производствени отпадни води, чрез градската канализация се заустват директно в реките Русенски Лом и Дунав. Това замърсява бреговата ивица, включително крайбрежната зона в централната част на града, която носи висок туристически потенциал. Създава се екологична бариера за риборазвъждането в устието на р. Русенски Лом.

По-значителни пречиствателни станции за производствени отпадни води са изградени в следните промишлени обекти: „Жити" АД – Русе, „Елпром Елин" АД – Кубрат, „Н. Киров" АД – Русе, „Ирис" АД – Русе, „СЕТ" АД – Русе, ТПК „Електрометал" – Русе, „Дунарит" АД – Русе.

Пречиствателни станции са изградени и функционират и в други по-значими производствени обекти, източници на отпадъчни води. Такива са: „Захар Био" АД – Русе, „Каолин" АД – Сеново, „Винпром – Русе" ЕООД, „Русенска корабостроителница" АД – Русе, „Топлофикация – Русе" ЕАД, „Фешко фешън сървиз компания" ООД – Бяла, „Българска мая" ЕООД – Русе.

Към настоящия момент е ликвидирано органичното замърсяване на водните обекти от изградените на територията на Област Русе свинекомплекси и животновъдни ферми. В резултат на издадените Комплексни разрешителни от Министерството на околната среда и водите и заложените условия в тях, е преустановено директното заустване, като отпадъчните води се отвеждат в обособени за целта лагуни, съгласно изискванията на Екологичното законодателство.

Въпреки постигнатия напредък в производствените предприятия, тепърва предстои да се въвеждат още мерки за опазване на околната среда. Основен проблем е амортизацията на съоръженията, поддръжката на локалните пречиствателни станции и неправилната им експлоатация, което е причина за непостигане на изискващата се степен на пречистване на отпадъчните води.

По данни на НСИ – ТСБ – Русе за 2008 година, в Област Русе няма изградена и пусната в експлоатация нито една селищна пречиствателна станция за отпадни води, като по този показател областта изостава от останалите области в Северен централен район.

Заустените от домакинствата отпадъчни води, несвързани с обществена канализация, представляват сериозен проблем за опазването чистотата на водите в Област Русе. В сравнение с останалите области от Северен централен район, областта

се нарежда на трето място по количеството на заустени отпадни води, като едва 35% от тях се третират. Само на територията на град Русе чрез 12 колектора се заустват в реките Дунав и Русенски Лом около 27 мил. куб. м отпадъчни води.

Таблица 2.3.2.1.: Заустени отпадъчни води

Заустени отпадъчни води 2008 млн. куб. м годишно									
Зони/Райони/ Области	Заустени отпадъчни води			в това число:					
	Общо	в т.ч. третирани		Обществена канализационна мрежа и СПСОВ	в т.ч. от СПСОВ		Стопански единици	в т.ч. третирани	
		Общо	Вторично третирани		Общо	Третирани		Общо	Вторично третирани
Общо за страната	793,09	577,13	425,92	540,04	414,00	396,92	189,86	101,69	29,00
Северна и Югоизточна България	371,59	255,82	173,86	224,54	167,48	152,18	107,90	50,94	21,69
Северен централен	98,93	63,16	33,84	57,17	33,61	31,41	31,80	21,09	2,43
Велико Търново	42,89	33,46	15,54	19,83	15,83	15,31	19,96	14,53	0,23
Габрово	21,64	14,51	13,71	20,55	15,08	13,57	0,40	0,26	0,14
Разград	5,80	5,48	3,64	2,79	2,70	2,53	1,36	1,13	1,11
Русе	**19,28**	**6,75**	**0,91**	**11,64**	**0,00**	**0,00**	**4,70**	**3,81**	**0,91**
Силистра	9,33	2,97	0,04	2,36	0,00	0,00	5,37	1,36	0,04

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Напредък в тази насока ще бъде постигнат посредством изграждащата се Градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ) в гр. Русе. В момента се извършват строителните дейности по завършването ѝ. Изграждат се и довеждащите колектори към нея. ГПСОВ – Русе предстои да бъде въведена в експлоатация до края на 2010 г.

С цялостната реализация на ГПСОВ – Русе ще бъде постигнат голям екологичен ефект от местно, национално и международно значение. Ще се избегне замърсяването на крайбрежната зона на град Русе, ще се създадат условия за рибовъдство в устието на р. Русенски Лом. Ще се преустанови замърсяването на долното течение на р. Дунав, а чрез нея и на Черно море, тъй като в момента се разчита единствено на самопречистващата способност на р. Дунав.

Съгласно изискванията на Наредба №6/2000 г. за емисионни норми за допустимо съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, заустван във водни обекти (ДВ бр. 97/2000 г.) са определени сроковете за изграждане на

канализационни мрежи и Селищни пречиствателни станции за отпадъчни води, както следва:

- за агломерации с над 10 000 е. ж. – до 31.12.2010 г.;
- за агломерации с е. ж. между 2 000 и 10 000 – до 2014 г.

Отпадъчните води от агломерации с над 10 000 е. ж., които постъпват в канализационните мрежи, трябва преди заустването им във водните обекти да бъдат подложени на пречистване.

Дъждовни води

В резултат на несъвършенства в системата за отвеждане на дъждовните води в гр. Русе, някои участъци от уличната мрежа на града се наводняват при обилни валежи. Опасности при поройни дъждове има и по поречията на Янтра и Русенски Лом.

Водоползване и водопотребление

Почти 100% от населението в областта е обхванато от обществено водоснабдяване. Статистическите данни показват, че за периода 2006 – 2008 г. няма драстична промяна в общото количеството на използваната вода във всички икономически сектори. Като цяло тенденцията е към намаляване на общото количество използвана вода, което е спаднало с 12%.

Таблица 2.3.2.2.: Използвана вода по дейности

Използвана вода млн. куб. м годишно		**Използвана вода по дейности млн. куб. м годишно**				
Година	**Общо**	**Селско стопанство**	**В т.ч напояване**	**Индустрия**	**Услуги**	**Домакинства**
2008	30,54	1,08	0,26	18,19	1,57	9,70
2007	33,52	1,46	0,28	21,04	1,03	9,99
2006	34,77	1,19	0,27	22,97	0,97	9,62
Общо количество на използваната вода от собствено снабдяване и доставената вода (от напоителни системи, ВиК и от други предприятия). Не са включени използваните води от ВЕЦ, собственото снабдяване на домакинствата и отпадъчната вода, получена от други предприятия.						

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.3.2.3.: Използвана вода от населението

Година	Iодадена вода	Доставена вода			В това число за:		Загуби при транспорт	Дял на загубите
		Общо	В т.ч. питейна		домакинства	напояване		
			Общо	пречиствателни станции				
	млн. куб. м годишно							%
2006	26,69	14,03	13,87	0,00	9,60	0,16	12,66	47,43
2007	26,30	14,41	13,80	0,00	9,95	0,61	11,89	45,2
2008	24,63	13,68	13,53	0,00	9,65	0,14	10,95	44,5

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През последните години водите в Област Русе по съответните показатели бележат значително намаление на годишното потреблението на вода на жител. Положителна тенденция е спада в дела на загубите на вода при нейното транспортиране (от 47% на 44%).

2.3.3. Почви

За Област Русе са характерни черноземните почви, сивите горски и алувиално – ливадните. В почвената характеристика попадат следните подтипове: карбонати, типични, излужени и оподзолени.

На територията на областта е изградена мониторингова мрежа за наблюдение и контрол върху състоянието на почвената покривка. Мониторинговата система се извършва на три нива:

- първо ниво – широкомащабен мониторинг;
- второ ниво – мрежите за вкисляване и засоляване;
- трето ниво – локални замърсители от земеделски източници.

Целта на новата мониторингова система е да се обхванат по-големи територии от почвените различия, намиращи се на територията на страната. В нея влизат 12 пункта за почвен мониторинг, разположени в с. Полско Косово, с. Белцов, с. Бистренци, с. Батишница, с. Тръстеник, квартал Средна Кула – Русе, с. Кацелово, с. Нисово, с. Ястребово, град Ветово и град Сливо поле.

Почвеното пробонабиране и анализите се извършват от Регионална лаборатория – Русе.

Локални пунктове за почвен мониторинг са заложени в комплексните разрешителни на „Оргахим" АД – Русе, ТЕЦ - Русе и „Русенска корабостроителница"

АД – Русе. Съгласувани са и планове за почвен мониторинг на „Бисер – Олива - 98” АД – Русе.

При извършените анализи до момента не са регистрирани наличия на тежки метали над ПДК, както засоляване и вкисляване на почвите. Това се дължи на воденето от земеделските кооперации и арендатори на добри земеделски практики, правилна употреба на препарати за растителна защита и опазване на почвата от химическо замърсяване и пестициди. Не е констатирано и наднормено съдържание на тежки метали и в крайпътните ивици, което е показател за ползването на безоловен бензин.

През последните години все повече се налага тенденцията за намаляване замърсяването на земите и почвите, в резултат на ограниченото ползване на пестициди и торове в земеделието. Програмите за екологично земеделие и животновъдство, въведения контрол за ограничаване на емисионното замърсяване по отношение на въздуха и водите, управлението на отпадъците и технологичното обновление в производствените процеси и дейности водят до намаляване деградацията на земите и почвите.

Увреждане на почвите и земите от добивната промишленост

Най-много почви се разрушават чрез откритото рудодобиване и свързаните с това дейности, които водят до погребване на почвите под отпадъчни материали – табани, хвост, пепел от топлоцентралите, отпадъци от индустриални предприятия и др.

На територията на Област Русе са регистрирани 17 кариери и 4 рудника за добив на подземни богатства и две площи за търсене и проучване. Всички обекти имат разработени цялостни и годишни проекти за експлоатация.

Таблица 2.3.3.1.: Нарушени терени от рудодобивна дейност

№	ОБЕКТИ	Общо нарушени терени на територията на РИОСВ, които се нуждаят от рекултивация /хектари/	Общо рекултивирани площи към 2010 годината; основни преприети мерки от предприятията
1.	„Каолин” АД – хвостохранилище “Сеново”	23,4	-
2.	„Каолин” АД - хвостохранилище “Ветово”	18,2	-
3.	„Каолин” АД – рудник “Ветово” VII участък	35,7	1,5
4.	„Каолин” АД – рудник “Ветово” V участък	100	13,3
5.	„Каолин” АД – рудник “Ветово” IV участък	18,8	техническа
6.	„Каолин” АД – рудник	37,5	-

	„Есенниците" VIII участък		
7.	„Скални материали" АД – гр. Русе, кариера „Топчии"	90	-
8.	„Скални материали" АД – гр. Русе, кариера „Тетово-1" и „Тетово-2"	40,5	-
9.	„Скални материали" АД – гр. Русе, рудник „Изгорелица"	38,2	-
10.	„Скални материали" АД – гр. Русе, рудник "Вапцаров"	47,6	-
11.	ЕТ "Стамболийски - Христо Иванов 1995" кариера село Дряновец	24,667	-

Източник: РИОСВ – Русе

От таблицата става ясно, че на територията на Област Русе има терени с приблизително 500 хектара обща площ, които са значително увредени от рудодобивни дейности. За подобряването на тяхното състояние те се нуждаят от рекултивация. За целта е нужно да се отдели специално внимание на увредените терени, защото това е бавен процес, който отнема години.

Замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители (пестициди)

В следствие на високата химизация на земеделието през 70-те и 80-те години на миналия век на територията на Област Русе са останали неизползвани, забранени и негодни за употреба растителнозащитни препарати (пестициди), съхранени в централизирани складове (ББ кубове). ББ кубовете в областта са разположени в землищата на селата Бъзън, Щръклево, Батишница, Копривец, Ценово, Борисово и Семерджиево. Все още не са изпълнени изискванията всички те да се съхраняват на регионалното депо в град Русе.

Наличните ПРЗ, които се съхраняват в безстопанствени складове на територията на Област Русе са 24 040 кг прахообразни и 8 980 л течни.

Таблица 2.3.3.2.: ББ-кубове и количествата растително-защитни препарати в тях

	Местоположение на ББ-кубовете в Област Русе		**Количество на РЗП в кг (литър)**	
	Населено място	**Община**	**Твърди кг**	**Течни л**
	2	3	4	5
1.	с. Семерджиево	Русе	12 449	19 449
2.	с. Борисово	Сливо поле	3 693	5 389
3.	с. Батишница	Две Могили	9 031	20 101
4.	с. Щръклево	Иваново	17 302	14 356
5.	с. Ценово	Ценово	6 953	20 990
6.	с. Копривец	Бяла	20 990	18 626
7.	с. Бъзън	Ветово	16 548	10 089

Източник: РИОСВ – Русе

Ерозия на почвите

При неправилно използване почвите са подложени на разрушаване посредством ерозия. Всяка година ерозията е бич за повече от половината земеделска земя в България. За Област Русе ерозиралите площи възлизат на 2 044 891 ха. Всяка година водната ерозия причинява сериозни увреждания на почвените пластове по поречието на река Дунав.

През отчетния период добри резултати са постигнати по извършването на противоерозийно укрепване на брега на р. Дунав в района на селата Бръшлен, Батин и Кривина.

Замърсяване на почвите със строителни и битови отпадъци

Строителните отпадъци се формират от строителството, ремонта и реконструкцията на сгради и други обекти. Правилното регулиране на дейностите, свързани със строителните отпадъци и контролът върху тях са регламентирани със ЗУО.

През последните години на територията на Област Русе се забелязва намаляване на замърсяването на земите и почвите.

Генерираните в региона отпадъци се събират, съхраняват, транспортират и предават:

- за преработка на лицензирани физически и юридически лица, притежаващи необходимите разрешения по ЗУО;
- за обезвреждане чрез депониране на съответните общински, градски и селски депа.

2.3.4. Шум

Шумът е от един основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Той може да е причинен от автомобилния, железопътния, въздушния и водния транспорт, както и от промишлени инсталации и съоръжения.

Таблица 2.3.4.1.: Регистрирани шумови нива 2005-2008г.

Области Градове	**Наблюдавани пунктове**	**Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива - дБ**						
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Регистрирани шумови нива 2005 година								

Област Русе	30	1	-	11	18	-	-	-
Русе	30	1	-	11	18	-	-	-
Регистрирани шумови нива през 2006 година								
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Област Русе	30	1	-	8	20	1	-	-
Русе	30	1	-	8	20	1	-	-
Регистрирани шумови нива през 2007 година								
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Област Русе	30	-	2	3	23	2	-	-
Русе	30	-	2	3	23	2	-	-
Регистрирани шумови нива през 2008 година								
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Област Русе	30	2	3	12	10	3	-	-
Русе	30	2	3	12	10	3	-	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

От таблицата е видно, че всички източници на шумово замърсяване в Област Русе са разположени на територията на град Русе. Забелязва се и тенденция на спад в измерените шумови нива в периода 2005 – 2008 година, като броя на обектите, които генерират шум в стойностите от 68 до 72 дБ е спаднал на половина.

По данни на РИОСВ през 2008 г., съгласно утвърденият и съгласуван с МОСВ и РЛ план, експертите от направление „Контрол на атмосферния въздух" са извършили 7 контролни измервания. Контролираните обекти са ПЧКФ „Арда Русе" ООД - гр. Русе, „Спарки" АД - гр. Русе, „Евродом" ЕООД - гр. Русе – Площадки №1 и №2**.** Дадени са 7 предписания. Не са констатирани отклонения от нормативните изисквания, с изключение на ПЧКФ „Арда Русе". Срещу дружеството са предприети съответните административно – наказателни мерки.

2.3.5. Отпадъци

Област Русе е голям промишлен, търговски, транспортен, туристически и административен център, който генерира значителни по количества и видове разнообразни отпадъци. Те замърсяват компонентите на околната среда, ограничават използваемостта на земята, създават санитарно-хигиенни проблеми и са своеобразен дразнител на естетическите възприятия на хората. В резултат на протичащите в периода на натрупването им физични, химични и биологични процеси те се превръщат в многофакторен замърсител на околната среда, оказващ силно негативно въздействие върху повърхностните и подземни води, въздуха и почвите, с което създават сериозен здравен риск за населението. От друга страна те са ценен енергиен и суровинен

източник и тяхното минимизиране и повторна употреба може да доведе до съхранение на природните ресурси.

Всички общини в Областта разполагат с утвърдени от РИОСВ-Русе програми по управление на дейностите с отпадъци. Повечето мерки, включени в плановете за действие към тях, се изпълняват в съответните срокове.

За наблюдавания период се отбелязва значителен напредък по отношение опазването на околната среда в Област Русе. В началото на 2006 г. влезе в експлоатация регионалното депо за неопасни, инертни и опасни отпадъци, което обслужва общините Русе, Ветово, Иваново, Сливо поле и Тутракан. Депото струва 7,3 млн. евро, от които 75% бяха осигурени по ИСПА, а останалите – от държавния бюджет. Изградени са 7 бр. клетки от общо 9. Остатъчният капацитет на депото е 515 000 т.

Към момента постъпващите за депониране в Регионално депо – Русе отпадъци (битови и производствени отпадъци, които нямат опасни свойства) не се подлагат на предварително третиране, което води до неговото преждевременно запълване и в перспектива – изчерпване на неговия капацитет.

Видът и количествата на отпадъците, депонирани на Регионално депо-Русе са посочени в таблицата по-долу.

Таблица 2.3.5.1.: Отпадъци депонирани на Регионално депо-Русе

Вид на отпадъците	**Количество тона**		
	2006 г.	**2007 г.**	**2008 г.**
Битови (БО)	60 099,95	56 679,019	72 547,26
Производствени (ПО)	6 036,69	8 635,017	7 980,52
Общо неопасни отпадъци	66 136,64	65 314,036	80 527,78

Източник: Община Русе

Към настоящия момент е в ход процедурата по изграждане на второто регионално депо в Област Русе – Регионално депо – Бяла. Очаква се до 2013 г. да бъде изградена цялата регионална система за управление на отпадъците за регион Бяла, в който са включени общините Бяла, Борово, Две могили и Ценово (извън територията на Област Русе са предвидени и общините Полски Тръмбеш и Опака).

Спряна е експлоатацията на съществуващите общински сметища на територията на Област Русе със заповед на Директора на РИОСВ – Русе от месец юли 2009 г. Предстои поетапната им рекултивация. Във всички общини се полагат усилия за изпълнение на целите на областната стратегия в този сектор. Дейността по сметосъбиране се извършва във всичките 8 общини. В общините Ветово, Две могили, Иваново и част от Русе се осъществява чрез външен изпълнител, а в останалите – Борово, Сливо поле и Ценово, сметосъбирането се извършва чрез собствена дейност на общината, посредством общинско предприятие или общинско търговско дружество (Бяла).

На територията на областта ежегодно възникват в резултат на дейността на недобросъвестни физически и юридически лица незаконни сметища и площи, замърсени с отпадъци. Нерегламентираните (криминални) сметища своевременно се почистват (ликвидират) от общинските ръководства.

Важно е да се отбележи, че в Област Русе количеството отпадъци на човек годишно е най-малко в сравнение с останалите области в СЦР.

Таблица 2.3.5.2.: Количество отпадъци за 2008г.

Количество отпадъци в тонове годишно, генерирани през 2008 г.				
Общини	**Общо**	**БО**	**СО**	**ПрО**
Русе	111 000	56 000	47 000	8 000
Сливо поле	413	312	101	-
Борово	2 510	1 500	1 000	10
Две могили	1 660	1 600	45	15
Иваново	2 560	2 560	-	-
Ценово	1 001	1 001	-	-
Бяла	4 000	3 800	100	100
Ветово	900	900	-	-
Общо	124 034	67 673	48 246	8 125

Източник: РИОСВ – Русе
Легенда:Битови отпадъци - БО;Строителни отпадъци - СО; Производствени отпадъци - ПО;

От 2007 г. част от общините (Русе, Две могили, Бяла) въвеждат или вече са въвели система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, имат сключени договори с „Екобулпак България" АД (в миналото) или „Екопак България" АД (понастоящем) и разполагат със съответните съдове. Отпадъците, изхвърлени в

съдовете за съхраняване на отпадъци от опаковки, се подлагат на сепариране. Онези от тях, които подлежат на преработка и рециклиране се балират и предават за последващо третиране на лица, притежаващи съответните разрешителни за дейности с отпадъци. Неподлежащите на рециклиране отпадъци се транспортират до Регионално депо-Русе, където се депонират.

Капацитетът на разделното сметоизвозване (в кубически метра) е отразен в следната таблица:

Таблица 2.3.5.3.: Капацитет на разделното сметоизвозване

Община	2007 г.	2008 г.	2009 г.	Забележка
	Количество, [т]	**Количество, [т]**	**Количество, [т]**	
Русе	1*	1,1	650*	*по експертна оценка
Сливо поле	0	0	0	
Борово	0	0	0	
Две могили	0	10	50	
Иваново	0	0	0	
Ценово	0	0	0	
Бяла	0	124	0	
Ветово	0	0	0	

Източник: РИОСВ – Русе

Общото количество на разделно събраните отпадъци преди предварително третиране е представено в таблицата както следва:

Таблица 2.3.5.4.: Контейнери по видове опаковки

От контейнери по видове опаковки	**Събрани и транспортирани количества от общините Русе, Две могили, Цар Калоян, Тутракан /кг/**
Хартия	303 820
Пластмаса	339 460
Стъкло	72 320

Източник: РИОСВ – Русе

От всички разделно събрани отпадъци около 46% отиват за преработка и рециклиране. За съжаление това количество представлява едва 9% от общото количество на генерираните отпадъци.

Диаграма 2.3.5.5.: Рециклирани отпадъци

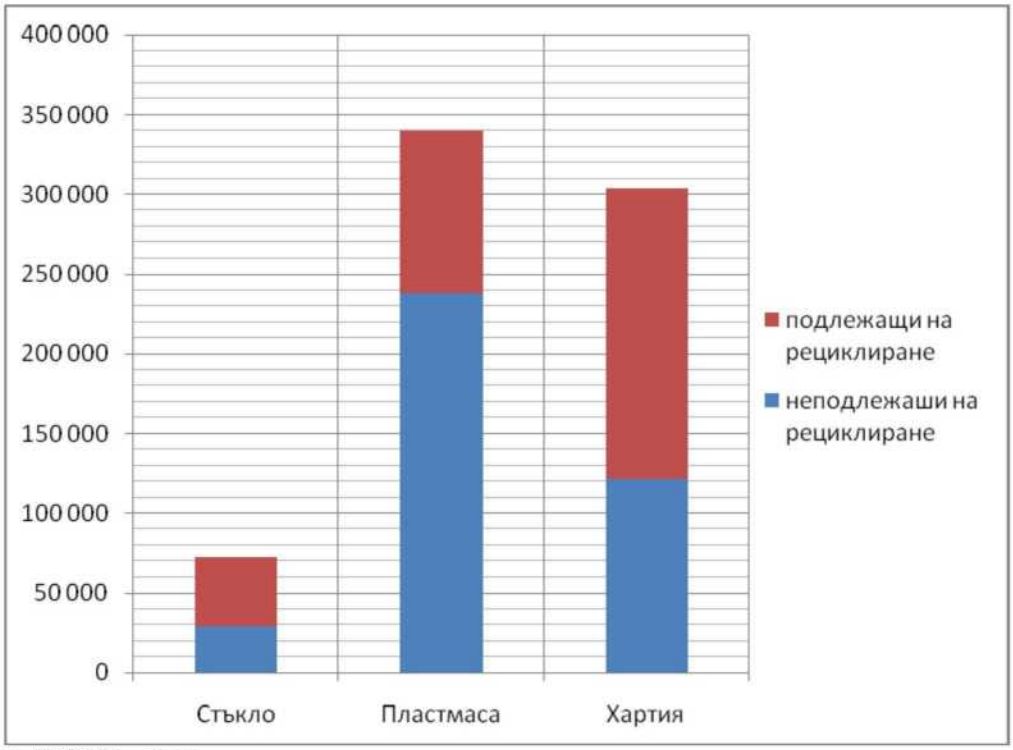

Източник: РИОСВ – Русе

За съжаление все още на територията на Област Русе няма изградени площадки за преработване и оползотворяване на отпадъци, въпреки заявените инвестиционни намерения за изграждане на такива. Дейностите по предварително третиране (сортиране и балиране) на събраните отпадъци от опаковки се извършват от „Унитрейд БГ –М" ЕООД Русе, притежаващо разрешение №10-ДО-409-01 от 12.10.2007 г.

Никъде в общините не са стартирали мерки за изграждането на площадки за третиране и компостиране на биоразградими отпадъци.

Планирането и установяването на финансово обезпечени и поносими за населението системи за събиране (включително разделно) и транспортиране на отпадъците, изграждането и експлоатацията на съоръжения и инсталации, е предизвикателство за по-малките общини в областта. Особено важен фактор за бъдещото интегрирано управление на отпадъците на територията на Област Русе е осигуряването на партньорство между общините и създаването на сдружения на териториален принцип, още повече, че този подход се насърчава при кандидатстване по ОП „Околна среда".

Към този момент основният метод за обезвреждане на отпадъците е депонирането. За Област Русе 97% от образуваните отпадъци се депонират на собствени или на Регионални депа. През изследвания период от 2005 до 2008 година по данни на НСИ – ТСБ – Русе броят на обслужваните населени места от системи за

организирано сметосъбиране на битови отпадъци на територията на Област Русе е нараснал с близо 20%.

Таблица 2.3.5.6.: Населени места обслужвани от СОСБО[1]

Зони/Райони/Области	Обслужвани населени места – брой			
	2005	2006	2007	2008
Общо за страната	2 388	2 780	3 128	3 445
Северен централен район	289	365	427	482
Велико Търново	98	136	143	154
Габрово	93	128	136	146
Разград	28	31	44	74
Русе	65	65	76	80
Силистра	5	5	28	28

Източник: НСИ – ТСБ – Русе
1 (Системи за организирано сметосъбиране на битови отпадъци)

Към 2008 година почти 100% от населението на областта се обслужва от системите за организирано сметосъбиране. По този показател Област Русе също бележи напредък през последните години с близо 5%, като е на първо място в Северен централен район. От представената таблица става ясно, че количеството отпадъци на човек за година е най-малко в сравнение с останалите области в СЦР.

Таблица 2.3.5.7.: Битови отпадъци

Зони/Райони/ Области	БО Общо, хил. тона	Населени места, брой	Население, %	Събрани БО, хил. тона	БО на човек, кг/чов./г.	Депа за БО, брой	В т.ч.: СО, хил. тона
Общо за страната	3 615	3 445	94,4	3 359	467	349	410
Северен централен район	442	482	89,4	365	440	91	92
Велико Търново	143	154	91,6	127	500	30	19
Габрово	46	146	97,4	45	350	3	7
Разград	75	74	85,4	63	545	20	10
Русе	94	80	99,5	94	375	34	54
Силистра	83	28	60,9	36	451	4	2

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

До момента на територията на Област Русе все още няма разработен и одобрен проект за рециклиране на строителни отпадъци.

В Област Русе е постигнат напредък и по отношение на опасните и болнични отпадъци. В общините е решен проблемът по временното съхранение на опасните пестицидни отпадъци, чрез изграждане на съответни складове. За тяхното крайно обезвреждане на Регионалното депо за отпадъци на гр. Русе са изградени две клетки за опасни отпадъци. Необходимо е всяка от общините да предвиди необходимите средства за транспорт и депониране на отпадъците на депото. Частично са решени и проблемите по третиране на другите генерирани опасни отпадъци – отпадъци от излезли от употреба МПС, луминесцентни лампи и др.

С въвеждането в експлоатация от месец април 2008 г. на Автоклавна инсталация за обезвреждане на отпадъци от лечебни заведения се реши и проблема по обезвреждането на опасните болнични отпадъци. Инсталацията е разположена на територията на МБАЛ – Русе АД и е със следните характеристики: модел 66120 BH, произведена от фирма Tuttnauer, с капацитет 55–70 кг отпадъци на час.

За да се оцени съществуващото състояние по отношение на генерирането и управлението на отпадни вещества на територията на Област Русе е важно да се обърне внимание на следните факти:

- Нормата на натрупване на битовите отпадъци на територията на Област Русе е значително по-ниска в сравнение с посочената такава за страната и за държавите-членки на Европейския съюз;
- Въведената система за разделно събиране на отпадъци от опаковки на територията на град Русе и Две могили е допринесла за намаляване количеството на депонираните отпадъци за сметка на рециклираните такива с 3,29 кг/жител/година;
- Независимо от подобряващото се качество на събираната информация през последните няколко години, мониторингът на отпадъците в Област Русе все още не е на необходимото ниво. Основните проблеми в докладването, регистрацията, обработката и анализа на информацията за управлението на отпадъците в разглеждания период са:

• не всички юридически лица, при чиято дейност се образуват производствени отпадъци, притежават документ за дейности с отпадъци по чл.12 ЗУО, издаден от РИОСВ (МОСВ);

- юридическите лица, които притежават документи за дейности с отпадъци, декларират по-ниски годишни количества генерирани отпадъци;
- юридическите лица изхвърлят образуваните в следствие на производствената си дейност отпадъци в съдовете за битови отпадъци, което затруднява реалното отчитане на количеството на битовите отпадъци;
- информацията за образуването и управлението на някои групи масово разпространени отпадъци като: отработени масла, отпадъци от опаковки, негодни за употреба батерии и акумулатори, луминесцентни лампи и др. е непълна.

2.3.6. Защитени природни обекти на територията на областта

Област Русе разполага с уникални за страната и Европа природни обекти. Полагат се значителни усилия за опазването на ландшафта, естествените местообитания и биологичното разнообразие в защитените и територии, в съответствие с националната политика.

На територията на Област Русе със заповеди на Министъра на околната среда и водите към 31.12.2008 г. са обявени 14 защитени територии:

Таблица 2.3.6.1.: Защитени местности

Защитена местност	Категория	Местоположение:
Дойчов остров	Защитена местност	Община Борово, с. Батин
Естествено находище на кримска какула (Salvia scabiosifolia)	Защитена местност	Община Бяла, с. Полско Косово
Бели Лом	Резерват	Община Ветово, с. Кривня
Ломия	Защитена местност	Община Ветово, гр. Ветово
Мамула	Природна забележителност	Община Ветово, с. Писанец
Острата скала	Природна забележителност	Община Ветово, гр. Сеново
Рибарниците	Защитена местност	Община Ветово, гр. Ветово
Русенски Лом	Природен парк	Община Иваново: с. Иваново, с. Кошов,с. Нисово,с. Сваленик, с.Табачка,с. Червен,с. Щръклево Община Ветово: с. Писанец.
Орлова чука	Природна забележителност	Община Две могили: с. Пепелина, Община Иваново: с. Табачка.
Вековна Церова гора	Защитена местност	Община Иваново, с. Церовец
Дикилиташ	Природна забележителност	Община Иваново, с. Мечка
Комплекс „Алеко – Телика”	Защитена местност	Община Сливо поле: гр. Сливо поле, с. Ряхово, Община Русе: с. Сандрово

Калимок - Бръшлен	Защитена местност	Община Сливо поле, с. Бабово, с. Бръшлен, с. Голямо Враново, с. Ряхово
Находище на обикновен сладник	Защитена местност	Община Ценово, с. Белцов.

Източник: РИОСВ – Русе

Биоразнообразието в Област Русе е съхранено в естествената си среда и предполага развитието на екологичен туризъм.

На територията на Област Русе се разполагат и множество обекти влизащи в общоевропейската мрежа НАТУРА 2000. Защитени зони по директива на Съвета 92/43/ЕИО за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна приети с Решение №122 от 02 март 2007 г. на Министерски съвет (ДВ, бр. 21/2007 г.) са:

1. BG 0000231 „Беленска гора" попада на територията на Област В. Търново и Област Русе – Община Бяла;
2. BG 0000232 „Батин" е с обхват Област Русе – общини Иваново и Борово;
3. BG 0000233 „Студена река" попада на територията на Област В. Търново и Област Русе в Община Ценово;
4. BG 0000377 „Калимок-Бръшлян" попада на територията на Област Силистра и Област Русе в Община Сливо поле, землища Бръшлян, Бабово, Ряхово, Голямо Враново;
5. BG 0000529 „Мартен – Ряхово" попада на територията на Община Русе и Община Сливо поле;
6. BG 0000605 „Божкова дупка" попада на територията на Община Ветово;
7. BG 0000608 „Ломовете" е с обхват Област Русе – общини Русе, Ветово, Две могили и Иваново, Област Разград – общини Разград и Цар Калоян и Област Търговище;
8. BG 0000610 „Река Янтра" попада на територията на областите Русе (общините Борово, Бяла и Ценово), В. Търново и Габрово.

Защитена зона по същата директива, но приета с Решение №661 от 16 октомври 2007 година е „Лудогорие", която попада в обхвата на Област Русе – общини Сливо поле и Ветово.

През 2008 г. след изпълнението на процедурите по обявяване на защитени зони по Директива 79/409/ЕЕС за опазване на дивите птици, към екологичната мрежа НАТУРА 2000 в рамките на областта се присъединяват и защитените зони: Рибарници Мечка, Ломовете, Комплекс - Калимок и Лудогорие.

2.4. Демографска картина

Общият брой на населението в Област Русе към 31.12.2009 г. е 249 144 души (3,29% от населението на Република България), от които 189 072 са в градовете, а 60 072 – в селата. През 2003 г. населението на областта е било 261 108 души, т.е. забелязва се тенденция на намаляване на населението, характерна както за областта, така и за страната. Изключение прави единствено Община Русе, която от 2008 г. отбелязва темп на нарастване на населението. По данни на НСИ – ТСБ – Русе от 2007г., Област Русе е втората по големина област в Северен централен район, след Област Велико Търново.

Демографското състояние в Област Русе се определя от специфични показатели, които най-обективно разкриват демографската ситуация на областта и показват тенденциите в нейното развитие. Сред тях са естественият прираст на населението, неговите количествени и качествени характеристики, изразени най-общо в броя на населението, възрастово-половата структура, териториалното разпределение в различните райони на областта, средната гъстота на населението, вътрешните и външните миграционни процеси и редица други.

Таблица 2.4.1.: Брой на население 2004 - 2009 г. в Област Русе

Община	2004г.	2005г.	2006г.	2007г.	2008г.	2009г.
Борово	7 359	7 223	7 109	6 985	6 793	6 699
Бяла	16 239	16 040	15 852	15 533	15 213	14 962
Ветово	15 952	15 707	15 557	15 367	15 153	13 738
Две могили	11 499	11 297	11 081	10 851	10 574	10 341
Иваново	11 456	11 229	10 954	10 919	10 633	10 339
Русе	176 856	175 935	175 686	174 627	174 648	175 210
Сливо поле	12 550	12 381	12 222	12 087	11 832	11 635
Ценово	7 262	7 023	6 854	6 639	6 390	6 220

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Област Русе е с най-голяма гъстота на населението на кв. км в СЦР – 90,7 ч/кв. км (2007 г.), значително по-висока от средната за страната (69,0 д/кв.км). През същия период, останалите области на територията на района, имат гъстота по-малка от средната за страната (между 46 и 66 д/кв.км). Характерно за областта в този смисъл е, че гъстотата на населението в Община Русе е многократно по-висока от тази в останалите 7 общини.

Диаграма 2.4.2.: Средна гъстота на населението в СЦР през 2007г.

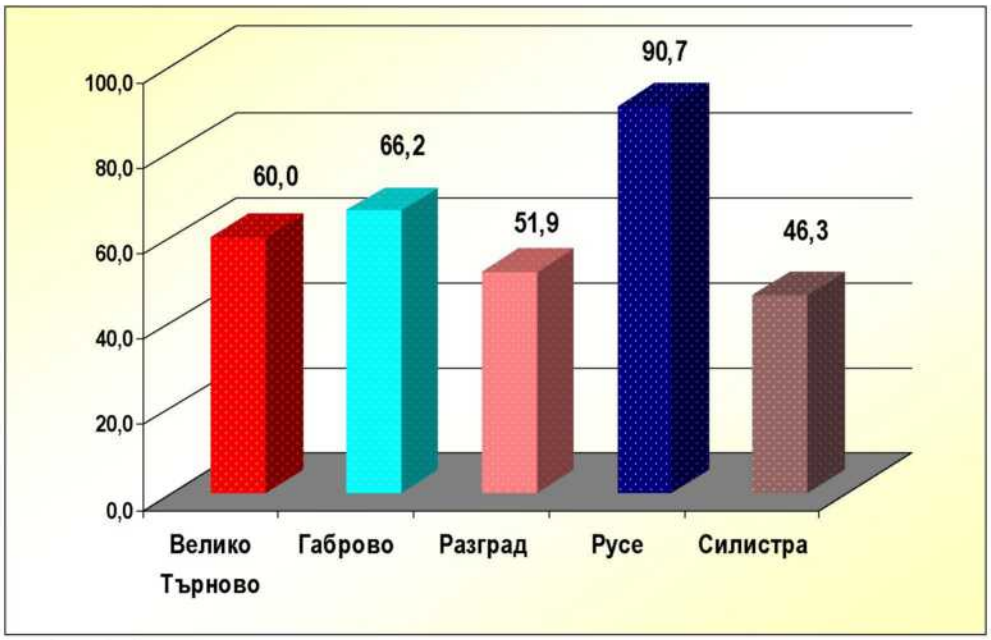

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.4.3.: Гъстота на населението към 31.12.2007г.

Райони за планиране и области	Гъстота на населението човека/кв. км	Населени места	Градове	Села
Р. България	69,0	5 305	253	5 052
СЦР	62,5	996	39	957
Област Русе	90,7	83	9	74

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Броят на населените места в областта е общо 83, от които 9 града. През 2009 г. делът на градското население от общото население е 75,9%. Преобладаващата част от него (84,73%) е съсредоточена в Община Русе. Наблюдава се тенденция към нарастване на градското население в сравнение с 2003 г. (72,7%), породена от по-добрите възможности за намиране на работа, за постигане на по-висок жизнен стандарт, по-добре изградената градска инфраструктура.

Таблица 2.4.4.: Население на Област Русе към 31.12.2009 г. по общини, местоживеене и пол

Област Общини	Област Русе			В градовете			В селата		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	249 144	120 740	128 404	189 072	91 313	97 759	60 072	29 427	30 645
Борово	6 699	3 238	3 461	2 330	1 137	1 193	4 369	2 101	2 268
Бяла	14 962	7 416	7 546	9 015	4 450	4 565	5 947	2 966	2 981
Ветово	13 738	6 745	6 993	10 016	4 920	5 096	3 722	1 825	1 897

Две могили	10 341	5 063	5 278	4 342	2 134	2 208	5 999	2 929	3 070
Иваново	10 339	5 074	5 265	-	-	-	10 339	5 074	5 265
Русе	175 210	84 428	90 782	160 200	77 100	83 100	15 010	7 328	7 682
Сливо поле	11 635	5 687	5 948	3 169	1 572	1 597	8 466	4 115	4 351
Ценово	6 220	3 089	3 131	-	-	-	6 220	3 089	3 131

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

По отношение на половата структура на населението в Област Русе се наблюдава превес на жените. Тази тенденция е валидна както за СЦР, така и за страната. Мъжете са повече от жените в младите възрастови групи, с нарастване на възрастта се увеличава броят и делът на жените в общото население, което е свързано с общата и възрастовата смъртност при двата пола.

Диаграма 2.4.5.: Полова структура 2000 – 2009 г. в Област Русе

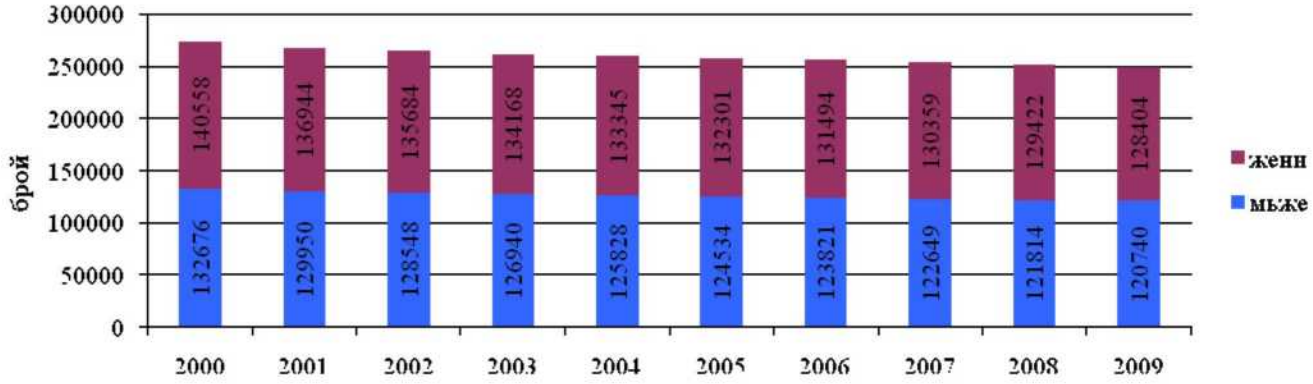

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Диаграма 2.4.6.: Динамика на половата структура на населението за периода 2006-2008 г. в Област Русе

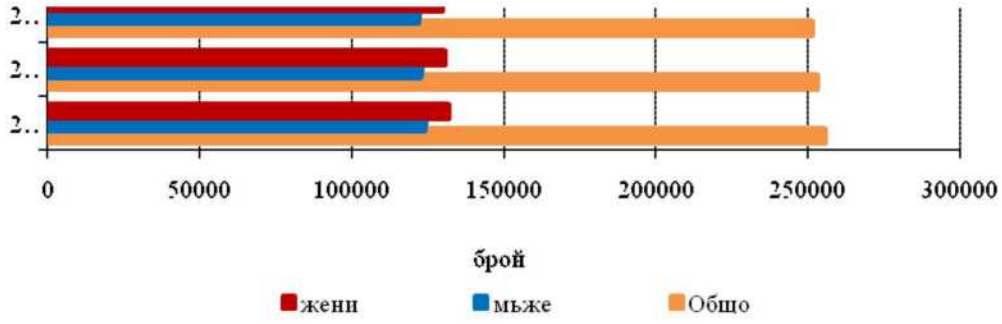

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Динамиката в броя на населението на областта е свързана с неговата възрастова структура. Характерен е високият дял на населението в групата от 15 до 64 г., от която се формират основните трудови ресурси.

Таблица 2.4.7.: Възрастова структура на населението в Област Русе към 31.12.2009 г. по местоживеене и пол

Възраст в навършени години	Област Русе			В градовете			В селата		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**249 144**	**120 740**	**128 404**	**189 072**	**91 313**	**97 759**	**60 072**	**29 427**	**30 645**
0-4	10 491	5 332	5 159	8 478	4 309	4 169	2 013	1 023	990
5-9	9 943	5 172	4 771	7 753	4 068	3 685	2 190	1 104	1 086
10-14	9 785	5 047	4 738	7 413	3 807	3 606	2 372	1 240	1 132
15-19	13 502	6 967	6 535	10 626	5 457	5 169	2 876	1 510	1 366
20-24	18 052	9 450	8 602	14 969	7 760	7 209	3 083	1 690	1 393
25-29	17 413	9 425	7 988	14 617	7 804	6 813	2 796	1 621	1 175
30-34	17 897	9 176	8 721	14 513	7 345	7 168	3 384	1 831	1 553
35-39	17 800	8 885	8 915	14 294	6 995	7 299	3 506	1 890	1 616
40-44	17 119	8 613	8 506	13 647	6 768	6 879	3 472	1 845	1 627
45-49	17 357	8 651	8 706	13 748	6 722	7 026	3 609	1 929	1 680
50-54	17 594	8 585	9 009	13 641	6 504	7 137	3 953	2 081	1 872
55-59	17 913	8 563	9 350	13 624	6 450	7 174	4 289	2 113	2 176
60-64	18 265	8 218	10 047	13 129	5 907	7 222	5 136	2 311	2 825
65-69	14 321	6 192	8 129	9 258	4 014	5 244	5 063	2 178	2 885
70+	31 692	12 464	19 228	19 362	7 403	11 959	12 330	5 061	7 269

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.4.8.: Демографски показатели в Област Русе за 2009 г. по общини и местоживеене

Местоживеене	Област Русе	Общини							
		Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
Коефициент на възрастова зависимост									
Общо	44,1	68,4	53,2	46,6	57,7	72,6	38,7	57,0	77,9
в градовете	38,2	56,0	43,5	44,6	46,1	-	37,0	41,9	-
в селата	66,4	76,0	70,7	52,4	67,3	72,6	58,9	63,5	77,9
Коефициент на демографско заместване									
Общо	73,9	62,0	71,4	88,4	71,7	36,1	78,3	69,6	50,0
в градовете	80,9	72,7	67,2	96,8	78,9	-	80,5	119,1	-
в селата	56,0	56,9	78,3	70,3	67,2	36,1	59,1	57,9	50,0
Коефициент на зависимост на възрастните лица									
Общо	26,6	49,1	33,0	25,3	38,6	57,7	21,8	37,3	61,7
в градовете	20,9	36,3	26,7	22,1	25,1	-	20,2	20,7	-
в селата	48,2	56,7	44,3	34,4	49,9	57,7	41,3	44,4	61,7
Темп на демографско остаряване									
Общо	100,1	99,3	100,6	96,6	99,5	100,4	100,8	98,8	100,6
в градовете	100,5	99,3	101,9	99,7	100,7	-	100,6	95,8	-
в селата	100,0	99,4	99,3	97,8	99,4	100,4	100,1	99,6	100,6

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Застаряването на населението е проблем, който, заедно с другите демографски процеси, продължава да се задълбочава в негативно отношение. Този процес има сериозни последици в различни сфери на обществения живот:

- ❖ намаляване на работната сила;
- ❖ нарастване на публичните разходи поради увеличаване на броя на зависимите възрастни хора, респективно нуждата от средства за пенсионно и здравно осигуряване;
- ❖ жизненият стандарт е най-вероятно да намалее, ако не се увеличи производителността на труда, която да компенсира намаляването на работната сила и нарастването на публичните разходи.

Графика 2.4.9.: Полово-възрастова пирамида на населението в Област Русе

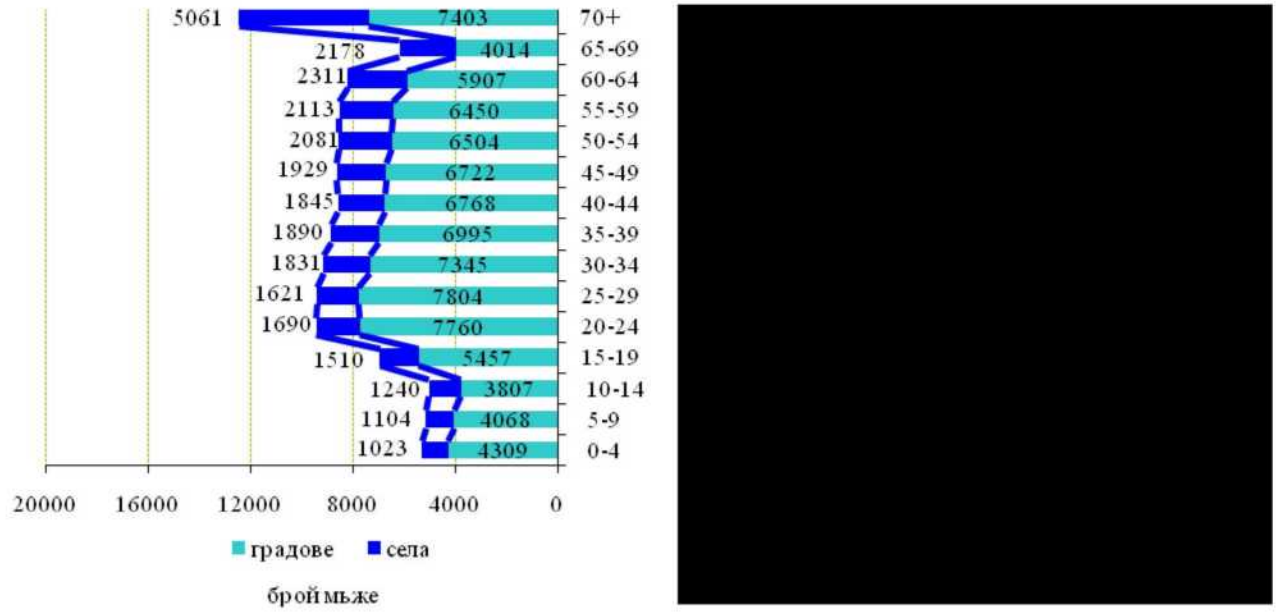

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Област Русе е типичен район с концентрация на различни етнически малцинства. По данни от преброяването 2001 г. делът на малцинствата тук е 17,9%, т. е. по-висок от средния за страната (14,3%) и значително по-висок от средния за СЦР (10,4%). От общия брой на населението в областта през 2001 г. делът на етническите турци представлява 14%, на ромите – 3,6%, други – 1,2% и 0,8% които не се самоопределят.

Диаграма 2.4.10.: Етническа структура на населението в Област Русе към 01.03.2001г.

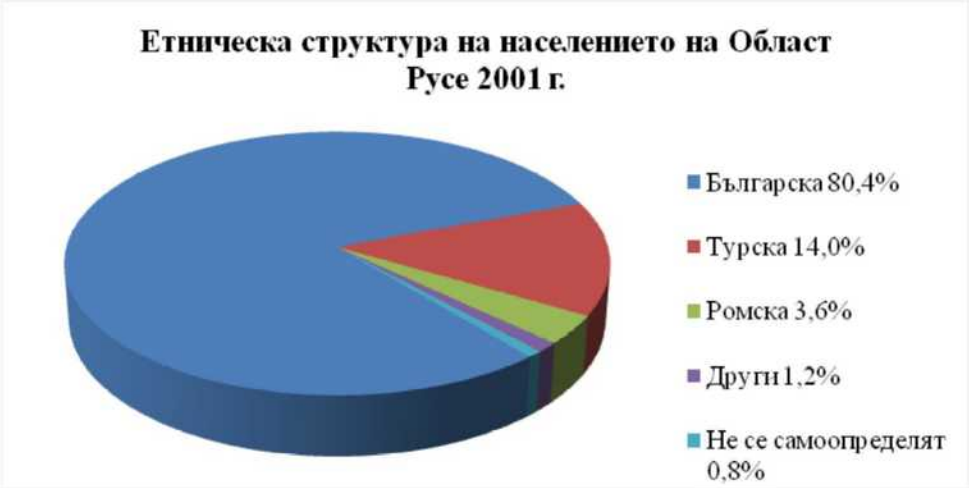

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

По отношение на естествения прираст (ЕП) се запазва трендът на високите отрицателни стойности. По данни на НСИ – ТСБ – Русе от 2009 г. стойността на ЕП за Област Русе е -6,0‰.

Графика 2.4.11.: Естествен прираст на населението в Област Русе по години

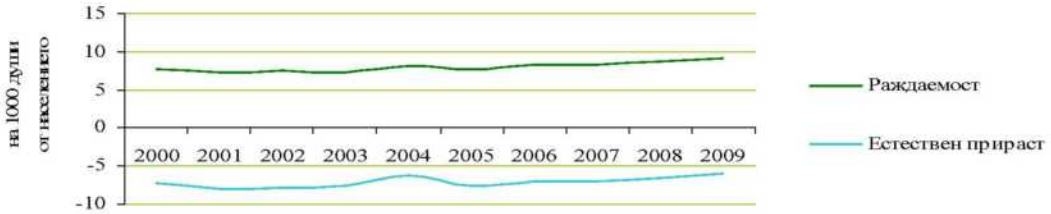

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.4.12.: Естествен прираст на 1 000 души от населението през 2009г.

Статистически райони Области	Естествен прираст (брой)			Естествен прираст (‰)		
	Общо	Град	Село	Общо	Град	Село
Р. България	-27 112	-3 671	-23 441	-3,5	-0,7	-10,8
СЦР	-5 589	-1 747	-3 842	-6,1	-2,9	-12,1
Област Русе	-1 500	-553	-947	-6,0	-2,9	-15,6

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През периода 2006 – 2008 г. с най-нисък отрицателен естествен прираст е Община Русе, а с най-висок са общините Иваново и Ценово. Общата тенденция сочи намаляване на отрицателните стойности на ЕП в областта.

Таблица 2.4.13.: Естествен прираст на населението в Област Русе 2006 - 2008г. по общини (‰)

Година	2006	2007	2008
Област Русе	-7,0	-7,0	-6,5
Община Борово	-16,4	-14,9	-16,9
Община Бяла	-9,9	-11,0	-9,1
Община Ветово	-9,1	-6,4	-5,6
Община Две могили	-13,9	-11,1	-11,6
Община Иваново	-18,5	-22,1	-21,0
Община Русе	-5,0	-4,6	-4,0
Община Сливо поле	-10,5	-9,6	-10,5
Община Ценово	-20,5	-18,2	-21,8

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През 2009 г. раждаемостта е най-висока в Община Ветово – 10.4 ‰ и най-ниска в община Ценово – 5.1‰. В сравнение с данните на същия показател от 2005 г. се наблюдава леко увеличение на раждаемостта в областта. Стойността на коефициента на този показател за 2009 г. е 9.2‰, близка до този на СЦР – 9.1‰ и по-ниска от средната за страната – 10.7‰.

Таблица 2.4.14.: Коефициент на раждаемост в Област Русе за 2009г.

Местоживеене	Област Русе	Общини							
		Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
Общо	9,2	6,5	9,1	10,4	7,5	6,1	9,6	9,9	5,1
в градовете	9,8	7,7	9,1	10,6	12,1	-	9,8	11,0	-
в селата	7,2	5,9	9,0	9,9	4,1	6,1	7,7	9,5	5,1

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Диаграма 2.4.15.: Живородени в Област Русе по години и тримесечия

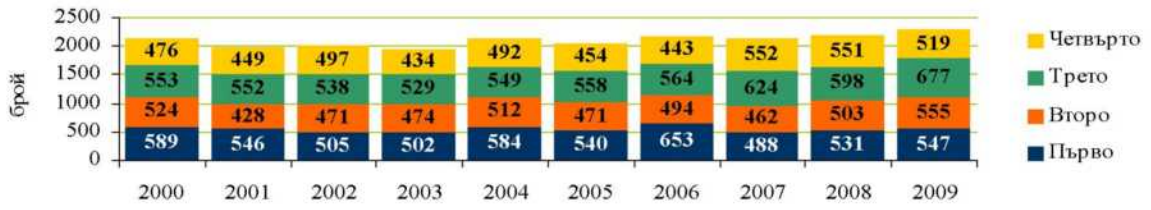

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.4.16.: Сключени бракове и бракоразводи през 2009 г. в Област Русе

	Област Русе	В градовете	В селата
Сключени бракове	841	694	147
Бракоразводи	410	348	62

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.4.17.: Тотален коефициент на плодовитост през 2009 г. по статистически райони, области

Статистически район Област	Тотален коефициент на плодовитост		
	Общо	Град	Село
Р. България	1,57	1,49	1,77
СЦР	1,37	1,27	1,66
Област Русе	1,39	1,34	1,59

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Смъртността като един от параметрите на естественото възпроизводство на населението на областта през 2009 г. е 15,2‰. Същата е стойността на този показател и за СЦР и е малко по-висока от средната за страната (14,2‰). С най-висок коефициент е Община Иваново (29,3‰), а с по-нисък от средния за областта е единствено Община Русе (13,0‰). Област Русе е с най-нисък коефициент на детска смъртност в СЦР и е на трето място в страната след областите Благоевград и София (столица).

Таблица 2.4.18.: Коефициент на смъртност за 2009г.

Местоживеене Статистически район Област	Смъртност (на 1 000 души от населението)			Детска смъртност (на 1 000 живородени)		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Момчета	Момичета
Р. България	14,2	15,5	13,1	9,0	10,2	7,7
СЦР	15,2	16,6	13,9	8,8	12,0	5,5
Област Русе	15,2	16,7	13,8	5,7	7,9	3,4

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Диаграма 2.4.19.: Умрели в Област Русе по години и тримесечия

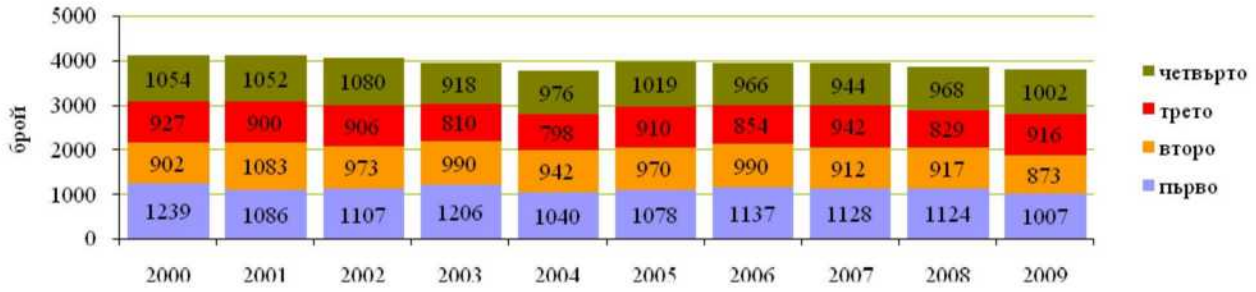

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

По данни на НСИ за периода 2005 – 2009г. могат да се направят следните заключения относно демографските показатели в Област Русе: Макар и с бавни

темпове, коефициентът на раждаемост нараства – от 7,88 през 2005г. на 9,22 през 2009г. Коефициентът на смъртност през разглеждания период е с незначителни промени в стойността си, а коефициентът на естествен прираст намалява отрицателните си стойности.

Таблица 2.4.20.: Демографски показатели в Област Русе за периода 2005 – 2009г.

Показатели на 1000 души население	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Раждаемост	7,88	8,44	8,40	8,69	9,22
-в градовете	8,44	8,99	9,09	9,39	9,85
-в селата	6,34	6,78	6,34	6,52	7,26
Обща смъртност	15,48	15,46	15,52	15,28	15,24
-в градовете	12,83	13,05	12,95	12,76	12,77
-в селата	22,70	22,66	23,26	23,07	23,02
Детска смъртност	5,93	4,18	5,64	6,41	5,66
Естествен прираст	-7,60	-7,02	-7,12	-6,59	-6,02
-в градовете	-4,39	-4,06	-3,86	-3,37	-2,92
-в селата	-16,36	-15,89	-16,93	-16,56	-15,76

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Показателите на механичния прираст са с неблагоприятни параметри, показващи запазване на тенденцията за увеличаване на миграциите главно в направлението от селата и малките градове към общинския и областния център. Причините са свързани основно с лошата икономическа обстановка и високият процент безработица в по-малките населени места. Емиграцията на хора в трудоспособна възраст оказва сериозен негативен ефект в икономическата и социалната сфера и бъдещото развитие на областта.

Таблица 2.4.21.: Механично движение на населението в Област Русе през 2009г.

Заселени/ Изселени/ Механичен прираст/ по пол	Област Русе	Общини							
		Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
Заселени	3 997	171	183	143	150	198	2 908	174	70
Мъже	1 865	73	81	49	61	88	1 407	78	28
Жени	2 132	98	102	94	89	110	1 501	96	42
Изселени	4 589	137	322	265	271	249	2 973	242	130
Мъже	2 055	63	138	115	127	119	1 325	111	57
Жени	2 534	74	184	150	144	130	1 648	131	73
Механичен прираст	-592	34	-139	-122	-121	-51	-65	-68	-60
Мъже	-190	10	-57	-66	-66	-31	82	-33	-29
Жени	-402	24	-82	-56	-55	-20	-147	-35	-31

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

2.5. Човешки ресурси

2.5.1. Пазар на труда

Предлагането на работна сила от края на 2008 г. е повлияно от глобалната финансово-икономическа криза, която даде отражение и върху икономическата обстановка и бизнес-климата в Област Русе. Формират се отрицателни тенденции на областния пазар на труда, като освобождаване на наета работна сила в т.ч. и масови уволнения на работници и служители, както и завръщане на хора, работили продължително време в други райони на страната и чужбина.

Регистрираната безработица в Област Русе през периода от 2005 до 2009 г. сочи тенденция към намаляване на абсолютните й величини. Динамиката на равнището на безработица през анализирания петгодишен период сочи спад в края на 2009 г. спрямо 2005 г., възлизащ на 4,28 процентни пункта. Достигнатата най-ниска стойност е през 2008 г. – 5,82%, при 11,72% през 2005 г. През 2009 г. равнището на безработица е 7,44%, като бележи ръст спрямо 2008 г. с 1,62 процентни пункта.

Графика 2.5.1.1.: Динамика на равнището на безработица, %

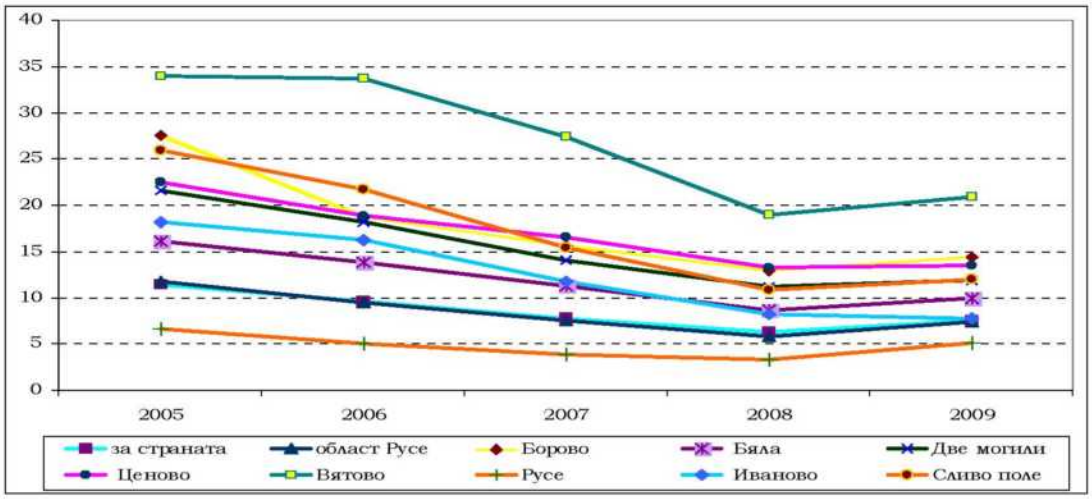

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

Таблица 2.5.1.2.: Безработни лица и коефициенти на безработица през 2009г.

Статистически район Област	Безработни лица – хил.	Коефициенти на безработица - %	В т. ч. на 15 – 64 г.	
			Безработни лица – хил.	Коефициенти на безработица - %
Р България	238.0	6.8	236.7	6.9
СЦР	33.3	8.4	33.2	8.4

Област Русе	6.4	5.4	6.4	5.5

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

В периода 2005г. – 2009г. регистрираната безработица в Северен Централен район бележи също тенденция към намаление (-21 545 към края на периода спрямо началото).

Противоположна е картината в СЦР през 2009г. спрямо предходната 2008г. – регистрираната безработица нараства с 6 643 лица.

За същия период в Област Русе се отчита спад в абсолютните стойности на регистрираната безработица (-5 187), като през 2009 г. спрямо 2008 г. се отчита нарастване с 1 959 лица.

Равнището на безработица в Област Русе през 2009 г. (7,44%) е под средното за СЦР (8,61%) и за страната (7,59%), като в рамките на региона с по-ниско равнище е само Област Габрово (5,50%).

Наблюдението на този основен индикатор на пазара на труда показва тенденция на намаляване равнището на безработица за разглеждания петгодишен период в отделните общини в Област Русе, като най-голямо е намалението на равнището на безработица в общините Сливо поле (-13,94 процентни пункта), Борово (-13,09 процентни пункта) и Ветово (-13,07 процентни пункта), а най-малко – в Община Русе (-1,51 процентни пункта) и Бяла (-6,19 процентни пункта).

Запазването през последната година от периода на различията и високите нива на равнището на безработица в по-малките общини е следствие на:

- Преобладаващия аграрен характер на икономиката и свързаните с него сезонна заетост и неритмичност на дейностите. Запазва се устойчива тенденция към намаляване на заетостта в аграрния сектор, поради преминаване към отглеждане на технически култури, изискващи механизирана обработка, което води до намаляване ръчния труд, обновяване на селскостопанската техника и др.;
- Ограничеността на инвестициите и разкритите нови и/или разширяване на съществуващите производства;
- Ниските доходи на населението, ограничаващи потреблението и развитието на сектора на услугите;
- Ниска степен на професионално-квалификационната структура на икономически активното население;

- Трайните отрицателни демографски тенденции и интензивната трудова миграция през периода;

В структурата на регистрираната безработица в трите Дирекции „Бюро по труда" - Русе, Ветово и Бяла през периода 2005 г. – 2009 г., по данни от административната статистика на Агенцията по заетостта, се наблюдават следните тенденции:

Безработните без квалификация и специалност значително намаляват в относителен дял от общо регистрираните – 49,9% през 2009 г., при 61,3% през 2005 г. или спад с 11,4 процентни пункта. Тенденцията за страната е същата, като в Област Русе темпът на снижаване на безработните без специалност е по-висок с 5,3 процентни пункта спрямо средния за страната. През 2009 г. делът на безработните от тази група в областта е с 8,0 процентни пункта по-нисък от средния за страната.

Диаграма 2.5.1.3.: Професионално-квалификационна структура на регистрираните безработни по общини в Област Русе през 2009г.

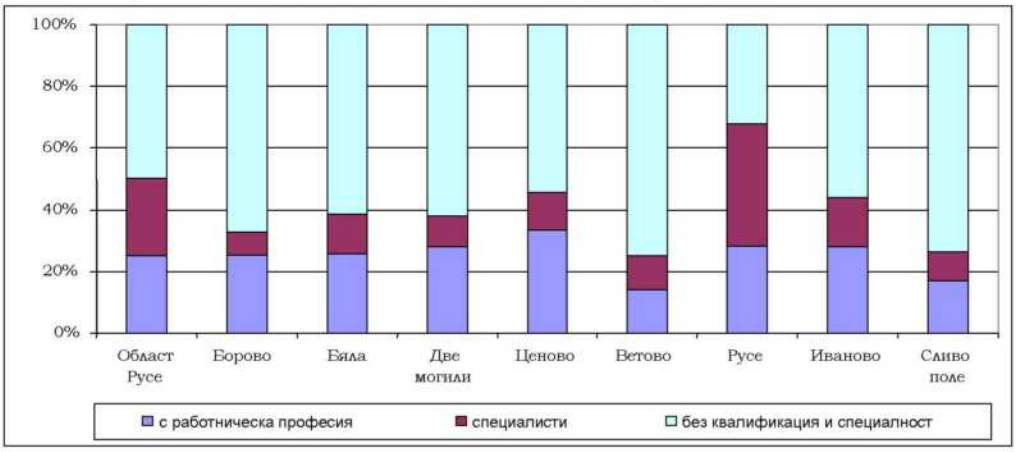

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

Безработните с основно и по-ниско образование в относителен дял намаляват с 10,9 процентни пункта сред общо регистрираните, като достигат до 49,2%, при 60,1% през 2005 г. Тенденцията за страната е същата, като темпът на снижаване на безработните с нисък/без образователен ценз в Област Русе изпреварва средния за страната.

Диаграма 2.5.1.4.: Образователна структура на регистрираните безработни по общини в Област Русе през 2009г.

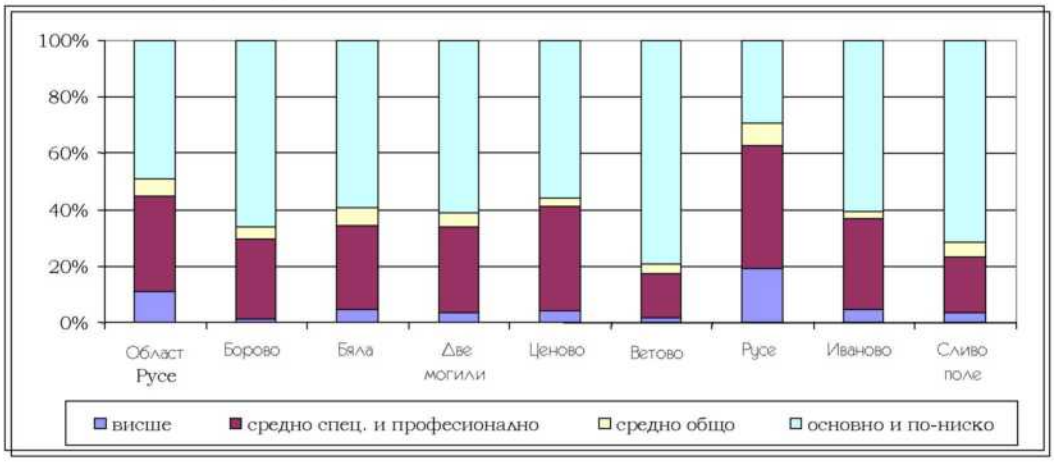

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

Безработните жени през периода бележат ръст с 4,0 процентни пункта в относителния им дял от общата съвкупност – 57,7% през 2009г., при 53,7% през 2005г. Особеното е, че през 2009 г. женската безработица бележи спад с 2,7 процентни пункта спрямо 2008г., за сметка на нарастване на дела на безработните мъже. Икономическата рецесия има по-осезаеми ефекти в дейностите с преобладаваща заетост на мъжете. Тенденцията за страната през периода е същата, като темпът на нарастване на безработните жени в Област Русе е по-висок с 2,2 процентни пункта, но през 2009г. относителният им дял е съизмерим със средния за страната.

Безработните младежи до 29 години намаляват в относителен дял с 6,2 проценти пункта – от 21,2% за 2005г. до 15,0% през 2009г. Същевременно през последната година на периода се наблюдава ръст от 2,0 процентни пункта в дела им спрямо 2008 г. Тенденцията за страната през периода е същата, като темпът на снижаване на младежката безработица в Област Русе е по-нисък с 0,7 процентни пункта. През 2009г. делът на безработните в млада възраст в областта е с 3,3 процента по-нисък от средния за страната.

Безработните от високите възрастови групи – над 50 годишните – значително се увеличават сред общо регистрираните – с 10,9 процентни пункта в относителен дял и достигат до 46,2% през 2009г., при 35,3% през 2005г. Тенденцията за страната през периода е същата, като темпът на нарастване при безработните в зряла възраст в Област Русе е по-висок с 1,1 процентни пункта. През 2009г. също е с 8,2 процентни пункта по-висок от средния за страната.

Диаграма 2.5.1.5.: Възрастова структура на регистрираните безработни по общини в Област Русе през 2009г.

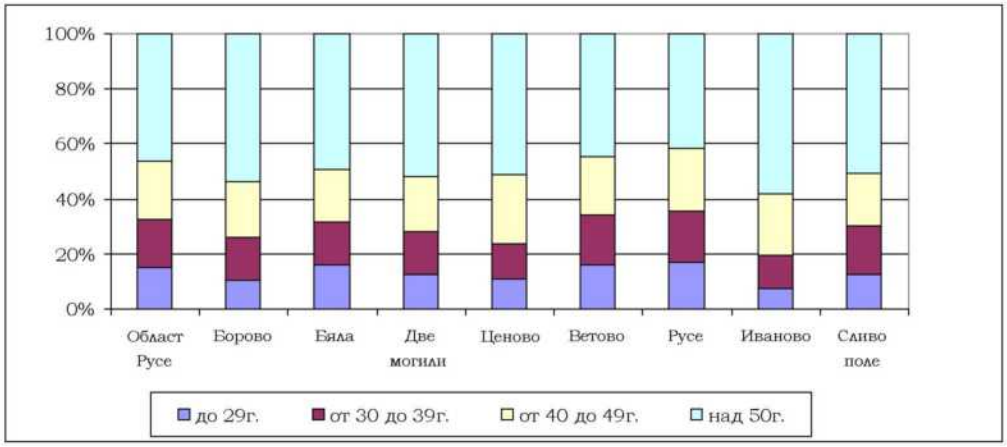

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

Продължително безработните лица с престой в бюрата по труда над 1 година чувствително намаляват в относителен дял – от 56,1% през 2005 г. достигат до 27,4% през 2009г., или спадът е с 28,7 процентни пункта. Тенденцията за страната през периода е същата, като темпът на снижаване на дела на безработните от тази група в неравностойно положение на пазара на труда е с 1,2 процентни пункта по-висок в Област Русе. През 2009г. делът им в областта е с 1 процентен пункт по-нисък от средния за страната.

Диаграма 2.5.1.6.: Продължително безработни по общини в Област Русе през 2009г.

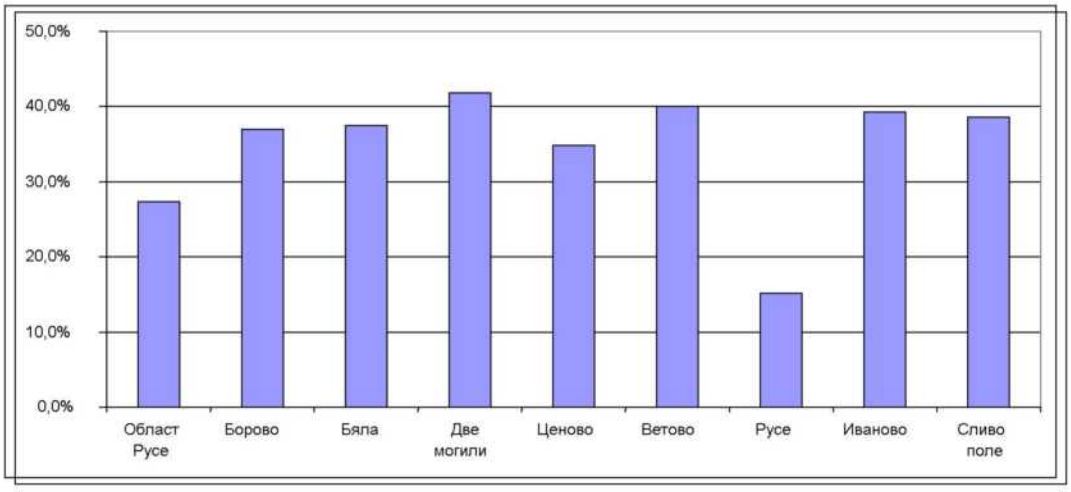

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

Анализът на динамиката на абсолютните величини и относителния дял на групите в неравностойно положение на пазара на труда сочи потребността от интервенции както със средства от Държавния бюджет, така и със средства от Европейски фондове за финансиране на проекти с целеви групи „безработни лица над 50 години" и „продължително безработни лица".

Търсенето на работна сила през наблюдавания период 2005г. – 2009г. е свързано с изменението в структурата на обявените свободни работни места на първичния пазар на труда[1] в трите дирекции "Бюро по труда" в Област Русе и устроените на работа.

Графика 2.5.1.7.: Динамика в обявените свободни работни места и постъпилите на работа на първичния пазар на труда

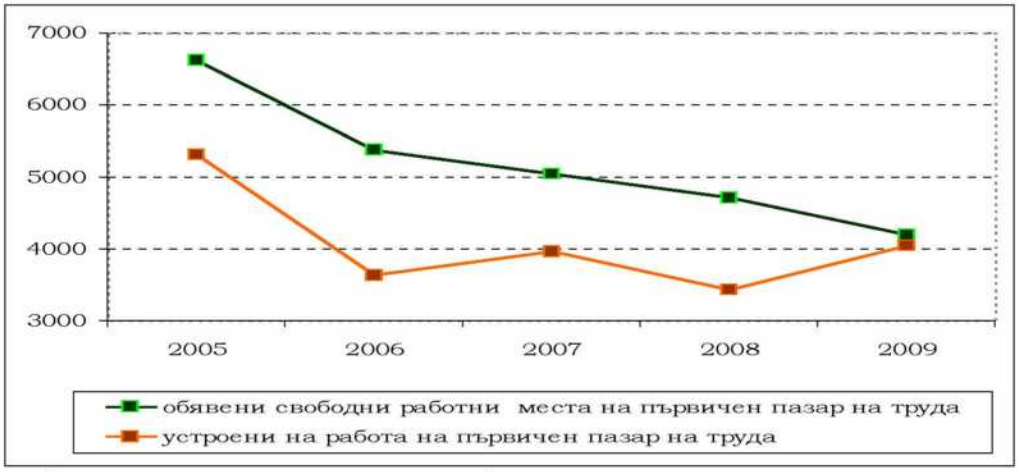

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

При обявени през 2005г. 6 626 свободни работни места на първичния трудов пазар в Област Русе, през 2009г. броят им достига до 4 199 – абсолютното намаление възлиза на 2 427 обявени места или 36,6%. Наблюдава се ежегодно намаляване на свободните работните места, обявени от работодателите в Бюрата по труда на Област Русе. Тенденцията е валидна и за страната и се дължи на:

- Недостатъчни инвестиционни проекти и ниска икономическа активност, особено в по-малките общини и населени места, които се отличават със сезонност на трудово-пазарното търсене и ограничено търсене на работна сила, поради липса на подходящи условия за бизнес и предприемачество;

[1] първичен пазар на труда – формиран от търсенето и предлагането на работна сила в реалната икономика

- Стартиралите нови производства, основно в по-малките населени места, са предимно на еднолични търговци и земеделски производители, ограничаващи се до самонаемане или осигуряване на заетост основно на членове от семейството;

- Поддържане в част от стопанските субекти на достигната оптимална заетост, като от края на 2008 г. глобалната финансово-икономическа криза доведе до намалено търсене на труд и освобождаване на нает персонал;

- Професионално-квалификационният профил на регистрираната безработица в бюрата по труда ограничава удовлетворяването на нарастващите потребности и изисквания на бизнеса относно качествата и уменията;

- Възможностите на работодателите, предимно от град Русе, да ползват разнообразни източници за търсене на труд – on-line борси, печатни и електронни медии и др., а също така и внос на работна ръка от други страни, особено през 2007 и 2008 г.;

- Запазване на високия дял на разкритите субсидирани работни места, които изместват търсенето на първичния трудов пазар;

Структурата на търсенето на труд на първичния трудов пазар чрез бюрата по труда в Област Русе се определя от отрасловите характеристики на областната икономика, от ниския образователно-квалификационен ценз на предлаганата работна сила и от преобладаващо сезонния характер на областния пазар на труда, като:

- Продължава да е налице превесът на дела на обявените работни места без изискване за специалност, спрямо този за работнически професии и специалисти;

- С най-голям дял в групата „обявени свободни работни места за специалисти" са инженерно-технически, следвани от тези за икономическите и хуманитарно-педагогическите кадри, което отговаря и на структурата на областната икономика;

- Най-търсените професии от работодателите са за: шивачки, гладачки, водачи на селскостопанска техника, полевъди, продавач-консултанти, оператори в производство, учители, касиери, сервитьори, заварчици, изготвители на корабни тръбни инсталации, работници в машиностроенето и строителството, общи работници и др.;

- Образователната структура се отличава със запазващ се най-голям дял на заявените работни места без изискване за образование или с нисък образователен ценз.

През последната година на анализирания период общият профил на областния трудов пазар се характеризира с водеща роля по отношение на генерирането на заетост на сектор „Индустрия", следван от сектор „Услуги", като в трудово-пазарните отношения определяща е ролята на работодателите, поради нарастващото предлагане на работна сила.

Активната политика по заетостта се характеризира с твърде широк обхват и разнообразен инструментариум, като през 2009г. на територията на Област Русе се реализират общо 23 национални програми и проекти, вкл. 5 нови и 29 насърчителни мерки за заетост и обучение по реда на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ).

Графика 2.5.1.8.: Динамика за обхвата на устроените на работа безработни лица по национални програми и мерки за заетост по реда на Закона за насърчаване на заетостта

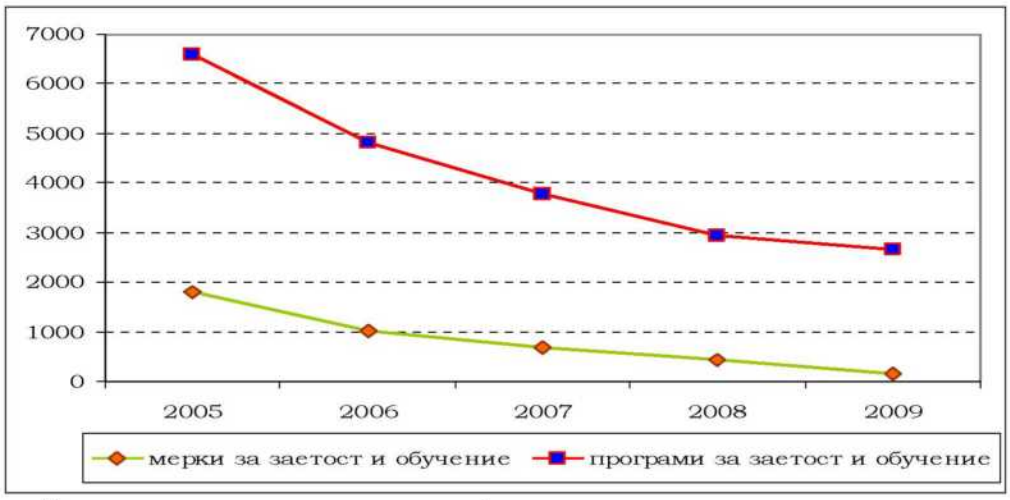

Източник: Административната статистика на Агенцията по заетостта

В областта успешно се прилагат и редица проекти с външно финансиране – грантови схеми на програма ФАР, програма „Активни услуги на пазара на труда", проект „Красива България" и др. Те подобриха пригодността и шанса за интегриране пазара на труда и недопускане на изпадане под линията на бедност от безработни от неравнопоставените групи – младежи, жени, продължително безработни, малцинства, неактивни лица и др. Подкрепа получиха и фирми в областта за квалификация на персонала им и повишаване нивото на фирмения мениджмънт.

Реализираните през 2009г. антикризисни правителствени програми и мерки, приоритетно насочени към съкратени лица или заети при непълно работно време в следствие свиване (прекратяване) на производството и услугите, допринесоха за

стимулиране на заетостта в редица фирми и ограничаване темпа на нарастване на безработицата в Област Русе.

Анализът на данните от пазара на труда и прилаганата активна политика на пазара на труда през периода позволява да се направят следните изводи:

- Ролята на политиката по заетостта е балансираща през разглежданите години, като неутрализира все още неблагоприятните условия на икономическата среда, особено в изостаналите селски райони и подобрява общите параметри на пазара на труда в областта.
- През периода се повишава активността и партньорството на местните субекти на политиката по заетостта, което в голямата си част определя високата степен на усвояване на възможностите чрез инструментариума на националната политика, за привличане на допълнителен ресурс за целите на регионалната политика по заетостта от програми и проекти на ЕС.

Таблица 2.5.1.9.: Работна сила и коефициенти на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години през 2009г.

Статистически район Област	Работна сила – хил.			Коефициенти на икономическа активност – %		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Р. България	3 491,6	1 862,4	1 629,2	53,0	59,0	47,5
СЦР	398,9	215,4	183,5	49,3	55,5	43,6
Област Русе	117,9	62,1	55,9	53,4	58,4	48,7

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Работната сила в Област Русе през 2009г. наброява 117,9 хил. д. и по този показател се нарежда на първо място в СЦР. Коефициентът на икономическа активност в областта е 53,4% като той е традиционно по-висок при мъжете и е повишил стойността си спрямо 2008 г. – 52,1%

Таблица 2.5.1.10.: Заети лица и коефициенти на заетост на населението на 15 и повече навършени години през 2009г.

Статистически район Област	Заети лица – хил.			Коефициенти на заетост – %		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Р. България	3 253,6	1 732,3	1 521,3	49,4	54,9	44,4
СЦР	365,6	197,1	168,5	45,2	50,8	40,0
Област Русе	111,5	59,0	52,6	50,5	55,5	45,8

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Запазва се тенденцията за устойчиво нарастване броя на заетите в Област Русе. За сравнение – през 2007 г. заетите са били 105,4, през 2008 г. – 106,2.

Таблица 2.5.1.11.: Наети лица в Област Русе по икономически дейности

Дейности	2006			2007			2008		
	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
Област Русе	**77 569**	**20 328**	**57 241**	**80 397**	**18 483**	**61 914**	**82 730**	**17 596**	**65 134**
1. Селско, горско и рибно стопанство	3 727	479	3 248	3 501	458	3 043	3 688	404	3 284
2. Добивна и преработваща промишленост, производство и разпределение на електрическа и топлоенергия и газ; дейности свързани с вода, управление на отпадъци и възстановяване	30 323	1 723	28 600	32 388	874	31 514	31 480	926	30 554
3. Строителство	3 977	96	3 881	4 925	..	..	5 927	..	..
4. Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	10 722	..	..	10 954	..	..	12 691	..	..
5. Транспорт, складиране и пощи; създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	7 077	3 038	4 039	7 292	2 842	4 450	7 908	2 804	5 104
6. Хотелиерство и ресторантьорство	2 410	150	2 260	2 384	140	2 244	2 453	140	2 313
7. Финансови и застрахователни дейности	595	..	..	682	..	..	1 041	..	..
8. Операции с недвижими имоти; професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	2 396	281	2 115	2 432	249	2 183	3 385	982	2 403
9. Държавно управление, държавно обществено осигуряване	3 637	3 637	xx	3 591	3 591	xx	3 437	3 437	xx
10. Образование	6 001	5 922	79	5 778	5 692	56	5 104	5 014	90
11. Хуманно здравеопазване и социална работа	3 718	3 123	595	3 584	2 986	598	3 817	3 129	688
12. Култура, спорт, развлечения; други дейности	2 986	1 840	1 146	2 886	1 527	1 359	1 799	612	1 187

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

В структурно отношение преобладава заетостта на населението в добивната и преработваща промишленост, следвана от търговията и транспорта. През разглеждания в таблицата период (2006 – 2008 г.) се забелязва драстично увеличение броя на заетите във финансовите и застрахователни дейности – от 595 лица през 2006г. на 1 041 през 2008 г.

Таблица 2.5.1.12.: Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение

Статистически райони	2008 година, лв.
Р. България	6 564
СЦР	5 312

Област Русе	5 465

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Средната годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за 2009г., възлизаща на 5 465 лв., е по-ниска от тази за страната (6 564 лв.), но по-висока по отношение на СЦР (5 312 лв.).

Таблица 2.5.1.13.: Средна годишна работна заплата по общини в Област Русе (лева)

	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Област Русе - общо	3 627	4 326	5 465
Борово	3 274	4 056	4 867
Бяла	3 332	3 957	4 934
Ветово	3 840	4 772	5 636
Две могили	3 202	3 870	4 742
Иваново	4 118	4 860	5 289
Русе	3 664	4 350	5 537
Сливо поле	3 160	3 946	4 973
Ценово	2 977	3 561	4 193

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

В Област Русе се наблюдават значителни различия по отношение на средната годишна работна заплата за отделните общини. През 2008 г. на първо място по заплати е Община Ветово (5 636 лв.) – по-висока от средната заплата за областта, следвана от Община Русе (5 537 лв.) и Община Иваново (5 289 лв.).

Таблица 2.5.1.14.: Средна работна заплата по икономически дейности в Област Русе (лева)

Дейности	2006 г.			2007 г.			2008 г.		
	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
Област Русе	3 627	4 802	3 206	4 326	5 696	3 913	5 465	7 167	5 003
1. Селско ловно, горско и рибно стопанство	3 310	4 044	3 201	3 905	4 472	3 820	5 027	5 228	5 002
2. Добивна и преработваща промишленост, производство и разпределение на електроенергия, газ и вода	3 667	6 557	3 490	4 269	4 313	4 223	5 343	8 452	5 248
3. Строителство	2 779	3 969	2 750	3 563	5 481	3 526	4 718	7 253	4 666
4. Търговия, ремонт на автомобили и битова техника	2 637	3 908	2 636	3 280	4 448	3 279	4 263	4 484	4 262
5. Хотели и ресторанти	2 066	3 874	1 946	2 530	4 778	2 389	3 086	5 803	2 921
6. Транспорт, складиране и съобщения	4 042	4 021	4 057	5 002	5 297	4 811	6 348	7 038	5 965

7. Финансово посредничество	7 013	-	7 022	7 588	-	-	11 823	10 734	11 837
8. Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	2 785	5 677	2 406	3 340	5 857	3 049	3 984	3 885	4 024
9. Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	5 644	5 644	xx	6 762	6 772	xx	8 060	8 060	xx
10. Образование	4 433	4 459	2 449	5 078	5 110	2 854	6 868	6 928	3 503
11. Хуманно здравеопазване и социални дейности	5 016	5 511	2 431	6 077	6 658	3 143	7 584	7 881	6 229
12. Други дейности, обслужващи обществото и личността	2 750	2 885	2 530	3 312	3 620	2 963	4 386	5 983	3 559

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

По отрасли най-високи са заплатите в областта на „Финансово посредничество" – 11 823 лв. за 2008 г. и „Държавно управление и отбрана" – 8 060 лв. за 2008 г. През същата година най-ниски са заплатите на заетите в секторите „Хотели и ресторанти" – 3 086 лв. и „Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги" – 3 984 лв.

Професионалното обучение **е** важен фактор за подобряване на качеството и потенциала на работната сила в Област Русе, съобразно потребностите на местната икономика, на пригодността й за заетост и адаптирането към динамиката на променящата се бизнес-среда. Резултатите от прилагането на формите от ЗНЗ за обучение на възрастни (безработни и заети лица) през периода 2005 г. – 2009 г. е както следва:

Графика 2.5.1.15.: Професионална квалификация на безработни и заети по ЗНЗ в Област Русе

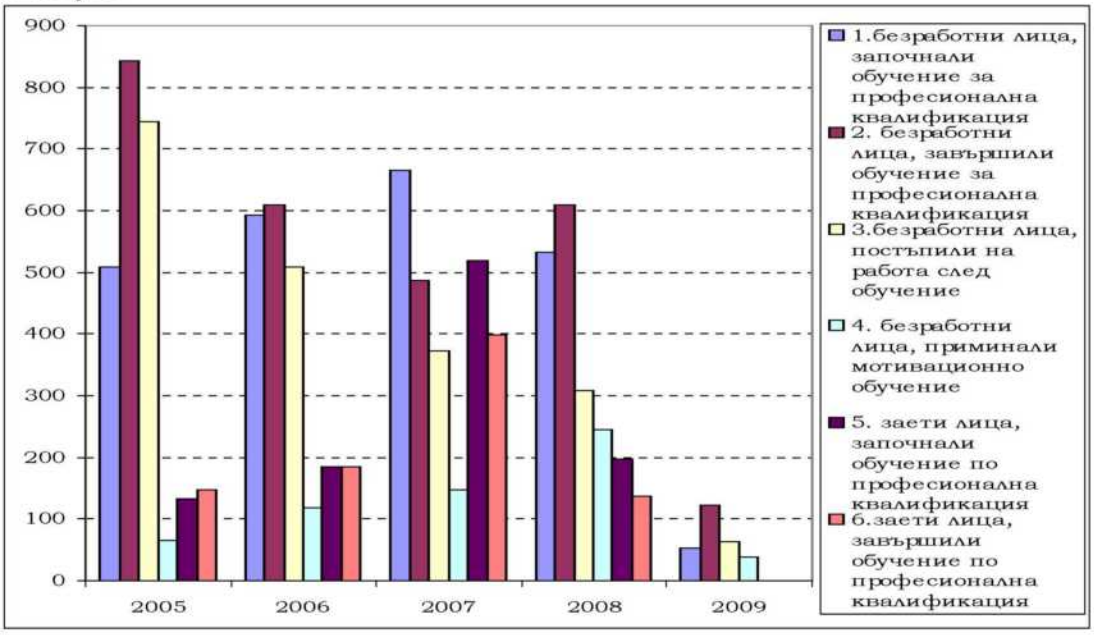

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През периода от 2005 г. до 2008 г. се наблюдава относително устойчива тенденция в обхвата на безработните и започналите обучение чрез системата по заетостта. Това се дължи на усъвършенстването на законовата уредба в областта на обучението на възрастни, която постави непрекъснатото обучение през целия живот като един от основните стълбове в дейността на системата по заетостта, според изискванията на Лисабонската стратегия. Създадоха се и условия за подобряване на достъпа на възрастните до обучение, особено на лицата без образование или с ниска степен на образование и без квалификация, за повишаване качеството на предоставяното обучение и качествени услуги по професионално ориентиране, за стажуване на обучени безработни лица.

Значителен през периода е и обхватът на безработните лица, подбрани, консултирани и насочени чрез бюрата по труда за включване в проекти финансирани от програми и проекти на ЕС, донорски програми и др.

Очевидна през периода е и тенденцията към разширяване на обхвата на квалификационните мерки по отношение на заетите в русенската икономика.

Нова възможност за развитие на капацитета, мобилността и адаптивността на работната сила чрез придобиване на знания, умения и компетентности, съответстващи на настоящото и бъдещо търсене на пазара на труда се дава чрез схемите и операциите на Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси".

От 2009 г. дейността по професионалното обучение на възрастни почти изцяло е ориентирана към ползване на финансовия инструментариум на Европейския социален фонд.

По схема BG051 PO 001/07/2.1 „Квалификационни услуги и обучения на заети лица" (I и II фаза) към края на 2009 г. в Област Русе са реализирани общо 16 договора. От включените в обучение 1 249 заети лица, 1 174 са завършилите, от които 924 обучения по професионална квалификация и 250 по ключови компетентности.

По стартиралите в средата на юни 2009 г. операция „Аз мога" 104 работещи от Област Русе са заявили намерение за включване в обучение по въведената ваучерна система.

Насърчаването и подкрепата на бизнеса за инвестиране в развитието на човешките ресурси чрез предоставяне на безвъзмездна финансова помощ от ЕСФ, способства за повишаване на производителността и конкурентоспособността на предприятията, особено в условията на неблагоприятна икономическа конюнктура.

2.5.2. Образование

Област Русе е с богати традиции в образованието, поради важната си роля в историческото и социално-икономическото развитие на България. През последните години потребностите на регионалната икономика и интересът на чуждестранните инвеститори все по-категорично влияят върху промените в характеристиките на образователния профил в областта.

Периодът 2007 – 2010 г. се характеризира с намаляване броя на учащите. Друг извод, който може да се направи от приведените данни, е, че през периода се реформира структурата на образователните институции.

Таблица 2.5.2.1.: Структура на образователните институции (брой) съгласно Списък-Образец №1 към 15.09.2010г.

Училище	2007/2008	2008/2009	2009/2010
НУ, ОУ, СОУ, профилирани гимназии	70	63	57
Спортни	1	1	1
Специални училища	2	2	2
По изкуствата	1	1	1
Професионални гимназии	16	15	15
Общ брой педагогически персонал	2 506	2 244	1 982
Общ брой ученици	26 763	25 527	23 830
Общ брой паралелки	1 270	1 152	1 110

Източник: РИО – Русе, 2010 г.

Динамичната икономическа среда доведе и до съществени демографски, инфраструктурни и социални изменения в Област Русе. В отчетния период тези фактори оказаха особено влияние върху образователната структура, най-вече в по-малките общини и населени места. В този период започна нежеланият, но неизбежен процес на преструктуриране, закриване на училища и окрупняване на системата в средищни училища.

Таблица 2.5.2.2.: Образователната структура в Област Русе

Образователна структура Област Русе			
Предучилищно образование	**2006**	**2007**	**2008**
Детски градини - бр.	71	68	36
Педагогически персонал - бр.	594	596	586
Деца - бр.	6 213	6 367	6 516
Места - бр.	8 589	8 587	8 327
Общо образование			

в т.ч. частни училища	3	3	3
Специални училища	2	2	2
Преподаватели в ООУ	1 664	1 551	1 401
Преподаватели в специални у-ща	25	23	18
Учащи в общообразователни у-ща	20 854	19 884	18 928
Учащи в специални у-ща	159	147	117
в т.ч в частни	99	79	52
Професионално обучение			
Училища по изкуствата	1	1	1
Професионални гимназии	19	18	17
в т.ч в частни	1	1	1
Учащи			
II степен проф. квалификация	388	1 194	1 243
III степен проф.квалификация	7 148	5 426	5 822
в Частни ПГ	88	74	64
Училище по изкуствата	286	281	254
Преподаватели в:			
-Професионални гимназии -II ст.	13	-	-
-Професионални гимназии -III ст.	672	614	522
-Училища по изкуствата	80	81	82
Висше образование			
Висши учебни заведения -бр.	1	1	1
Учащи студенти - общо	7 951	7 936	8 121
Преподавателски състав - бр.	571	576	606
Завършили висше училище	1 508	1 633	1 897

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

От представените по-горе данни се забелязва започналата още през 2005г. тенденция към намаляването на броя на детските градини и училищата най-вече по отношение на предучилищното (през 2006г. детските градини в областта са били 71 бр., а през 2008г. те са намалели до 36 бр., което е почти 2 пъти) и общото образование (през 2006г. – 71 бр., а през 2008г. – 58 бр.), в следствие на предприетите политики по преструктуриране и окрупняване. В същото време обаче се забелязват относително постоянни показатели с тенденция към намаляване на учащите се, педагогическия и преподавателския състав. Единствено висшето образование бележи ръст по всички показатели, което показва трайният интерес към Русенски университет „Ангел Кънчев".

За наблюдавания период се отчита значително подобрение по отношение на модернизацията на образователната инфраструктура в областта, дължаща се на реализираните и реализиращите се проекти по ОП „Регионално развитие", Програмите на МОМН за оптимизация и модернизация на образованието, Проект „Красива България" и СИФ на МТСП.

Тенденцията към намаление на общия брой на учениците в Област Русе през периода 2007 – 2010г. в еднаква степен засяга всичките осем общини на областта и съответно рефлектира върху общия брой на педагогическия персонал и броя на паралелките. Най-голям е броят на учениците в Община Русе – 76% от всички ученици в областта, а най-малък в общините Иваново и Ценово – 1.4%. В общините Бяла, Две могили, Ветово, Сливо поле те са между 3% – 6%.

Град Русе се явява притегателен образователен център за ученици, както от областта, така и извън нея. Съсредоточаването на областната образователна система в областния център обаче се отразява неблагоприятно върху потенциала за развитие на човешките ресурси в седемте по-малки общини в областта. Налице е приток към Русе на млади хора основно от Североизточна България – Силистра, Тутракан, Свищов, Разград и от всички селища от Област Русе.

Данните за състоянието на образователната структура през 2007г. по общини потвърждават трайната тенденция за все по-нарастващата диспропорция и концентрация на същата в областния и общинските центрове. В този период на общините беше предоставена пълна самостоятелност за определянето на приоритетите в образователната инфраструктура (в по-голямата част детски градини и основни училища). По отношение на финансирането на дейност „Образование" беше дадена възможност за по-голяма финансова самостоятелност на училищата, чрез единен показател за издръжка на ученик и въвеждането на делегирани бюджети. Държавата подпомогна в значителна степен процеса на преструктуриране чрез предоставяне на допълнителни средства за обособените средищни училища и осигуряването на т.нар. „Училищни автобуси" за превоз на учениците от закритите училища.

В общините проблемите с образованието продължават да се отразяват и на общото им социално-икономическо развитие. Голяма част от децата по селата в 20-30 километровия периметър на областния център, предпочитат да учат в гр. Русе, което още повече задълбочава кризата в образователните системи на малките общини.

Таблица 2.5.2.3.: Детски градини в Област Русе (брой)

Област Русе	*2007*			*2008*			*2009*		
	общо	*градове*	*села*	*общо*	*градове*	*села*	*общо*	*градове*	*села*

Детски градини	68	27	41	36	26	10	34	25	9
Педагогически персонал	596	458	138	586	453	133	571	448	123
Деца	6367	5033	1334	6516	5290	1226	6434	5257	1177
Места.	8587	5478	3109	8327	5489	2838	8303	5509	2794
в т.ч. на 100 деца	135	109	233	128	104	231	129	105	237
Брой деца на 1 лице от педагогическия персонал	11	11	10	11	12	9	11	12	10
Среден брой деца на 1 детска градина	94	186	33	181	203	123	189	210	131
Педагогически персонал на 1 детска градина	9	17	3	16	17	13	17	18	18
Нетен коефициент на записване %*	78.0	80.0	71.2	80,0	82,6	72,5			

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Въпреки рязкото намаляване на броя на детските градини в областта – от 68 бр. през 2007г. на 36, респективно 34 бр. съответно през 2008 и 2009г., общият брой на педагогическия персонал не се е променил съществено, а броят на децата бележи увеличение. В същото време обаче са намалели местата в тях. С оглед очакваното повишение на естествения прираст явно в бъдеще ще са нужни нови учебни заведения за предучилищна подготовка.

Таблица 2.5.2.4.: Учебни институции през учебната 2007/2008г. в Област Русе

Учебни институции през учебната 2007/2008 г. в Област Русе по статистически зони, статистически райони, области и общини (Брой)						
Статистически зони, статистически райони, области и общини	**Общо**	**Общо-образователни училища**	**Специални училища**	**Училища по изкуствата**	**Професионални гимназии**	**Университети и специализирани висши училища**
Област Русе	90	68	2	1	18	1
Борово	5	4	1	-	-	-
Бяла	7	6	-	-	1	-
Ветово	6	6	-	-	-	-
Две могили	6	5	-	-	1	-
Иваново	5	5	-	-	-	-
Русе	49	30	1	1	16	1
Сливо поле	8	8	-	-	-	-
Ценово	4	4	-	-	-	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През периода 2007 – 2010г. се отчита и ясно изразена тенденция към повишаване на потребностите от чуждоезиково обучение, на която системата на

русенското образование все още не е в състояние да отговори с достатъчен брой висококвалифицирани кадри. С оглед членството на България и Румъния в ЕС се повишава необходимостта и нараства интересът към румънския език в България и българския език в Румъния. Въпреки осигурените учебни програми, опитът да се сформира паралелка с интензивно изучаване на румънски език в АГ „Гео Милев" – Русе, се оказа неуспешен. Анализът показа, че избраното училище е с традиции в обучението по английски език и предложението не привлече достатъчно ученици.

Характерно за периода е, че приоритетите в социално-икономическото развитие на Област Русе и настоящите потребности на пазара на труда все по-категорично определят създаването на нови специалности, основно в сферата на услугите и туризма.

В последните години обаче силно нараства потребността от възстановяване и развитие на вечерна форма на обучение. Нарастващият интерес се дължи на големия брой отпадащи от редовната форма на обучение в средния курс, които, по наблюдение на експертите от образованието, след време проявяват желание да продължат образованието си. Тенденцията е вечерната форма на обучение да продължи да се развива, съобразно увеличаване броя на ежегодно отпадащите от системата на образованието и техните потребности да продължат образованието си на един по-късен етап.

В последните години се повишава интересът и към други съвременни форми на обучение.

На територията на областта има две помощни училища – едно в град Русе (Община Русе) и едно – в село Брестовица (Община Борово). Две тенденции маркират големите промени в тях: От една страна, все по-голямата им отвореност към деца със средна и по-тежка степен на увреждане, вкл. към деца с множество увреждания и, от друга страна, постепенното им трансформиране в ресурсни центрове за обучение на деца със специални образователни потребности. Такъв център в град Русе бе открит през 2008г.

През обследвания период се наблюдава тенденция на намаляване на броя на децата, отглеждани в социалните институти, в съответствие с националната политика за деинституционализация и „стесняване на входа" на тези социални институти.

Образователното равнище и степента на професионална квалификация сред представителите на етническите малцинства продължават да бъдат значително по-ниски. Това ограничава техните възможности за постоянна заетост и ги причислява трайно в групата на продължително безработните лица и в групата на бедните. В този

смисъл голяма част от децата, лишени от родителска грижа, са именно от малцинствата, за които е характерно като цяло по-ниско ниво на образованост.

Таблица 2.5.2.5.: Домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа в Област Русе (брой)

Домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа в Област Русе (брой)			
Показатели	**2005**	**2006**	**2007**
Домове			
България	102	88	87
Северен централен район	18	-	16
Област Русе	5	5	5
Възпитаници			
България	5 548	5 142	4 687
Северен централен район	1 111	-	902
Област Русе	346	399	286
в т.ч. момичета	153	138	127
Педагогически персонал			
България	1 018	-	899
Северен централен район	207	-	176
Област Русе	65	59	59

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

За отбелязване е положителната тенденция за намаляване броя на тези деца, както за цялата страна, така и за Област Русе (от 346 през 2005 на 286 през 2007 г.).

Освен тези домове не може да не се обърне внимание и на специалните училища, функциониращи на територията на областта, като елемент от общата система на образованието.

Таблица 2.5.2.6.: Специални училища в Област Русе

Специални училища Област Русе (брой)			
	2005/2006	**2006/2007**	**2007/2008**
Специални училища общо	4	2	2
Учители	53	25	23
Ученици	343	159	147
Помощни училища	3	2	2
Учители	47	25	23
Ученици	322	159	147
Възпитателни училища, интернати /ВУИ/ и социално-педагогически интернати	1	-	-
Учители	6	-	-
Ученици	21	-	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

От данните става ясно, че като общ брой те са намалели от 4 през учебната 2005/2006 г. до 2 през учебната 2007/2008 г. Същото се отнася и за броя на учащите се в тях и техните учители.

Икономиката все още не е достатъчно мощен стимул за развитие на образованието в Област Русе. Належащо е усъвършенстване на взаимодействието между бизнес и образователни структури – чрез предлагане на стажове, професионални квалификации, залагане на определени образователни критерии, съобразени с бъдещата реализация и т.н.

По данни от Агенцията по заетостта, продължаващото разминаване между предлаганата и търсената квалификация е най-вече в групата на младежите със завършено средно общо образование, лицата с основно и по-ниско образование и без квалификация, в групата на лицата със завършено образование и професионална квалификация, но без трудов опит, както и в групата на продължително безработните лица. Проблемът с деквалификацията е особено остър при значителна част от продължително безработните лица от групите с по-висока възраст. Тук се проявяват наложителните потребности от въвеждане на стратегия и програми за „обучение през целия живот". Положителен ефект през наблюдавания период оказват организираните от Бюрото по труда курсове за квалификация и преквалификация и реализираните проекти по ОП „Човешки ресурси".

Функциониращите частни училища на територията на Област Русе са пет. Към момента може да се каже, че частният сектор в образованието не е развит, което се дължи на комплекс от социално-икономически причини, стесняващи пазара на този тип образователни услуги. Част от тях са свързани със съсредоточаването на областната образователна система в областния център. Същевременно обаче през последните години се констатират потребности от детски заведения (целодневни детски градини и занимални), които да осигуряват почасово отглеждане и възпитание на деца, чиито родители работят на смени или пък искат да ползват свободното си време. Очевидно е, че частният сектор би могъл да осигури предлагането на подобни услуги, а общините следва да подкрепят подобни начинания в интерес на населението.

Таблица 2.5.2.7.: Функциониращи частни учебни заведения в Област Русе

Учебно заведение	Брой ученици	Брой паралелки
Средно общообразователно духовно училище	44	4

Частна професионална гимназия „Джон Атанасов”	12	8
Частна профилирана гимназия „Джорж Байрон”	4	1
Частна езикова гимназия – град Гложево, Община Ветово	31	5
Първо частно средно общообразователно училище „Леонардо да Винчи”	42	15
Общо	133	32

Източник: РИО – Русе

По отношение на предучилищното образование, данните за периода дават основание да се отчете следната динамика:

Таблица 2.5.2.8.: Детски градини в Област Русе (брой)

Община	Година	Брой деца	Брой персонал	
			Педагогически	Непедагогически
Борово	2007/2008	117	13	15
	2008/2009	124	11	17
	2009/2010	125	11	17
Бяла	2007/2008	446	45	47
	2008/2009	526	43	47
	2009/2010	503	39	33
Ветово	2007/2008	350	36	48
	2008/2009	349	36	44,75
	2009/2010	341	38	45
Две могили	2007/2008	266	34	32
	2008/2009	204	24,5	27
	2009/2010	210	27	24
Иваново	2007/2008	243	28	27
	2008/2009	132	28	25
	2009/2010	116	20	21
Русе	2007/2008	4 311	369	363
	2008/2009	4 826	385	355
	2009/2010	4 763	354	314
Сливо поле	2007/2008	347	32	38
	2008/2009	306	31	37
	2009/2010	302	29	36
Ценово	2007/2008	129	12	13
	2008/2009	101	13	14
	2009/2010	97	11	13

Източник: РИО – Русе

Очевидна е тенденцията на относителна стабилност през периода по отношение на обхвата на децата, броя на обслужващия ги персонал, както и по отношение на общия брой на детските заведения в Област Русе.

Констатираното намаление на децата в края на периода е свързано с демографските процеси, както и с негативното им влияние върху малките населени места, където се отчита и съответстващо намаляване на броя на детските заведения.

Извънучилищните звена в системата на русенското образование имат следната структура и характеристики:

Дейността на Центъра за ученическо, техническо и научно творчество предлага разнообразни занимания на учениците за осмисляне на свободното им време и за развитие на индивидуалните им възможности и интереси. Центърът развива дейността си на принципите за свободен избор и доброволно участие.

ЦУТНТ действа на територията на Община Русе и осъществява държавната и общинска политика в областта на извънучилищната дейност по научно-техническите, фундаментални и приложно-технически дисциплини. В последните години нараства обхватът на децата от Русе от това звено за извънучилищна дейност.

Дейността на Ученическа спортна школа (УСШ) е насочена към усъвършенстване на физическата подготовка на учениците. Тя се явява естествено звено между масовия спорт, упражняван в училищата и високото спортно майсторство, което се развива в Спортното училище и спортните клубове. Чрез средствата и формите на физическата подготовка в УСШ се решават специфични задачи: качествен подбор с цел издирване на перспективни деца и включването им в организирани форми; насочване на талантливите деца към подходящи за техните качества спортове; прилага се съвременен тренировъчен процес; провежда се подготовка на представителните отбори на УСШ за състезания; съчетава се тренировъчния процес с възпитателна работа за по-пълноценно развитие на младата личност.

Общата констатация, която може да се направи по отношение на извънучилищните звена е, че и те са концентрирани в областния център, за сметка на малките общини на Област Русе.

Функционирането на общежитията осигурява обучението в градска среда на децата от съседните села и по-малки градове, особено на произхождащите от семейства с по-нисък социален статус. Следва да се отбележи, че броят на групите в общежитията намалява. Факт е, че нито една от сградите не предлага достатъчно добри условия за живот – всички те са амортизирани, с остаряло обзавеждане и инвентар, макар че в

периода 2007-2010 година в повечето сгради бяха извършени частични ремонти със средства по различни проекти и програми.

Важен проблем на българското образование са децата, които не посещават училище – непостъпили, отпаднали или заминали в чужбина. В това отношение Област Русе е на сравнително добри позиции в сравнение със средните показатели за страната.

Таблица 2.5.2.9.: Ученици, напуснали общообразователните и специални училища в Област Русе по учебни години и причини

Причини за напускане	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
Общо	628	802	630	646	642	799	619	533
Освидетелствани от ЛКК като бавноразвиващи се	1	3	5	-	'.	.	.	.
Продължително боледуване	2	11	5	9	3	3	5	2
Изключени	16	26	32	12	.	.	.	.
Преместили се , за които няма потвърждение (до 16 г. възраст)	84	91	36	30	69	32	29	14
Нежелание	176	167	123	134	138	195	99	121
Семейни причини	249	367	325	316	291	401	341	298
Заминали в чужбина	94	132	98	136	133	164	141	97
Умрели	6	5	6	9	8	4	4	1

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Състояние, проблеми и перспективи на висшето образование в Област Русе

Русенски университет „Ангел Кънчев”

Отчетеният напредък в развитието на висшето образование в Област Русе е свързан съществено с модернизацията на материално-техническата база. Показателен е факта, че в началото на учебната 2007/2008г. беше открит Сектор „А” на новия Корпус 2 на Русенски университет. Общата аудиторна и лабораторна площ, с която разполагат основните звена в Русенския университет, е приблизително 22 500 кв.м. Средно приравненият брой студенти е 8 000. При тези показатели аудиторната площ за учебна заетост на 1 студент е 2,80 кв.м Общият брой работни места за аудиторна и

лабораторна работа, с които разполагат основните звена на Русенския университет е 8 583.

На 10 май 2010 г. е открит нов корпус, разположен на 13 дка застроена площ. Трите му архитектурни тела разполагат с 54 зали за 2 853 студенти и 2 аули с общо 340 места. Компютърните зали са 8 със 120 работни места, 32 кабинета са подготвени за 123-ма преподаватели.

През отчетния период е модернизирана и обновена спортната база на университета (Спортна зала 1 – 640 кв. м, Спортна зала 2 – 1 020 кв. м). Двете зали са обединени в Университетски спортен комплекс, включващ освен тях и прилежащия футболен терен.

За този период в Русенския университет са създадени и функционират следните информационни центрове:

- Център за информационно и компютърно обслужване;
- Център за дистанционно обучение;
- Център за международно сътрудничество и мобилност;
- Център за кариерно развитие;
- Европейски документационен център.

Ръст в развитието си бележи и създаденият през 2002г. по Пакта за стабилност в югоизточна Европа Българо-румънски интеруниверситетски Европа център (БРИЕ). След приемането на двете държави в ЕС в началото на 2007г. Центърът придоби още по-голямо значение за развитието на трансграничното сътрудничество. На национално и местно ниво БРИЕ се възприема като лидер в сътрудничеството между двете страни. По данни на Русенския университет, за учебната 2007/2008 г. са приети общо 33 студенти в магистърските курсове към БРИЕ. В магистърския курс „Европеистика" са приети 14 студенти – 2 от Албания, 3 от Косово, 5 от България и 4 от Румъния, а в магистърския курс „Европейска публична администрация" – съответно 19 студенти – 3 от България, 1 от Молдова и 15 от Румъния.

Увеличеният брой на приеманите студенти постави в нови условия висшите училища в България – броят на приеманите студенти почти се изравни с броя на завършващите средношколци.

В условията на сериозна конкуренция Русенския университет е реализирал обявения прием за учебната 2007/2008 г. и ако се запази тенденцията за годишен прием по около 2 500 ÷ 3 000 студенти в следващите три години постепенно ще бъде достигнат образователния капацитет на Университета от 12 000 студенти.

Таблица 2.5.2.10.: Брой обучавани студенти в Русенски университет „Ангел Кънчев”

Общ брой обучавани студенти в Русенски университет „Ангел Кънчев” по учебни години			
Факултет/учебна година	**2005/2006**	**2006/2007**	**2007/2008**
АИФ	689	739	789
МТФ	612	655	621
ФЕЕА	1 412	1 801	1 871
ТФ	848	745	848
ФБМ	1 353	1 287	1 898
ФПНО	905	924	867
ФОЗ	-	-	-
ЮФ	858	1 112	823
Филиал - Силистра	380	465	290
ТК - Силистра	149	121	98
ТК - Разград	127	115	176
Общо:	**7 333**	**7 964**	**8 281**

Източник: РУ „А. Кънчев”

От данните се вижда, че в Русенския университет през учебната 2007/2008 г. се обучават 8 281 студенти, като се забелязва трайната тенденция към увеличение на техния брой. Този брой на обучаваните студенти нарежда Университета сред десетте най-големи университети в България.

Съобразявайки се с потребностите на обслужвания регион, в тясно сътрудничество с местните власти и след продължителен период на съгласуване с Министерството на образованието, младежта и науката и другите институции на централната власт, бяха предприети стъпки в посока към оптимизиране на структурата на Русенския университет - намаляване на броя на териториално изнесените звена от три (Технологичния колеж в гр. Разград, Техническия колеж в гр. Силистра и Филиала в гр. Силистра) на две (съответно филиали в градовете Разград и Силистра) и разкриване на нов факултет „Здравни грижи”, в които да се обучават студенти по специалностите „Кинезитерапия”, „Ерготерапия”, „Медицински сестри” и „Акушерки”.

През отчетния период Русенския университет отново се нареди сред университетите в България, работещи активно в рамките на Европейската програма за академичен обмен Сократ/Еразъм. За учебната 2006/2007 година са сключени повече от 70 двустранни споразумения с над 60 водещи университета от около 20 европейски страни. В доказателство на това следва да се отбележи активното участие на университета по различни програми, финансирани от ЕС. Реализирани са общо 47 проекта на обща стойност 499 194,92 евро, от които образователни проекти – 353 708,92 евро и научни проекти – 145 146,00 евро.

Анализирайки изменението на броя на участниците в курсовете към Центъра за продължаващо обучение за периода 2005 – 2007 г. се забелязва ясна тенденция към увеличение. През 2007г. в курсовете за повишаване на квалификацията към Центъра са се обучавали 1 099 курсисти, като този брой е практически равен на броя на курсистите към центъра за 2006 г., а през 2005 г. е бил 911 бр.

Таблица 2.5.2.11.: Брой курсисти, повишили квалификацията си

Курсове за повишаване на квалификацията			
Година	**2005**	**2006**	**2007**
Бр. курсисти	911	1 097	1 099

Източник: РУ „А. Кънчев"

Освен това се вижда, че въпреки силното влияние на засилващата се демографска криза и определените затруднения, които изпитва индустрията в Русенски регион, Центърът успява да запазва обема на своята дейност на едно добро ниво.

Научноизследователската дейност в Русенски университет е неделима част от цялостната дейност на академичния състав, като се организира и провежда по четири направления за работа по проекти. Творческата продукция на академичния състав и докторантите се изразява в публикуване на научни доклади и статии, в издаване на учебници и монографии.

Таблица 2.5.2.12.: Брой на публикациите на академичния състав

Брой на публикациите на академичния състав			
Година	**Общ брой**	**В страната**	**В чужбина**
2005	384	329	55
2006	289	258	31
2007	260	234	26

Източник: РУ „А. Кънчев"

И през 2007г. продължава тенденцията на намаляване на публикациите. През 2007г. общият брой публикации е намалял с 29 в сравнение с 2006. Като се има предвид, че се очаква средно годишно всеки член на академичния състав да има около една научна публикация, може да се направи извода, че научната продукция като обем не е на добро равнище.

Подкрепата на ЕС за научни изследвания и иновации се предоставя главно чрез Седма рамкова програма на Европейския съюз за научни изследвания, Програмата за конкурентоспособност и иновации и Структурните фондове. По отношение на

България, Рамковата програма на Европейския съюз ще подпомага главно научноизследователски институти и университети. Седмата рамкова програма на Европейския съюз за изследвания и технологично развитие (FP7) осигурява финансиране на научни изследвания чрез обявяване на конкурси за предложения. Тя има общ бюджет от 50 млрд. евро за изразходване между 2007 г. и 2013 г., което е съществено увеличение в сравнение с нейния предшественик FP6. Средствата от FP7 обикновено се възстановяват до 50% от разходите за научноизследователски дейности.

Висше училище „Земеделски колеж" – Русе

Земеделският колеж – Русе е създаден през 2003 г., като филиал на Висше училище „Земеделски колеж" – Пловдив. През 2008 г. е акредитиран с най-висока оценка от Националната агенция за оценяване и акредитация. Той дава реален шанс на младите специалисти да бъдат конкурентноспособни на трудовия пазар чрез обучение, отговарящо на европейските академични стандарти, чрез обединяване на националните традиции в частното земеделие с постиженията на водещите европейски страни.

Висше училище „Земеделски колеж" – Русе е единственото частно висше учебно заведение в Област Русе. Формите на обучение в колежа са редовна – 3 години и задочна – 3г. През 2005/2006 г. Акредитационната агенция на Обединеното Кралство (BTEC) избира за национален партньор колежа.

В „Земеделски колеж" – Русе се обучават студенти по следните специалности:

- Агротехнологии (Фермерство);
- Технологии по Градинарство и Винарство;
- Икономика на Туризма (Алтернативен Туризъм);
- Аграрна Икономика;
- Стопанско Управление.

След завършването на колежа, студентите имат право да кандидатстват без конкурс в университетите в Пловдив, Русе, Стара Загора и Велико Търново.

Прегледът на състоянието на висшето образование дава възможност да се направят следните изводи:

Основни предимства на висшето образование в Област Русе са наличието на дългогодишни традиции и привличането на висококвалифицирани преподаватели от страната и чужбина, отвореността към програми и проекти на ЕС в областта на висшето образование и научната дейност, както и институционалната подкрепа от

местните и регионалните власти. В същото време, констатираните слабости са свързани с недостатъчното субсидиране за обновяване и модернизиране на базата и оборудването в учебните заведения, недостатъчното използване на компютърните технологии в учебния процес и недостатъчната подготовка на преподавателите за работа с тях, ниската степен на обвързаност на учебния процес с реалната икономика както и липсата на ангажираност на работодателите с подготовката на кадрите.

Възможностите, които съществуват пред висшите училища в Област Русе са големи. Те са свързани с интензифициране на контактите и сътрудничеството с университети от ЕС за повишаване на качеството на учебния процес и научната работа, както и с превръщането на висшите училища в областта в ресурсен център за подготовка на кадри за непосредствените и стратегичестки потребности на регионалната икономика и за научноприложни разработки, необходими за социално-икономическото развитие на региона.

2.5.3. Здравеопазване

Здравеопазването в Област Русе е важна част от социалната инфраструктура на областта. Като система от обекти с регионална и междурегионална значимост, то има ключово значение за осигуряване на качествено здравно обслужване, гарантирано от държавата. Област Русе разполага с развита мрежа от лечебни заведения за извънболнична и болнична помощ.

Държавната здравна политика на територията на областта се осъществява и организира от Регионален център по здравеопазване (РЦЗ) и Регионална инспекция за опазване и контрол на общественото здраве (РИОКОЗ).

Лечебните заведения в Област Русе се финансират от следните източници: НЗОК – капитация за общопрактикуващите лекари, за специализирана помощ и по клинични пътеки за лечебните заведения за болнична помощ; държавния и общински бюджети и от частни постъпления.

В областта са обособени 8 здравни района, които съвпадат териториално с осемте Общини – Борово, Бяла, Ветово, Две могили, Иваново, Русе, Сливо поле и Ценово.

Разстоянията между Областния център – гр. Русе и съответните общински центрове на здравни райони са както следва:

- Русе – Борово 42 км
- Русе – Бяла 50 км

- Русе – Ветово 30 км
- Русе – Две могили 30 км
- Русе – Иваново 18 км
- Русе – Сливо поле 22 км
- Русе – Ценово 45 км

На територията на Област Русе са предвидени 161 амбулатории за първичната извънболнична медицинска помощ (АПИМП) и 171 по дентална медицина, работещи и разположени равномерно на територията на областта.

Таблица 2.5.3.1: Разпределение на Лекарски практики (ЛП) по здравни райони в област Русе

НАСЕЛЕНИ МЕСТА		НАСЕЛЕНИЕ (брой)	ЛЕКАРСКИ ПРАКТИКИ (брой)	СРЕДЕН БРОЙ НАСЕЛЕНИЕ НА ЛП	Център на лекарската практика
	ОБЛАСТ РУСЕ	**249 144**	**161**	**1547**	
1.	**Община Борово**	**6699**	**5**	**1340**	
	гр.Борово, с.Волово, с. Брестовица	2795	2	1398	гр.Борово
	с.Горно Абланово, с.Батин	1815	2	908	с.Горно Абланово
	с.Обретеник, с.Екзарх Йосиф	2089	1	2089	с.Обретеник
2.	**Община Бяла**	**14962**	**9**	**1662**	
	гр.Бяла,с.Стърмен,с.Ботров,с.Пет кладенци и с.Бистренци	10170	6	1695	гр.Бяла
	с.Босилковци, Пейчиново	1012	1	1012	с.Босилковци
	с.Полско Косово	1686	1	1686	с.Полско Косово
	с.Дряновец,с.Копривец и с.Лом Черковна	2094	1	2094	с.Дряновец
3.	**Община Ветово**	**13738**	**9**	**1526**	
	гр.Ветово, с. Писанец	5184	3	1728	гр.Ветово
	гр.Сеново, с. Кривня	2210	2	1105	гр.Сеново
	гр.Глоджево	3629	2	1815	гр.Глоджево
	с.Смирненски	2685	2	1343	с.Смирненски

4.	**Община Две Могили**	**10341**	**9**	**1149**	
	гр.Две Могили,с.Широково,с.Пепелина, с.Батишница	5183	4	1296	гр.Две Могили
	с.Бъзовец,с.Чилнов	1447	1	1447	с.Бъзовец
	с.Кацелово	841	1	841	с.Кацелово
	с.Баниска	1291	1	1291	с.Баниска
	с.Могилино, с.Помен	777	1	777	с.Могилино
	с.Каран Върбовка, с.Острица	802	1	802	с.Каран Върбовка
5.	**Община Иваново**	**10339**	**9**	**1149**	
	с.Иваново, Божичен	1087	1	1087	с.Иваново
	с.Кошов, с.Табачка, с.Червен	771	1	771	с.Кошов
	с.Красен	738	1	738	с.Красен
	с.Пиргово, с.Мечка	2639	2	1320	с.Пиргово
	с.Щръклево,с.Нисово	2639	2	1320	с.Щръклево
	с.Сваленик, с.Церовец	1103	1	1103	с.Сваленик
	с.Тръстеник	1362	1	1362	с.Тръстеник
6.	**Община Русе**	**175210**	**105**	**1669**	
	гр.РУСЕ	156509	92	1701	
	гр.Мартен	3691	2	1846	гр.Мартен
	с.Ново село,с.Хотанца	1999	1	1999	с.Ново село
	с.Николово	3004	2	1502	с.Николово
	с.Червена вода	1529	1	1529	с.Червена вода
	с.Сандрово	1308	1	1308	с.Сандрово
	с.Басарбово	1349	1	1349	с.Басарбово
	с.Семерджиево, с. Ястребово	1449	1	1449	с.Семерджиево
	с.Просена, с.Долно Абланово	848	1	848	с.Просена
	с.Бъзън	1221	1	1221	с.Бъзън
	с.Тетово	2303	2	1152	с.Тетово
7.	**Община Сливо поле**	**11635**	**9**	**1293**	

	гр.Сливо поле,с.Борисово	3956	3	1319	гр.Сливо поле
	с.Юделник	904	1	904	с.Юделник
	с.Ряхово	1715	1	1715	с.Ряхово
	с.Бабово,с.Бръшлян	875	1	875	с.Бабово
	с.Стамболово,с.Кошарна, с.Черешово	1513	1	1513	с.Стамболово
	с.Голямо Враново	1688	1	1688	с.Голямо Враново
	с.Малко Враново	984	1	984	с.Малко Враново
8.	**Община Ценово**	**6220**	**6**	1037	
	с.Ценово,с.Белцов	2146	2	1073	с.Ценово
	с.Долна Студена	823	1	823	с.Долна Студена
	с.Новград,с.Джулюница	1240	1	1240	с.Новград
	с.Караманово,с.Пиперково	1400	1	1400	с.Караманово
	с.Кривина, с.Беляново	611	1	611	с.Кривина

Източник: РЦЗ

В действителност към момента населението на Област Русе се обслужва от 117 общопрактикуващи лекари (ОПЛ), което означава, че средно 2129 души се обслужват от един ОПЛ. Недостигът на общопрактикуващи лекари в малките и отдалечени населени места е съществен проблем за живеещите в тях и на този факт следва да се обърне специално внимание, както на местно, така и на регионално ниво.

Специализираната извънболнична медицинска помощ има за цел да осигурява на населението достъпна и качествена медицинска помощ, при което, чрез активна профилактика, ранна диагностика, адекватно и ефективно лечение в амбулаторни условия да се ограничи значително по-скъпата болнична помощ. Разпределението на специализираните лечебни заведения за извънболнична медицинска помощ е съобразено с данните за демографската структура, заболеваемостта, болестността и обръщаемостта на населението към специализирана медицинска помощ, поради което в проектите за Областна здравна карта е даден превес на някои медицински специалности (психиатрия, клинична лаборатория, кожни и венерически болести) за сметка на специалистите по вътрешни болести.

Изградената в Област Русе система от лечебни заведения за болнична помощ задоволява потребностите на населението от областта, както и това на съседни области

по някои медицински специалности. Общият брой на болничните легла е 1 346 (без ДПБ – Бяла и ДМСГД - Русе). Осигуреността с болнични легла в Област Русе към 31.12.2009 г. е 5,4 легла на 1 000 души. Осигуреността с легла за рехабилитация, долекуване и продължително лечение – 0,54 легла на 1 000, или 135 налични. Осигурени са 40 легла за реанимация и интензивно лечение, или 0,16 на 1000 души население. Осигуреността с легла за активно лечение в лечебните заведения със стационар и диспансерите е 4,70 на 1 000 (1 171 легла). Настоящата структура на легловия фонд е съобразена, както с областните, така и с междуобластните функции на лечебните заведения.

Таблица 2.5.3.2: Брой и разпределение на болнични легла по видове в Област Русе

Вид болнични легла	**Действителен брой**
За реанимация и интензивно лечение	40
За активно лечение	1 171
За рехабилитация, долекуване и продължително лечение	135
Общо:	1 346

Източник: РЦЗ

„Многопрофилна болница за активно лечение – Русе" АД разполага с 597 легла, разпределени в 31 отделения, в които работят високо квалифицирани лекари. Годишно 30 – 32 хил. жители на областта и други области ползват услугите на болницата. Останалите болници са сравнително малки частни заведения за активно лечение по отделни специалности (хирургия, акушерство и гинекология, физикална и рехабилитационна медицина, кардиология). На територията на областта освен в областния център функционира само още една многопрофилна болница, която е общинска – МБАЛ "Ю. Вревска" – Бяла ЕООД в гр. Бяла.

Таблица 2.5.3.3: Брой легла в Лечебни заведения със стационар към 31.12.2009 г.

Лечебно заведение	Бр.легла
МБАЛ - Русе АД	597
МБАЛ - Бяла ЕООД	120
ДПБ – Бяла	290
СБАЛ АГ „ЕСКУЛАП 97” ООД	18
СХБАЛ „ЕСКУЛАП НОРД” ООД	10
СХБАЛ „МЕДИКУС” ООД	14
СБАЛК „МЕДИКА КОР” ЕАД	40
СБАЛФРМ „МЕДИКА” ООД	90
СХБАЛ „ЗДРАВЕЦ” ООД	10
ОДПФЗС Русе ЕООД	95
МДОЗС Русе ЕООД	137
ОДКВЗС Русе ЕООД	20
ОДПЗС Русе ООД	195
ДМСГД – Русе	190

Източник: РЦЗ

През периода 2005 г. – 2009 г. се наблюдава увеличение на броя на лечебните заведения както в болничната, така и в извънболничната помощ. Това е резултат от действието на пазарните механизми и частната инициатива в здравеопазването.

Таблица 2.5.3.4: Осигуреност със здравни кадри на населението от Област Русе през периода 2005-2009г.

ПОКАЗАТЕЛИ	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Лекари	644	664	655	679	686
Лекари по дентална медицина	200	205	209	197	195
Медицински специалисти	1 400	1 429	1 434	1 532	1 521
- фелдшери	174	167	186	179	172

- акушерки	117	117	109	122	125
- медицински сестри	819	836	827	930	918
- медицински лаборанти	139	136	136	141	147
- рентгенови лаборанти	38	44	31	41	40
- рехабилитатори				26	23
- масажисти					2
- санитарни инспектори				23	23
- зъботехници	59	62	66	65	62
- помощник-фармацевти				1	1
- социални работници				2	2
- други	54	67	79	2	6
Друг персонал	853	857	818	868	909
- в т. ч. Санитари					405
- др. спец. с висше немедицинско образование					123

На 10 000 души население:

Лекари	25.07	26.01	25.89	27.03	27.53
Лекари по дентална медицина	7.79	8.03	8.26	7.84	7.83
Медицински специалисти	54.51	55.97	56.68	60.98	61.05

Обслужено население от:

един лекар	398.81	384.51	386.27	370.01	363.18
един лекар по дентална медицина	1 284.18	1 245.44	1 210.56	1 275.31	1 277.66

Източник: РЦЗ

Като цяло за периода 2005 – 2009 г. се наблюдава тенденция към запазване броя на лекарите, обслужващи населението на Област Русе.

Проблемите в извънболничната сфера на медицинско обслужване в Област Русе не се отличават от тези в национален мащаб, а именно:

- занижаване на реализирания обем първична медицинска помощ за малките населени места и отдалечените села;
- затруднен достъп на населението от тези райони до специализирана извънболнична помощ;
- пренасочване на пациентите към ЦСМП в нощните часове и почивни дни;
- изключване на здравнонеосигурените лица от пациентските листи.

Наблюдава се известна диспропорция по отношение осигуряването на здравни грижи и условия за отглеждането на децата до 3 годишна възраст. Към края на 2009г. на територията на областта функционират общо 11 детски ясли и 11 яслени групи в обединени детски заведения, които са недостатъчни, а най-засегнати са общините Борово, Иваново и Ценово. Това се дължи преди всичко на демографските и икономически промени и засилената миграция на икономически активното население към по-големите населени места в областта и страната.

Таблица 2.5.3.5: Детски здравни заведения и места в тях в Област Русе през периода 2005 – 2009г.

	2005 г.		2006 г.		2007 г.		2008 г.		2009 г.	
	зав.	места	зав.	места	зав.	места	зав.	места	зав.	места
Детски заведения	23	1002	23	1008	23	1018	23	1006	23	1055
ДМСГД	1	190	1	190	1	190	1	190	1	190
ДЯ +ОДЗ	22	812	22	818	22	828	22	816	22	865
От тях:										
в градовете	14	658	17	715	17	727	18	712	18	763
в селата	8	154	6	103	6	101	5	104	5	102

Източник: РЦЗ

Таблица 2.5.3.6: Осигуреност на децата до 3-годипна възраст с места в детските здравни заведения на Област Русе през периода 2005 – 2009г.

Показатели	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Деца до 3 годишна възраст	5769	5792	5617	5631	5693

Осигуреност на 100 деца в детски ясли	14,08	14,12	14,74	14,49	15,19
Осигуреност на 100 деца в детски ясли и ДМСГД	17,37	17,40	18,12	17,87	18,53

Източник: РЦЗ

Съществен елемент от цялостната модернизация на здравеопазването в региона е осъвременяване на оборудването и сградния фонд. В своята финална фаза е започналото през 2006 г. строителството на нов АГ комплекс към МБАЛ Русе АД.

Таблица 2.5.3.7: Структура на регистрираната обща смъртност по класове болести в Област Русе

Класове болести по МКБ 10	**Брой случай**					**Относителен дял %**				
	2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
II. Новообразувания	595	596	600	593	518	15,02	15,64	15,93	16,18	14,22
IX. Болести на органите на кръвообращението	2 633	2 448	2 395	2 340	2 418	66,46	64,25	63,58	63,86	66,39
X. Болести на дихателната система	154	137	161	156	128	3,89	3,60	4,27	4,26	3,51
XI. Болести на храносмилателната система	116	98	110	119	117	2,93	2,57	2,92	3,25	3,21
XIX. Травми и отравяния и някои други последици от въздействие на външни причини	113	158	126	115	132	2,85	4,15	3,34	3,14	3,63

XVIII. Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания	207	198	184	150	148	5,22	5,20	4,88	4,09	4,06
Други	144	175	191	191	181	3,63	4,59	5,08	5,22	4,98
Всичко	3 962	3810	3767	3664	3642	100	100	100	100	100

Източник: РЦЗ

Таблица 2.5.3.8: Смъртност по класове болести за 2009г. в Област Русе

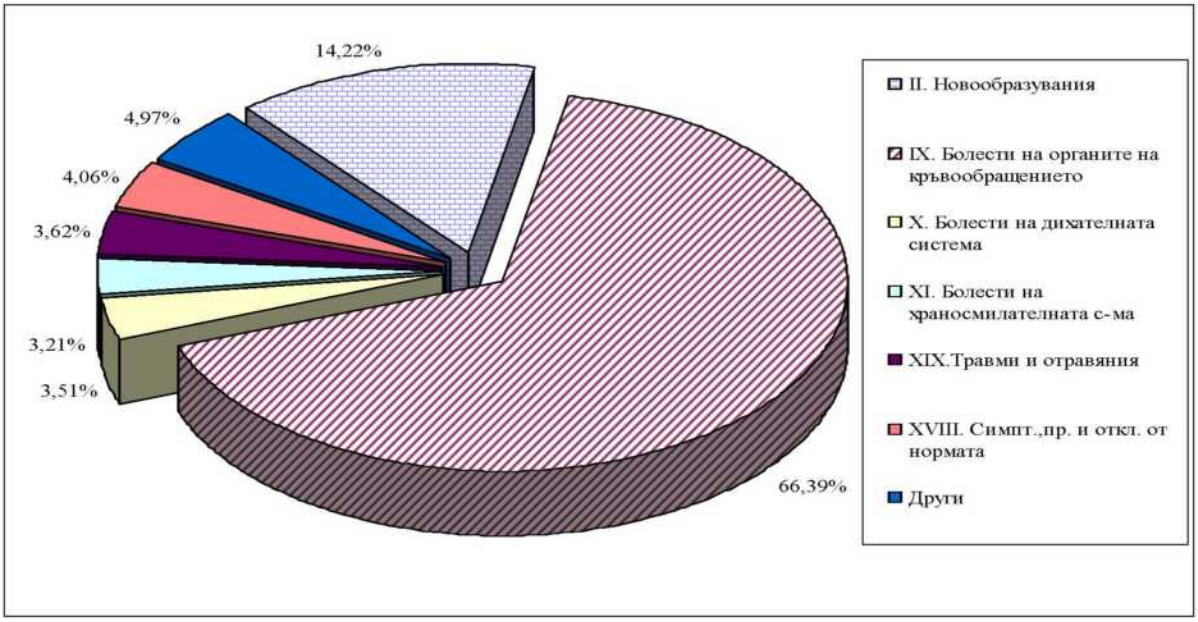

Източник: РЦЗ

Таблица 2.5.3.9: Структура на регистрираната болестност на населението по класове болести в Област Русе.

Класове болести по МКБ 10	На 1000 души					Стр. показатели				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Б-ти на ендокр. Система	122,09	127,51	137,65	151,21	159,45	6,40	6,62	6,91	6,78	6,60
Б-ти на окото и придатъците му	127,37	136,04	157,09	190,16	202,86	6,68	7,07	7,88	8,53	8,40
Б-ти на органите на кръвообр.	394,67	421,48	478,85	470,36	528,47	20,70	21,90	24,04	21,09	21,87
Б-ти на дихат. Система	425,90	420,04	365,49	439,83	430,01	22,34	21,82	18,34	19,72	17,80
Б-ти на пикочо-половата система	156,84	151,86	162,47	176,68	207,09	8,23	7,89	8,15	7,92	8,57
Други	679,61	667,97	690,86	802,09	887,97	35,65	34,70	34,68	35,96	36,76
Всичко	1906,48	1924,90	1992,41	2230,33	2415,85	100	100	100	100	100

Източник: РЦЗ

Диаграма 2.5.3.10: Структура на болестността по причини в Област Русе за 2009г.

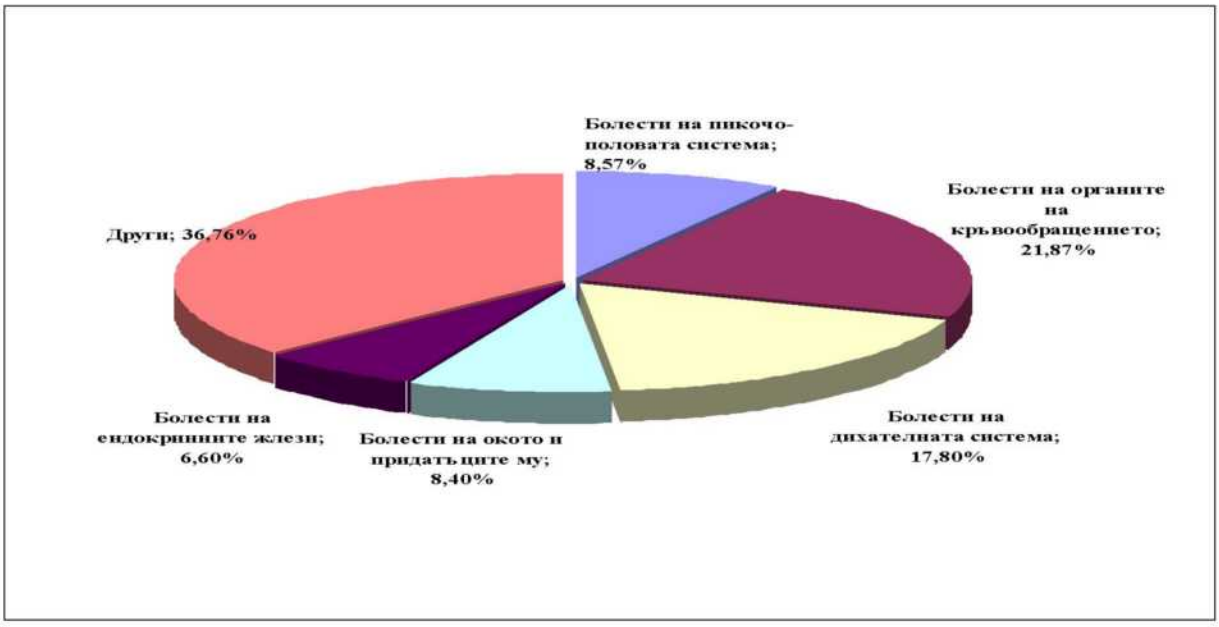

Източник: РЦЗ

Таблица 2.5.3.11: Структура на регистрираната заболеваемост на населението по класове болести в Област Русе

Класове болести по МКБ 10	На 1000 души					Стр. показатели				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Болест ина кожата и покожната тъкан	48,26	37,82	49,65	58,12	65,80	5,44	4,93	6,38	5,99	6,85
Болести на окото и придатъците му	61,61	46,45	51,31	68,17	68,47	6,94	6,06	6,60	7,02	7,13
Болести на дихателната система	278,38	245,18	237,05	321,28	291,96	31,38	31,98	30,46	33,08	30,40
Болести на органите на кръвообращението	85,02	67,44	75,49	75,10	86,31	9,58	8,80	9,70	7,73	8,99
Болести на пикочо-половата система	79,06	69,87	72,78	82,19	95,87	8,91	9,11	9,35	8,46	9,98
Други	334,95	299,92	291,87	366,39	352,12	37,75	39,12	37,51	37,72	36,65
Всичко	887,28	766,68	778,15	971,25	960,53	100	100	100	100	100

Източник: РЦЗ

Диаграма 2.5.3.12: Структура на заболеваемостта по причини в Област Русе за 2009г.

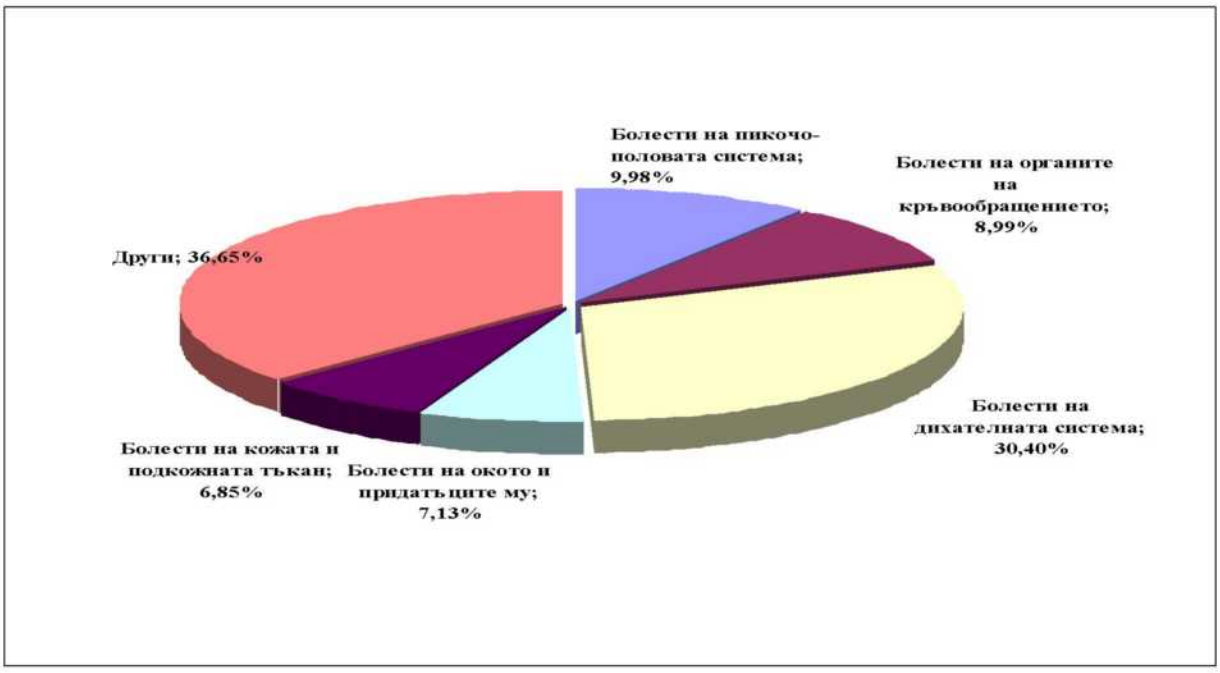

Източник: РЦЗ

От посочените данни се вижда, че смъртността, заболеваемостта и болестността сред населението на Област Русе запазват високи стойности.

От сравнителния анализ на данните могат да се направят следните изводи:

1. Запазва се съотношението между различните видове заболявания, като с най-голям дял са болестите на дихателната система;
2. Запазва се структурата на болестносвързаната смъртност с водещо място на болестите на органите на кръвообращението;
3. Поддържа се относително постоянен броят на лекарите, обслужващи населението на Област Русе;
4. Увеличаването на броя на лечебните заведения е за сметка на разкриване на частни лечебни заведения с малък брой легла;
5. Недостигът на общопрактикуващи лекари в малките и отдалечени населени места е съществен проблем за живеещите в тях и на този факт следва да се обърне специално внимание, както на местно, така и на регионално ниво;
6. Като цяло се наблюдава модернизация както на сградния фонд на лечебните и здравни заведения, така и на оборудването.

В заключение следва да се отбележи, че състоянието на здравеопазването е в зависимост от икономическата обстановка в страната. Проблемите са свързани главно с:

- финансирането на лечебните заведения,
- материалната база,
- очертаващия се остър кадрови дефицит на медицински работници особено в малките и отдалечените населени места.

Занапред е необходимо да се акцентира върху:

- здравно-промотивните дейности, особено сред деца, подрастващи и младежи;
- профилактиката и ранното откриване на заболяванията;
- създаването на условия за обучение, подготовка и продължителна квалификация на медицинските и здравни професионалисти;
- тясното междуинституционално сътрудничество на всички заинтересовни държавни и обществени сектори.

2.5.4. Социална политика

Домакинства – доходи, разходи, потребление

По данни от НСИ през 2008г. средният за страната общ годишен доход на лице в домакинство е 3 748 лв., което е с 12,8% повече от 2007г. Основната част от този доход – 93,4% – е получена под формата на текущи приходи от работна заплата, пенсии, социални помощи, детски надбавки, както и от приходи от предприемачество и продажби на имущество. Останалата част от отчетения общ доход – 6,6% – се дължи на заеми, кредити и спестявания. Продължава тенденцията за увеличаване на значението на работната заплата като основен източник на доход в следствие на благоприятното развитие на пазара на труда в страната и на трайното нарастване на заетостта от 2005г. насам. През 2008г. работната заплата формира 51,9% от общия среден доход на лице, срещу 40,2% през 2005г. Мнозинството от домакинствата получават значително по-голям дял от приходите си от заплати, докато при ромите социалните помощи, обезщетенията за безработица и детските надбавки, както и доходи от неформална заетост, имат по-висок дял в дохода им.

Таблица 2.5.4.1.: Общ доход на домакинствата по източници на доходи

Общ доход на домакинствата по източници на доходи			
Източници на доходи	**2006**	**2007**	**2008**
Средно на домакинство – левове			
Общо	**7 140**	**8 429**	**9 297**
Общ доход	6 657	7 818	8 686
Работна заплата	3 061	3 732	4 505
Извън работната заплата	269	364	436
От предприемачество	324	428	441
От собственост	45	76	77
Обезщетения за безработни	24	24	17
Пенсии	1 507	1 724	2 011
Семейни добавки за деца	45	42	57
Други социални помощи	131	191	266
От домашно стопанство	670	624	337
От продажба на имущество	107	126	88
Други приходи	474	487	452
Приходи от спестявания	251	321	320
Взети заеми и кредити	221	275	276
Върнати заеми	11	15	15

Източник: НСИ – ТСБ – Русе
Данните съгласно методологията на НСИ са само на национално ниво

В номинално изражение доходите на домакинствата от работна заплата също нарастват. През 2008г. домакинствата са разполагали средно на лице с 1 816 лв., получени от работна заплата, докато през 2007г. тези средства са възлизали на 1 482 лв., т.е. доходът от работна заплата се е увеличил с 22,5% през 2008 спрямо 2007г.

През 2008г. продължава тенденцията на рязко намаление на относителния дял на доходите от домашното стопанство в общия доход на домакинствата. За сравнение, през 1999г. този дял е 17,7%, през 2006г. – 10,4%, а през 2008г. – едва 3,9% от общия доход.

Област Русе следва общата тенденция за страната, като относителният дял за формиране на доходите на домакинствата в процентно изражение показва все по-засилващата се роля на работната заплата в сравнение с останалите източници на доходи (през 2005г. този дял заема 43,2%, а през 2007г. той е нараснал до 56%) . За сметка на това прогресивно намаляват източниците на доходи от пенсии и от домашното стопанство.

Таблица 2.5.4.2.: Общ доход на домакинствата по източници и години

Източници	Средно/домакинство, лв.			Относителен дял, %			Средно на лице, лв.		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
България, общ доход	6 158	6 657	7 818	100,0	100,0	100,0	2 415	2 659	3 105
Област Русе, общ доход				**100,0**	**100,0**	**100,0**			
Работна заплата				43,2	51,3	56,0			

Извън работна заплата				4,7	3,9	3,3			
От предприемачество				3,5	1,7	5,4			
От собственост				0,5	0,4	0,7			
Обезщетения за безраб.				0,7	0,3	0,2			
Пенсии				21,9	21,2	16,6			
Сем. добавки за деца				0,8	0,8	0,7			
Други соц. помощи				3,2	1,8	2,7			
От дом. стопанство				13,3	8,5	5,5			
От продажба на имущ.				1,5	0,9	1,4			
Други приходи				6,7	9,2	7,5			

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Сравнявайки данните за 2007г. за областите от Северен централен район, се вижда, че Област Русе значително изпреварва останалите области и средната за района стойност (7 311 лв.), като отчетеният общ годишен доход средно на домакинство възлиза на 8 710 лв.

Таблица 2.5.4.3.: Общ доход средно на домакинство и на лице по източници през 2007 г., по статистически зони, райони и области

Статистически зони	Домакинства	Лица	Общ доход							Взети заеми	Върн. заеми	Общо
			Общо	в това число:								
				РЗ	Извън РЗ	Предприемач.	от собствен.	Обезщ./ безраб.	Пенсии			
	Хил. броя		Лева									
СЦР	**372**	**955**	**7 311**	**3 394**	**344**	**399**	**43**	**27**	**1 512**	**259**	**11**	**7 909**
В. Търново	109	255	6 192	2 581	378	395	38	25	1 543	188	-	6 553
Габрово	55	139	8 358	3 743	507	101	23	40	1 854	517	3	9 181
Разград	54	150	7 043	3 009	257	508	74	34	1 278	286	18	7 921
Русе	**102**	**252**	**8 710**	**4 876**	**290**	**468**	**59**	**13**	**1 450**	**225**	**24**	**9 370**
Силистра	54	160	6 115	2 251	296	468	13	35	1 458	178	13	6 564

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Същевременно следва да се отчете, че вследствие на настъпилата в края на 2008г. световна финансова и икономическа криза състоянието на доходите на домакинствата претърпя значителна промяна, и то в отрицателна посока.

Увеличението на доходите на домакинствата е съпътствано и от съответното увеличение на разходите, тъй като цените на стоките и услугите за наблюдавания период следваха естествения ход на общото социално икономическо развитие на

страната. Отчетеният ръст на доходите на домакинствата естествено се отразява и на потреблението на стоки и услуги.

По данни на НСИ, през 2008г. българските домакинства са изразходвали по 3 264 лв. средно на лице, което е с 14.2% повече от 2007г. Основната част (85 – 86%) традиционно са похарчени за задоволяване на потребностите, а 3,2% за плащане на данъци.

Таблица 2.5.4.4.: Общ разход на домакинствата по групи разходи

Общ разход на домакинствата по групи разходи			
Групи разходи	**2006**	**2007**	**2008**
Средно на домакинство - левове			
Общо	**6 460**	**7 776**	**8 734**
Общ разход	5 951	7 195	8 096
Потребителски общ разход	5 123	6 121	6 896
Храна и безалкохолни напитки	2 239	2 696	2 960
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	286	333	353
Облекло и обувки	204	252	281
Жилища, вода, електроенергия и горива за битови нужди	832	899	1 100
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	224	272	302
Здравеопазване	273	338	385
Транспорт	351	481	559
Съобщения	289	335	360
Свободно време, културен отдих и образование	210	259	298
Разнообразни стоки и услуги	215	256	298
Данъци	158	210	260
Домашно стопанство	112	140	132
Други разходи	558	724	807
Влог	238	269	329
Покупка на валута, ценни книжа	0	1	1
Изплатен дълг и даден заем	271	311	308

Източник: НСИ – ТСБ – Русе
Данните съгласно методологията на НСИ са само на национално ниво

През 2008г. продължава тенденцията на понижаване на относителния дял на разходите за храна от общия разход – до 36,6%. В същото време се наблюдава известно увеличение на дела на разходите, свързани с поддържането на жилището (за вода, отопление и др.) – от 12,5% през 2007г. на 13,6% през 2008г., както и на разходите за транспорт – от 5,9% през 2006г. на 6,7% през 2007г. и 6,8% през 2008г. Сравнително непроменени като относителни дялове в общия разход остават разходите за жилищно обзавеждане (3,7 – 3,8%) и за облекло и обувки (3,5%). Резултатите от наблюдението на бюджетите на домакинствата очертават макар и слабо изразени тенденции на

намаляване на дела на разходите за съобщителни услуги и за увеличаване на дела на разходите за свободно време, културен отдих и образование.

Област Русе следва общата тенденция за страната, като относителният дял за формиране на разходите на домакинствата в процентно изражение показва, че най-голямата част се пада на разходите за храна и поддръжка на жилищата, въпреки намалението им за периода 2005 – 2007г. (съответно за храна от 33,5% през 2005г. на 31,5% през 2007г. и за поддръжка на жилищата – от 15,0% през 2005г. на 13,2% през 2007г.).

Таблица 2.5.4.5.: Общ разход на домакинствата по групи разходи и години

Групи разходи	Средно/домакинство, лв.			Относителен дял, %			Средно/лице, лв.	
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007
България, общ разход	5 346	5 951	7 195	100,0	100,0	100,0	2 097	2 377
България, потребителски общ разход	4 612	5 123	6 121	86,3	86,1	85,1	1 809	2 046
Област Русе, общ разход				**100,0**	**100,0**	**100,0**		
Област Русе, потреб. общ разход				**83,6**	**83,3**	**80,7**		
Храна				33,5	32,3	31,5		
Алкох. напитки и тют. изделия				4,1	4,6	4,7		
Облекло и обувки				3,5	3,4	3,2		
Жилище, вода, ел. енергия и горива				15,0	15,0	13,2		
Жилищно обзав. и подд. на дома				3,6	4,1	4,6		
Здравеопазване				4,3	4,6	4,2		
Транспорт				5,2	5,3	6,7		
Съобщения				5,6	5,1	4,5		
Образ., своб. вр. и култ. отдих				3,8	4,6	4,3		
Разнообразни стоки и услуги				5,0	4,3	3,8		
Данъци				3,3	3,7	5,1		
Домашно стопанство				2,3	1,5	1,4		
Други разходи				10,8	11,5	12,8		

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Сравнявайки данните за 2007г. за областите от Северен централен район, се вижда, че в Област Русе общият среден разход на домакинство е сравнително висок в сравнение с останалите области и е над средния за района (7 382 лв.) и възлиза на 8 883 лв.

Таблица 2.5.4.6.: Общ разход средно на домакинство и на лице по групи през 2007г. по статистически зони, райони и области

Общ разход средно на домакинство и на лице по групи през 2007 г. по статистически зони, статистически райони и области									
Статистически зони	Общ разход						Влог	Заем	Общо
	Общо	Потребителски общ разход		Данъци	Дом. стопа-	Други			
		Общо	в това число:						

			Хра-на	Алкох. тютюн	Облекло	Жилища бит.нужди		нство				
	Лева											
СЦР	**6 680**	**5 534**	**2 377**	**328**	**195**	**865**	**227**	**147**	**772**	**300**	**402**	**7 382**
В.Търново	5 598	4 651	2 198	261	130	699	168	114	665	289	196	6 083
Габрово	8 159	6 575	2 770	363	231	989	199	233	1 152	124	469	8 752
Разград	6 560	5 501	2 397	296	212	912	207	200	652	91	479	7 130
Русе	**7 775**	**6 273**	**2 447**	**365**	**247**	**1 029**	**392**	**111**	**999**	**479**	**629**	**8 883**
Силистра	5 397	4 888	2 183	389	177	713	81	142	286	372	240	6 009

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Статистическите данни свидетелстват за промени в структурата на потреблението на българските домакинства. През 2008 г. продължава тенденцията на повишаване на консумацията на месо и месни произведения, на риба и рибни продукти, на плодове и зеленчуци. През 2008г. българинът е потребявал средно по 28,3 кг. месо годишно, в сравнение с 24,2 кг. през 2005г. и 20,9 кг. през 2001г. В групата на плодовете най-осезаема е увеличената консумация на южни (цитрусови) плодове – 8,1 кг. средно на лице през 2008г. в сравнение с 6,6 кг. през 2004г. Българските домакинства продължават да намаляват и през изтеклата година консумацията на хляб и хлебни изделия от 121,2 кг. на лице през 2005г. до 109,5 кг. на лице през 2008г. Понижава се потреблението на цигари от 1 000 бр. на лице през 2001г. на 860 броя през 2008г. В същото време се увеличава потреблението на алкохолни напитки, и то основно поради повишената консумация на бира – от 8,6 л на лице през 2001г. на 16,1 л през 2008г.

По отношение на потреблението на стоки и услуги Област Русе следва отчетените тенденции, като цяло за страната и структурата на потребление не се различава съществено от тях. Притеснение предизвиква факта, че в Област Русе консумацията на алкохолни напитки значително изпреварва средните за страната показатели (2007г. Област Русе – 33,8 л., за страната – 24,8 л.).

Таблица 2.5.4.7.: Потребление на основни хранителни продукти и напитки от домакинствата (средно на едно лице от домакинство)

Потребление на основни хранителни продукти и напитки от домакинствата (средно на едно лице от домакинство)						
Хранителни продукти	**2005 г.**		**2006 г.**		**2007 г.**	
	България	**Област Русе**	България	**Област Русе**	България	**Област Русе**
Хляб и тестени изделия, кг	**121,2**	**119,6**	**116,6**	**110,8**	**111,5**	**111,0**
Ориз, кг	6,2	6,1	6,2	5,9	6,1	5,6

Месо, кг	**24,2**	**23,5**	**26,5**	**23,6**	**27,4**	**27,3**
Месни произведения, кг	**13,4**	**16,4**	**14,1**	**16,4**	**14,8**	**17,0**
Риба и рибни продукти, кг	**4,2**	**5,4**	**4,3**	**4,7**	**4,3**	**4,4**
Мляко и млечни продукти кг	60,5	42,6	60,4	40,5	60,5	43,5
Яйца, бр.	135,9	136,5	132,8	142,7	128,1	140,1
Олио, л	12,8	12,4	13,1	12,5	12,9	12,7
Плодове - пресни и замразени, кг	**36,2**	**36,4**	**37,8**	**39,2**	**38,8**	**42,1**
Зеленчуци – пресни и замразени, кг	**59,9**	**60,9**	**64,8**	**66,8**	**63,3**	**64,4**
Захар, кг	8,7	7,7	8,4	7,7	8,0	7,2
Сол, кг	2,1	2,2	2,1	2,1	2,0	2,2
Алкохолни напитки, л	**22,4**	**31,5**	**23,1**	**26,6**	**24,8**	**33,8**

Източник: НСИ – ТСБ – Русе
Не включва количествата, консумирани в заведенията за обществено хранене

В заключение може да се каже, че в Област Русе за отчетния период се наблюдава плавен ръст по отношение увеличаването на доходите на домакинствата и потреблението на стоки, отчитайки разбира се годишния инфлационен индекс и индекса на потребителските цени в национален мащаб.

Пенсии и социално осигуряване

Основните принципи на осигурителната система у нас са уредени в Кодекса за социално осигуряване. Основната цел, която трябва да се постигне чрез новата система на пенсионно осигуряване, е хармонизиране на българското законодателство с това на страните от Европейския съюз с цел повишаване на жизнения стандарт на бъдещите пенсионери. Към настоящия момент Системата на пенсионното осигуряване в България се основава на развитието на т. нар. три стълба:

- Първи стълб – задължително държавно пенсионно осигуряване като елемент на Държавното обществено осигуряване;
- Втори стълб – допълнително задължително пенсионно осигуряване в пенсионни фондове, управлявани от лицензирани пенсионноосигурителни дружества;
- Трети стълб – допълнително доброволно пенсионно осигуряване в пенсионни фондове, управлявани от лицензирани пенсионноосигурителни дружества.

Новият тристълбов модел комбинира два различни принципа – разходо-покривния (при държавното обществено осигуряване) и капиталово-покривният (при допълнителното задължително и допълнителното доброволно пенсионно осигуряване). Едновременно с това беше извършена и структурна реформа, като Националната агенция за приходите обедини от 1 януари 2006г. събирането и обслужването на републиканските данъци (данък върху доходите, патентни данъци, ДДС, корпоративни данъци) и задължителните осигурителни вноски (здравни осигуровки, вноските за

пенсия, вноските за допълнително задължително пенсионно осигуряване и др.). В тази връзка за наблюдавания период следва да се отбележи, че в пенсионноосигурителната система на страната настъпиха значителни промени и се наблюдава плавно увеличение на пенсиите. Като цяло обаче стойността на пенсиите все още е сравнително ниска в сравнение с останалите страни членки на Европейския съюз, отчитайки разбира се и факта, че тя зависи главно от общото икономическо развитие на страната.

Таблица 2.5.4.8.: Социално осигуряване Област Русе

Данни за:	**2005**	**2006**	**2007**
Пенсии за сметка на бюджета на ДОО - фонд "Пенсии"			
Брой	76 279	75 106	73 904
Изплатени пенсии, хил. лв.	114 092	123 345	142 198
Пенсии за сметка на Републиканския бюджет			
Брой	2 076	2 028	1 970
Изплатени пенсии, хил. лв., вкл. Коледна добавка	5 469	9 689	6 407
Изплатени пенсии, хил. лв., без Коледна добавка	5 407	5 813	6 211
Пенсии за сметка на ДОО - фонд "Трудова злополука и професионална болест"			
Брой	643	559	528
Изплатени пенсии, хил. лв.	1 177	1 205	1 292
Пенсии от учителски пенсионен фонд			
Брой	80	87	105
Изплатени пенсии – хил. лв.	147	165	264

Източник: РУСО – Русе

От данните, изнесени по-горе, става ясно, че броят на пенсиите в Област Русе постепенно намалява (през 2005г. той е 76 279 бр., а през 2007г. е намалял до 73 904 бр.), в същото време обаче, като обща стойност, изплатените пенсии в областта се увеличават (от 114 092 хил.лв. през 2005г., съответно на 142 198 хил.лв. през 2007г.).

Таблица 2.5.4.9.: Брой на пенсионерите и на пенсиите по РУСО към 31.12.2007г.

Брой на пенсионерите и на пенсиите по РУСО към 31.12.2007 г. по статистически зони, статистически райони и области, бр.							
NUTS	EKATTE	Статистически зони	Населе-ние	Пенсионе-ри	Пенсионери / население, %	Пенсии	Пенсии/ Население, %
BG	**BG**	**България**	**7 640 238**	**2 233 697**	29,2	**2 710 961**	35,5
BG32	**BG32**	**Северен централен**	**931 950**	**285 704**	30,7	**344 784**	37,0
BG321	VTR	Велико Търново	278 764	80 841	29,0	90 761	32,6
BG322	GAB	Габрово	133 218	47 279	35,5	59 963	45,0
BG324	RAZ	Разград	136 062	39 327	28,9	46 701	34,3
BG323	**RSE**	**Русе**	**253 008**	**76 402**	30,2	**90 580**	35,8

BG325	SLS	Силистра	130 898	41 855	32,0	56 779	43,4

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Сравнявайки данните за Северен централен район през 2007г., се вижда, че като съотношение броят на пенсионерите спрямо общия брой на населението в Област Русе е от порядъка на 30% и е приблизително еднакво с показателите за района.

Жилищна политика

Балансираната, съразмерно развиваща се жилищна система е фактор и индикатор за устойчиво развитие на Област Русе. Въпреки значителните инвестиции в ново строителство през последните години следва да се подчертае, че все още състоянието на жилищния фонд в областта не отговаря на съвременните изисквания. Повечето от жилищните сгради в областта се нуждаят от спешна рехабилитация. Най-големи проблеми се очертават в сградите, строени по едропанелна технология. Редица експертни оценки и анализи показват, че около 10 на сто от панелните жилищни сгради се нуждаят от неотложен ремонт на вътрешните инсталации и на хидроизолацията на покрива. Проблемът с енергийната ефективност на жилищата става все по-значим: от една страна, цената на енергоносителите е тежко бреме за домакинските бюджети, а от друга страна, стои глобалния стремеж за пестене на енергия в контекста на усилията за постигане на устойчиво развитие, тъй като отоплението покрива около 70 на сто от битовата консумация на енергия.

Таблица 2.5.4.10.: Жилищен фонд

Жилищен фонд – Област Русе						
Показатели	Мярка	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Общо						
Жилища	Брой	122 417	122 781	122 854	123 700	**124 218**
Полезна площ	Хил. кв.м	7 619	7 643	7 650	7 709	**7 747**
в т.ч: жилищна площ	Хил. кв.м	4 782	4 799	4 803	4 839	**4 863**
Жилищна площ на човек от населението	кв.м	18,32	18,52	18,70	18,95	**19,22**
В градовете						
Жилища	Брой	82 197	82 285	82 354	85 235	**85 742**
Полезна площ	Хил. кв.м	5 056	5 065	5 072	5 250	**5 287**
в т.ч: жилищна площ	Хил. кв.м	3 088	3 094	3 098	3 213	**3 237**
Жилищна площ на човек от населението	кв.м	16,28	16,39	16,50	16,80	**17,03**
В селата						

Жилища	Брой	40 220	40 496	40 500	38 465	**38 476**
Полезна площ	Хил. кв.м	2 563	2 578	2 578	2 459	**2 460**
в т.ч: жилищна площ	Хил. кв.м	1 694	1 705	1 706	1 626	**1 627**
Жилищна площ на човек от населението	кв.м	23,74	24,21	24,70	25,39	**25,83**

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

В този смисъл следва да се отбележи, че във връзка с настъпилите промени в законодателството, свързано с етажната собственост, и възможностите за финансиране на сдружения на съкооператори от фонд „Енергийна ефективност" и специално предвидените в ОПРР (приоритет 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие", операция 1.2. Жилищна политика) средства за възстановяване на общите части и техническите инсталации на многофамилни жилищни сгради с общ размер 40 031 869 евро, се очаква значително да подобрят облика на сградния фонд в Област Русе. В тях могат да се направят такива подобрения, които да осигурят по-добър комфорт на обитателите, да намалят потреблението и съответно сметките за енергия, като в същото време повишат пазарната стойност на жилищата. За отбелязване е, че този процес в момента се развива хаотично и в повечето случаи се наблюдават частично санирани сгради, без да се дава сметка за естетичния вид на архитектурната среда. Многообразието на цветовата гама варира не само за отделните сгради, но и при отделните жилища в тях, което загрозява общия облик на градската среда. Тук е ролята и мястото на общините да се намесят активно за регулирането на този процес.

Графика 2.5.4.11.: Динамика в броя на жилищата в Област Русе 2003 – 2007г.

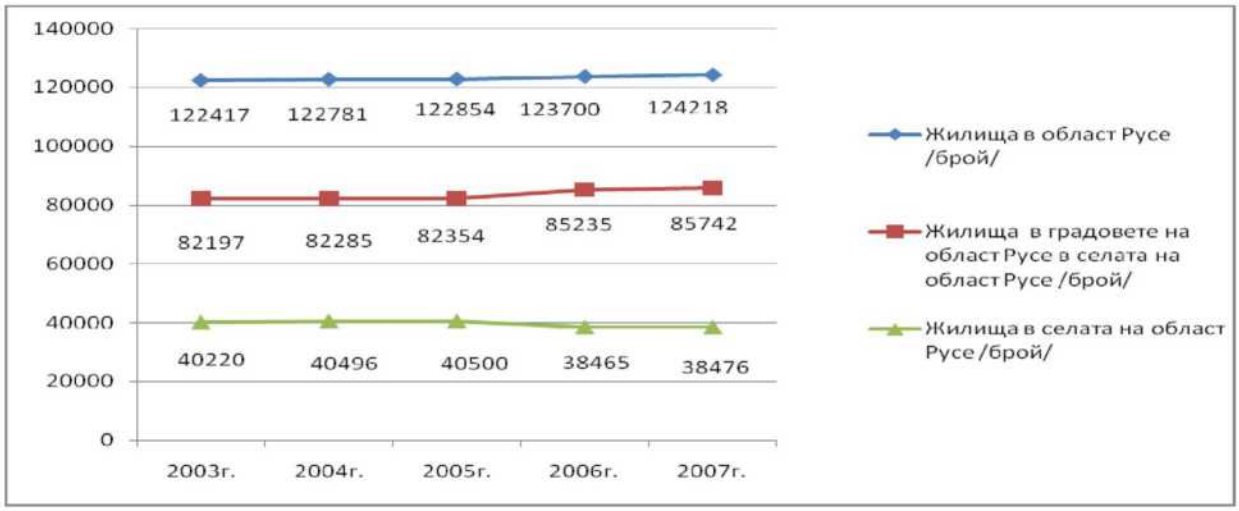

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

От представените по-горе данни е видна тенденцията на повишаване абсолютния брой на жилищата в Област Русе, като от 2005г. до 2007г. те са нараснали с 1 364 бр.(през 2005г. техният брой е бил 122 854, а през 2007г. е достигнал 124 218 бр.). Това се дължи преди всичко на по-голямото нарастване на броя на жилищата в градовете на областта, за сметка на намалението на броя на жилищата в селата. Тази тенденция може да се обясни с бурното развитие на сектор „Строителство" в последните години и рязкото покачване на цените на имотите, най-вече в областния център. Обезпокоителна е затвърдилата се негативна тенденция за намаляване броя на жилищата в селските райони, дължащо се преди всичко на отчетените негативни демографски процеси, протичащи в тях (през 2005г. броят на жилищата в селата е бил 40 500, а през 2007г. е намалял до 38 476). Доказателство за тези констатации са и данните, представени по-долу. От тях става ясно, че през 2007г. от общо въведените в експлоатация 524 бр. жилища в областта, в селата са въведени едва 12 бр.

Таблица 2.5.4.12.: Въведени в експлоатация сгради и жилища – Област Русе

Въведени в експлоатация сгради и жилища – Област Русе						
	Мярка	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Общо						
Сгради	бр.	17	27	28	56	**52**
в т.ч. нови	бр.	17	26	27	53	
Жилища	бр.	163	126	94	871	**524**
Полезна площ	м2	13 276	11 970	9 340	60 556	**38 136**
в т.ч. жилищна площ	м2	10 049	8 359	5 366	36 892	**24 523**
Обслужваща площ	м2	3 227	3 611	3 029	16 619	-
в градовете						
Сгради	бр.	15	22	24	44	**41**
в т.ч. нови	бр.	15	21	23	-	
Жилища	бр.	161	121	90	834	**512**

Полезна площ	м2	12 853	11 422	8 855	57 086	**36 928**
в т.ч. жилищна площ	м2	9 791	8 005	5 050	-	**23 669**
Обслужваща площ	м2	3 062	3 417	2 903	-	
в селата						
Сгради	бр.	2	5	4	12	**11**
в т.ч. нови	бр.	2	5	4	-	
Жилища	бр.	2	5	4	37	**12**
Полезна площ	м2	423	548	485	3 470	**1 208**
в т.ч. жилищна площ	м2	258	354	316	-	**854**
Обслужваща площ	м2	165	194	126	-	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Другата негативна тенденция, отнасяща се до жилищната политика в областта, е, че през 2006 и 2007 г. няма нито едно въведено в експлоатация жилище или сграда чрез обществено строителство. Общините почти не разполагат със свободен наемен фонд, с който да се решават социални потребности. Нови общински наемни жилища не се строят.

Таблица 2.5.4.13.: Въведени в експлоатация жилища по форми на строителство – Област Русе

Въведени в експлоатация жилища по форми на строителство – Област Русе						
	Мярка	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Общо						
Жилища	бр.	163	126	94	871	524
Полезна площ	кв.м	13 276	11 970	9 340	60 556	38 136
в т.ч. жилищна площ	кв.м	10 049	8 359	5 366	36 892	24 523
в т.ч. обществено строителство						
Жилища	бр.	14	12	4	-	0
Полезна площ	кв.м	936	764	254	-	0
в т.ч. жилищна площ	кв.м	736	500	167	-	0
в т.ч. частно строителство						
Жилища	бр.	149	114	90	-	524
Полезна площ	кв.м	12 340	11 206	9 086	-	38 136
в т.ч. жилищна площ	кв.м	9 313	7 859	5 199	-	24 523

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Данните по общини за 2007г. красноречиво говорят за състоянието на жилищата в областта и отчетените диспропорции в полза на градовете.

Таблица 2.5.4.14.: Въведени в експлоатация сгради, жилища и полезна жилищна площ през 2007 г. по статистически зони, статистически райони, области и общини

Въведени в експлоатация сгради, жилища и полезна жилищна площ през 2007 г. по статистически зони, статистически райони, области и общини							
Статистически зони, райони, области и общини	Сгради – брой			Жилища	Полезна площ – м^2		
	Общо	Нови	Разширени		Общо	Жилищна	Обслужваща
Северен централен	**276**	**246**	**30**	**1 775**	**133 440**	**82 894**	**50 546**
Русе	**52**	**49**	**3**	**524**	**38 136**	**24 523**	**13 613**

Борово	1	1	-	2	130	100	30
Бяла	-	-	-	-	-	-	-
Ветово	1	1	-	1	90	67	23
Две могили	-	-	-	-	-	-	-
Иваново	4	3	1	4	331	239	92
Русе	44	42	2	515	37 425	24 011	13 414
Сливо поле	2	2	-	2	160	106	54
Ценово	-	-	-	-	-	-	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Въпреки регистрираните тенденции, следва да се отбележи, че като цяло се запазва показателят за среден брой лица на едно жилище.

Таблица 2.5.4.15.: Жилища към 31.12.2007 г. по брой на стаите, статистически зони, статистически райони, области и общини (брой)

Жилища към 31.12.2007 г. по брой на стаите, статистически зони, статистически райони, области и общини (Брой)									
Статистически зони, райони, области и общини	Общо	Жилища по брой на стаите						Жилища на 1 000 човека от населението	Среден брой лица на едно жилище
		Едностайни	Двустайни	Тристайни	Четиристайни	Петстайни	с шест и повече стаи		
Северен централен	**469 533**	**42 429**	**139 148**	**153 018**	**90 642**	**29 867**	**14 429**	**2 524**	**1,98**
Русе	**124 218**	**14 401**	**42 305**	**40 828**	**17 384**	**6 290**	**3 010**	**491**	**2,04**
Борово	3 850	172	668	1 359	1 046	408	197	551	1,81
Бяла	7 306	413	1 422	2 430	1 806	852	383	470	2,13
Ветово	6 850	331	1 322	2 371	1 616	741	469	446	2,24
Две могили	5 749	190	1 011	2 235	1 398	651	264	530	1,89
Иваново	7 757	299	1 625	2 359	1 979	1 015	480	710	1,41
Русе	82 845	12 718	34 570	26 189	7 064	1 601	703	474	2,11
Сливо поле	6 152	229	1 001	2 341	1 483	731	367	509	1,96
Ценово	3 709	49	686	1 544	992	291	147	559	1,79

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Подемът в строителството в стойностно изражение към 31.12.2007г. показва, че реализираните приходи от СМР възлизат на 202 266 хил. лв. и в сравнение с останалите области от СЦР обхваща почти 1/3 от общата стойност за района (642 671 хил. лв.).

Таблица 2.5.4.16.: Реализирани приходи от строително-монтажни работи по направления на строителството през 2007 г. по статистически зони, райони и области (хил. лева).

Реализирани приходи от строително-монтажни работи по направления на строителството през 2007 г. по статистически зони, райони и области, хил. лева					
NUTS	EKATTE	Статистически зони, райони и области	Реализирани приходи от СМР	Ново строителство и подобрения	Поддържане и текущ ремонт
BG	**BG**	**България**	**12 799 673**	**11 331 057**	**1 468 616**
BG32	**BG32**	**Северен централен**	**642 671**	**523 104**	**119 567**
BG321	VTR	Велико Търново	211 891	173 289	38 602
BG322	GAB	Габрово	100 862	87 706	13 156

BG324	RAZ	Разград	72 031	58 891	13 140
BG323	**RSE**	**Русе**	**202 266**	**159 817**	**42 449**
BG325	SLS	Силистра	55 621	43 401	12 220

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Характерно за периода след 01.01.2007г. е значителното увеличените цените на недвижимите имоти в Област Русе, (през 2005г. средната пазарна цена на кв.м. е била 727,00 лв., докато през 2008г. достига вече 1 482,33 лв.). В резултат на настоящата глобална финансова криза обаче, развитието на пазара на недвижими имоти в областта бележи значителна промяна през последните месеци на 2008г. Очаква се тази тенденция да се засили поради продължаващите ограничения във финансирането и за двете страни – инвеститори и купувачи.

Търсенето чувствително се сви през последните няколко месеца на 2008г. По данни от банковия сектор общият обем отпуснати жилищни заеми в национален мащаб е намалял с 80% на годишна база (ноември 2007г. – ноември 2008г.) на 82 млн. евро, а средният размер на лихвените проценти по жилищни заеми се е увеличил с 1 – 2 базисни пункта. В същото време, максималната стойност на отпусканите ипотечни кредити е намалял от 80 – 90% на 50 – 70% от стойността на жилищния имот. Като цяло, купувачите вече са по-склонни да купуват жилища, които са в по-напреднал стадий на строителство и по този начин избягват възможните рискове.

Социални дейности

Следващата таблица онагледява видовете социални услуги, предоставяни в Област Русе:

Таблица 2.5.4.17.: Заведения и дейности за социални услуги, които се предоставят в общността и лица в тях през 2009 година

Социални услуги, които се предоставят в общността	Заведения	Капацитет	Лица, ползвали социални услуги в края на 2009 г.
Общо за страната	440	11 801	10 729
Област Русе	-	-	-
Социални услуги, извършвани в общността	23	564	491
В.т.ч.			
Дневен център за деца и младежи	2	60	56
Дневен център за стари хора	1	40	40
Домашен социален патронаж	8	1 976	1 830
Център за социална рехабилитация и интеграция	2	65	64
Защитено жилище	7	58	47

Източник: РДСП – Русе

Услугите в общността са форми на социални услуги, които са развиват по-динамично през последните години и се явяват алтернатива на настаняването на деца и възрастни в специализирани институции. Практическата реализация на държавната

политика в областта на деинституционализацията на услугите се осъществява основно чрез финансирането на тези дейности.

В страната има практика и се възлагат услуги в общността на външни доставчици, предимно НПО. Нормативната уредба дава равни права на организациите с нестопанска цел и на търговските организации по отношение на възможностите да предоставят социални услуги, след регистрация в АСП. В Област Русе има около 60 регистрирани организации, от които една малка част реално предлагат такива услуги.

Управлението на част от услугите в общността в Област Русе е възложено на външни изпълнители след проведен конкурс.

Таблица 2.5.4.18.: Специализирани институции за предоставяне на социални услуги извън общността и лица в тях през 2009г.

Специализирани институции	Заведения	Капацитет	Лица, ползвали социални услуги в края на 2009 г.
Общо за страната	268	18 358	15 882
В т. ч.			
Област Русе			
Домове за стари хора	3	389	383
Домове за възрастни хора с физически увреждания	1	82	78
Домове за възрастни хора с умствени увреждания	0	0	0

Източник: РДСП – Русе

В България е в ход децентрализация на управлението на социалните институции от 2003г. – в началото за възрастните и за децата с увреждания, като управлението им беше поето от кметовете на общините, в които са базирани. Към тях се присъединиха домовете за деца от 3 до 18 години, чието управление беше поето от кметовете през 2007г. Основният проблем в началото на процеса на децентрализация на услугите беше свързан с капацитета на общинските администрации да поемат управлението на домовете. Този проблем беше решен в страната по различен начин, в зависимост от конкретната натовареност (брой специализирани институции на територията на общината, капацитет, потребители). В Община Русе е структуриран отдел от 4 специалисти, ангажирани с администрирането на социалните услуги. В по-малките общини, като Борово и Бяла, специалистите от общинските администрации, ангажирани с управлението на специализираните институции, се занимават и с други дейности в секторите – здравеопазване, образование, младежки дейности, култура.

Таблица 2.5.4.19.: Лица и семейства, ползвали социални помощи[2]

[2] Легенда:

Вид социална помощ	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Месечно подпомагане	5 649	3 823	1 838	1 399
По реда на ППЗСП	6 065	5 509	5 507	5 618
Отпуснати интеграционни добавки по ЗИ	40 997	39 629	38 873	39 304
Отпуснати семейни помощи по ЗСПД	28 833	27 172	26 260	27 016

Източник: РДСП – Русе

През 2010г. е приета Областна стратегия за развитие на социалните услуги в Област Русе (2010 – 2015г.). Тя е изготвена по проект на УНИЦЕФ, с участието на всички заинтересовани страни, на основата на задълбочено проучване на факторите, които формират рисковите групи, нуждаещи се на някакъв етап от социални услуги. В практиката до този момент често социалните услуги се явяват заместители на други нерешени социални проблеми от сферата на образованието, здравеопазването, жилищната политика и пазара на труда. Например при случаите на настаняване на деца в домове – поради основна причина липса на достъп до образование или липса на жилище, както и настаняване на възрастни хора в домове единствено поради възможност за достъп до здравни грижи. Невъзможността да бъдат закрити социалните институции в България е в пряка връзка и с факта, че те осигуряват понякога единствената възможност за работа на хората в населените места, където са базирани. В тези и други подобни случаи нерешените въпроси от сферите на образованието, здравеопазването, жилищната политика, пазара на труда, провокират социални проблеми, чието решение не би следвало задължително да води до създаване на социални услуги, а изисква да бъдат направени опити за уреждането на трудностите в съответните сфери. В противен случай не се стига до решаване на въпроса, а до нови проблеми от друг характер, от които също впоследствие трябва да бъде намерен изход. По тези причини при планирането на социални услуги е от изключителна важност да се открият основните рискове за различните групи, да се набележат мерки за преодоляването им и да се планират услуги по превенция, каквито към настоящия момент не се предоставят. Планирането на услуги от резидентен тип идва на последно място, единствено в случаите, в които те не се явяват заместители при решаването на проблеми от друго естество.

ЗСП – Закон за социалното подпомагане
ППЗСП – Правилник за прилагане на закона за социалното подпомагане
ЗСПД – Закон за социално подпомагане на деца
ЗИХУ – Закон за интеграция на хора с увреждания
ЗЗД – Закон за закрила на детето

Основно рисковите групи се разделят на два типа: (1) деца в риск и (2) възрастни хора в риск.

Децата в риск са:

- Деца, с мярка за социална закрила – деца в институции, деца в приемни семейства, деца при близки и роднини. Проблемите при тази група са свързани с това, че наложената мярка за закрила е временна, докато бъде намерено дългосрочно решение, но най-често това се оказва единственото възможно.
- Деца с нарушен родителски контрол, които не са обект на закрила – деца, чиито родители са в чужбина и деца на разведени родители. По разбираеми причини няма точна статистика за броя на децата в тази група. Рисковете тук са близки по тежест до тези на децата, при които липсва родителски капацитет.

Таблица 2.5.4.20.: Деца в риск към декември 2008г.

Вид	Насел. място Година	Област Русе	Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
Изоставени новородени	Общо	38	0	0	0	1	0	37	0	0
	2006 г.	1	0	0	0	0	0	1	0	0
	2007г.	11	0	0	0	0	0	11	0	0
	2008 г.	26	0	0	0	1	0	25	0	0
Деца в СИ.	12.08г.	492	38	11	18	40	7	366	5	7
С увреждания	12.08г.	568	84	28	36	20	12	353	24	11
Деца, отглеждани при близки и роднини	2006 г.	217	2	31	5	13	2	153	9	2
	2007 г.	232	1	32	11	2	4	171	11	0
	2008 г.	206	3	31	14	1	6	142	9	0
Деца, по услуга приемна грижа	2006 г.	3	0	0	0	0	0	3	0	0
	2007 г.	5	0	0	0	0	0	5	0	0
	2008 г.	8	0	0	0	0	0	8	0	0
Осиновени деца	2006 г.	22	0	3	3	0	0	16	0	0
	2007 г.	21	0	3	0	0	0	18	0	0
	2008 г.	40	1	2	0	0	0	37	0	0

Източник: УНИЦЕФ

От таблицата е видно, че се увеличава броят на изоставените деца, като те основно са от най-голямата Община Русе. Също така се увеличава броят на децата, които са отглеждани от близки и роднини. Това явление се забелязва във всички общини и е свързано предимно с работата на родителите извън страната. Макар и бавно, се въвежда услугата приемна грижа. Расте броя на осиновените деца.

Общи констатации въз основа на статистическите данни за наличните социални услуги за деца:

1. Все още има сериозен дял на услуги в специализирани институции пред услугите в общността;

2. Услуги в общността за деца и семейства са развити най-вече в Община Русе;

3. Най-развити са услугите по подкрепа и рехабилитация за деца с увреждания и деца на улицата;

4. Съществуващите услуги за уязвими семейства включват семейно консултиране и подкрепа, но все още не успяват да достигнат до най-засегнатите групи;

5. Слабо развити са формите на алтернативна семейна грижа с изключение на настаняването при близки и роднини;

6. Развити са услуги за деца с проблемно поведение, но те не успяват ефективно да покрият всички нуждаещи се;

7. Няма гарантиран набор от услуги по превенция, които могат да окажат подкрепа на родители и деца, като по този начин да подпомогнат отглеждането и възпитанието на децата;

8. Специализираните институции не предлагат организация на живот, близка до семейната. Децата престояват дългосрочно в домовете. Много рядко се стига до реинтеграция в биологичното семейство.

Възрастните хора също са обособени в две големи групи: възрастни в риск и стари хора, които се нуждаят от помощ и подкрепа.

Възрастните хора в риск са:

- Възрастни хора с увреждания – настанени в институции или неполучаващи социални услуги. Наличието на увреждане, независимо от възрастта, поражда сериозен риск от изключване. Институциите за хора с увреждане са в зависимост от вида на увреждането, но повечето от тях функционират като домове за стари хора и не предлагат достатъчно качествени услуги за потребителите. При хората с увреждания, които не получават услуги в общността съществува голям риск от институционализация. Причините са най-често в липсата на подходяща услуга или липсата на транспорт до нея.
- Възрастни хора, които се нуждаят от услуги за социално включване – млади хора, отглеждани в социални институции, жертви на домашно насилие, хора със зависимости и проблемно поведение. При тази група нуждите са свързани с оказване на психологическа помощ и подкрепа за преодоляване на негативните последици.

Таблица 2.5.4.21.: Възрастни с увреждания към декември 2008г.

Населено място брой	Област Русе	Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
Общо	13 282	546	693	881	633	879	8 633	661	356
В СИ	648	0	0	1	9	2	619	16	1
Получават услуги в общността	1 143	35	180	-	38	164	640	58	28

Източник: УНИЦЕФ

- Стари хора, ползващи социални услуги или необхванати от социалната система. Тук проблемите са тясно свързани с нуждата от качествено здравеопазване. Настаняването в институция се определя като крайна мярка. Обикновено се счита, че грижата за старите хора е задължение на техните деца. Това обаче лишава старите хора от правилна преценка на състоянието им и качествени грижи. От друга страна самотно живеещите стари хора нямат достъп до качествено здравеопазване, имат проблеми от комунално-битов характер и съществува риск от социална изолация.

Таблица 2.5.4.22.: Самотно живеещи стари хора към декември 2008 г., които получават услуги

Населено място брой	Област Русе	Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
В СИ	175	1	28	8	3	6	119	1	9
в общността	2 100	180	244	-	202	186	1 089	20	179

Източник: УНИЦЕФ

Общи констатации въз основа на статистическите данни за наличните социални слуги за възрастни хора с увреждания и стари хора:

- В последните години в цялата област се развиват услуги в общността за възрастни – традиционно развитият Домашен социален патронаж и новите услуги: „Домашен помощник", „Социален асистент", „Личен асистент". Липсата на подготвени специалисти по социална работа в тези услуги обаче води до това, че дейностите се свеждат само по предоставяне на храна или до хигиенно и санитарно обслужване. Финансираните по проекти услуги в домашна среда са с определен период на изпълнение и има риск за тяхната устойчивост.
- Съществуващите специализирани институции за възрастни, независимо от профила си, по същество са домове за стари хора. Налице е огромен брой чакащи за настаняване стари хора. Настаняването в домове се предпочита поради ограничения достъп до здравни и социални услуги в общността.
- Съществуващите ЦСРИ в Община Борово и Община Сливо поле са смесени по характер услуги и съчетават елементи на различни по вид дневни форми на

услуги за възрастни хора. В близост до двете услуги, в същата сграда има базирани и медицински услуги – кабинети по физиотерапия, като по този начин се постига комплексно обслужване на хората.

- Във всички населени места работят читалища и пенсионерски клубове, които изпълняват много социални функции, близки до услугата Дневен център за възрастни хора.

2.5.5. Култура

В процес на икономическа криза едни от най-засегнатите области са духовната и културната. Проблемите са много, но основният от тях е от финансово естество, в следствие, на което произтичат редица затруднения при организиране на културни прояви, спад в посещаемостта на същите от населението, трудности по поддръжката и съхранението на културните и историческите паметници и сгради.

В Област Русе повече от 260 сгради са паметници на културата. Чрез повече от 20 сгради Област Русе се вписва в международната инициатива „Знак за европейско наследство" – съвместен процес на Европейския парламент и Съвета на Европа, който има за цел да популяризира значимостта и мащабите на европейските културни ценности, паметници, културни и природни забележителности, паметни места, свързани с европейската история и култура. Инициативата е обявена на 28 април 2006 година в Гранада (Испания) от министрите на културата на Франция, Унгария и Испания. По-късно е одобрена от държавите-членки на Европейския съюз. Идеята на инициаторите е да се засили подкрепата на обикновените граждани на Европа за споделянето на общата европейска идентичност и усещането за принадлежност към общото културно пространство. С този знак са удостоени РБ „Любен Каравелов", ОУ „Отец Паисий", Културно-историческият и архитектурен ансамбъл в централната градска част на Русе, обхваща около 260 старинни сгради – мъжката гимназия, сега училище „Христо Ботев", и двореца на Батенберг, където се помещава Историческият музей, Русенския драматичен театър „Сава Огнянов", Операта, Кукленият театър, запазените и до днес обществени, търговски и жилищни сгради, строени по европейски модел в края на XIX и началото на XX век. Обектите и градските структури, избрани от Европейската комисия за европейско наследство, могат да получат подкрепа главно от структурните фондове, разпределени съобразно националните фондове.

Таблица 2.5.5.1.: Театри (брой)

Театри в Област Русе (брой)			
Показатели	**2005г.**		**2007г.**
Театри	3		3
Драматичен	1		1
Оперно-филхармонично дружество	1		1
Куклен	1		1
Места	1 450		2 064
Драматичен	200		814
Оперно-филхармонично дружество	1 110		1 110
Куклен	140		140
Представления	349		435
Драматичен	161		97
Оперно-филхармонично дружество	45		165
Куклен	143		173
Посещения – хиляди	44		82
Драматичен	24		19
Оперно-филхармонично дружество	10		51
Куклен	10		12
Среден брой посещения на едно представление	126		188
Приходи от билети - хил. лв.	107		154

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

След ремонта и откриването на Доходното здание в гр. Русе се увеличиха местата за зрители на театрални постановки от 200 бр. през 2005 г. на 814 през 2007г. Значително е увеличен броя на представленията на Оперно-филхармоничното дружество и на кукления театър, както и броя на посетителите на тези представления. Макар че драматичните постановки имат отлив на посетители, е налице тенденция за съществено повишаване на средния брой посещения на едно представление от 126 на 188 посетители, както и на приходи от билети – от 107 000 лв. на 154 000 лв.

Таблица 2.5.5.2.: Кина (брой)

Кина в Област Русе				
Показатели	**Мярка**	**2005**	**2006**	**2007**
Кина	брой	-	1	-
Прожекции	брой	-	1 960	-
Посещения	брой	-	21 947	-
Приходи	хил.лв.	-	59	-
Среден брой прожекции на едно кино	брой	-	1 960	-
Среден брой посещения на една прожекция	брой	-	11	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

За съжаление, в Област Русе към момента не функционира нито един киносалон, което се отразява негативно на развитието на културата, въпреки че Русе е градът, в който за първи път в България се прожектира филм. В останалата част на страната има 62 киносалона, а в Северен централен район – 5. Това недоразумение се очаква да бъде избегнато след построяването на Русе МОЛ и въвеждането на най-новите технологии в областта на киното.

Таблица 2.5.5.3.: Музеи (брой)

Музеи в Област Русе			
Показатели (брой)	**2005**	**2006**	**2007**
Музеи	4	-	4
Експонати	167 772	-	174 000
Персонал	45	-	49
Посещения	38 409	-	43 000

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

За отчетния период се наблюдава положителна тенденция при посещенията в четирите музея в Област Русе. Посещенията са нараснали от 38 409 бр. през 2005г. на 43 000 бр. през 2007г.

Таблица 2.5.5.4.: Библиотеки (брой)

Библиотеки в Област Русе				
Показатели	**Мярка**	**2005**	**2006**	**2007**
Библиотеки	брой	136	-	2
Библиотечен фонд	хил. томове	2 544	-	1 078
Читатели	хил. брой	57	-	9
Зает библиотечен фонд	хил. томове	1 002	-	262
Книги в библиотеките	хил. брой	-	-	881
Среден брой читатели	хил. брой	419	-	4,5

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Както в цялата страна, така и в Област Русе библиотеките от 2005 г. са намалени 100 пъти. В Област Русе от 136 са останали 2. Броят на книгите в библиотеките е намалял само 2 пъти, което показва, че има възможност да удовлетворява търсенето на читателите. Това явление се дължи предимно на закриването на малки библиотеки, каквито имаше във всяко средно и голямо предприятие. Паралелно с намаляване броя на библиотеките, в областта са намалели и броя на читателите (от 57 000 през 2005г., през 2007г. са останали едва 9 000). Не бива да се забравя обаче, че във всяко населено

място от областта, където функционира читалище, съществуват местни библиотеки, за които няма статистически данни.

Друга значителна инициатива, която получи развитие през 2007г., е свързана с Австрийската библиотека „Елиас Канети" – гр. Русе, основна заслуга, за която има Русенският университет – „А. Кънчев". Общият фонд на Австрийската библиотека до момента включва 2 231 тома книги, 131 броя CD, 69 броя DVD, видео касети, периодични издания и др. Продължава работата по структурирането на фондовете и редовното регистриране на новите постъпления. Със средства на Австрийското външно министерство са закупени два модула на програмата „Автоматизирана библиотека" и се изгражда Електронният каталог. Австрийската библиотека и Международното дружество „Елиас Канети" бяха организатори и домакини на 26 културни събития с широк обществен отзвук с участието на гости от Австрия, Германия, Чехия и Унгария. Създадено е лого и разработен web-сайт на библиотеката. Със средства на Австрийската страна е закупен и в процес на внедряване програмният модул „Интернет-каталог".

С финансовата подкрепа на Министерството на културата, по проекти към Национална програма „Красива България", проекти по програма „Фар", Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси", Оперативна програма „Трансгранично сътрудничество България – Румъния" и др., се полагат усилия за идентифициране и съхранение на културно-историческото наследство в областта. Извършен е ремонт и е доставено оборудване на такива важни средищни центрове като Доходното здание, Регионалния исторически музей, студиен комплекс за ефирни радиопредавания на общинско радио Русе, Русенска художествена галерия и др. Подобрен е достъпът до редица важни екологически и исторически забележителности, като например Римска крепост „Сексагинта Приста".

В годишния доклад на Община Русе е отразена проектна готовност за осигуряване на средства за основен ремонт на библиотека „Л. Каравелов" по ОП „Регионално развитие", а по същата програма (Приоритет 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие" Операция 1.1 „Социална инфраструктура") Министерството на културата е включило и са одобрени проекти за ремонт на сградите на Оперно-филхармоничното дружество. Едновременно с това по данни на Община Русе са предприети действия за препроектиране на недостроената част на театъра, която години наред стои в центъра на града, като грозно петно.

Ежегодното създаване на областен културен календар позволява да се включват различни институции и организации в различните дейности, както и да се организират съпътстващи мероприятия, които да акцентират върху належащи за решаване обществени проблеми. Забелязва се съществено активизиране на структури на гражданското общество в културния календар, за съжаление само на територията на гр. Русе.

Създаденият Регионален експертно-консултантски и информационен център „Читалища"– Русе (структура към Министерство на културата) подпомага дейността на читалищата от цялата област и модернизирането им като основни културни и информационни центрове за местната общност.

На територията на Област Русе към 31.12.2008 г. функционират 88 читалища 16, от които в градовете и 72 в селата. Всички имат извършена регистрация, съгласно Закона за народните читалища (ЗНЧ) и са вписани в регистъра на Министерството на културата. Те осъществяват разнообразна читалищна дейност в различните сфери на изкуството, науката, културата, социалните услуги и туризма и подпомагат оформянето на културно-просветния облик на областта. Многобройните им състави намират изява извън пределите на региона и страната и се превръщат в истински културни посланици на България в Европа и света. Демографският срив и липсата на млади хора, особено в по-малките села, влияе крайно негативно върху активността на читалищата и културния живот на населеното място.

Финансирането на читалищата в Област Русе е главно от държавния бюджет – от Министерство на културата. Читалищата набавят и собствени приходи – от членски внос, изяви на съставите, работа по програми и проекти, дарения и спонсорство.

Общините подпомагат читалищата на тяхна територия, като финансово обезпечават провеждането на читалищни мероприятия, поемат транспортните разходи за престижни участия на читалищни състави в събори и фестивали в страната, в отделни случаи отпускат парични средства за ремонти, поддръжка на техниката и годишен абонамент. Все повече читалища започват да работят по проекти и програми. За съжаление все още липсва необходимият капацитет от специалисти, особено в малките населени места, който да подпомогне развитието на този процес. Сградният фонд на читалищата е в сравнително добро състояние. Периодично се извършват ремонти – предимно частични.

През 2010 г. се проведе Десети национален фолклорен събор „Копривщица 2010", където се представиха фолклорните състави на Област Русе. От 416 участника в

събора, плакети бяха присъдени на 18 състава, а мъжката група, представила се с обредната игра „Джамал" е отличена с награда от Национална програма „Живи човешки съкровища" – II етап, като общо за страната са отличени 5 групи.

Всяка година през месец март град Русе се превръща в музикална столица на България, в място за срещи на артисти от световната музикална сцена. Световният фестивал „Мартенски музикални дни" се провежда вече 50 години в град Русе, като дава възможност за изява и развитие на млади таланти в областта на музиката. Той е един от мощните културни агенти на територията на България за стимулиране развитието на съвременното българско композиторско творчество. „Мартенски музикални дни" е институция с модерна програма, включваща атрактивни международни проекти, разположени в широкия диапазон от барока до съвременната музика и джаза, с участието на световноизвестни артисти и състави от 13 страни на Европа и света.

Част от всички значими събития в културния живот на град Русе е Духовият оркестър, който продължава музикалните си традиции от създаването си през 1963 г. Носител на множество престижни награди и отличия, оркестърът непрекъснато обновява и обогатява репертоара си. Той заема достойно място в културния и обществен живот не само в град Русе, но и в страната.

В Община Русе функционира Младежки дом, чиято дейност е фокусирана върху работа с младежи в сферата на културата и неформалното образование. Всяка година там се организират разнообразни клубни дейности като различни видове танци, театрална академия, дискусионни форуми. Подготвят се още мултимедийни презентации, международни младежки обмени и инициативи.

2.6. Икономика и инвестиции

2.6.1. Общ стопански профил на региона

Произведеният брутен вътрешен продукт в Област Русе през 2008г. е 1 861 573 хил. лв. През периода 2005 – 2008г. се наблюдава устойчиво увеличение на стойностите както на БВП, така и на показателя БВП на глава от населението – от 4 842 лв. през 2005г. на 7 384 лв. през 2007г.

Таблица 2.6.1.1.: БВП и БДС за Област Русе по икономически сектори

Райони/ ик. сектори	БДС по икономически сектори			БДС, хил.лв.	БВП, хил.лв.	БВП на човек, лв.	Население, ср. годишно
	Аграрен	Индустрия	Услуги				
2004г.	114 876	242 255	576 196	933 327	1 097 031	4 217	260 140
2005г.	116 506	298 593	642 219	1 057 318	1 249 293	4 842	258 004
2006г.	112 476	361 444	672 509	1 146 429	1 367 128	5 339	256 075
2007г.	101 435	471 509	760 752	1 333 696	1 587 116	6 245	254 162
2008г.	134 201	500 056	916 704	1 550 961	1 861 573	7 384	252 122

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Графика 2.6.1.2.: БВП на човек от населението

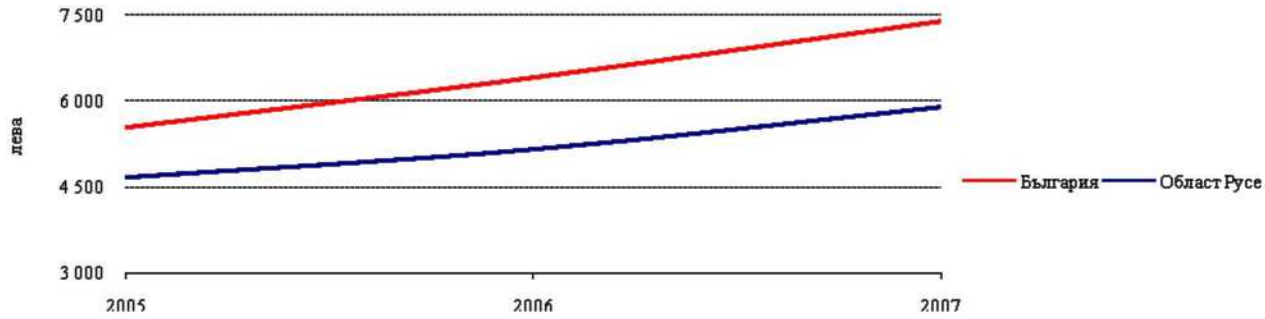

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Секторът на услугите заема водеща позиция при формирането на БДС в областта. През 2008г. генерира 59,1% от БДС, следван от сектора индустрия (32,2%) и аграрния сектор (8,7%). През разглеждания период (2005 – 2008г.) секторът услуги е сравнително стабилен по отношение на дела, който заема в структурата на БДС, за разлика от индустрията, която устойчиво увеличава дела си в произведената обща БДС и аграрния сектор, който намалява.

Диаграма 2.6.1.3.: Структура на брутната добавена стойност по икономически сектори в Област Русе

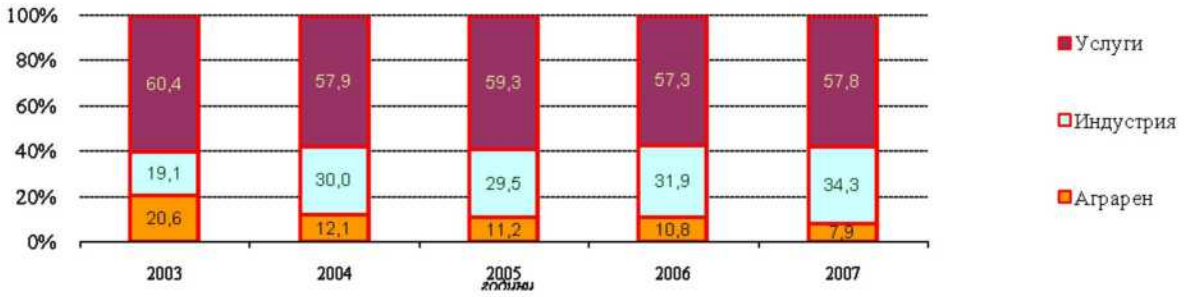

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Произведената продукция от стопанските единици по общини е важен икономически индикатор, който позволява да се направи сравнение за промените в областната икономика. По данни на НСИ за периода 2005 – 2007г. икономиката ускорява растежа си по отношение на произведената продукция. По този показател водеща е Община Русе с обща стойност на произведената продукция 2 317 139 хил. лв. през 2007г. През същата година най-изоставащи са общините Ценово (7 736 хил. лв.), Борово (21 402 хил. лв.) и Две могили (36 467 хил. лв.).

Таблица 2.6.1.4.: Произведена продукция от стопанските единици по общини на Област Русе

	2005 г. хил. лв.	2006 г. хил. лв.	2007 г. хил. лв.
Област Русе – общо	1 718 698	2 151 868	2 813 038
Борово	15 887	18 822	21 402
Бяла	56 786	64 976	91 991
Ветово	73 288	93 952	120 135
Две могили	23 112	29 765	36 467
Иваново	94 110	115 474	149 946
Русе	1 460 152	1 761 513	2 317 139
Сливо поле	51 414	59 938	68 219
Ценово	6 949	7 428	7 736

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Графика 2.6.1.5.: Произведена продукция от стопанските единици по общини на Област Русе

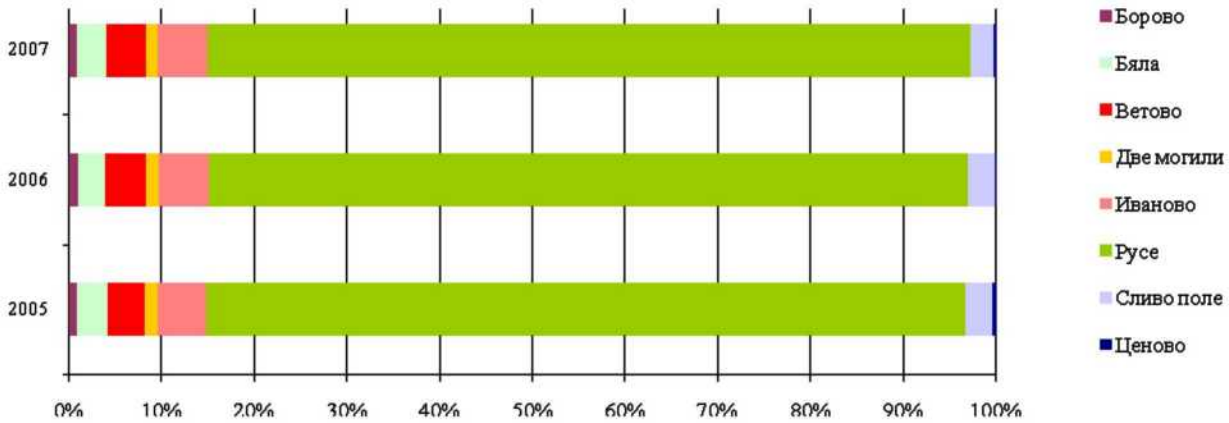

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.6.1.6.: Регионални сметки

Регионални сметки БВП и БДС млн. лв.				
		2005	**2006**	**2007***
БВП по текущи цени	България	42 797	49 361	56 520
	Северен централен район	4 981	5 401	-
	Област Русе	1 205	1 318	-
БВП на човек от населението по текущи цени-лева	България	5 529	6 411	7 379
	Северен централен район	4 342	4 758	-
	Област Русе	4 671	5 146	-
БДС	България	35 220	40 350	46 401
	Северен централен район	4 099	4 415	-
	Област Русе	992	1 077	-
БДС аграрен сектор	България	3 322	3 444	2 898
	Северен централен район	500	508	-
	Област Русе	111	116	-
БДС индустрия	България	10 344	12 473	14 985
	Северен централен район	1 237	1 456	-
	Област Русе	293	343	-
БДС Услуги	България	21 554	24 433	28 518
	Северен централен район	2 362	2 451	-
	Област Русе	588	618	-

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Данните са предварителни

Непосредствено след присъединяването на България към Европейския съюз, икономиката в Област Русе бележи значителен ръст. Съществено подобряване на бизнес-средата се отчита в контекста на свободното движение на хора, стоки и услуги.

Подобреният бизнес климат и осигуряваните от държавата и общините преференции, изграждането на Индустриалния парк, Свободна зона-Русе и приватизацията на части от бившия КТМ съществено повлияха върху общата икономическа картина на областта. Само в рамките на две години (2007 и 2008г.) в Област Русе бяха привлечени важни чуждестранни инвеститори, като френската фирма „Монтюпе" ЕООД (водещ европейски производител на продукти от алуминиеви сплави за автомобилната промишленост, с размер на инвестицията от 50 млн. евро и открити 867 работни места), испанската „Керос България" АД (изграждаща завод за керамични плочки и гранитогрес на стойност 54 млн. лв. с очаквани 300 работни места) и очакваната в Индустриалния парк инвестиция за над 10 млн. евро на немската компания за производство на авточасти „Витте Аутомотив България" ЕООД с разкриването на до 300 работни места до 2015г.

Таблица 2.6.1.7.: Основни показатели за стопанските единици (нефинансов сектор) - Област Русе

Основни показатели за стопанските единици (нефинансов сектор) - Област Русе												
Година	Отраслови раздели	Брой предприятия	Произведена продукция (хил. лв.)	Приходи от обичайна дейност (хил. лв.)	Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	Разходи за обичайна дейност (хил. лв.)	Печалба (хил. лв.)	Загуба (хил.лв)	Заети лица (бр.)	Наети лица (бр.)	Разходи за възнаграждения (хил. лв.)	ДМА (хил. лв.)
2005	Общо	8 948	1 781 698	332 132	3 265 263	3 227 299	128 494	51 768	67 438	57 878	181 538	939 399
	Обществен сектор	38	147 623	169 092	148 006	170 819	6 255	-	5 401	5 400	30 122	140 029
	Частен сектор	8 946	1 634 075	3 154 404	3 117 257	3 056 480	122 239	-	62 037	52 478	151 416	799 370
2006	Общо	9 182	2 151 868	3 745 447	3 669 966	3 561 320	192 004	36 701	71 504	63 720	214 424	1 173 565
	Обществен сектор	45	128 052	151 782	134 286	144 550	6 910	978	5 086	5 086	30 497	128 577
	Частен сектор	9 137	2 023 816	3 593 665	3 535 680	3 416 770	185 094	35 723	66 418	58 634	183 927	1 044 988
2007	Общо	9 739	2 813 038	4 726 886	4 620 389	4 326 255	402 581	45 997	73 523	65 819	270 222	1 648 904
	Обществен сектор	37	70 244	88 194	72 318	83 194	5 362	996	3 728	3 728	27 592	59 869

	Частен сектор	9 702	2 742 794	4 638 692	4 548 071	4 243 061	397 219	45 001	69 795	62 091	242 630	1 589 035

Източник НСИ – ТСБ – Русе

Видно от данните по-горе е, че нараства не само броят на предприятията в областта (от 8 984 бр., през 2005г. до 9 739 бр. през 2007г.), но и произведената продукция в хил. лв. (от 1 781 698 през 2005г. до 2 813 038 през 2007г.). Това от своя страна води и до увеличаване на заетостта и намаляване на безработицата.

Като цяло отрасловата структура на икономиката в Област Русе запазва своя характер, като определящите за икономическото развитие на областта са:

- Металургия, машиностроене и металообработване: основните изделия, произвеждани в сектора, са речни и речно-морски кораби, ножични кари, хидравлично оборудване, селскостопански машини, възли и детайли за тях, стоманени тръби и съединения, гвоздеи и др. Водещи фирми с персонал над 250 души са „Русенска корабостроителница" АД, „Жити" АД, „Спарки" АД, „СЕТ" АД, „Найден Киров" АД, „Дунарит" АД, „Прециз Интер Холдинг" АД и др.;

- Химическа промишленост: този отрасъл се утвърди в производството на моторни и индустриални масла, бои и лакове, фолирани пластмасови изделия, изделия от пенополистирол, изолационни материали. Водещи фирми в отрасъла са „Оргахим" АД, „Приста Ойл Холдинг" ЕАД, „Мегахим" АД, „Фибран България" АД, „Марисан" ООД и др.;

- Текстил и конфекция: текстилната, трикотажната и шивашката промишленост традиционно са едни от основните и значими за индустриалното развитие на Област Русе сектори. Водещи фирми в отрасъла са „Аристон С" ООД, „Арда-Русе" ООД, „Маркам Фешън" ООД и др.;

- Хранително-вкусова промишленост**:** основно се произвеждат и преработват месо и риба, консервиране на зеленчуци, производство на растителни и животински мазнини, производство на мляко и млечни продукти, мелнични продукти, готови храни за животни, хляб, хлебни и сладкарски изделия, захар, готови храни, кафе, чай, тестени изделия и напитки. Водещи фирми са „Хлебозавод Русе" ООД, „Захар-Био" АД, „Сирма-Приста" АД и др.;

- Строителство: в последните години, особено след приемането на страната за член на ЕС се забелязва значителен ръст в строителния сектор, поради увеличеното кредитиране от банките и нарастващото търсене на имоти, включително от чужденци;

- В това число не може да не се отбележи приноса за развитието на икономиката в Област Русе, на увеличаващия се брой малки и средни предприятия в сферата на производството, търговията и услугите, отнасящи се до мебелно производство, алуминиева и PVC дограма, интериорни врати, алкохолни и безалкохолни напитки, кожени изделия, обувки, сладкарски изделия и др.

По отношение на произведената продукция (в хил. лв.) на промишлените предприятия в Област Русе в края на 2007г. най-голям дял заема „Металургия и производство на метални изделия" съответно с 228 678 хил. лв., следвана от „Производство на химически вещества, продукти и влакна" с 225 289 хил. лв. и „Производство на текстил и изделия от текстил, производство на облекло" с 180 197 хил. лв. От данните по-долу е очевидно възходящото икономическо развитие на областта във всички сектори на икономиката (през 2005г. общо произведената продукция е на стойност 973 108 хил. лв., а през 2007г. е вече 1 519 031 хил. лв. – ръст почти 50%).

Таблица 2.6.1.8.: Продукция на промишлените предприятия и поделения по отрасли

Продукция на промишлените предприятия и поделения по отрасли (по текущи цени) Област Русе (хил. лева)			
Отрасли	**2005**	**2006**	**2007**
Общо	973 108	1 186 257	1 519 031
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	103 550	120 962	158 377
Производство на текстил и изделия от текстил, производство на облекло	140 577	159 290	180 197
Производство на обработени кожи без косъм и изделия от тях	3 930	4 859	5 738
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	3 333	8 406	10 179
Производство на дървесна маса, хартия и картон;издателска и полиграфическа д-ст	18 137	24 707	31 577
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	88 748	127 617	129 889
Производство на химически вещества, продукти и влакна	146 364	177 841	225 289
Производство на изделия от каучук и пластмаси	20 650	30 359	42 220
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	19 247	24 208	31 745
Металургия и производство на метални изделия, без машини и оборудване	138 352	166 360	228 678
Производство на машини, оборудване без класиф. в подсектор DL	60 015	92 915	138 001
Производство на електро-оптично и др. оборудване	23 217	29 607	35 030

Производство на превозни средства	-	86 577	126 280
Преработваща промишленост, неквалифицирана другаде	51 870	59 935	91 314
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	67 684	72 614	84 517

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Таблица 2.6.1.9.: Производство на по-важни видове изделия в промишлените предприятия

Производство на по-важни видове изделия в промишлените предприятия - Област Русе				
Видове промишлени изделия	**Мярка**	**2005**	**2006**	**2007**
Топлоенергия	хил. кВч.	-	-	-
Машини за селско и горско стопанство, за подготовка или обработка на почвата или за култивация	бр.	618	548	615
Отливки	т.	349	617	894
Бои и лакове на базата на синтетични или модифицирани естествени полимери	т.	32 394	43 493	5 092
Чорапи	хил. чифта.	33 365	37 075	37 940
Чорапогащи	бр.			
Връхно и горно облекло, различно от трикотажното, за мъже и жени	хил. бр.	6 322	8 039	6 702
Работно облекло за мъже и жени	хил. бр.	822	684	778
Спално бельо	бр.			
Обувки	чифта			
Мебели от метал	хил. бр.	303	317	596
Хляб и хлебни изделия	т.	10 440	8 123	8 656
Месо и субпродукти /карантии/ годни за консумация от ЕРД, свинете, овцете, козите, конете; пресни охладени или замразени	т.	2 198	3 795	8 877
Колбаси	т.	1 643	1 549	1 634
Готови храни за селскостопанските животни, без брашно и агломерати от люцерна	т.			
Врати и техните каси, прагове от дървен материал	кв. м.	10 279	16 072	16 970
Врати, прозорци и техните каси, прагове от пластмаса	кв. м.	65 875	99 892	113 116
Врати, прозорци и техните каси, прагове от алуминий	кв. м.	42 909	46 461	81 303

Източник НСИ – ТСБ – Русе

Разглеждайки приноса на МСП, се забелязва, че те продължават да реализират значителна част от оборота на отраслите „Операции с недвижими имоти и бизнес услуги", „Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за дома", „Хотели и ресторанти", „Строителство" и „Транспорт, складиране и съобщения".

Благоприятна тенденция е ускоряването на ежегодното нарастване на приноса на МСП както в БДС, така и в БВП. Съществена роля за повишаване на конкурентоспособността на МСП оказа премахването на пречките за стокообмена със страните от Европейския съюз, използването на ресурса по програма ФАР и ОП

„Конкурентоспособност" и подобрените условия на кредитиране от банките. Особено показателен е фактът, че след 01.01.2007 г. голяма част от местните производители и търговци се ориентира много бързо към румънския пазар, а създадената през 2003г. Българо-румънска търговско промишлена палата осезаемо подпомага с информация, съвети и пазарни консултации всички фирми, които желаят да развиват бизнес на съседния румънски пазар. По данни от палатата, повече от 400 фирми са се възползвали от нейните услуги през годините.

Друг важен фактор са реализираните проекти в предприсъединителния период по програма ФАР за подпомагане на малкия и средния бизнес и настоящите оперативни програми „Конкурентоспособност" и „Развитие на човешките ресурси".

Ръст бележи и агросектора, за който е изготвен отделен анализ в доклада (през 2005г. произведената продукция е била 123 109 хил. лв., а през 2007г. е вече 163 816 хил. лв., а увеличението в броя на фирмите е съответно от 270 на 299 бр.), като голяма част от инвестициите реализирани в него са по линия на САПАРД и одобрените вече проекти по Програмата за развитие на селските райони.

Съществена промяна настъпи и в сектора на търговията и услугите. Само за последните няколко години бяха построени и функционират хипермаркети на водещи търговски вериги за хранителни продукти, техника и строителни материали, като „Кауфланд", „Практикер", „Мосю Бриколаж", „Билла", „Технополис", „Техномаркет" и др., редица бензиностанции на „OMV", „Ромпетрол", „Шел", „Лукойл" и др., автосалони на „Тойота", „VW", „Опел" и „Крайслер".

За инвестиционния бум в Област Русе през последните години говори и започналото реализиране на седем търговски центъра от особено голям мащаб (т.нар. МОЛ), а изграждането в бъдещия МОЛ Русе (м/у кръговото и к-с Ялта) на дълго отлаганата многофункционална спортна зала с капацитет 8 000 места на площ от почти 26 000 кв.м, ще осигури възможност за провеждане на шоу-спектакли, концерти, конгреси и др.

Настъпващата в края на 2008 г. икономическа и финансова криза доведе до замразяването на някои от проектите и съответно спад в инвестициите.

Продължаваща е тенденцията за концентриране на икономическите субекти предимно в областния център и Община Русе. Това е видно от по-долу представените данни за стопанските субекти в 8-те общини от Област Русе.

Таблица 2.6.1.10.: Разпределение на стопанските субекти според броя на заетите (нефинансов сектор) по общини

Разпределение на стопанските субекти според броя на заетите (нефинансов сектор) по общини						
		Общо	**До 9**	**От 10 до 49**	**От 50 до 249**	**Над 250**
2005	Общо	8 984	7 959	812	188	25
	Борово	114	97	15	-	-
	Бяла	403	342	50	11	0
	Ветово	255	224	27	-	-
	Две могили	185	162	17	6	0
	Иваново	180	165	8	7	0
	Русе	7 562	6 724	663	152	23
	Сливо поле	184	152	25	7	0
	Ценово	101	93	7	-	-
2006	Общо	9 182	8 075	875	203	29
	Борово	107	89	15		-
	Бяла	438	381	43	14	0
	Ветово	250	224	-	-	-
	Две могили	183	158	20	5	0
	Иваново	176	162	8	6	0
	Русе	7 729	6 800	738	164	27
	Сливо поле	188	159	22	7	0
	Ценово	111	102	-	-	0
2007	Общо	9 739	8 622	878	208	31
	Борово	116	96	18	-	-
	Бяла	451	392	50	9	0
	Ветово	259	235	19	-	-
	Две могили	193	171	17	5	0
	Иваново	187	172	-	-	-
	Русе	8 239	7 295	736	180	28
	Сливо поле	185	159	21	5	0
	Ценово	109	102	-	-	0

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Показателно е, че в малките общини преобладават предимно предприятия с персонал до 9 души и се наблюдава незначителен ръст при откриването на нови, в сравнение с предприятията в Община Русе (през 2005 г. те са били общо 7 562 а през 2007 г. са вече 8 239, от които преобладаващи са тези с персонал от 10-49 души).

Положителен ефект за стартиращи малки и средни предприятия в областта изигра и създадената от държавата „Българска банка за развитие" АД, като по данни на местния офис до настоящия момент са отпуснати над 330 микрокредита на стойност над 5 млн. лева, и то предимно за иновативни и експортно-ориентирани производства.

2.6.2. Инвестиционна среда

2.6.2.1. Разходи за ДМА и придобити ДМА

Двата икономически показателя, които се отъждествяват с инвестиционната активност на предприятията, са Разходи за дълготрайни материални активи и Придобити ДМА.

Таблица 2.6.2.1.1.: Разходи за придобиване на ДМА и придобити ДМА по състав, икономически сектори и форми на собственост[1]

Област Русе	2006 хил. лв.	2007 хил. лв.	2008 хил. лв.
Разходи за придобиване на ДМА – общо	464 980	634 677	739 662
По състав			
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	147 560	187 254	236 652
Машини, съоръжения, оборудване и транспортни средства	229 623	288 055	319 392
в т.ч. от внос	90 888	147 212	105 151
Други разходи	17 318	22 632	56 578
По икономически сектори			
Аграрен	20 279	30 342	50 902
Индустрия	243 275	310 290	442 599
Услуги	201 426	294 045	246 161
По форма на собственост			
Обществен сектор	24 382	22 510	48 445
Частен сектор	440 598	612 167	691 217
Придобити ДМА	409 858	572 557	551 842
По състав	-	-	-
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	130 041	138 713	128 645
Машини, съоръжения, оборудване и транспортни средства	198 161	276 735	273 438
в т.ч. от внос	11 177	137 397	84 761
Други разходи	72 092	20 373	222 724
По икономически сектори			
Аграрен	19 407	28 649	42 070
Индустрия	213 308	272 687	302 707
Услуги	177 143	271 221	207 065
По форма на собственост	-	-	-
Обществен сектор	28 838	21 352	20 690
Частен сектор	381 020	551 205	53 152

1) Данните за 2006 и 2007 години по икономически сектори са посочени съгласно Национална класификация
на икономическите дейности – НКИД – 2003, а за 2008 г. – съгласно Национална класификация на икономическите дейности КИД - 2008

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През 2008г. в областта са придобити активи в обем от 551 842 хил. лв. В структурно отношение най-голям е делът на активите, които са придобити в сектора

Индустрия (302 707 хил. лв.). Настъпилата в края на 2008г. икономическа и финансова криза доведе до замразяване на много проекти и съответно спад на инвестициите и придобитите ДМА най-вече в частния сектор – от 551 205 хил. лв. през 2007г. на 53 152 лв. през 2008г.

Графика 2.6.2.1.2.: Съотношение между придобитите ДМА и разходите за придобиване на ДМА по форми на собственост

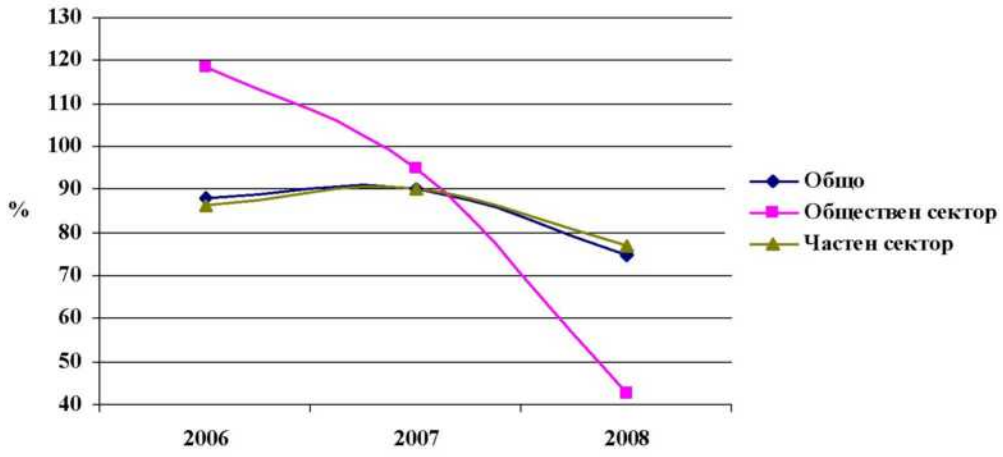

Източник:НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2008

2.6.2.2. Чуждестранни преки инвестиции

Подобряването на бизнес-климата и приемането на България за член на ЕС след 01.01.2007г. се отразиха положително и на нарастването на преките чуждестранни инвестиции в различните сектори на икономиката в Област Русе.

Таблица 2.6.2.2.1.: ЧПИ към 31.12.

Чуждестранни преки инвестиции към 31.12.						
Отраслови сектори	**2005**		**2006**		**2007**	
	Хиляди щ.д.	Структура %	Хиляди щ.д.	Структура %	Хиляди евро	Структура %
Общо за страната	9 196 052,8	-	12 401 663,2	-	15 167 125,4	
Северен централен район	484 601,2	-	580 681,4	-	437 292,6	
Област Русе	58 236,8	100,0	94 882,9	100,0	171 784,3	100,0
Селско, ловно и горско стопанство			-62,1	0,0	-3 603,0	-2,1
Добивна промишленост и производство	48 205,1	82,8	82 718,8	87,2	130 052,6	75,7
Строителство	.	.	544,3	0,6	11 331,9	6,6

Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството	7 684,4	13,2	9 683,7	10,2	13 815	8,0
Хотели и ресторанти	791,8	1,4	232,7	0,2	104,6	0,0
Транспорт, складиране и съобщения	971,1	1,7	602,3	0,6	1 678,7	1,0
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги	393,5	0,7	1 163,2	1,2	17 114,9	10,0
Други дейности, обслужващи обществото и личността	.	.	0,0	0,0	1 289,6	0,8

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Видимо в сравнение с 2005г., когато общите преки инвестиции в Област Русе са възлизали на 58 236,8 хил. щатски долара, през 2007г. те са достигнали вече 171 784,3 хил. евро, което е увеличение почти 3 пъти, с най-висок дял инвестирани средства в добивната промишленост и производството. Сравнено с инвестициите направени в СЦР, като пропорция се вижда, че областта през 2007г. заема значителна част от общата стойност за района (437 292,6 хил. евро). Очевиден е обаче фактът, че се наблюдава спад на чуждите инвестиции в селскостопанския отрасъл.

Констатациите се потвърждават и от по-долу посочените данни, от които става ясно, че ако през 2005г. инвестициите са реализирани в общо 154 предприятия, то през 2007г. техният брой достига вече 429 бр., като приблизително се запазва относителния дял на чуждестранните инвестиции в дейност „Производство" от общия размер в лева процентно изражение (2005г. - 83,9%, 2007г.-75,6%).

Таблица 2.6.2.2.2.: ЧПИ – Област Русе

Чуждестранни преки инвестиции към 31.12. - Област Русе												
Сектори на икономиката	**2005**				**2006**				**2007**			
	Бр. предприятия	Бр. чужди държави[1]	Общ размер		Бр. предприятия	Бр. чужди държави[1]	Общ размер		Бр. предприятия	Бр. чужди държави[1]	Общ размер	
			Хил. лева	Хил. щ.д.			Хил. лева	Хил. щ.д.			Хил. лева	Хил. евро
Общо Област Русе	154	40	92 815	58 236,8	152	34	144 784	94 882,9	429	48	338 058	171 784,3
„Индустрия"	49	22	78 318	48 471,4	65	28	127 114	83 263,1	103	29	277 843	141 384,5
„Услуги"	102	30	14 63	9 843,8	83	23	17 765	11 681,	315	41	67 271	34 002,8

			0					9				
Относителен дял на ЧПИ в дейност „Производство”-от общия размер - %	-	-	83,9	82,9	-	-	83,9	84,0	-	-	75,6	75,7

(1) Общата цифра не изчерпва броя на чуждестранните инвеститори поради едновременно участие в различни сектори на икономиката.

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Що се отнася до съотношението на преките чужди инвестиции в Северен централен район, данните показват, че към 31.12.2007г. Област Русе заема лидерското място с 171 784 000 евро и представлява своеобразен мотор за икономическото развитие на района като цяло.

Таблица 2.6.2.2.3.: ЧПИ в нефинансовите предприятия

Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12.2007 г. по статистически зони, статистически райони и области			
NUTS	EKATTE	Статистически зони, статистически райони и области	Чуждестранни преки инвестиции (Хиляди евро)
BG32	BG32	Северен централен район	437 293
BG321	VTR	Велико Търново	78 802
BG322	GAB	Габрово	68 785
BG324	RAZ	Разград	88 227
BG323	RSE	Русе	171 784
BG325	SLS	Силистра	29 694

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

За отбелязване е и нарастващият брой на страните, чиито представители са вложили средства в икономиката на областта, което е видно от следващата таблица, като водеща през 2007г. е Великобритания, следвана от Германия и Русия.

Таблица 2.6.2.2.4.: Страни-инвеститорки в предприятията в Област Русе

Интензивност на участие на някои страни-инвеститорки в предприятията от Област Русе

(брой)			
	2005	**2006**	**2007**
Германия	24	22	42
Турция	6	3	30
Италия	9	0	16
Русия	10	13	33
Холандия (Нидерландия)	9	9	11
Сирия	10	7	15
Великобритания	18	18	95
САЩ	7	7	16

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Основен индикатор за повишаването на икономическата активност е нарастващият обем на строителството (през 2005г. новопостроените жилища са били само 94 бр., а през 2007 са вече 524 бр., имайки предвид и най-голямото увеличение през 2006г. - 871 бр.) и значително увеличените цени на недвижимите имоти в Област Русе, характерно за периода след 01.01.2007г. (през 2005г. средната пазарна цена на кв. м. е била 727 лв., докато през 2008г. достига вече 1 482,33 лв.), запазвайки тенденцията за намаляване на строителството в обществения сектор за сметка на частния.

2.6.2. Селско стопанство

2.6.2.1. Растениевъдство

От общата територия на Област Русе 2 803,4 кв. км, в селски райони попадат 2 224,2 кв. км, което представлява 83,3%. В тях се включват всички общини, с изключение на Община Русе. В сравнителен план, площта на селските райони в Област Русе надвишава с 2,3% дела за страната.

Общият размер на земеделската площ на територията на Област Русе възлиза на 2 040 868,7 дка, от които ползването за производство на земеделски култури е 1 770 000,0 дка. Основният вид култури, които се отглеждат върху използваните площи в Област Русе са зърнените и техническите, като през последните години те са заемали 77,0% от реално стопанисваните площи.

През последните години в областта се наблюдава трайна тенденция към намаляване относителния дял на необработваните площи. През 2006 г. размерът им е бил 317 868 дка и постепенно намалява на 283 868 дка – през 2007 г.; на 271 868 дка – през 2008г. и през 2009 г. са регистрирани 270 868 дка необработваема площ (в т.ч.

пасища и мери в размер на 204 320 дка). Обработваната от дребни производители земя се запазва като постоянен процент за периода от 2006г. до 2009г. – 10% от обработваемата площ. При стопанисваната от средните производители земя се забелязва лек спад. През 2006г. тя е била 60% от общият дял, а през следващите години се понижава до 55% през 2007г. и достига 50% през 2008 г. и 2009г. Единствено при земята, обработвана от едри производители, се забелязва леко увеличение в процентите от общият дял. От 84% през 2006г., 86% - 2007г. до 87% - през 2008г. и 2009г.

За стопанската 2009/2010г. засетите площи с есенници са както следва: 538 389 дка с пшеница или със 7,7% по-малко в сравнение със стопанската 2008/2009г.; 137 581 дка с ечемик или със 7,9% по-малко от 2008/2009г.; 75 140 дка с маслодайна рапица или с 43,2% повече в сравнение с предходната стопанска година. През последните години се наблюдава ясно изразена тенденция за увеличаване на засетите площи от маслодайна рапица, дължащо се на засиленото търсене на културата за производство на биодизелово гориво. На територията на Област Русе има изградено предприятие за производство на биодизелово гориво. Засетите площи с тритикале са 720 дка.

При това положение общият размер на площите, заети със зърнени и технически култури през стопанската 2008/2009г. възлиза на 1 400 000 дка, което представлява 79,0% от използваните за производство на земеделски култури площи.

Резултатите показват, че през последните години е постигнат сериозен ръст както в отглежданите площи, така и при произведената продукция от тях. В табличен вид са представени за сравнение засетите площи и произведената продукция от основните зърнени и технически култури през 2002, 2008 и 2009г.

Таблица 2.6.2.1.1.: Среден добив от култури в кг от дка

Култура	Засети площи			Произведена продукция		
	2002 г.	2008 г.	2009 г.	2002 г.	2008 г.	2009 г.
Пшеница	578 601	542 887	583 334	196 106	236 882	197 750
Ечемик	186 915	130 745	149 326	66 367	56 822	53 906
Царевица	171 376	172 341	155 668	70 886	63 249	82 504
Слънчоглед	239 269	489 258	461 003	37 819	96 174	105 109

Източник: Областна Дирекция „Земеделие" – Русе

От тук се вижда ръст в зърнопроизводството, който извежда Област Русе на челно място в оползотворяването на земеделската земя за зърнодобив.

Следната диаграма, предоставена от Националния Статистически Институт – Статистическо бюро гр. Русе визуализира нагледно съотношението на зърнената продукция за периода 2006г. – 2008г.

Диаграма 2.6.2.1.2.: Зърнена продукция в Област Русе

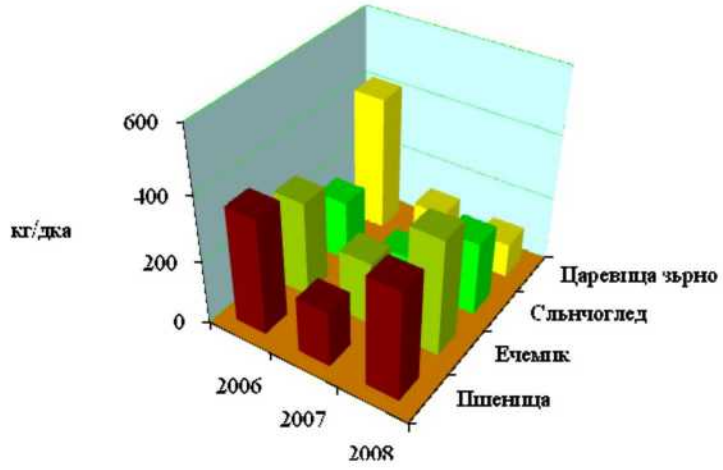

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Област Русе има сериозен потенциал и традиции в зеленчукопроизводството, особено в общините Сливо поле, Русе и Ценово. Подотрасълът обаче не може да се развие и да достигне предишните обеми на производство, поради липсата на работещи преработвателни предприятия и проблеми с напояването на площите. По тези причини зеленчукопроизводството днес се развива върху малки площи от 1–2 дка, без възможности за партидност (изпълване на една транспортна единица над 10 т. с един вид и сорт зеленчуци). В областта зеленчуци се отглеждат върху 900 – 1 000 ха.

След продължителния спад в лозарството през 90-те години, в последните 4–5 години се наблюдава възвръщане към интереса и инвестиране в тези подотрасли. През 2008г. са създадени 1 009 дка с нови лозови насаждения, от които 584 дка червени и 425 дка с бели винени сортове. Новосъздадените овощни насаждения възлизат на 3 874 дка, от които преобладаващи са черешите, ябълките и прасковите, но най-сериозен е интересът към ядковите – лешници и орехи, основно при младите фермери. Следващата таблица онагледява по-точно тенденциите към предпочитаните за отглеждане земеделски култури.

Таблица 2.6.2.1.3.: Площ на някои по-важни земеделски култури (декари)

Област Русе	2006	2007	2008
Площ на някои по-важни земеделски култури – декари			
Пшеница	579 168	572 521	583 338
Ечемик	146 128	113 912	149 326
Овес	.	1 500	-
Царевица за зърно	131 707	172 205	155 668
Слънчоглед	431 709	431 709	461 003
Захарно цвекло	.	-	-
Домати полски	1 113	654	570
Зелен пипер	450	83	50
Зеле	.	-	-
Картофи	1 210	808	670
Царевица за силаж и зелено	2 306	1 790	1 800
Люцерна	.	-	-
Трайни насаждения – декари			
Ябълки	717	393	384
Круши	3	2	42
Сливи	255	125	517
Праскови	955	1 293	1 994
Череши	142	4	461
Ягоди	117	115,4	65
Лозя – всичко	16 327	7 890	9 718
Производство от някои по-важни земеделски култури – тонове			
Пшеница	173 924	99 900	198 918
Ечемик	32 473	22 548	53 968
Овес	.	121	-
Царевица за зърно	69 684	488,7	87 174
Слънчоглед	39 890	39 890	105 470
Захарно цвекло	.	-	-
Домати	204	745	705,4
Зелен пипер	1 669	35,6	28
Зеле	.	-	-
Картофи	1 537	815	634,5
Царевица за силаж и зелено	2 306	1 530	2 534
Люцерна	.	-	-
Ябълки	138	28	255
Круши	2	2	1
Сливи	4	10	76,7
Праскови	216	472,5	1 041
Череши	124	1,2	50,2
Ягоди	72	23,6	12,5
Грозде – всичко, вкл. от асми	189	4 262	5 038
в т.ч. винено	176	3 335	4 480

Източник:НСИ – ТСБ – Русе

Основният проблем на земеделието от дълги години в областта е свързан с реализацията на произвежданата продукция от отделните подотрасли. Ежегодно се произвеждат между 80 и 100 хил. тона маслодаен слънчоглед (трето и четвърто място по обем в страната), който изцяло се изнася за преработка в други области на страната,

поради липса на маслодобивни предприятия. Подобно е положението и с ечемика, който е един от най-високите по обем и качество в страната, но се експортира за големите пивоварни в южна България. По-големите транспортни разходи при търговията на зърно, включително и пшеницата, е за сметка на изкупната цена от местните производители.

В областта не функционира нито едно преработващо зеленчуци и плодове предприятие. В резултат на неудачна приватизация, на практика преработвателните и консервиращи растениевъдна продукция фирми преустановиха дейността си. Към началото на 90-те години на територията на областта са функционирали 14 консервни предприятия за производство на зеленчукови, плодови и месни консерви, плодови сокове, сладка, конфитюри, замразени плодове, пулпове, полуфабрикати и др.

Липсата на сериозни инвестиции в областта на преработката на селскостопанска продукция възпрепятства ефективното развитие на сектора и многообразието на произвежданата продукция.

2.6.2.2. Животновъдство

В областта на животновъдството към настоящият момент се наблюдава тенденция към намаляване на поголовието при едър рогат добитък. Броят на млечните крави възлиза на 9 069. От общо 2 611 млечни стопанства в областта 140 от тях попадат в първа група ферми и отглеждат 4 086 млечни крави, т.е. 45% от общия брой. Поголовието при овцете-майки възлиза на 31 988 броя, на козите-майки – 8 070 броя, на свинете за угояване – 35 447 броя.

Таблица 2.6.2.2.1.: Брой животни към 01.01.[1)]

Област Русе	**2006**	**2007**	**2008**
Говеда	16 604	15 612	16 254
в т.ч.крави	10 546	10 411	8 868
Биволи	146	179	193
в т.ч. биволици	78	107	143
Свине	91 064	89 969	93 771
в т.ч.свине-майки	10 421	11 302	8 163
Овце	46 373	43 739	40 649
в т.ч.овце-майки	36 650	33 390	32 389
Кози	17 251	13 346	10 642
в т.ч. кози-майки	12 937	8 427	8 231

Източник: НСИ – ТСБ – Русе
Забележка: 1) Данните за броя на селскостопанските животни са събрани чрез специална анкета. Същата е осъществена чрез интервю в животновъдните стопанства.

Свиневъдството в областта се представлява основно от 5 ферми в селата Николово, Голямо Враново, Бръшлян, Юделник и Семерджиево, които и след приватизацията поддържат стабилно поголовие. Средногодишното поголовие на 100 хил. свине в областта представлява малко повече от 10% от общия брой на свинете в страната.

Област Русе е с водеща позиция в свиневъдството в страната. Отгледани са 89 969 бр. свине за 2007г. и 93 771 бр. за 2008г., което се вижда от таблицата. Той представлява значителен процент, както от броя на свинете в Северен централен район, така и от този в страната.

Таблица2.6.2.2.2.: Селскостопански животни (бр.)

Селскостопански животни	2003	2004	2005	2006	2007*
Общо за страната					
Говеда	728 336	671 579	621 797	628 271	602 056
в т.ч. крави	378 182	379 498	359 300	361 224	349 851
Биволи	7 875	7 973	8 198	8 246	8 968
в т.ч. биволици	4 542	4 056	4 747	4 825	5 153
Свине	1 032 300	931 402	942 992	1 012 655	888 609
в т.ч. свине-майки	78 878	75 855	76 589	76 150	70 442
Овце	1 598 556	1 692 507	1 602 255	1 635 410	1 526 392
в т.ч. овце-майки	1 278 759	1 351 212	1 314 391	1 296 181	1 233 441
Кози	725 308	718 117	608 426	549 076	495 484
В т.ч. кози-майки	592 572	578 501	505 895	450 559	406 064
Северен централен район					
Говеда	113 106	96 555	82 470	90 513	87 971
в т.ч. крави	55 709	52 489	46 060	51 585	49 175
Биволи	1 989	2 223	2 333	2 459	1 625
в т.ч. биволици	1 091	1 084	1 184	1 267	868
Свине	212 654	227 551	233 998	265 208	225 307
в т.ч. свине-майки	16 752	19 945	18 554	22 537	18 629
Овце	155 994	210 891	190 898	197 302	216 908
в т.ч. овце-майки	130 434	161 108	150 535	146 233	170 577
Кози	125 355	133 772	92 819	91 674	71 013
В т.ч. кози-майки	102 415	100 367	75 284	71 658	56 924
Област Русе(1)					
Говеда	18 500	.	14 360	.	15 612
в т.ч. крави	9 600	.	10 873	.	10 411
Биволи	150	.	141	.	179
в т.ч. биволици	106	.	14	.	107
Свине	110 000	.	39 195	.	89 969
в т.ч. свине-майки	11 032	.	3 765	.	11 302
Овце	45 114	.	42 792	.	43 739
в т.ч. овце-майки	36 300	.	34 415	.	33 390
Кози	22 550	.	15 509	.	13 346
в т.ч. кози-майки	16 440	.	11 469	.	8 427

Източник: МЗХ, Областна дирекция „Земеделие" Русе

На територията на областта функционират 6 млекопреработвателни и 3 месопреработвателни предприятия. Месопреработката е в свинекомплексите в с. Голямо Враново и с. Николово, което включва само собствена продукция. По чл.15 от Закона за животновъдството в Област Русе има регистрирани 6 броя развъдни стопанства.

Към настоящия момент в областта животновъдната продукция се преработва от 6 мандри, при 14 през 2005г. и от 3 месопреработватели, при 12 през 2005г. Посочените предприятия нямат сертификати за износ на произведената продукция. По тези причини около 60% от произведеното в областта краве мляко се преработва в съседни области, а от животновъдната продукция не повече от 10%. По последния факт се налага уточнението, че Област Русе е най-големия производител на свинско месо в страната със средногодишно поголовие от около 100 хиляди прасета отглеждани в запазените 4 големи свинекомплекса.

Напояването в Област Русе е една от дейностите, които силно бяха засегнати от негативните последствия на структурната реформа в земеделието. Към 1990г. поливните площи в Област Русе, обслужвани от напоителни системи, възлизаха на 100 000 ха, но още в края на 1991 г. бяха редуцирани наполовина, от които годни за напояване бяха 25 000 ха. Към настоящия момент с потенциал за напояване са 14 000 ха., но поради технически, организационни и икономически причини през последните 6 – 7 години в областта се напояват не повече от 300 ха.

Упадъкът на дейността се дължи на комплекс от причини, като високите стойности на енергоемкостта й и себестойността на водата не са съществените от тях, тъй като държавата ги субсидираше до 2004г. Област Русе изостава сериозно и по отношение на регистрирането на сдружения на водоползвателите.

На територията на Област Русе има изградено само едно сдружение за напояване – „Бойка", намиращо се в землището на с. Лом Черковна, Община Бяла с обем от 1000 дка поливна площ. През изминалата 2009г. сдружението не е извършвало напояване.

„Напоителни системи" ЕАД клон Русе на територията на Област Русе стопанисва 46 166,5 ха изградени поливни площи, от които 33 414,5 ха годни за напояване и 12 752 ха негодни за възстановяване.

През 2009г. са полети 80,2 ха зеленчуци и трайни насаждения с общо 54 750 хил. куб. м вода.

Във времето са се натрупали много нерешени проблеми в хидромелиорациите по различни причини. По важни от които са:

- недостатъчна или липса на поливна техника при водоползвателите;
- малко са ползвателите на поливна вода;
- частично разбита и амортизирана хидромелиоративна мрежа, която трудно се възстановява;
- нужда от основен ремонт на помпените станции (на строителната, машинната и електрическа част), който не е извършван през последните 20 години;
- поради малката консумация на поливна вода и отдалечени водоползватели, загубите в откритите канали са големи и оттук и ниско КПД на напоителните системи;
- отказът на земеделските стопанства от напояване през последните години се дължи основно на проблема с високата себестойност на водата, която може да бъде подавана изключително по стъпаловиден-поливен способ.

2.6.2.3. Горско стопанство

Площите на горския фонд в Област Русе обхващат общо 41 754 ха по данни на Регионалното управление на горите – Русе към м. април 2004 г., от които 20 677 ха се намират на територията на Държавното дивечовъдно стопанство „Дунав" – Русе, а 21 077 ха – от Държавното лесничейство – Бяла.

По форма на собственост горският фонд се разпределя по следния начин:

- Държавен горски фонд – 36 057 ха;
- Общински горски фонд – 3 328 ха;
- Частни физически лица – 2 107 ха и др.

Най-широко разпространени видове в областта са широколистните – дъб, липа, акация и топола. Средногодишно се засаждат около 150 ха нови гори. Що се отнася до общонационалния проблем с изсъхването на горите под влияние на климатичните промени, които предизвикват болести, за Област Русе той не е характерен – общо в областта от него са засегнати само 3,24 ха горски масиви (предимно черен бор, ясен, акация и топола) в беленския и русенския район. Засегнатите масиви се подменят с нови насаждения, предимно от широколистни дървета, типични за флората в региона. Добивът на дървесина възлиза ежегодно на около 100 000 плътен куб. м. Постоянно заети в отрасъла са 250 души. По отношение на фауната в Област Русе са характерни видовете: зайци, дива свиня, сърни и благороден елен, а от групата хищници – вълк, лисица и чакал. В последните две години се отчита стабилизиране и увеличаване на

запасите с 10% за 2004 г., спрямо 2003 г. и с 25% за 2005 г., спрямо 2004 г. Тенденцията ще се запази и през следващите години, като според специалистите ще бъде достигнат прираст, характерен за края на 60-те и 70-те години. Фактор за тази благоприятна тенденция са успешните мерки, които се прилагат за ограничаване на бракониерството и борбата срещу хищниците. Констатираната тенденция е свързана с почти двойното нарастване на приходите от организиран ловен туризъм, както в страната, така и в Област Русе.

2.6.3. Туризъм

Потенциал на Област Русе за развитие на туризма

Област Русе заема особено място в българската национална история и притежава богато културно-историческо наследство, включително паметници от световно значение като Ивановските скални църкви. Областта разполага с уникални природни дадености, като Дунавското крайбрежие, Природния парк „Русенски Лом" и т.н. В непосредствена близост се намират Биосферният резерват „Сребърна", включен в списъка на световното природно наследство на ЮНЕСКО, Тракийската гробница край с. Свещари, близо до гр. Исперих, също паметник на ЮНЕСКО, Велико Търново и Арбанаси.

Област Русе и Северен централен район като цяло към настоящия момент имат ниски приходи от туризма, спрямо водещите области в това отношение Варна и Бургас. Област Русе има своите шансове като туристическа дестинация, ако правилно изгради туристически политики и не повтаря урбанистични грешки, характерни за Черноморието и някои планински курорти.

Природен парк „Русенски Лом"

Обявен е за защитена територия през 1970г. и обхваща поречията на река Русенски Лом – последен десен приток на р. Дунав и притоците й между селата Сваленик, Писанец, Кошов и Иваново. Площта му е 3 200 ха. Богатото биологично разнообразие и ландшафт, уникалното културно-историческо наследство превръщат парка в притегателен център за развитието на вътрешен и международен туризъм, рекреационно ползване и развиване на научно-изследователска дейност.

Поломието (в по голямата си част съвпадащо с природен парк „Русенски Лом") е богато на културно-исторически паметници със световно, национално и местно значение (Археологически резерват Ивановски скални църкви под егидата на ЮНЕСКО, Архитектурен резерват Средновековен град Червен) благоприятстват развитието на туризма в различни профили – познавателен, еко-туризъм, риболов, разходки на велосипеди или на коне.

Природен резерват „Бели Лом" е разположен по поречието на р. Бели Лом, югоизточно от гр. Ветово в местността Голямата кория, с основна функция – да се запазят характерни за Лудогорието горски екосистеми с присъщия им растителен и животински генетичен фонд и редки видове.

Рибарниците при с. Мечка – орнитологично важно място, гнездилище на водоплаващи и други птици. Намира се в местността Стълпище край с. Мечка на брега на р. Дунав.

Рибарниците при гр. Ветово – природна забележителност. Разположени са по поречието на р. Бели Лом в землищата на гр. Ветово и гр. Цар Калоян. Предназначени са за запазване местообитанията на червения ангъч.

Пещера „Орлова чука" – природна забележителност. Намира се на 35 км южно от гр. Русе и на 3 км североизточно от с. Пепелина, в долината на р. Черни Лом. Пещерата с площ от 80,0 ха е втора по дължина в България – над 12 км с галериите. Проходимата дължина на пещерата е около 1 300 метра. Обитава се от 15 вида пещерни животни, от които 8 вида прилепи.

Манастирът „Света Марина" при с. Каран Върбовка е единственото място в Област Русе, където има действащ минерален извор. От 2003 г. бившата бригадирска база е предоставена на Българската Православна Църква. Възможни бъдещи решения са: балнеоложки център; дом за стари хора; изграждане на база за екотуризъм.

Влажна зона „Калимок-Бръшлен" – защитетена местност, обхващаща територия и от съседната Силистренска област. Основна функция – да се запазят характерни за р.

Дунав блатни екосистеми с присъщия им растителен и животински фонд.

Екосистема по поречието на р. Янтра – красиви природни формирования, разположени на територията на две общини – Бяла и Ценово.

Културно-историческо наследство

Културно-историческото и архитектурното наследство е съхранено и сравнително добре проучено, като на най-стойностната му част е присъден статут

„паметник на културата" по реда и условията, определени със Закона за паметниците на културата и музеите и основаните на него подзаконови актове.

Поставените под защита недвижими обекти на културно-историческото наследство в разглеждания териториален обхват са разнообразни по вид и хетерогенни по отношение на моментното им физическо състояние, степен на социализация (експонираност, респективно съвременно ползване и достъпност) и разположение в селищна, съответно извънселищна среда. Като обект на изследване в контекста на туристическите потенциали, това е свързано с наличието на условия за достъпност и със степента на осигуреност с обслужваща, респ. туристическа инфраструктура.

Специфичен ресурс за развитие на туризма е и богатата и уникална за страната архитектура на стария Русе от края на 19-ти началото на 20-ти век в стил „барок" и „сецесион", дело на италиански, австрийски, немски и български архитекти. Списъкът от сградите в този стил е много дълъг, но емблематична за гр. Русе, е сградата „Доходното здание" (днес ДТ „Сава Огнянов").

Добре развита е мрежата от музейни експозиции към Регионален исторически музей – Русе. Сред тях се открояват Музеят на градския бит – „Къщата на Калиопа" и Музеят на транспорта, които са уникални за страната. През есента на 2002г., след извършена реставрация по програма „Красива България", бе открита Експозицията на открито „Сексагинта Приста". Завършен бе и ремонтът на „Пантеона на възрожденците".

Специално проучване на антропогенните туристически ресурси на Северна България идентифицира на територията на Област Русе около 30 обекта, които могат да се разглеждат като ресурсни, и които само отчасти се покриват с паметниците на културата.

Културно-историческото наследство, като основен туристически ресурс, е силно концентрирано главно на територията на общините Русе и Иваново. В Община Две могили и Община Бяла то е с по-малки пунктове на концентрация. Обектите на културно-историческото наследство притежават туристически потенциал, макар че не във всички случаи сегашният им статус (физическо състояние, експонираност, начин на функционално използване, достъпност, осигуреност със съпътстващо туристическо обслужване) позволява оптимална реализация на този потенциал.

Традиции – местен фолклор, бит, занаяти, ритуали, кухня и др.

По-голямата част от общините в Област Русе имат излаз на р. Дунав, като разполагат и с други естествени (Ломовете) и изкуствени водоеми. Това обуславя наличието на традиции в риболова, рибовъдството, рибната кухня и производство на рибни продукти. Екзотиката на средата и бита в т.нар. „рибарски селища" (съществуващи и като вероятност за бъдещо изграждане), съчетани с възможностите за развитие на водни спортове, представляват значителен ресурс за обогатяване на предлагания туристически продукт. Запазените традиции в местните занаяти могат да бъдат предложени като туристическа атракция – бъчварството, дърводелството, добив и обработка на камък по традиционни способи, тъкачеството, ръчното плетиво и бродерия с традиционни мотиви. Трансформирането на този потенциал, характерен за малките общини и населени места, в туристически продукт, обаче, е затруднено от ниската степен на благоустроеност и от липсата на приемливи от съвременна гледна точка санитарно-хигиенни и битови условия.

Стопански дейности с туристически потенциал

Някои от стопанските дейности на русенската икономика също притежават потенциал за обогатяване на предлагания туристически пакет с допълнителни атракции. Такива са:

- рибовъдството и риболовът – възможности за организиране на спортен риболов;
- лозарството, винопроизводство и овощарството – възможности за дегустация на местни вина, участие в гроздобер и др. атрактивни форми за полагане на земеделски труд;
- отглеждане на култивирани гъби в изкуствени и естествени пещери и организиране на дегустации;
- участие в дейности по отглеждане на дивеч, в спортен лов в ловните стопанства;
- участие в дейности по отглеждане на ездитни коне, обучение и езда.

Туристическа инфраструктура

Град Русе разполага с много добра хотелска база, наблюдава се и значително подобряване на хотелския продукт през последните няколко години.

Таблица 2.6.3.1.: Средства за подслон в Област Русе

Област Русе	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Средства за подслон и места за настаняване – общ брой	*33*	*37*	*39*
в т.ч хотели	*26*	*31*	*33*
Легла – общ брой	*1 313*	*1 535*	*1 663*
в т.ч. в хотелите	*1 052*	*1 263*	*1 360*
Легла денонощия – общ брой	*455 576*	*523 739*	*567 955*
в т.ч. в хотелите	*376 241*	*441 747*	*480 957*

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

От данните по-горе е видно, че като цяло се наблюдава ръст на средствата за подслон (през 2006 г. са функционирали общо 33 такива, а през 2008 г. са вече 39 бр.), като устойчиво най-висок остава делът на хотелите.

Кадрови ресурси

От 2003 г. в Русе има специализирано учебно заведение за подготовка на кадри по хотелиерство и туризъм – Професионална гимназия по туризъм „Иван П. Павлов", в която се подготвят общо 600 ученици по 12 специалности, свързани с туризма, хотелиерството, кетъринга и общественото хранене.

Сериозен остава проблемът свързан с липсата на организирана система за професионална квалификация и преквалификация за работещите в областта на туризма – мениджъри и изпълнителски кадри. По тази причина се чувства остър недостиг на квалифицирани кадри. Кризата се задълбочава и поради факта, че тези професии се търсят много в чужбина и много млади хора от региона, получили образование и квалификация в страната, се реализират в страни на ЕС, на българското Черноморие или пък на наши и чужди кораби, където се предлага по-атрактивно заплащане.

Туристически поток

Таблица 2.6.3.2.: Реализирани нощувки и приходи от нощувки в Област Русе

	2006 г.	***2007 г.***	***2008 г.***
Реализирани нощувки – общ брой	*105 079*	*135 842*	*133 761*
в т.ч. от чужденци	*27 577*	*35 925*	*31 819*

от тях в хотелите	*101 931*	*130 909*	*124 922*
в т.ч. от чужденци	*27 391*	*35 415*	*31 423*
Приходи от нощувки - хил. лева	*3 706*	*5 221*	*5 797*
в т.ч. от хотелите	*3 680*	*1 851*	*5 654*
% на използване легло-денонощията	*23.1*	*25.9*	*23.6*

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

През последните години туристическият поток, насочен към общините в Област Русе, бележи постоянен ръст. Този ръст съответства както на развиващата се леглова база, така и на засилващия се интерес към туристическите обекти. В структурата на туристическия поток, който се реализира в туристическия ареал на областта, преобладава вътрешният туризъм, без съществени различия в средния престой на българските и чуждестранните посетители.

Диаграма 2.6.3.3.: Пренощували лица в средствата за подслон и местата за настаняване в Област Русе

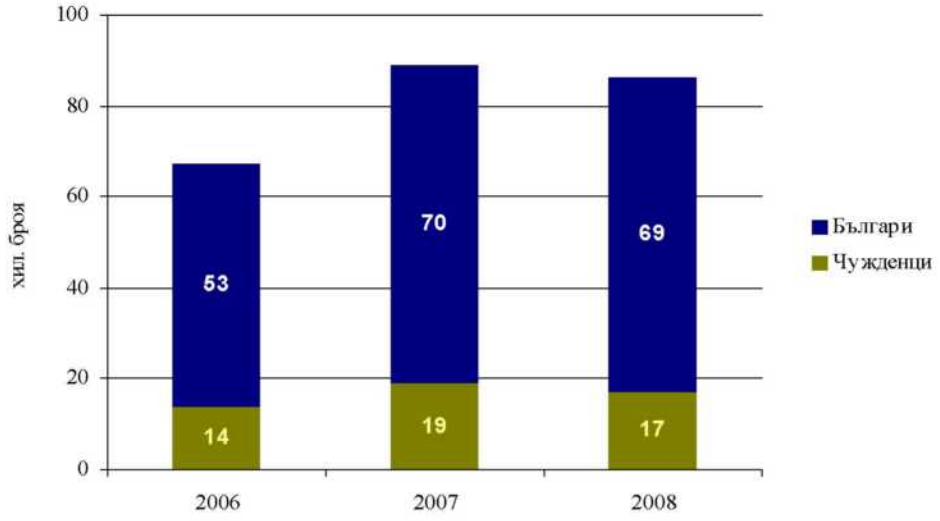

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Туристическа дейност

Сезонността на туризма в Област Русе е слабо изразена. При българските посетители се наблюдава по-слаб летен сезон, типичен за градския туризъм. Пиков сезон за чуждестранните туристи е лятото. Структурата на туристическите дейности

(туроператорски, туристическа агентска и информационна) показва следните основни характеристики:

- определяща в цялата област е структурата на дейностите в Община Русе и по-точно в град Русе, където са съсредоточени най-голям процент от активните фирми в отрасъла;
- водеща туристическа дейност е настаняването, в което категорично доминира хотелиерството;
- в останалите общини се осъществява сателитен тип туристическа дейност, която е изцяло зависима от културния и икономически център гр. Русе;
- все още слабо е развито семейното хотелиерство, както в Русе, така и в останалите общини;
- незадоволително е развитието на туристическата информационна дейност.

От значение е да се отбележи, че туризмът е мощен стимулатор за развитието и на останалите отрасли от икономиката в Област Русе. След приемането на България за член на ЕС потокът на туристи в национален мащаб рязко се е увеличил, а особен интерес към страната ни проявяват туристите от Румъния. Област Русе, като най-близка дестинация и граничеща с Румъния, също се радва на засилен интерес. Негативно се отразяват въведените такси за преминаване през Дунав мост, липсата на адекватна инфраструктура и изключително неприветливия вид на крайбрежната зона. Привличането на туристи, чрез промотиране на специфичното природо-географско разположение на Област Русе, историческите и културни забележителности все още не дават значими резултати в тази посока. Това се дължи преди всичко на недоразвитата мрежа от места за настаняване, недостатъчно интересни атракции и интегрирани туристически пакети и маршрути. В повечето случаи местата за настаняване извън град Русе се използват за уикенд почивки и разходки, без да се използват пълноценно всички възможности на даденостите в региона. По същите причини чуждите туристи, посещаващи областта, проявяват интерес само към опознавателни индивидуални и групови посещения, но не и към по-продължителен престой.

Общините са и основните бенефициенти по отношение развитието на туристическата инфраструктура. В тази връзка възможностите, които предоставя ОП „Регионално развитие" (Операция 3.1. – Подобряване на туристическите атракции и

свързаната с тях инфраструктура) следва максимално да бъдат използвани в периода до 2013г. за създаване и промотиране на природни, културни и исторически атракции, туристически маршрути и пътеки, посетителски центрове и модернизация на довеждащата инфраструктура.

Особено важно е да се подчертае необходимостта от сдружаване на общините и изготвянето на интегриран туристически продукт и облик на Област Русе, което ще бъде подкрепено по ОПРР (Операция 3.2. – Развитие на регионалния туристически продукт и маркетинг на дестинациите), насърчавайки партньорството между туристическия бизнес и общините.

2.7. Техническа инфраструктура

Техническата инфраструктура в Област Русе обхваща пътната и ж.п. мрежа, водоснабдителната и канализационна мрежа, енергийната и съобщителната. В последните двадесет години всички правителства подчертават геостратегическото положение на град Русе, но въпреки това не се предприемат необходимите решителни стъпки за неговата капитализация чрез изграждането и рехабилитацията на подходяща инфраструктура.

Все още недобре развитата инфраструктура се явява основна пречка за развитието на икономиката и привличането на чуждестранни инвестиции. Ролята, която град Русе има като икономически, административен, транспортен и културен център по отношение както на страната, така и в рамките на Югоизточна Европа, очертава необходимост от допълнително развитие на пътната инфраструктура.

В сравнение с 2005г. обаче има значителен ръст на инвестициите в публичната инфраструктура в Област Русе от страна на държавата, общините и частния сектор, като предвижданията са, че този процес ще продължи във възходящ ред. Това се дължи преди всичко на завършилата приватизация в основните сектори – телекомуникации, енергетика, транспорт. В същото време продължава изоставането в развитието на пътната и ВиК инфраструктура, които са основен ангажимент на държавата и общините.

Допълнително негативно отражение върху състоянието на техническата инфраструктура в общините по поречието река Русенски Лом се оказаха наводненията и интензивните валежи в периода 2005 – 2007г., които предизвикаха свлачища, разрушаване или унищожаване на мостове, диги, улична и пътна настилка, сгради и

съоръжения. Щетите от бедствията бяха възстановени, но частично, поради недостиг на финансов ресурс.

2.7.1. Водостопанска инфраструктура

Област Русе разполага с добри в количествено и качествено отношение водоизточници. Основен водоизточник за гр. Русе е помпена станция (ПС) I подем, град Сливо поле. По два паралелни напорни водопровода - Ø 1200 и Ø 546 – водата се подава до ПС II подем в Русе. ПС III подем осигурява захранване с вода на високите зони в града. На територията на областта всички 83 населени места (100%) са водоснабдени, като дължината на водопреносната мрежа към 31.12.2008 г. е 3 186,45 км и покрива над 98% от уличната мрежа.

Таблица 2.7.1.1.: Използване на вода, доставена от обществото снабдяване

Използване на вода, доставена от обществото снабдяване, по статистически зони, статистически райони, области и общини през 2007 година					
Статистически зони, статистически райони, области и общини	Доставена вода		Доставена вода на човек		Дял на водоснабденото население от общото за страната
	Общо	в т.ч. за домакинствата	Общо	в т.ч. за домакинствата	
	хиляди куб. м		л/ч./ден		процент
Област Русе	13 835	9 992	149	108	100,0
Борово	330	268	128	104	100,0
Бяла	812	615	142	107	100,0
Ветово	715	580	127	103	100,0
Две могили	468	399	117	100	100,0
Иваново	749	591	188	148	100,0
Русе	9 811	6 670	153	104	100,0
Сливо поле	604	551	136	124	100,0
Ценово	348	318	141	129	100,0

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Основен проблем на водоснабдителната система в Област Русе е ниското ниво на сигурност и увеличаване броя на авариите на магистралните водопроводи. Недобрата работа на системите се дължи на амортизираното оборудване на помпените станции и загубите на вода по мрежата.

Канализационна мрежа е изградена само в градовете Бяла (40%) и Русе (80%). Общата й дължина е 306 км. Частично е изградена канализационна мрежа в общинските центрове – гр. Борово и гр. Две могили. В останалите населени места се

използват септични ями и попивни кладенци, което влошава качеството на подземните води. Липсват пречиствателни съоръжения на отпадните води – причина за неконтролируемото замърсяване на водните басейни на територията на региона.

Експлоатацията на съоръженията се извършва основно от „ВиК-Русе" ООД със съдружници държавата (МРРБ) и общините – Русе, Сливо поле, Ветово, Иваново, Две могили, Борово, Бяла и Ценово.

Таблица 2.7.1.2.: ВиК – Област Русе

ВиК - Област Русе			
	2006	**2007**	**2008**
Получена вода в дружествата х.куб.м	26 073	25 088	23 924
Доставена вода до краен потребител	13 866	13 797	13 534
в т.ч.			
Домакинства	9 599	9 953	9 650
Индустрия	3 272	2 854	2 861
Селско и горско стопанство	72	81	88
Туризъм	40	60	49
Други дейности	883	849	886
Обща дължина на водопр. мрежа (м)	3 182 910	3 184 244	3 186 448
Новоизградена през годината	1 210	1 334	2 204
Реконструирана	735	7 727	1 389

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

В началото на 2006 г. стартира изпълнението на интегриран воден проект за град Русе, финансиран по програма ИСПА на обща стойност 58 млн. евро. Проектът предвижда изграждане на ГПСОВ, подмяна на магистрален водопровод (20,6 км), подмяна на водопроводи от градската водопроводна мрежа (19 км), изграждане на нови водопроводи (2,7 км), изграждане на главен крайбрежен канализационен колектор (7,2 км), изграждане и подмяна на канализационни тръби (7,6 км) и подмяна на помпени агрегати в помпените станции. Реализацията на проекта коренно ще промени състоянието на ВиК мрежата в гр. Русе и ще осигури значителен ефект върху опазването на околната среда. Може да се каже, че Област Русе е сред водещите в страната по отношение развитието на ВиК инфраструктурата.

В същото време обаче в останалите общини ситуацията не се е променила осезаемо, въпреки че частично са реализирани проекти. Като цяло състоянието на ВиК мрежата е незадоволително, имайки предвид че до 31 декември 2010 г. следва да се изпълнят изискванията на Директива 91/271/ЕЕС за пречистване на градските

отпадъчни води за всички агломерации с над 10 000 е. ж. и до 31 декември 2014 г. за агломерации с е. ж. от 2 000 до 10 000. Това изисква разширение, реконструкция и модернизация, както и изграждане на нови канализационни системи, вкл. СПСОВ в съответните населени места.

Видно от годишните доклади за наблюдение на изпълнението на общинските планове за развитие, направените до момента частични инвестиции във ВиК инфраструктурата (предимно по САПАРД, ПУДООС и СИФ – общо 8 проекта на стойност 3 029 695 лв.) са крайно недостатъчни, за да се изпълнят изискванията на ЕС, особено що се отнася до малките градове в областта и населените места с екв. жители от 2 000 до 10 000. Съществуващото законодателството във ВиК сектора също се явява проблем при кандидатстване и реализация на проекти от общините, най-вече свързано със собствеността на съоръженията.

Общините Русе, Бяла, Борово, Две могили, Иваново, Ценово са одобрени за предоставяне на техническа помощ по ОП „Околна среда" на обща стойност 6 613 948 лв. Едновременно с това общините от селските райони имат възможност да кандидатстват по ПРСР (мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони"), като чрез тези проекти се очаква да се решат и проблемите във водоснабдяването и изграждането на канализация в по-малките населени места под 2 000 екв. жители.

Като цяло в сектор ВиК се наблюдава положителна тенденция за преодоляване на изоставането и е реалистично до 2013 г. в по-голямата част от общините на област Русе да функционират канализационни системи с ПСОВ и значително да се подобри водоснабдяването на населението.

2.7.2. Транспортна инфраструктура

2.7.2.1. Шосеен транспорт

Основните пътни артерии от републиканската пътна мрежа в Област Русе са ветрилообразно разположени и концентрирани в и около гр. Русе. Най-важните от тях са първокласен път I-5 (Е-85 Русе-В.Търново), първокласен път I-2 (Е-70 Русе-Варна), второкласен път II-21 (Русе-Слистра), второкласен път II-23 (Русе-Кубрат) и третокласен път III-501 (Русе-Две могили-Бяла). Всички те се явяват вход и изход в Република България през ГКПП Дунав-мост.

Карта 2.7.2.1.1.: Основни пътни артерии

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Общата дължина на републиканската пътна мрежа в Област Русе към 31.12.2007г. е 512 км, от които 110 км I клас, 155 км II клас и 247 км III клас.

Таблица 2.7.2.1.2.: Републиканска пътна мрежа според класа на пътя

Републиканска пътна мрежа според класа на пътя – Област Русе			**(Километри)**
Показатели	**2005**	**2006**	**2007**
Пътища в експлоатация	512	512	512
в т.ч: автомагистрали	-	-	-
първокласни	110	110	110
второкласни	155	155	155
третокласни	247	247	247

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

В основната си част републиканската пътна инфраструктура е в добро експлоатационно състояние. Най-натоварен и с най-голям брой пътни инциденти е първокласен път I-5 (Е-85 Русе-В.Търново) в отсечката Русе-Бяла, която свързва

направленията Русе-София и Русе-Свиленград. С оглед подобряването на безопасността на движение по първокласен път I-5 (Е-85 Русе-В.Търново) е необходимо в най-кратки срокове да се извърши проектиране, реконструкция и изграждане на четири платна за движение. От особена важност е окончателното приключване на ремонта и изграждането на пътния възел и моста на р. Янтра в гр. Бяла, характеризиращ се с опасен наклон и тежки пътни инциденти през последните години.

Мостът над р. Дунав (Дунав мост) в момента е в лошо състояние, необходим е основен ремонт на пътната част, подмяна на дилатационните фуги и модернизиране на осветлението. Има изготвен технически проект за извършване на ремонтните работи.

Друг съществен проблем представлява изключително лошото състояние на пътната инфраструктура непосредствено в зоната на ГКПП Дунав мост, която се нуждае както от ремонт, така и от цялостна реорганизация на движението, естетизиране на околните пространства, изграждане на паркинги, поставяне на хоризонтална и вертикална маркировка и сигнализация.

Другият важен за социално-икономическото развитие на Област Русе елемент от транспортната (железопътна и шосейна) инфраструктура е връзката „Русе-Варна". Проучванията на редица консултантски фирми, с опит в развитието на комбинираните превози, показват перспективността и икономическата ефективност от изграждането на комбинирана транспортна връзка „Река Дунав (пристанище Русе) – железница (автомобил) – Черно море (пристанище Варна)". Основните преимущества на такава транспортна връзка са съкращаване на времето за транспорт с около 2 дни и разходите за канални и други такси в долното течение на река Дунав. Проблем за реализацията е незадоволителното състояние на железопътната линия и на пътната връзка между Русе и Варна първокласен път I-2 (Е-70 Русе-Варна). Доскоро недостатъчен бе и трафикът на контейнери в тази част на Европа, който е най-ефективен за комбинирани превози. В последните години трафикът на контейнери през пристанище Варна нараства с 10-15% годишно. С подобряване на навигацията по водната магистрала „Рейн–Майн–Дунав" и другите политически и икономически промени в региона и Черноморския басейн се очаква бързо развитие на трафика и комбинираните превози.

Във връзка с тези констатации е необходимо да се изведе като приоритет развитието на железопътната и автомагистрална транспортна връзка между Русе и Варна.

През последните години са извършени средни и основни ремонти на участъците в най-лошо състояние от пътищата I, II и III клас, а през месец ноември 2008 г. е отворен за движение след четиригодишно затваряне Дъговия мост над р. Русенски Лом, като част от „Транзитни пътища IV". През 2008 г. стартира изпълнението на обект „Рехабилитация на път II–21 Русе–Силистра, като част от „Транзитни пътища V", едновременно с рехабилитация на осветлението, финансирано от Община Русе. Това обаче не решава изцяло проблемите със състоянието на пътната инфраструктура в Област Русе.

През отчетния период по данни на ОПУ Русе са рехабилитирани и ремонтирани участъци от:

- пътища I клас – 44 км;
- пътища II клас – 31 км;
- пътища III клас – 37 км.

Като приоритетни за ремонт и рехабилитация в инвестиционната програма на АПИ, са определени:

- Път I-2 Русе-Разград-Шумен-Варна от км. 0+000 до км. 37+300;
- Път I-5 Русе-Бяла-В. Търново от км. 0+000 до км. 65+200;
- Път I-3 гара Бяла-Плевен от км. 0+000 до км. 7+000;
- Път II-21 Русе-Силистра от км. 0+000 до км. 33+200;
- Път II-23 Русе-Кубрат от км. 0+000 до км. 31+700.

Бъдещите инвестиционни намерения на АПИ за развитие на републиканската пътна мрежа на територията на Област Русе включват:

- Извеждане на автомобилното движение извън чертите на гр. Русе – от ГКПП „Дунав мост" по бул. „България" до разклона за с. Николово, след което продължава на юг и с пътен възел на две нива минава над пътя Русе-Разград около разклона за гр. Кубрат и продължава в западна посока за включване на движението към София между км. 7+000 и км. 9+000 на път I-5 Русе-Бяла-В. Търново.
- Изграждане на четирилентов път Русе-Бяла посока В. Търново за включване в автомагистрала „Хемус".
- Реконструкция на път II-52 Пиргово-Мечка-Новград-Свищов, изграждане на пътния участък от с. Стълпище до с. Кривина с дължина 15,000 км. и

оформяне като панорамен път край брега на р. Дунав в западна посока към гр. Свищов-Никопол-Лом-Видин.

Обнадеждаващ е фактът, че ОПУ Русе има изготвени проекти, които са включени в Оперативна програма „Регионална развитие".

Таблица 2.7.2.1.3.: Проекти за подобряване пътната инфраструктура в Област Русе

№	Област	Клас	№ на пътя	Път	Участък за подобрение		Дължина (км)	Стойност на проекта (хил. лв.)
					От (км)	До (км)		
				II етап				
1	Русе	III	202	Щръклево-Нисово-Кацелово	12,000	16,300	4,300	2 270,0
2	Русе	III	2 102	Сливо поле-Борисово-Черешово	11,500	15,500	4,000	2 120,0
				III етап				
1	Русе	II	51	Бяла-Попово	0,000	15,000	15,000	9 500,0
2	Русе	II	54	гара Бяла-Ценово-Караманово	0,000	19,300	19,300	10 800,0
3	Русе	II	54	гара Бяла-Ценово-Караманово	22,000	26,100	4,100	2 080,0
4	Русе	III	202	Щръклево-Нисово-Кацелово	0,000	6,750	6,750	6 750,0
5	Русе	III	202	Щръклево-Нисово-Кацелово	9,362	12,000	2,638	1 540,0
6	Русе	III	2 102	Сливо поле-Борисово-Черешово	0,000	11,500	11,500	7 600,0
7	Русе	III	5 201	Новград-Джулюница-Пиперково	3,800	7,800	4,000	2 180,0
Общо:							71,588	44 840,0

Източник: НАПИ/ОПУ Русе

Общинските пътища (бивши IV клас) играят изключително важна роля в социално-икономическото развитие на местно ниво. Общата дължина на общинските пътища на територията на Област Русе е 569,05 км, от които 450,7 км са бивши четвъртокласни и 118,35 км – местни пътища. Изградената общинска (четвъртокласна) пътна мрежа на територията на Област Русе продължава да бъде в незадоволително състояние. Основната част от общинските пътища са с трайна асфалтова настилка, но в повечето случаи по нея са извършвани само текущи ремонти. Асфалтовите покрития са износени поради доста честото използване на пътищата от тежки селскостопански машини. Показателен е фактът, че през периода субсидиите от държавния бюджет за

изграждане и основен ремонт на общинската пътна мрежа ежегодно нарастват, но не се увеличават значително и стигат само за частично изкърпване и преасфалтиране на малки участъци.

Таблица 2.7.2.1.4.: Изграждане и основен ремонт на общински пътища

Община	2006 г. хил. лв.	2007 г. хил. лв.	2008 г. хил. лв.	2009 г. хил. лв.
Борово	87,4	99,9	99,9	111,0
Бяла	146,6	134,1	134,1	149,0
Ветово	126,8	128,0	128,0	142,2
Две могили	134,6	138,6	138,6	154,0
Иваново	156,4	233,9	233,9	259,9
Русе	715,3	215,7	215,7	239,6
Сливо поле	127,0	151,9	151,9	168,8
Ценово	96,9	91,7	91,7	101,9
Общо по години:	1 591,0	1 193,8	1 193,8	1 326,4
Общо 2006-2009г.				5 305,0

Източник: МФ

Общините имат нужда от допълнително финансиране и помощ от държавата за цялостно решаване на проблемите, свързани с преасфалтиране на определени участъци, поставяне на нова вертикална сигнализация и хоризонтална маркировка, пътни знаци и указателни табели, ремонт на пътните съоръжения. От първостепенно значение за бъдещото развитие на туризма в Област Русе е да се предприемат необходимите ремонтни дейности по пътищата водещи до културно-историческите обекти и забележителности (Басарбовски скален манастир, Ивановски скални църкви, Червенската крепост, пещерата „Орлова чука").

Очевидно само със средствата, отпускани от републиканския бюджет, проблемите със състоянието на общинската пътна мрежа не могат да бъдат решени. След 01.01.2007г. в условията на членството на Р. България в ЕС са предоставени нови възможности за финансиране на проекти за изграждане и реконструкция на общинските пътища.

По-голямата част от общините посочват като приоритетни пътищата от 1-ва и 2-ра категория съгласно Решение на МС №236/13.04.2007 г. По техни данни са започнали пред- инвестиционни (предпроектни) проучвания и подготовка на проектни предложения за изграждане и реконструкция на общински пътища по Програмата за развитие на селските райони (мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони"), с изключение на Община Русе, която попада в обхвата на градските агломерации и е изключена от тази програма.

Друга възможност предоставя ОП ТГС „Румъния-България" (Приоритетна ос 1 „Достъпност"), по която тепърва предстои да се изготвят и подават проекти за ремонт на общинска пътна мрежа и то само за тази с трансграничен ефект. Като пример Община Русе планира кандидатстване с проект по програмата за цялостно решаване на проблемите по бул. „Тутракан" на стойност 7 859 392 евро.

Уличната мрежа в населените места от Област Русе е в сравнително добро състояние от гледна точка на изграденост, но не и от гледна точка на конструкция и технически параметри. Като цяло в градовете тя е по-добра от тази в малките населени места. Нейната дължина надхвърля в пъти дължината на общинската пътна мрежа и затова е обяснимо, че възстановяването и рехабилитацията й ще бъде доста по-продължително (средно в населените места дължината й варира от 15 до 40 км). Още повече, че преди да се извършат планираните ремонти трябва да се реализират проектите за подмяна на водопроводи и полагане на канализационни мрежи.

В най-голяма степен ремонт и изграждане на улична мрежа се изпълнява в Община Русе (по данни за 2008г. са ремонтирани 6 460 кв. м. тротоарни настилки, а новоизградени – 868 кв. м. Преасфалтираните улици и пътища са 120 553 кв. м, а новоизградените – 1 696 кв. м. на обща стойност 4 728 хил. лв.). Отчита се подобряване на жизнената среда, но това е по-осезателно в големите населени места. Предвижданите в общинските бюджети средства за ремонт на уличната мрежа са крайно оскъдни, като изключение правят реализираните на места проекти, финансирани от САПАРД, МКВП към МС и „Красива България" (Община Сливо поле – 2 улици на стойност 119 962 лв., Община Иваново – 3 улици на стойност 203 554 лв., Община Ветово – улици в 5 населени места на стойност 1 820 760 лв., Община Две могили – 8 улици на стойност 414 574 лв., Община Борово – 7 улици на стойност 246 561 лв.). Това налага извода, че въпреки реализираните инвестиции, все още те са крайно незадоволителни и следва да се обърне специално внимание в тази насока.

Необходимо е да се подчертае, че разрешаването на проблемите с обновяването на облика на населените места е на вниманието на общините и се отчита в техните годишни доклади, но поради забавяне отварянето на процедурите за финансиране по оперативните програми, много голяма част от инвестиционните намерения остават само като идеи без да има видим резултат. Не може да не се отчете и факта, че мерките предвидени в Програмата за развитие на селските райони, свързани с подобряването на инфраструктурата в населените места стартираха едва в края на 2008 г.

2.7.2.2. Железопътен транспорт

На територията на Област Русе съществува изградена и добре развита железопътна инфраструктура. Текущият железен път по данни на НКЖИ е с дължина 162,100 км. Най-важно стопанско значение имат жп линиите Русе-Горна Оряховица и Русе-Варна. Русенската ж.п. гара има важно стратегическо значение за осъществяване на комбинирани превози по европейските транспортни коридори №7 и №9.

Наличният железен път е част от IV-та и IX-та ж.п. линии. Средната скорост на движение на влаковете по ж.п.участъците от IV-та ж.п. линия между отделните гари е 65 км/ч., а по ж.п. участъците от IX-та ж.п. линия е 70 км/ч.

Карта 2.7.2.2.1.: Железопътна инфраструктура

Източник: НКЖИ

Таблица 2.7.2.2.2.: IV железопътна линия Русе север-Стара Загора-Подкова

IV железопътна линия Русе север-Стара Загора-Подкова		
Начална гара	**Крайна гара**	**Дължина (м)**
Граница РБ	Русе-разпределителна	5 731
Русе-разпределителна	Русе-пътническа	4 866
Русе-пътническа	Долапите	11 192
Долапите	Иваново	9 693
Иваново	Табачка	8 698
Табачка	Две Могили	6 880
Две Могили	Борово	13 058

Борово	Моруница	5 688
Моруница	Бяла	11 196
Общо		**77 002**
IX железопътна линия Русе запад-Каспичан		
Начална гара	**Крайна гара**	**Дължина (м)**
Русе-север	Русе-разпределителна	5 005
Русе-разпределителна	Товарна гара	1 321
Русе-разпределителна	Русе-запад	5 904
Русе-запад	Долапите	15 885
Русе-север	Образцов чифлик	9 669
Русе-разпределителна	Образцов чифлик	10 395
Образцов чифлик	Ястребово	11 655
Ястребово	Ветово	12 410
Ветово	Сеново	12 856
Общо:		**85 100**

Източник: НКЖИ

Като цяло железопътната инфраструктура на територията на Област Русе е в добро техническо състояние и позволява бърз и удобен превоз на пътници и товари. Със средства от държавния бюджет през 2008 г. е завършен ремонтът на централна ж.п. гара Русе, като са обновени фасадата, пероните и дограмата на пътническото здание, чакалнята и санитарните помещения за пътници, в т.ч. инвалиди и най-важната част – гаровия подлез. Създадени са оптимални условия за достъп на хора в неравностойно положение чрез изградените 2 бр. асансьори и едновременно е решен въпросът с прехода на гражданите от кв. „Дружба" към централната градска част.

През периода за страната се наблюдава плавен ръст на инвестициите в цялата ж.п. инфраструктура, като през 2008 г. те са 150 млн. лв., а през 2006 г. – 80 млн. лв., което е почти двойно увеличение. Планира се и изграждането на надеждна структура от оптични трасета и създаването на условия за внедряване на модерни информационни системи и системи за управление на влаковото движение от високотехнологично ниво.

Следва да се отбележи, че в приоритетните проекти на ОП „Транспорт" не фигурират обекти от Област Русе, с изключение на Географска информационна система (ГИС) за цялата ж.п. мрежа в страната, която ще осигурява база данни с геопространствени параметри за железопътната инфраструктура, но за сметка на това, по данни на Министерството на транспорта са планирани инвестиции от държавния бюджет в следните обекти:

- Възстановяване на проектните параметри на жп линия Русе-Варна (8 млн. лв.);
- Възстановяване на проектните параметри на жп линия Русе-Горна Оряховица (в участъците Две могили-Борово, Борово-Моруница, Моруница-Бяла – 6,8 млн. лв.).

Двата обекта са със срок за изпълнение 2008 – 2010 г., като част от предвидените дейности вече са изпълнени.

2.7.2.3. Воден транспорт

Безспорно един от най-важните фактори за бъдещото развитие на Област Русе е Стратегическото географско положение на областта и наличието на всякакъв вид транспорт. Широкият излаз на областта към река Дунав благоприятства развитието й чрез транспортната функция на реката и значението и за отключване потенциала на индустрията, земеделието, транспорта и транснационалното сътрудничество.

Анализът на състоянието на инфраструктурата по р. Дунав следва да се разглежда в два основни аспекта: интермодален транспорт и обслужващи съоръжения.

Прогнозите, използвани в секторната Оперативна програма „Транспорт" 2007 – 2013г., показват, че товарният обем на интермодалните превози през Русе ще нараства с около 18% за периода 2010 – 2020г. Очевидно е, че има значителен потенциал за развитие на интермодални превози с използване на р. Дунав, но за да се постигне ефективност трябва да се развиват всички компоненти на системата – ж.п., автомобилен, речен и въздушен транспорт и логистична база).

Пристанище Русе е най-голямото пристанище в българския участък на р. Дунав. То е и най-голямото пристанище в комплекса и заема ключова позиция в Пан-Европейските транспортни коридори:

- Коридор VII – Рейн-Майн-Дунав;
- Коридор IX–Хелзинки-С.Петербург-Москва-Киев-Букурещ-Русе-Александрополис;
- Пътят на коприната – комбиниран транспорт на транзитни товари по линията Варна-Русе;
- Коридор ТРАСЕКА – Узбекистан-Азербайджан-Грузия-България-Европа.

Карта 2.7.2.3.1.:Транспортни коридори

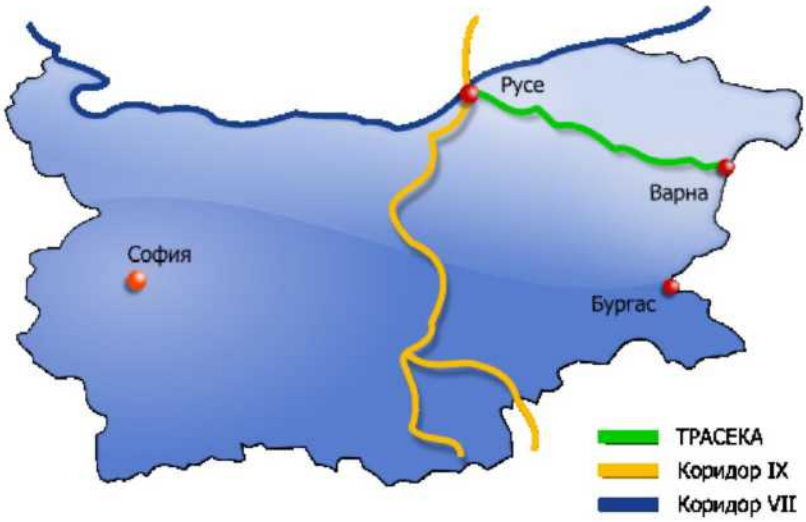

Източник: ДП „Пристанищна инфраструктура"

Пристанището е развит мултимодален център, в който се осъществява връзка между три основни вида транспорт – воден, сухопътен и железопътен. На територията му са разположени пътни връзки с централната пътна мрежа на България и ж.п. коловози, които го свързват с ж.п. мрежата на страната. Пристанище Русе е обособено като два терминала – Русе-изток и Русе-запад, както и централен пътнически кей.

По данни на ДП „Пристанищна инфраструктура" към 31.12.2008 г. на територията на Област Русе функционират 10 пристанища:

1. Русе изток – Пристанище за обществен транспорт с национално значение за обработка на генерални, насипни и наливни товари, контейнери и Ро-Ро кораби;
2. Русе център – Пристанище за обществен транспорт с национално значение за обслужване на пътници, престой и снабдяване на кораби;
3. Русе запад – Пристанище за обществен транспорт с национално значение за обработка на генерални, насипни и наливни товари;
4. Дунавски драгажен флот Русе (ДДФ) – Обработка на генерални и насипни товари;
5. Пристанище със специално предназначение на ИА "Проучване и поддържане на река Дунав" Русе (ИАППД) – Местодомуване и ремонт на кораби, швартоване и снабдяване с вода, ел. енергия, хидротехническо проучване и строителство;
6. Пристанище със специално предназначение "Русенска корабостроителница" на „Русенска корабостроителница" АД (РК АД) – Строителство и ремонт на кораби и плавателни съдове;

7. Русе – нефтоналивен терминал Арбис (Арбис)– Обработка на нефтопродукти и бункероване на кораби на „Ромпетрол" АД;

8. Порт Булмаркет Русе (Булмаркет) – Обработка на генерални и насипни товари и нефтопродукти;

9. Русе Безмитна зона (БЗ) – Обработка на нефтопродукти;

10. „Дубъл Ве Ко" Русе (Дубъл) – Обработка на генерални и насипни товари и снабдяване на корабите с вода, телефон и електроенергия.

Таблица 2.7.2.3.2.: Параметри на пристанищата в област Русе

Параметри на пристанището (терминала)	Мярка	Стойност									
		пристанище									
		Русе изток	Русе център	Русе запад	ДДФ	ИА ППД	РК АД	Арбис	Булмаркет	БЗ	Дубъл
Обща площ на пристанището	кв. м	803 000	59 329	118 369	219 394	134 000	12 000	17 774	42 645	31 600	22 900
Корабни места	бр.	14	10	11	3	-	2	1	4	1	2
Обща дължина на корабните места	м	1 492	1 490	1 310	280	414	550	60	650	100	200
Макс. дълбочина пред корабните места	м	2,6	2,6	2,5	2,0	-	-	2,6	1,0	2,0	4
Открита складова площ	кв. м	180 500	0	28 700	10 000	-	3 000	0	19 000	0	2 130
Закрита складова площ	кв. м	15 800	2 827	8 900	0	-	2 500	0	1 440	0	0
Обем на складовете за течни товари	куб. м	0	0	0	0	-	няма	5 800	0	40 000	0

Източник: ДП „Пристанищна инфраструктура"

В сравнение с 2005г. се наблюдава сериозен ръст в частните инвестиции по отношение развитие на пристанищна инфраструктура за собствени нужди (Булмаркет, Ромпетрол и др.) и съответното увеличение на броя на пристанищата и пристанищните оператори.

Запазва се трайната тенденция за увеличение на товарооборота, като цяло за речните пристанища (през 2005г. той е 5 273 133 тона, а през 2007г. е вече 6 660 366 тона).

Таблица 2.7.2.3.3.: Товарооборот, преминал през речните пристанища на Република България за периода 2001-2007 г. (в тона)

Година	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Международни превози							
Наливна товари	982	53 592	51 150	29 658	224 998	351 556	401 361
Насипни товари	1 631 049	2 250 150	1 999 495	2 516 036	2 366 659	2 632 695	3 032 738
Генерални товари	650 937	724 674	820 188	836 060	806 181	999 567	994 576
Товарооборот	2 282 968	3 028 416	2 870 833	3 381 754	3 397 838	3 983 818	4 428 675
Каботажни превози	521 834	550 399	822 653	906 468	1 875 295	2 034 176	2 231 691
Всичко без фериботи	2 804 802	3 578 815	3 693 486	4 288 222	5 273 133	6 017 993	6 660 366
В тона							
Фериботи – товарни единици	237 272	155 734	156 859	177 049	141 953	124 177	360 605

Източник: ДП „Пристанищна инфраструктура”

Най-голямо увеличение през 2007г. бележат насипните товари, които са нараснали с 15,2% спрямо 2006г. Наливните товари са нараснали с 14,2%, докато обработените генерални товари бележат незначителен спад от 0,5%. През наблюдавания период ръстът на превозените ро-ро единици е значителен – 190,4%. Причината за увеличението на ро-ро превозите е свободното движение на товари и пътници между България и Румъния след присъединяването на двете страни към Европейския съюз.

Националната програма за развитие на пристанищата за обществен транспорт 2008 – 2015г. в Република България определя пристанище Русе в трите си части като речно пристанище с национално значение, а разработването на Генерален план е приоритет за бъдещото му развитие.

От особено важно значение за Област Русе е възстановяването и развитието на речния пътнически транспорт. В тази връзка програмата предвижда, чрез концесиониране в периода 2009 – 2012г. да се изгради инфраструктурата на пътнически терминал Русе-център с капацитет за обслужване на 300 хил. пътници и създаването на атрактивно-рекреативна зона за връзка с града. По този начин и в партньорство с Община Русе ще се постигне един значителен напредък в развитието на крайбрежната зона, отварянето на града към река Дунав и осигуряването на условия за предоставянето на качествени и атрактивни туристически услуги.

За подобряване на корабоплаването през наблюдавания период, въпреки закъснението в сроковете за реализация, на три етапа се изпълнява Проект „Зимовник на АППД–Русе" за 39 бр. кораби, на обща стойност 13 934 млн. евро. Проектът (I и II етап) е финансиран по програма PHARE-CBC България-Румъния, а от българското правителство е поет ангажимент за завършване на III етап със собствени средства.

В индикативния списък с проекти по ОП „Транспорт", като приоритетни за развитието на речното корабоплаване и навигация в Област Русе са включени проектите: „Създаване на речна информационна система в българската част на река Дунав" на стойност 15 млн. евро и „Подобряване на навигацията в българо-румънския участък на река Дунав от км. 530 до км. 520 – Батин и от км. 576 до км. 560 – Белене" на стойност 138 млн. евро, с бенефициенти съответно ИА „Морска администрация" и ИА „Поддържане и проучване на река Дунав".

Като приоритетни проекти за изпълнение от ДП „Пристанищна инфраструктура", Министерството на транспорта определя:

- Изграждане на инфраструктурата на пътнически терминал Русе-център;
- Разширение на пристанищен терминал Русе-изток – изграждане на зърнен терминал;
- Изграждане на терминал за базови масла в района на км. 499 с капацитет за обработка 200 хил. тона гориво-смазочни материали.

По отношение развитието в сектора на водния транспорт, все още най-големият превозвач на товари по река Дунав традиционно е Параходство „Българско речно плаване" АД. В края на 2008 година Параходството „Българско речно плаване" АД отчита собственост върху 18 броя линейни кораба, 2 броя маневрени, 3 броя спомагателни, един пътнически и една фериботна платформа. Тонажът включва средносписъчно 109 броя несамоходни сухотоварни съда и 6 броя наливни несамоходни съда.

Друг важен фактор в превоза на товари по река Дунав е частната русенска компания „Рубишипс" ООД, която през последните години инвестира преди всичко в покупката на нови кораби. Това позволява на фирмата да предложи общ собствен капацитет от 9 кораба с товароносимост около 10 000 мегатона. „Рубишипс" ООД превозва извънгабаритни и тежки товари, както и строителна и земеделска техника от Германия, Австрия, Бенелюкс, Италия и Англия до Източна Европа по р. Дунав.

Таблица 2.7.2.3.4.: Транспортни средства по видове

Транспортни средства по видове Област Русе						
Видове	**Мярка**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Речен товарен транспорт Товарни кораби, шлепове, танкери, влекачи и тласкачи – общо	брой	168	166	161	180	163
в т.ч. танкери	брой	4	1	1	1	1
Влекачи, тласкачи	брой	164	22	22	22	22
Пътнически кораби	брой	4	4	5	5	6

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Съществен принос в развитието на речния транспорт има и Русенската корабостроителница, като от приватизацията й през април 1999 г. от немската компания Rousse Shipyard Beteiligungsgesellschaft mbH – Germany до 2008 г. са построени 35 кораба с около 170 000 тона водоизместимост и са ремонтирани 41 плавателни съда. В резултат на инвестициите направени от компанията за първи път в историята на речното корабостроене в Русе могат да се произвеждат кораби до 9 000 тона водоизместимост и 135 метра дължина.

2.7.2.4. Въздушен транспорт

Летище Русе е гражданско летище за вътрешен и международен транспорт. Разположено е на 17 км от гр. Русе, в близост до с. Щръклево. Целта през последните години е да бъде отдадено на концесия, като ще обслужва полети на товарни самолети, но ще притежава и пътнически терминал.

Летището практически не функционира от 2000 г., като гражданските полети са прекратени през 1991 г., а военните – през 2000 г.

Карта 2.7.2.4.1.: Летища в Република България

Източник: ГД „ГВА".

През 2005 г. собствеността върху Летище Русе беше прехвърлена от Министерство на отбраната на Министерство на транспорта, а с решение на МС от 22 декември 2006г. летището придоби международен статут. Летището разполага с 2 000 дка прилежаща земя, а пистата му е дълга 2 500 метра.

Местоположението на летището е стратегическо за Област Русе с възможност за комбиниране на железопътния, сухопътния, водния и въздушния превоз на товари. Летището притежава пътнически терминал, а ако бъдещият концесионер предвижда обслужването и на товарни самолети, има възможност да се построи и товарен терминал. Летище Русе има възможност за отделяне на товарната от пътническата дейност и безпроблемно да бъдат извършвани и двата типа дейност. В зависимост от големината на самолетите, е възможно да се наложи частична реконструкция на пистата. Отварянето му за полети ще бъде мощен стимул за развитието на Област Русе, като интермодален транспортен център.

2.7.3. Енергийна инфраструктура.

В Област Русе основен доставчик на електроенергия е Е.ОН България ЕАД, със седалище гр. Варна. В град Русе е ситуиран разпределителен обслужващ център, обхващащ територията на областите Русе и Разград.

Карта 2.7.3.1.: Електропреносна мрежа

Източник ЕОН България.

В началото на 2005г. Е.ОН България ЕАД стана собственик на 67% от „Електроразпределение – Варна" АД и „Електроразпределение – Горна Оряховица" АД. През януари 2006 г. компанията преотстъпи 8% от дяловете си в електроразпределителните дружества на Европейска банка за възстановяване и развитие, запазвайки мажоритарен дял.

В края на 2006 година, в резултат на правното разделяне, бившите ЕРД Варна и ЕРД Горна Оряховица бяха преобразувани на Е.ОН България Мрежи АД и Е.ОН България Продажби АД.

По данни на Е.ОН България, през 2007г. фирмата реализира годишни продажби на електроенергия в размер на около 5,0 млрд кВтч, снабдява 1,1 млн. клиенти в Североизточна България и поддържа около 41 200 км електроснабдителна мрежа за високо, средно и ниско напрежение, 26 подстанции ВН/СрН и над 12 000 трафопоста. През 2008г. са инвестирани общо 57 млн. лева. Една от значимите инвестиции на компанията в Област Русе е изградената през 2008г. подстанция „Слатина" (2 x 40 MVA) в индустриалния парк за нуждите на разположените там предприятия.

Активните инвестиции на компанията за модернизация на електроразпределителната мрежа доведоха до намаляване броя на авариите и прекъсванията в електрозахранването на населените места от областта. Въпреки това обаче електроразпределителната мрежа се нуждае от доизграждане, реконструкция и модернизация, особено в общините от селските райони на областта.

Топлоснабдяването и газификацията също се развиват възходящо и за наблюдавания период са извършени значителни инвестиции в изграждане и модернизиране на мощностите и мрежите.

„Топлофикация – Русе" АД е вече 100% частно акционерно дружество с 51% на Holding Slovenske elektrarne d.o.o., Република Словения и 49% на Mechel International Holdings AG, Швейцария, като обхваща две структурни звена – ТЕЦ „Русе – Изток" и градска топлопреносна мрежа за промишлена пара и битово горещо водоснабдяване.

ТЕЦ „Русе – Запад" е изключена от активите на „Топлофикация – Русе" АД и през 2006 г. е приватизиран от Агенцията по приватизация. Собственик на централата е русенската фирма „Геррад" АД. ТЕЦ „Русе – Запад" е действащ енергиен обект и разполага с 16 MW топлинна мощност и 4 MW електрическа мощност. Топлопреносната мрежа условно е разделена на две зони – източен и западен клон, съответно с дължина 2 118 м и 2 436 м. Кондензопровода е с дължина 4 554 м, дебит 12 т/ч, налягане 0,6 MPa и температура 70° С.

Основни потребители на ТЕЦ „Русе – Запад" са „Приста ойл" АД, „Нова линия" ЕООД, „РДВР ППО Русе – Запад", „Карбохим" АД, „Топ Мен" ЕООД, „Фазан" АД, ЕТ „Сити", „Брани" ЕООД, „Паркстрой" ЕООД и „Дунавска коприна" АД.

В плановете на дружеството се предвиждат инвестиции в топлопреносната мрежа и производството на електроенергия. Централата основно захранва с прегрята пара и топла вода потребители от Западна промишлена зона на гр. Русе. Производството се осъществява с използването на природен газ.

„Овергаз Инк." АД, чрез своето дъщерно дружество „Газоснабдяване – Русе" ЕАД, започна проекта за газификация на гр. Русе през лятото на 2004г., като през 2005г. общата дължина на газоразпределителната мрежа е била 32 км, а към края на 2008г. е изградена общо 120 км. газоразпределителна мрежа, доставени са 14,8 млн. куб. м. природен газ за битови и промишлени абонати (общо 2 445 абоната с 12 000 потребители, от които 2 237 битови, 142 обществено-административни сгради и 66 промишлени предприятия). Това е показател за изключително бързото развитие на сектора в Област Русе. Следва да се подчертае, че това е валидно най-вече за областния център, докато в останалите населени места използването на природен газ за отопление е една дългосрочна перспектива. Инвестиционните намерения на компанията включват разширяване на периметъра на мрежата и газифицирането на гр. Бяла.

Карта 2.7.3.2.: Газоразпределителнна мрежа

Източник: Овъргаз инк

От 28.07.2008г. беше създадено ново дружество – „Дунавгаз" ЕАД, което обедини дружествата „Газоснабдяване – Русе" ЕАД, „Газоснабдяване – Разград" ЕАД, „Газоснабдяване – Попово" ЕАД, „Ловечгаз 96" ЕАД, „Раховецгаз 96" ЕАД, „Павгаз" ЕАД и „Плевенгаз" ЕАД.

2.7.4. Съобщителна инфраструктура

Изключително бързо развиващият се сектор „Информационните технологии" и настъпилата приватизация през последните години осигуриха много по-добри възможности за развитието на съобщителната инфраструктура в Област Русе.

Приватизираната Българска телекомуникационна компания (БТК) ЕАД само за няколко години коренно промени представите на обществото за предоставяне на телекомуникационни услуги от фиксирана и мобилна телефония до високоскоростен ADSL интернет и пренос на данни за масовия потребител, големите корпоративни клиенти, малкия и среден бизнес. Преструктурирането на компанията, поетапната цифровизация на фиксираната мрежа и стартирането на нов мобилен оператор „Виваком" доведоха до значително подобряване качеството на услугите и в по-малките и отдалечени населени места от Област Русе.

Мрежата, останала собственост на държавата след приватизацията на БТК се експлоатира от Държавната агенция за информационни технологии и съобщения

(ДАИТС), като един от основните й приоритети е изграждане на единна информационна и комуникационна инфраструктура за нуждите на публичното управление, сигурността и отбраната. Електронната съобщителна мрежа (ЕСМ) се развива, като опорна мрежа между областните администрации, с което се създава възможност за пренасяне на информационни потоци с високи скорости и гарантирана надеждност срещу нерегламентиран достъп. С реализация на ЕСМ е изграден оптичен пръстен на опорната мрежа на ЕСМ с начален преносен капацитет от 2,5 гигабита в секунда, и възможност за последващо разширение до 10 гигабита в секунда, използващ цифрова преносна технология с мултиплексиране по време (проект „SDH").

Карта 2.7.4.1.: Оптичен пръстен към ЕСМ

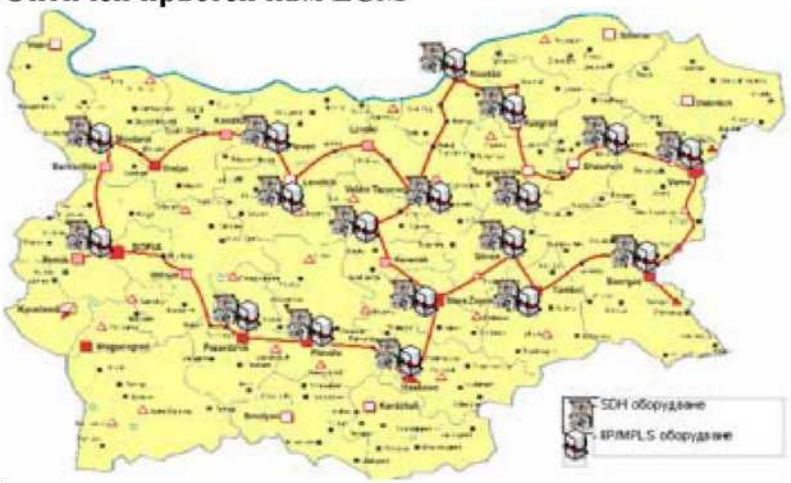

Източник: ДАИТС

ДАИТС предвижда поетапно да се изграждат мрежите за достъп на общините към ЕСМ до достигане на единна мрежова свързаност между всички централни и териториални органи на изпълнителна власт и местните органи на управление.

В тази посока са и предвидените операции в ОП „Регионално развитие" и ОП „Административен капацитет", включително въвеждането на електронното правителство.

Във връзка с изискванията на ЕС през 2008г. беше изградена и функционира Национална система за спешни повиквания с единен европейски номер (НССПЕЕН) 112, базирана в 6 центъра, разположени в София, Русе, Варна, Бургас, Кърджали и Монтана. Центровете в София и Русе са основни за системата и са напълно резервирани. При повреда или отпадане на един от тях, функциите се поемат от другия. Инсталирана е DWDM уплътнителна система между градовете Русе и София, с която се създава технологична възможност за увеличаване на преносния капацитет до 32 пъти.

Развитието на мобилните оператори (МТел, Глобул, Виваком) също бележи значителен напредък за периода 2005-2008 г., най-вече що се отнася до разширяването на обхвата на мрежата, въвеждането на нови услуги и технологии (UMTS – Universal Mobile Telecommunications System – Високоскоростна мобилна технология от трето поколение, HSUPA – High Speed Uplink Packet Access – Технология от четвърто поколение 4 пъти по-бърза от съответната скорост при UMTS)

Като цяло в Област Русе и трите мобилни оператора имат оптимален обхват. Предлагането на високоскоростен мобилен интернет донякъде решава проблемите с осигуряването на интернет връзка в по-малките и отдалечени населени места от областта, но все още инвестициите и от страна на мобилните оператори и от останалите фирми от IT сектора, се движат с много по-бавни темпове в селските райони в сравнение с областния център гр. Русе.

Предприетите действия за осигуряване на допълнителни средства от страна на ЕК за изграждане на високоскоростни широколентови интернет мрежи в селските райони целят до 2010г. всички населени места да имат осигурена качествена връзка с глобалната мрежа. Качественият достъп до интернет ще намали изолацията на земеделските стопанства и предприятията в селските райони и особено на малките и средни предприятия (МСП), както и ще повиши тяхната конкурентоспособност чрез достъп до международните пазари, по-бързи и по-ефикасни начини за осъществяване на стопанска дейност.

В резултат на изключително бързото развитие на IT технологиите сериозен дял в предоставянето на услуги заемат и частните оператори и доставчици на интернет в Област Русе. Основно те са насочени към доставката на всякакъв вид информационни услуги – Интернет, телефон, телевизия, радио, свързаност по безжична мрежа базирана на FTTH (Fiber-to-the-home) технология. Само през 2007 г. „Нетуъркс България" ООД е изградила 107 км оптична мрежа в гр. Русе. В последните години настъпва и нов продукт – цифровата телевизия.

В Област Русе се приемат всички национални и някои чуждестранни ТВ-радио станции, излъчващи от Румъния, а с допълнителна антена могат да се приемат още ТВ-радио станции, излъчващи от Шумен, Разград, Свищов и други. Тук се намира и РТВЦ Русе на БНТ, излъчващ програма „Север". От октомври 2007 г. ТВ канал „Север" излъчва всеки ден програма от 16:00 до 24:00 часа в обсега на дециметровия обхват в областите Русе, В. Търново, Разград и Силистра. Отделни предавания и филми се

излъчват „в мрежа" от 4-те РТВЦ, което означава 80% покритие на територията на България.

Таблица 2.7.4.2.: Радио – и телевизионни станции Област Русе

Мярка	2005		2006		2007	
	Брой	Програмни часове	Брой	Програмни часове	Брой	Програмни часове
Радиостанции						
България	-	-	95	591 834	107	843 365
Северен централен район	-	-	18	66 089	16	49 448
Област Русе	-	-	4	19 085	4	10 995
Телевизионни станции						
България	-	-	102	599 135	110	661 872
Северен централен район	-	-	13	89 886	10	69 900
Област Русе	-	-	5	41 245	4	19 710

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Следва да се отбележи, че след приватизацията на БТК, през 2007 г. започна прехвърлянето на собствеността на кабелната радиомрежа (т.нар. радиоточки) на общините, които си остават за по-голямата част от населението в селата основен източник на информация. В същото време обаче предоставените безвъзмездно мрежи и съоръжения са в изключително лошо техническо състояние и общините не разполагат с необходимата професионална, физическа и финансова възможност да ги поддържат и експлоатират.

ТП „Български пощи" – Русе, като поделение към „Български пощи" ЕАД е основен пощенски оператор за територията на Област Русе.

Данните за състоянието на средствата за пощенски съобщения за 2008 година показват, че в Област Русе функционират 104 пощенски станции.

Таблица 2.7.4.3.: Състояние на средствата на пощенските съобщения за 2008г.

Състояние на средствата на пощенските съобщения за 2008 година **(Брой)**					
Райони за планиране Области	**ПТТ станции**		**Пощенски агентства (офиси)**	**Пощенски кутии**	
	Общо	**в т. ч. в селата**	**Общо**	**Общо**	**в т. ч. в селата**

България	3 012	2 349	1 073	5 737	3 371
Северен централен район	486	387	106	754	444
Велико Търново	155	129	25	215	133
Габрово	68	48	15	117	54
Разград	88	76	24	138	98
Русе	104	73	23	163	77
Силистра	71	61	19	121	82

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

От тях 73 се намират в селата на региона. Общо 23 са местните пощенски агентства (офиси). Пощенските кутии за събиране на непрепоръчани кореспондентски пратки са 163, като 77 от тях са разположени в селата.

Таблица 2.7.4.4.: Изходящ трафик на пощенските, телеграфните и телефонните съобщения в ТП „БП" Русе

Изходящ трафик на пощенските, телеграфните и телефонните съобщения в ТП „БП" Русе, хил. бр.					
Показатели	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Писмова кореспонденция	2 281	3 046	2 079	2 728	3 390
в т.ч. платена	2 075	2 551	1 972	2 264	3 308
Колетни пратки	38	47	50	45	49
в т.ч. платени	22	22	23	20	18
Парични преводи	101	114	111	112	118
в т.ч. платени	92	106	103	103	110
Телеграми	35	31	22	20	21
в т.ч.платени	34	29	21	20	21
Междуселищни телефонни разговори - изходящи	47	41	41	56	51
в т.ч. платени	47	41	41	56	51

Източник: НСИ – ТСБ – Русе

Въпреки трансформациите на сектора в последните години и излизането на пазара на частни конкурентни фирми, „Български пощи" – ЕАД остава основен доставчик на услуги в селата и играе значителна социална роля за жителите им.

От сравнителния анализ на данните могат да се направят следните изводи**:**

1. Техническата инфраструктура на територията на областта следва общите за страната тенденции и постепенно се модернизира;

2. С изключение на ВиК, пътната и ж.п. инфраструктура, останалите подсектори са изцяло приватизирани;

3. Основен проблем се очертава все още незадоволителното състояние на пътищата и уличната мрежа в населените места;

4. Състоянието на инфраструктурата за питейни и отпадни води частично се подобрява, но все още изостава от първоначално предвижданите срокове и цели, особено в малките общини от областта;

5. За социално-икономическото развитие на областта приоритетно следва да се насочат инвестиции в двата основни маршрута Русе-В. Търново и Русе-Варна;

6. Летище Русе не функционира и липсата на въздушен транспорт намалява предпоставките за развитие на Област Русе, като основен транспортен център в страната;

7. Увеличава се активността на общините при разработване и кандидатстване с проекти, насочени към изграждане и обновяване на техническата инфраструктура;

8. Необходимо е да се обърне сериозно внимание на състоянието на съоръженията за превенция на наводнения и да се изготви надобщински интегриран проект за кардинално решение на проблема със състоянието на р. Русенски Лом.

9. Пристанищната и съпътстваща инфраструктура за пътнически речен транспорт изостава от тази за товарен и следва в много кратки срокове да се модернизира с оглед потенциала на гр. Русе, като туристическа дестинация;

10. Наблюдава се изключително бързо развитие на IT сектора;

11. Въпреки значимите инвестиции в газоснабдителната инфраструктура все още използването на природен газ в домакинствата извън гр. Русе е далечна перспектива;

12. Специално внимание следва да се обърне на осигуряването на интернет услуги в малките населени места.

3. Актуализиран SWOT анализ на Област Русе

Силни страни	Слаби страни
1. Стратегическо географско положение на областта – разположена на Европейски транспортни коридори № 7 (река Дунав) и № 9 (Хелзинки – Александруполис 2. Разположение на р. Дунав 3. Близост до Букурещ (голям вътрешен пазар) 4. Наличие на благоприятен климат, на разнообразни и незамърсени почвени ресурси, позволяващи развитието на земеделие и биоземеделие 5. Голямо биологично разнообразие и развита мрежа от защитени природни обекти 6. Сравнително добре и равномерно изградена транспортна инфраструктура с условия за развитие на мултимодален транспорт (шосеен, воден, железопътен и въздушен) (образувана от точки 6 и 7) 7. Добре развита водоснабдителна инфраструктура 8. Добре изградена училищна мрежа, до известна степен обезпечена с общежития и пансиони за учениците 9. Наличие на две висши училища: Русенски университет „Ангел Кънчев" и Висше училище „Земеделски колеж" 10. Изградени традиции в сферата на трансграничното сътрудничество – Българо-румънски интеруниверситетски Европа център (БРИЕ), Асоциация „Еврорегион Данубиус" и др.	1. Липса на съществени находища на полезни изкопаеми 2. Проявления на свлачищни и ерозионни процеси 3. Липса на магистрална връзка с други областни центрове 4. Незадоволително състояние на четвъртокласната пътна мрежа 5. Липса на съвременен пътнически терминал на крайбрежната зона в гр. Русе 6. Амортизирана система за доставяне на питейна вода, незадоволително развитие на канализационните мрежи извън областния център и липса на пречиствателни станции за отпадни води 7. Физически и морално остаряла напоителна система за земеделските площи 8. Наличие на нерегламентирани сметища 9. Трайно замърсяване на реките, понижаващо потенциала за развитие на възстановителен (рекреационен) туризъм 10. Замърсяване на въздуха с фини прахови частици (ФПЧ) 11. Лошо състояние на електроразпределителните мрежи в малките населени места 12. Липса на диверсификация на енергийните доставки 13. Ниска енергийна ефективност, несъществени инвестиции в тази сфера 14. Дисбаланс в развитието между областен център и периферия, в т. ч. нарастване на градското население за сметка на малките населени места

4. Актуализирана стратегия за развитие на Област Русе

Визия

Област Русе – територия с балансирано и устойчиво социално-икономическо развитие и нарастващо благосъстояние на своите жители.

Основна стратегическа цел

Област Русе да се утвърди като регион с висока степен на конкурентоспособност и социално-икономическа динамика, генериращ устойчив растеж и високо качество на живот, посредством пълноценно използване на своите естествени сравнителни предимства, както и на финансовите инструменти на ЕС и установените механизми за трансгранично и междурегионално сътрудничество, в т.ч. в рамките на Стратегията на ЕС за развитие на Дунавското пространство.

Специфична цел 1 Пълноценно използване на природогеографските и социално-икономическите ресурси на региона

Специфична цел 2 Оползотворяване на традициите и възможностите в сферата на трансграничното и междурегионалното сътрудничество, в частност що се отнася до перспективите, очертани от Стратегията на ЕС за развитие на Дунавското пространство

Специфична цел 3 Мобилизиране на административния капацитет на местно и регионално равнище с оглед постигането на максимално ефективно участие в Структурната и Кохезионната политика на ЕС

Приоритет 1 **Създаване на предпоставки за развитие на човешките ресурси в региона посредством по-ефективни инвестиции в социалния капитал**

Мярка 1 Подобряване на достъпа и повишаване качеството на предоставяните образователни услуги

Мярка 2 Осигуряване на по-висока взаимна обвързаност между образованието и потребностите на регионалната икономика

Мярка 3 Подобряване на качеството на здравеопазването чрез оптимизиране на здравната инфраструктура и улесняване на достъпа до него, както и чрез повишаване здравната култура на населението

Мярка 4 Ефективно прилагане на политики за повишаване на заетостта

Мярка 5 Насърчаване на социалното включване чрез прилагане на интегриран подход при планирането и управлението на социалните услуги и социалното подпомагане

Мярка 6 Ефективно сътрудничество със структурите на гражданското общество и бизнеса с оглед повишаване ефективността на провежданите публични политики и обвързването им с обществените потребности

Мярка 7 Прилагане на политики за противодействие на неблагоприятните демографски тенденции в региона

Мярка 8 Подкрепа на местните общности при реализиране на инициативи за подрастващите в сферата на художествените и спортни активности

Приоритет 2 **Подобряване управлението на природните ресурси и обезпечаване на устойчиво инфраструктурно развитие**

Мярка 1 Ангажиране на местните общности в политиките за развитие на населените места и подобряване облика на градските центрове и обществените пространства

Мярка 2 Осигуряване на по-добра транспортна свързаност чрез оптимизиране на пътната мрежа в областта

Мярка 3 Създаване на предпоставки за пълноценно използване на условията за развитие на мултимодален транспорт в региона и подкрепа на инициативите за развитие на услуги в сферата на логистиката

Мярка 4 Подкрепа на инициативите за енергийна ефективност и производство на енергия от възобновяеми енергийни източници с оглед диверсифициране на енергийните доставки в региона

Мярка 5 Оптимизиране управлението на водните ресурси, в т.ч. публичните инвестиции във водоснабдителната и канализационната инфраструктура

Мярка 6 Подобряване на екологичния мениджмънт в региона, в т.ч. рекултивиране на сметища и депа за отпадъци

Мярка 7 Насърчаване на „зелени" бизнес инициативи

Мярка 8 Провеждане на ефективни и координирани политики по превенция на риска

Мярка 9 Ефективно управление на природните и културни ресурси в областта и насърчаване на инвестициите в туристическата инфраструктура и маркетизирането на дестинациите и атракциите в региона

Приоритет 3 **Устойчиво подобряване на бизнес средата и инвестиционния климат в региона**

Мярка 1 Осигуряване на подкрепа за ускорено секторно развитие в традиционните за региона отрасли посредством институционализиране на клъстери и други форми на бизнес обединения

Мярка 2 Стимулиране на инвестиционната активност и притока на преки чуждестранни инвестиции, в т.ч. чрез развитие на индустриални паркове и прилагане на публично-частни партньорства

Мярка 3 Реализиране на политики в посока подобряване на условията за стартиране на устойчиво развитие на малък и среден бизнес

Мярка 4 Стимулиране на инициативите за пълноценно използване на възможностите за развитие на алтернативни форми на туризъм в региона

Мярка 5 Провеждане на ефективни, дългосрочно базирани политики в подкрепа на научно-изследователската дейност и иновациите

Мярка 6 Подобряване на условията за развитие на модерно и високотехнологично земеделие, с висока икономическа и социална добавена стойност

Приоритет 4 **Повишаване ефективността на администрацията и качеството на предоставяните административни услуги в полза на бизнеса и гражданите**

Мярка 1 Повишаване качеството на административните услуги на общинско и областно равнище и редуциране на регулаторните бариери пред бизнеса

Мярка 2 Прилагане на устойчиви модели на публично-частно партньорство при реализацията на проекти с висока обществена добавена стойност

Мярка 3 Осигуряване на прозрачност на управлението и включване на широк спектър от социално-икономически партньори и заинтересовани страни в процесите на планиране, провеждане и оценка на публичните политики

Мярка 4 Повишаване на капацитета на местните и регионалните власти с оглед по-ефективното усвояване на средствата от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС

5. Обща оценка на необходимите ресурси

За периода 2006 – 2010 г. приключилите проекти на общините са 362 на обща стойност 90 млн. лв. Те се разпределят по следният начин:

Таблица 5.1.: Стойност на приключили проекти по общини (лв.)

Община	**Сума в лв. на приключилите проекти**
Борово	2 801 746 лв.
Бяла	6 673 843 лв.
Ветово	5 601 645 лв.
Две могили	4 317 976 лв.
Иваново	783 070 лв.
Русе	46 532 042 лв.
Сливо поле	6 237 929 лв.
Ценово	16 422 421 лв.
Обща стойност	**89 370 672 лв.**

От данните се наблюдава, че най-много изразходвани средства има Община Русе, която е и най-голяма в областта. Най-малка е сумата за приключили проекти на Община Иваново. Друг важен аспект, който се наблюдава са направленията, в които са похарчени най-много средства. На първо място са инфраструктурните проекти, следвани от направлението „Човешки ресурси", а най-малко е вложено в „Бизнес-инвестиции и иновации". Качественото и навременно приключване на проектите свързани с инфраструктурата са приоритетни за всички общини с Област Русе. Следствие доминиращият им брой пред останалите проекти могат да се направят следните изводи:

1. Изпълнението на инфраструктурните проекти и средствата вложени в тях са основен лост за положително въздействие върху икономическото развитие едновременно на национално и регионално ниво.
2. Инфраструктурата, в частност транспортната, има ключова роля за икономическото и общественото развитие на областта. Чрез нея се генерира растеж чрез улесняване на търговията и чрез увеличаване на възможностите за достъп до обществените услуги. Усъвършенстването на транспорта способства за намаляване на цените на ресурсите, за намаляване на производствените разходи, за увеличаване възможностите за достъп до различни пазари и по този начин подпомага развитието на икономиката на Област Русе.
3. Успешното завършване на инфраструктурните проекти са от изключително значение за успешното развитие на бизнеса и подобряване на качеството на живот на населението в областта.
4. Транспортната инфраструктура има съществено значение за икономическия растеж, за мобилността на трудовите ресурси, за предлагането на транспортни услуги и за конкурентоспособността на икономиката в Област Русе.
5. Социално-икономически ефекти от реализацията на инфраструктурните проекти в транспортния сектор са повишаване на достъпността, на заетостта и ефективността.

Таблица 5.2.: Приключили проекти по общини и направления

Община	**Инфраструктура /бр.проекти/**	**Човешки ресурси / бр.проекти/**	**Бизнес-инвестиции и иновации / бр. проекти/**	**Общо приключили проекти**
Борово	16	5	-	21
Бяла	72	-	-	72
Ветово	16	5	-	21
Две могили	6	5	-	11
Иваново	3	3	-	6
Русе	96	93	6	195
Сливо поле	10	10	1	21
Ценово	10	4	1	15
Общ бр. приключили проекти	**229**	**125**	**8**	**362**

Най-голям брой текущи проекти[3] се осъществяват в направлението „Инфраструктура". Водеща в това отношение е Община Русе с 9 проекта. В по-голямата си част, проектите се финансират от ОП „Регионално развитие" и ОП „Развитие на селските райони". По направлението „Човешки ресурси" предвидените средства по текущите проекти са на стойност 3 606 696 лв. Най-много дейности по това направление към настоящия момент се осъществяват от общините Борово и Ценово. Впечатление прави малкият брой текущи проекти в сферата на бизнес развитието, инвестициите и иновациите – общо за всички общини в Област Русе те са 9, на стойност 201 305 925 лв. Общо предвидените средства за всички общини на територията на Област Русе по трите направления са 361 403 341,47 лв.

Към 01.12.2010г. предвидените за реализация до 2013г. проекти[4] в общините на Област Русе са общо 41, разпределени съответно: Борово – 6, Бяла: 7, Две могили – 1, Иваново – 10, Русе – 7 и Сливо поле – 10. Основни източници на финансиране са ОП „Регионално развитие", ОП „Околна среда" и ОП „Трансгранично сътрудничество" Румъния – България, както и Програмата за развитие на селските райони. Най-голямата част от предвидените дейности са насочени към развитието на техническата инфраструктура[5], а по направлението „Бизнес, инвестиции и иновации" проекти има единствено Община Русе.

Общата прогнозна стойност на предстоящите проекти е 127 941 524,40 лв.

Проектите, които Областна администрация – Русе предложи и активно подкрепи за реализация в рамките на Стратегията на Европейския съюз за развитие на Дунавското пространство са, както следва:

- Реконструкция и възстановяване на панорамен път II-52 (Русе-Велико Търново) – Пиргово – Мечка – Нов град – Свищов от км. 0+000 до км. 34+000 – индикативна стойност: 25 млн. лв.;
- Реконструкция и изграждане на черитилентов път I-5 Русе-Велико Търново от км. 6+600 до км. 65+200: индикативна стойност: 50 млн. лв.;
- Реконструкция и изграждане на черитилентов път I-2 Русе- Разград - Варна от км. 12+208 до км. 37+300 – индикативна стойност: 25 млн. лв.;

[3] Вж. Приложение 1
[4] Вж. Приложение 2
[5] Вж. Приложения 3 – 5

- Изграждане на южен – югоизточен обходен път на гр. Русе (от път I – 5 Русе – В. Търново, през път I – 2 Русе – Разград – Варна до републикански път II – 21 Русе – Силистра – индикативна стойност: 38 млн. лв.;
- Изграждане на дунавска велопътека в българския участък на р. Дунав: индикативна стойност: 55 млн. евро;
- Изграждане на демонстрационно селище с нулеви въглеродни емисии: индикативна стойност: 25 млн. евро.

6.Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа

Според Закона за регионалното развитие, на територията на районите от ниво 3 могат да се обособяват райони за целенасочена подкрепа (РЦП) от държавата, които да служат за териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие. Обхватът на РЦП се определя, като се отчитат равнището и динамиката на икономическото развитие, структурата на икономиката, заетостта и безработицата, степента на изграденост на техническата инфраструктура, демографската, социалната и селищната структура, географското положение и наличният потенциал за постигане на целите за развитие на съответната община.

При определяне териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа е отчетено наличието на следните показатели:

1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, алинея 1);

2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, алинея 2);

3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, алинея 3);

4. коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години (чл. 6 от ЗРР, алинея 4);

5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър (чл. 6 от ЗРР, алинея 5);

6. над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център (чл. 6 от ЗРР, алинея 6);

7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа (чл. 6 от ЗРР, алинея 7);

8. над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години (чл. 6 от ЗРР, алинея 8).

Чл. 6 от ЗРР	Община							
	Борово	Бяла	Ветово	Две могили	Иваново	Русе	Сливо поле	Ценово
Алинея 1								
Алинея 2								
Алинея 3								
Алинея 4								
Алинея 5								
Алинея 6								
Алинея 7								
Алинея 8								
Общо показатели	6	5	5	6	6	2	6	6
Категория	III	IV	IV	III	III	VII	III	III

Съгласно чл. 16, ал. 1, т. 3 от ЗРР, Министерският съвет, по предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството, одобрява мерките и средствата за реализация на дейности в РЦП в рамките на Закона за държавния бюджет за съответната година. В тази връзка МРРБ е разработило Програма за реализация на

дейности в районите за целенасочена подкрепа за периода 2010-2013 г. В програмата, на основата на статистическа информация, съгласно критериите и показателите за определяне на РЦП, залегнали в ЗРР, като и на експертен анализ на социално-икономическото състояние, са определени и съответните общини, попадащи в обхвата на тези райони.

Общините на територията на Област Русе, които попадат в РЦП, са категоризирани по следния начин:

Категория	**Показатели, съгл. чл. 6 от ЗРР**	**Общини на територията на Област Русе, които попадат в съответната категория на РЦП**
I - ва	8	няма
II - ра	7	няма
III - та	6	Борово, Две могили, Иваново, Сливо поле и Ценово
IV - та	5	няма
V - та	4	Ветово и Бяла
VI - та	3	няма
VII - та	2	Русе
VIII - та	1	няма

7. Критерии за оценка изпълнението на стратегията

Индикаторите представляват количествени измерители на постиженията в дадена област. Те са полезен инструмент, с който може да се провери и установи ефективността и последователността на планираните действия, от една страна, както и осъщественият напредък по отношение постигането на целите, които тези действия си поставят, от друга страна.

При наблюдаване изпълнението на Областната стратегия за развитие доброто количествено измерване служи като основа за осъществяване на ефективен мониторинг и оценка на постигнатия напредък. Освен това то дава ясна представа за това в каква степен целите и приоритетите, заложени в стратегическия документ, биват изпълнявани и кои от планираните/ осъществените проекти каква добавена стойност генерират.

Формулирането на индикатори дава възможност за лесно проследяване на тенденциите в социално-икономическото развитие на региона, както и обективно

отчитане на конкретни резултати за определен период от време. Обекти на наблюдение и измерване посредством индикаторите са както изпълнението на стратегическите цели и приоритети, формулирани в ОСР, така и ефективността на реализираните проекти и направените публични разходи. Индикаторите, развити по-долу, се отнасят до всички основни области, обхванати от Областната стратегия развитие, и се основават на официална, максимално обективна статистическа информация, генерирана по емпиричен път. Те осигуряват информация за общото състояние на Област Русе и са основно с икономическа насоченост. Чрез тях се демонстрира нивото на социално-икономическо развитие на областта и те предоставят възможност за ефективно наблюдение, отчитане и оценка на резултатите от изпълнението на стратегията.

Отчитайки тези характеристики са изведени следните индикатори:

- Темпове на изменение в развитието на БВП и БДС в Област Русе;
- Структура на брутната добавена стойност по икономически сектори в Област Русе;
- Разходи за придобиване на ДМА и придобити ДМА по състав, икономически сектори и форми на собственост;
- Инвестиционна активност в региона – динамика на чуждестранната инвестиционна активност;
- Брой реализирани нощувки и размер на приходите от нощувки в Област Русе;
- Наети лица в Област Русе по икономически дейности;
- Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение – разпределение по общини, икономически дейности и сектори;
- Динамика на равнището на безработица (%);
- Инвестиции във ВиК инфраструктурата на областта;
- Качество на въздуха (базови показатели);
- Отпадъци, депонирани на Регионално депо-Русе;
- Разходи за опазване и възстановяване на околната среда;
- Инвестиции в изграждане и основен ремонт на пътища.

Развитият по-горе индикаторен модел за оценка на напредъка в изпълнението на Областната стратегия за развитие на Област Русе се основава на следните принципи:

- възможност за отчетност и оценка изменението на параметрите;
- достоверност на данните;
- проследяване на времеви тенденции посредством динамичен ред.

Създадената система от индикатори ще бъде съществена предпоставка както за улесняване, така и за фокусиране на процесите на наблюдение и оценка на изпълнението на Областната стратегия за развитие през следващите години.

Като източници за проследяване на тенденциите при формирането и развитието на отделните индикатори, ще бъдат ползвани статистически данни от официални източници, в това число доклади на ЕВРОСТАТ, Националния статистически институт, министерства и ведомства на централно, регионално и местно равнище, материали, изготвени от академичния сектор, неправителствените организации, както и международни субекти, действащи на територията на Република България.

8. Стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие

Настоящият Актуализиран документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие на Област Русе се придържа към предписанията на Закона за регионалното развитие и Методическите указания на МРРБ от месец май 2009г.

Съблюдавайки йерархичната връзка между отделните стратегически и планови документи, Областната стратегия за развитие – както по отношение на своя социално-икономически анализ, така и във връзка със стратегическата си част – се характеризира с висока степен на обвързаност както с Регионалния план за развитие, така и с Общинските планове за развитие на общините, обхванати в територията на областта.

Процесът на актуализиране на Общинските планове за развитие следва да бъде в синхрон с актуализацията на останалите стратегически документи, като при това следва да бъде отчетен цялостният контекст на планиране и провеждане на политики за развитие – както на равнище Европейски съюз, така и на национално и суб-национално равнища на управление. Приоритетни документи във връзка с това са Стратегията „Европа 2020" и Зелената книга за териториална кохезия на ЕС, както и Националната стратегия за регионално развитие и Националната стратегическа референтна рамка на Република България. С оглед на процесите на децентрализация в страната, специално внимание следва да бъде обърнато също така и на Стратегията за децентрализация на Република България, както и програмата за нейното изпълнение.

Изхождайки от споделените в международен мащаб глобални предизвикателства и съвременни приоритети в сферата на устойчивото развитие, българските местни

власти не бива да остават встрани от глобалния дискурс по теми, като противодействието на климатичните промени опазването на биологичното разнообразие, енергийната ефективност и производството на енергия от възобновяеми източници. Тези „зелени" аспекти на политиките за развитие са от особено значение с оглед генерирането на устойчив растеж, формулиран в стратегията „Европа 2020".

Не на последно място, с оглед постигане на оптимална ефективност на общинските планове за развитие, важна роля играе прилагането на принципите на партньорство и осигуряване на информация и публичност.

9. Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

Процесите на планиране, управление и мониторинг на регионалното развитие, с оглед на изключително високата си обществена значимост и добавена стойност, предполагат устойчиво прилагане на принципите на партньорство и широк социален диалог, с участието на разнообразни групи по интереси и заинтересовани страни от региона. Този принцип би бил надеждна гаранция за по-високата идентификация на местните общности с дефинираните в стратегическите документи, в частност в Областната стратегия за развитие, както и за тяхната по-силна съпричастност с дефинираните приоритети и цели на развитие.

Във връзка с това се предлага следният набор от инструменти за прилагане на принципа на партньорство, както и за осигуряване на публичност:

- Конституиране на експертна работна група към Областния съвет за развитие на Област Русе, включваща над 30 представители на местните и регионални власти, териториалните звена на централната изпълнителна власт, бизнеса, академичните среди и неправителствения сектор, упражняваща системен мониторинг на изпълнението на АДИОСР;
- Съгласуване на АДИОСР с Регионалния съвет за развитие;
- Съгласуване на АДИОСР с Областния съвет за развитие;
- Разглеждане и обсъждане съдържанието на АДИОСР в рамките на постоянно действащите комисии към Областния съвет за развитие;
- Публикуване на текста на АДИОСР и кореспондиращите с него документи на сайта на Областна администрация – Русе.

Приложение № 1 **Текущи проекти**

Направление	Община	Наименование на проекта	Източник на финансиране	Стойност на проекта		Кратко описание на проекта
				общa	собствен принос	
1. Инфраструктура	**Борово**	Реконструкция на част от водопроводната мрежа на с. Горно Абланово, Община Борово	ПРСР	4 021 127 лв.	81 151 лв.	-
		Реконструкция на част от водопроводната мрежа на с. Батин, Община Борово	ПРСР	3 648 055 лв.	83 077 лв.	-
		Реконструкция на част от водопроводната мрежа на с. Екзарх Йосиф, Община Борово	ПРСР	4 148 366 лв.	419 486 лв.	-
	Бяла	Подобряване на съществуващите центрове за предоставяне на културни услуги за населението: гр. Бяла – НЧ „Трудолюбие”; с. Копривец – НЧ „Св. Св. Кирил и Методий”; с. Стърмен – НЧ ”Развитие”; с. Лом Черковна – НЧ „Н. Вапцаров”	ПРСР	2 837 408,00 лв.	-	Ремонт на дървена покривна конструкция, подмяна на дограма, настилки, мазилки, боядисване, монтиране на специализирани рамки, рампи и санитарни за инвалиди, външна и вътрешна изолация.
		Ремонтно-възстановителни работи по р. Беленска река от х. Км 12+11 до х. Км 15+40 – габионно изпълнение	ПУДООС	418 979 лв.	-	Оформяне на речното легло, направа на откоси, направа на подпорна стена от габиони, обратни насипи.
	Иваново	“Община Иваново – пространство на удобството и красотата” Подобряване на	ОПРСР	1 595 596 лв.	-	Обновяване на парковите пространства в населените места и създаване благоприятни условия за живеене на

		средата за живот в Община Иваново чрез обновяване на паркове и детски площадки в 8 населени места – Пиргово, Мечка, Божичен, Сваленик, Красен, Нисово, Тръстеник и Щръклево”				хората от съответните селища.
	Русе	Интегриран воден проект за гр. Русе	ЕС, ЕБВР, Републикански бюджет	113 438 140 лв.	-	Проектът е на стойност 58 млн. Евро, като от ЕС са 35 млн. евро, заем от ЕБВР 8 млн. евро и от държавния бюджет 15 млн. евро. Възложител на проекта и ръководител на изпълнението му е ИА „ИСПА” към МРРБ. Строителството на централния водопровод Сливо поле-Русе на стойност 15,9 млн. евро е приключило и за него има акт 16. В процес на изпълнение е работата по рехабилитация и разширение на вътрешната водопроводна мрежа, канализационната мрежа, както и останалите дейности по проекта. Изгражда се пречиствателна станция за отпадни води на стойност 23 млн. евро. Усвоени са 18 млн. евро.
		Реконструкция, рехабилитация и модернизация на градска зона за отдих – Централна градска градина	ОП „РР”	10 147 032 лв.	-	С проекта следва да се благоустрои централната градска зона и площадното пространство. През 2009 г. няма изразходвани средства по проекта.
		Изработване на дигитална карта и географска информационна база данни за подземната публична инфраструктура на гр. Русе	Седма рамкова програма	1 300 000 лв.	-	Основната цел на проекта е подкрепа за процеса на развитие на европейската инфраструктура за пространствено планиране, регулациите на градското планиране, кадастър и управление на

						публичната инфраструктура. През 2009 г. не са изразходвани средства.
		Укрепване на свлачище по откос на бул. Придунавски	ОП „РР”	1 033 906 лв.	-	С реализацията на проекта ще се решат проблемите с пропадането в района и ще се подобри организацията на движение на автомобилите.
		Проектиране и строителство на две детски градини	Общинск и бюджет	54 000 лв.	54 000 лв.	Изготвен е проект за ОДЗ на кв. Чародейка – юг на стойност 36 000 лв. Изготвен е ПУП за ОДЗ в кв. Дружба на стойност 18 000 лв.
		„Пространства на духовността – ремонт,възстановяване и съхраняване на емблематични за русенската култура сгради.”	ОП „РР”	5 103 000 лв.	-	През 2009 г. е одобрен проект за РБ „Л. Каравелов”, Русенска художествена галерия и Пантеон на Възрожденците, с наименование „Пространства на духовността – ремонт, възстановяване и съхранение на емблематични за русенската култура сгради”.
		Подготовка на работни проекти, тръжна документация и изпълнение на строителен надзор за дейностите по закриване на 18 общински сметища, разположени на територията на 5 региона: Монтана, Русе, Севлиево, Силистра и Созопол	ОП „Околна среда”	2 284 685 лв.	-	Проектите са в процес на разработване. Стойността на проекта е 1 168 141 евро.
		Рекултивиране на съществуващо старо депо за отпадъци	ОП „Околна среда”	1 053 898 лв.	-	За проект „Подготовка на технически проект за закриване и рекултивация на съществуващо общинско депо за битови отпадъци” е подписан договор за техническа помощ по ОП „Околна среда 2007-2013 г.”. Договорът за безвъзмездна

						финансова помощ е на стойност 1 053 898 лв. Считано от 30.11.2009 г. е преустановено възлагането на нови поръчки, договорите се преразглеждат.
		Енергийноефективно саниране на сгради	НП на МОН, Общинск и бюджет	431 226 лв.	215 613 лв.	Проектът е одобрен по НП на МОН за енергийноефективно саниране на 6 училища, както следва: - СОУ „Възраждане” - ОУ „Иван Вазов” - ОУ „Алеко Константинов” - ОУ „Васил Априлов” - ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” - ОУ „Христо Смирненски”, кв. Долапите
	Сливо поле	Ремонт и енергоефективно саниране на ЦДГ „Първи юни” в с. Голямо Враново	МТСП, Социално инвестиционен фонд	397 543 лв.	75 100 лв.	СМР за внедряване на мерки за енергийна ефективност – подмяна на дограма, топлоизолация на външни стени, вътрешни ремонти, ремонт покрив.
		Рехабилитация на общински път RSE1171 Сливо поле-Ряхово	Програма за ТГС Румъния-България	3 299 036 лв.	33 213 лв.	Реконструкция и подобряване на общинската и ули1на пътна мрежа инфраструктура в съответствие с европейските стандарти.
		Закриване и рекултивация на сметището в кв. Сливица, гр. Сливо поле	Републикански бюджет	279 328 лв.	-	Изпълнение на плана за закриване на депата за ТБО при влизане в експлоатация на регионално депо за битови и строителни отпадъци.
	Ценово	Интегриран проект за ремонт на сградите на училища и детски градини в Община Ценово	ОП „РР”	999 395,47 лв.	-	Въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сградите на 3 ОУ и 4 ЦДГ; Ремонт на оградата и спортните площадки на училището в с. Ценово.

Общо предвидени средства по 1-вото направление	**156 490 7 20,47 лв.**					
2. Човешки ресурси	**Борово**	Дневен център за децата от ДДЛРГ „Св. Иван Рилски" с. Брестовица	ОП „РЧР"	139 094 лв.	-	Подобряване качеството на живот на деца и младежи, настанени в ДДЛРГ, чрез създаване на условия за качествени промени в дейността на специализираната институция, нейното реформиране и отваряне към алтернативни социални услуги в общността.
		Подай ми ръка	ОП „РЧР"	106 681 лв.	-	Да бъдат развити услугите „социален асистент" и „домашен помощник" за нуждите на хората с увреждания и самотноживеещите на територията на общината.
		Социална трапезария	Фонд „Социално подпомагане" – МТСП	7 669 лв.	-	-
	Две могили	Модерна и ефективна администрация в Община Две могили	ОПАК	320 000 лв.	-	Създаване на информационен ценър и сайт на Община Две могили.
		Изграждане на МИГ Две могили – Иваново	Програма ЛИДЕР на ПРСР	179 000 лв.	-	Подготовка за създаване на местна инициативна група на територията на Общини Две могили и Иваново.
	Иваново	Проект "Изграждане на културен център в с. Пиргово, община Иваново"	ОПРСР	1 442 880 лв.	-	Строителни дейности за изграждане на културен център в село Пиргово.
		Проект "Реконструкция на	ОПРСР	436 258 лв.	-	Реконструиране на съществуваща общинска

		културен център в село Щръклево, община Иваново"				сграда в село Щръклево и превръщането и в Културен център.
		Проект "Ремонтно-възстановителни дейности на етнографска музейна сбирка с. Иваново"	ОПРСР	270 000 лв.	-	Подобряване условията за развитие на културния туризъм в с. Иваново
	Сливо поле	Изграждане на МИГ Сливо поле-Тутракан	ПРСР	180 500 лв.	-	Развитие на човешките ресурси в аграрния сектор в съответствие с новите предизвикателства – Общата селскостопанска политика на ЕС, европейските стандарти и изисквания за финансово подпомагане на отрасъла.
	Ценово	Трансгранична инициатива за включване на младите хора в подобряване на публичния образ и регионалната идентичност на региона Русе-Гюргево	МРРБ Програма ТГС България-Румъния	204 615 лв.	2,18%	Обмяна на опит, посещения от страна на Румъния в Община Ценово и обратно.
		Независим живот и социално включване чрез предоставяне на услуги „Социален асистент" и „Домашен помощник"	МТСП Европейски социален фонд	130 000 лв.	-	Социални услуги за самотно живеещи, болни и възрастни хора.
		Създаване на публично частно партньорство	МЗХ ПРСР	189 999 лв.	-	Създаване на публично частно партньорство между общините Борово и Ценово, Сдружение „Еко животновъдство" и ППК „Земя" с. Екзарх Йосиф.
Общо предвидени средства по 2-рото направление	**3 606 696 лв.**					

3. Бизнес развитие, инвестиции и иновации	**Борово**	Интегриран проект за управление на водите на територията на гр. Борово, Община Борово	ОП „Околна среда 2007-2013г.”	887 860 лв.	-	Изготвяне на инвестиционни технически проекти за водния цикъл на гр. Борово
	Бяла	Изграждане на градска пречиствателна станция за отпадни води. - Проектиране. Подготовка на проект за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в гр. Бяла	Приоритетна ос 1: Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в населени места с над 2000 е.ж. и в нас. места с под 2000 е.ж.,попадащи в градски агломерационни ареали	1 072 320,00 лв.	-	Изготвяне на прединвестиционни проучвания, изготвяне на тръжни документи за избор на изпълнител на СМР, изготвяне подробни работни и технически инвестиционни проекти за изграждане на канализация, ПСОВ и водопроводна мрежа.
	Иваново	Проект “Идеен инвестиционен проект и работно проектиране на канализационна мрежа и предпроектно, идейно и работно проектиране на пречаствателна	ОПОС	739 994 лв.	-	Изработване проект за канализационна мрежа и пречиствателна станция в село Щръклево.

		станция за отпадни води в село Щръклево, община Иваново”				
	Русе	Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект „Изграждане на канализационна мрежа и ПСОВ на територията на гр. Мартен”	ОП „Околна среда”	656 400 лв.	-	Проектът е в процес на реализация.
		Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект за изграждане на канализация и ПСОВ и реконструкция на водоснабдителна мрежа в с. Тетово	ОП „Околна среда”	801 181 лв.	-	Проектът е в процес на реализация. Не е проведена процедура по ЗОП. Техническото задание не е съгласувано от МОСВ.
		Изграждане общественообслужващ комплекс Русе с многофункционална спортна зала	Други донори	195 000 000 лв.	-	Община Русе и холдинг „ПРИСТА ОЙЛ” са партньори в изграждането на GRAND PLAZA. Инвестицията ще бъде на стойност 100 милиона евро.
		Проект „Biomob”	Седма рамкова програма	1 976 170 лв.	-	Община Русе е партньор по проекта съвместно с Ирландия, Унгария и Дания. Подписан е договор на 30.11.2009г. за финансиране по Седма рамкова програма. На Община Русе ще се предоставят 40 000 евро от общата стойност на проекта- 1 010 400евро. Водещ партньор е Ирландска организация Skannon Development. С проекта ще се изследва потенциала за използване на биомасата като ресурс за възобновяема енергия. През 2009г не са изразходвани средства.
	Сливо поле	Изработване на инвестиционен проект за закриване и рекултивация на съществуващо общинско депо за битови отпадъци в гр. Сливо поле	Оперативна програма „Околна среда 2007-2013г.”	92 000 лв.	-	-
		Изграждане на Рибарска група -	Оперативн	80 000 лв.		Създаване на партньорства за реализиране на

		Тутракан- Сливо поле - Главиница	а програма за развитие на сектор „Рибарство” /2007-2013/			инициативи отдолу- нагоре. Разработване и прилагане на местна стратегия за конкурентоспособно развитие на територията в общините. Достъп до средства по Програмата за развитие на сектор „Рибарство” /2007-2013.
Общо предвидени средства по 3-тото направление	**201 305 925 лв.**					
Общо предвидени средства по трите направления	**361 403 3 41,47 лв.**					

Приложение № 2: Предстоящи проекти

Направление	Община	Наименование на проекта	Източник на финансиране	Стойност на проекта		Кратко описание на проекта
				обща	собствен принос	
1. Инфраструктура	**Борово**	Мултифункционален спортен комплекс гр. Борово, Община Борово	ПРСР	5 863 619 лв.	-	-
		Създаване на условия за интегрирано развитие на селски туризъм в подкрепа на икономиката в Община Борово, чрез реконструкция на читалище, благоустрояване на прилежаща паркова зона и изграждане на туристически атракцион – зоокът в с. Екзарх Йосиф	ПРСР	390 833 лв.	-	-
		Рехабилитация и модернизация на достъпната инфраструктура в транс-граничната зона Гюргево-Русе (R.O.A.D. 2)	Програма за ТГС Румъния-България	6 058 000 евро	24 111 евро	-
		Реконструкция и изграждане на подземна техническа инфраструктура на територията на гр. Борово	ПРСР	1 580 929 лв.	-	Предвидените по проекта дейности са свързани с изграждане на уличен водопровод по ул. Шести септември, с дължина 1 360,00 м и ремонт на пътната настилка
		Реконструкция на уличната	ПРСР	1 099 964	-	Предвидените по проекта дейности са свързани с реконструкцията на тротоарните площи и

		мрежа в гр. Борово		лв.		изграждането на такива в участъците от бул. Шести септември, където такива липсват, както и изграждането на ново енергоспестяващо осветление по протежение на гореспоменатия булевард
		Повишаване привлекателността на средата за живот в Борово чрез озеленяване и рехабилитация на парковите пространства в гр. Борово	ПРСР	1 933 662 лв.	-	Специфичната цел на проекта е насочена към благоустрояване и рехабилитация на парковите пространства в гр. Борово
	Бяла	Подмяна на водопроводната мрежа на с. Копривец, Община Бяла	ПРСР	4 006 125,10 лв.	-	Реконструкция на част от водопроводната мрежа – рязане на асфалтова настилка, изкоп земни почви, разкриване на депо, обратен насип, доставка и полагане пясъчна възглавница, дезинфекция на водопровод.
		Подмяна на част от водопроводната мрежа на с. Босилковци, Община Бяла	ПРСР	5 866 935,72 лв.	-	Подмяна на част от водопроводната мрежа – Изкоп земни почви, укрепване платно и разкрепване на изкопи, уплътняване обратен насип с механична трамбовка, доставка и монтаж на тръби, спирателни кранове, възвратни клапи.
		Реконструкция и изграждане на тротоари, площади и улично осветление в гр. Бяла	Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места”	1 925 367,52 лв.	-	Премахване на стари бордюри и настилки; изкопни работи, свързани с оформянето на леглото за основа на настилките; ями за засаждане на дървесна растителност; полагане на тротоарни настилки; реновация на уличното осветление.

		Рехабилитация на обществени зелени площи – паркове, градини и детски площадки за населените места в гр. Бяла, с. Копривец и с. Полско Косово	Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места”	1 888 518,10 лв.	-	Изграждане на комбинирани детски съоръжения, паркови алеи, монтиране на пейки, стълбове с осветителни тела, оформяне на зелени площи, оформяне на цветни композиции, тротоар.
		Ремонт и обновяване на „Моста на Кольо Фичето” и музей „Освободителна война” – гр. Бяла	BG161PO001 /3.1-03/2010 МРРБ	1 500 000 лв.	75 000 лв.	Реставрация, консервация, експониране и оборудване на моста и паметника на Кольо Фичето и изграждане на дребномащабна техническа инфраструктура – паркинг, рампи за инвалиди, реклами и рекламен клип. Вертикална планировка на музей „Освободителна война”.
		Подобряване на енергийна ефективност в част от обектите на образователната инфраструктура на Община Бяла	BG161PO001 /4.1-03/2010 МРРБ	1 175 163,12 лв.	176 274, 46 лв.	Енергийно саниране на сградите, подмяна на дограма, нова отоплителна инсталация.
	Иваново	Проект “Създаване на условия за равен достъп до образование в двете детски градини ЦДГ – Пиргово и ЦДГ – Щръклево и едно ОУ – Щръклево, община Иваново”	ОПРР	998 035 лв.	-	Ремонт и обновяване на сградния фонд на двете детски градини и основното училище.
		Проект “Ремонт на сграда на ДСП с. Иваново”	МТСП	35 622 лв.	5 518 лв.	Ремонт на съществуващ сграден фонд.
		“Реконструкция на селскостопански път, укрепване на свлачище и	ОПРР	1 070 945 лв.	-	Създаване условия за развитието на туризма в общината – конкретно в с. Червен.

		оформяне на панорамна площадка за наблюдение на АР "Средновековен град Червен"				
		"Изграждане на еко и историческа пътека "Поломници" – от с. Нисово до с. Сваленик по долината на р. Мали Лом" (изграждане на туристическа екопътека и подход към нея)	ОПРР	908 550 лв.	-	Създаване условия за развитието на екотуризма в района на селата Сваленик и Нисово.
		Проект "Реконструкция на общински път IV-20002 с. Бъзън-с. Щръклево от км 7+832,12 до км. 12+023	ОПРСР	6 000 000 лв.	-	Подобряване връзката с общинския център и АР "Скални църкви при село Иваново" и скъсяване разстоянието.
		Разработване и реализиране проект за водоснабдяване на с.о. Стълпище	ОПОС	300 000 лв.	-	Осигуряване вода в селищно образувание Стълпище
		"Реконструкция на канала за дъждовни и битови води в с. Тръстеник –ОК 178-ОК 241	ОПОС	2 476 282 лв.	-	Осигуряване нормална проходимост на течащи и дъждовни води в центъра на селото и предотвратяване на наводнения.
	Русе	Изграждане на бетонно корито на р. Русенски Лом в участъка през гр. Русе – 3,2 км	Републиканск и бюджет	-	-	С решение на Министерски съвет №817/23.10.2009 г. е одобрено финансирането с държавен заем на проекта през 2010 г.
		Въвеждане на инсталация за преработка на строителни отпадъци	Други донори	-	-	„Монада" ООД е сключила договор за наем на терен общинска собственост с площ 22 дка за изграждане на инсталация за оползотворяване на строителни отпадъци. Срокът на договора е 10-годишен.
		Изграждане на инсталация за сепариране на отпадъци от опаковки	Общински бюджет	-	-	Екопак България АД – организацията за оползотворяване на отпадъци от опаковки, с която Община Русе има договор от май 2009 г. до 31.12.2012 г., ще реконструира за своя сметка съществуваща инсталация за сепариране на

						отпадъци от опаковки на територията на гр. Русе. Инсталацията е собственост на подизпълнител на Екопак България АД.
		Подобряване на достъпа на Еврорегион Русе-Гюргево до Паневропейски коридор №9. Подобряване на основната инфраструктура чрез рехабилитация и модернизация на бул. Тутракан в частта Захарна фабрика-Дунав мост	ОП „ТГС”	15 640 842 лв.	-	Разработен е проект по ОП „ТГС” и е подаден за кандидатстване на 30.07.2009 г. Проектът е в процес на оценка и е на обща стойност 7 997 036 евро.
	Сливо поле	Рехабилитация на уличното осветление в населените места на Община Сливо поле	ПРСР	2 345 830,8 лв.	-	-
		Укрепване на свлачище в кв. 48 в с. Юделник – II-ри етап	Общински бюджет	130 000 лв.	-	-
		Ремонтно-възстановителни работи на дере и строителство на два моста в с. Юделник	-	1 098 588 лв.	-	-
		Изграждане на пречиствателна станция за отпадни води в гр. Сливо поле	ОП „Околна среда 2007-2013”	3 292 435 лв.	-	-
		Изграждане на канализационна мрежа и довеждащ колектор на гр. Сливо поле	ОП „Околна среда 2007-2013”	42 450 088 лв.	-	-
		Основен ремонт на общинска пътна мрежа на територията на Община Сливо поле	ПРСР	4 000 000 лв.	-	-

		Площадно пространство и парк в гр. Сливо поле, подобект паркинг	ПРСР	194 226 лв.	-	-
Общо предвидени средства по 1-вото направление	**120 288 560, 40 лв.**					
2. Човешки ресурси	**Бяла**	Ефективно управление на извънредните ситуации в трансграничен регион Гюргево-Русе	Прогрма трансгранично сътруднчество Румъния-България	510 000 евро	-	Съвместни дейности за ранно предупреждение и реагиране при извънредни ситуации.
	Две могили	Организиране на исторически възстановки от ученици на трансграничните общини Калараш и Две могили и презентиране на спектаклите пред общността.	ТГС България-Румъния	226 000 евро	-	Възстановки на исторически моменти на терeториите на Румъния и България пресъздадени от 100 юноши от Две могили и Кълъраш.
	Иваново	Проект "Ремонт на църковните храмове и дворове в селата на общината, съвместно с Русенска митрополия"	ОПРР	501 000 лв.	-	Ремонтиране на църковните храмове в селата на община Иваново
		Проект "Възстановяване на съществуващи етнографски обекти и адаптиране за целите на туристическата атракция, представящи съвременното съжителство на българи и турци" (ремонт на сграда "Стара община от 1900 г.";	ОПРСР	630 000 лв.	-	Подобряване условията за развитие на културния туризъм в с. Тръстеник

		Изграждане на стопански комплекс, представящ земеделието в района на с. Тръстеник”				
		Проект “Ремонтно-възстановителни дейности на музейна сбирка “Светлоструй с. Щръклево”	ОПРСР	330 000 лв.	-	Подобряване условията за развитие на културния туризъм в с. Щръклево
	Русе	Подобряване капацитета на публичните администрации в Еврорегион Русе и Гюргево за по-добро съвместно управление на риска, превенцията и опазване на околната среда	ОП „ТГС”	1 165 580 лв.	-	-
	Сливо поле	Закупуване на специализирано транспортно средство за нуждите на „Център за социална рехабилитация и интеграция на хора с физически увреждания” с. Ряхово	ПРСР	232 000 лв.	-	-
		Изграждане на Център за обществена подкрепа в гр. Сливо поле	ПРСР	650 000 лв.	-	-
		Изграждане на дом за стари хора в с. Ряхово	ПРСР	750 000 лв.	-	-
Общо предвидени средства по 2-рото направление	**5 730 580 лв.**					

3. Бизнес развитие, инвестиции и иновации	**Русе**	Пробив между улици „Липник" и „Чипровци" - „Кауфланд"	Общински бюджет	60 000 лв.	60 000 лв.	Възложено е изработването на идеен инвестиционен проект на стойност 60 000 лв. Изграждането предстои при наличие на средства в бюджет 2010г.
		Еврорегион Русе-Гюргево оперативни решения – мастерпланинг на интегрирано управление за възможностите за развитие.	ОП „ТГС"	1 862 384 лв.	-	Проектът е в процес на техническа и финансова оценка и е на обща стойност 952 222 евро. С проектът се цели създаване на обща рамка за съвместно и интегрирано развитие на Еврорегион Русе – Гюргево.
Общо предвидени средства по 3-тото направление	**1 922 384 лв.**					
Общо предвидени средства по трите направления	**127 941 524, 40 лв.**					

Приложение № 3

СПИСЪК – ПРЕДЛОЖЕНИЕ

На приоритетните за проектиране и реконструкция републиканските пътища на територията на Област Русе

№	Път №	СТРОЕЖ	км. положение	Проектна готовност	Индикативна стойност /хил. лв./	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
1.	I – 5 Русе – В.Търново	***Реконструкция на път I – 5 Русе – В. Търново***	от км. 6^{+600} до км. 65^{+200}	Няма проект - предложение за възлагане на проектиране		*Направа на четирилентов път – тип габарит Г - 20*
2.	I – 2 Русе - Разград	***Реконструкция на път I – 2 Русе – Разград***	от км. 12^{+250} до км. 37^{+300}	Няма проект - предложение за възлагане на проектиране		*Направа на четирилентов път – тип габарит Г - 20*
3.	I – 2 Русе - Разград	***Изграждане на южен обходен път на гр. Русе***		Няма проект - предложение за възлагане на проектиране		*тип габарит Г – 20 /има работен проект от 1990г. на ИПП „Пътпроект” с габарит 2х3,75/*
4.	I – 5 Русе – В.Търново	***Реконструкция на път I – 5 Русе – В.Търново***	от км. 50^{+573} до км. 52^{+674}	Има проект	7000	*Предстоят отчуждители процедури*

Приложение № 4

СПИСЪК – ПРЕДЛОЖЕНИЕ

на участъци от републиканските пътища с необходимост от спешна рехабилитация/реконструкция на територията на Област Русе

№	Път №	СТРОЕЖ	км. Положение	Проектна готовност	Индикатив на стойност /хил. лв./	ЗАБЕЛЕЖКА
1	2	3	4	5	6	7
1.	I – 2 Русе - Разград	Цялостен основен ремонт на моста над р. Дунав /Дунав мост/ от км. 0^{+000} до км. 1^{+050}	от км 0^{+000} до км 1^{+050} от км 1^{+050} до км 1^{+493}	Има проект за ремонт на Дунав мост от км 0^{+000} до км 1^{+050} – част пътна.		*Необходимо е да се изготви проект за рехабилитация от км 1^{+050} до км 1^{+493} на територията на ГКПП Дунав мост*
2.	II – 21 Русе - Силистра	Проект „Транзитни пътища V” ЛОТ 19 Рехабилитация на път II – 21 Русе – Силистра от км 0^{+000} до км. 1^{+500}	от км 0^{+000} до км 1^{+500}	Има проект		*Необходимо е спешно да се изготви работен проект за отводняване на участъка от км. 0^{+000} до км. 1^{+500}.*
3.	II-54	Гара Бяла – Ценово – Пиперково - Караманово	от км 0^{+000} до км 19^{+300}	Има проект и оценка за съответствие за участък от км 9^{+252} до км 13^{+100}	7000	*Необходимо е да се изготви проект за целия участък от км. 0^{+000} до км 19^{+300}*
4.	II-51	Бяла - Попово	от км 0^{+000} до км 15^{+000}	В процедура за избор на изпълнител - проектант	7500	*Има решение за избор на изпълнител – проектант, очаква се пълномощно на Директора на ОПУ-Русе за сключване на договор с проектанта*
5.	III-2102	Рехабилитация Сливо поле - Борисово - Черешово	от км 7^{+000} до км 10^{+000}	Има изготвен проект	1500	*Има оценка за съответствие, съгласуван с експлоатационните дружества и съгласувателни ведомства. Проектът трябва да се допълни с данни за измерена*

						носимоспособност на пътната настилка
6.	III-202	Рехабилитация Щръклево - Нисово	от км 9^{+262} до км 12^{+000}	Има изготвен проект	1700	*Има оценка за съответствие, съгласуван с експлоатационните дружества и съгласувателни ведомства. Проектът трябва да се допълни с данни за измерена носимоспособност на пътната настилка*
7.	III-2302	Рехабилитация Червена вода – Семерджиево - Ветово	от км 0^{+000} до км 4^{+800}	Има изготвен проект	2500 / към 2007г./	*Има оценка за съответствие, съгласуван с експлоатационните дружества и съгласувателни ведомства. Проектът трябва да се допълни с данни за измерена носимоспособност на пътната настилка*
8.	III-2102	Рехабилитация Сливо поле - Борисово - Черешово	от км 11^{+500} до км 15^{+500}	Има изготвен проект и Разрешение за строеж №07/10.03.2009г.	2000	*Включен в списък проекти II етап по Оперативна програма „Регионално развитие” – ЛОТ 20*
9.	III-202	Рехабилитация Щръклево - Нисово	от км 12^{+000} до км 16^{+330}	Има изготвен проект и Разрешение за строеж №12/17.03.2009г.	2150	*Включен в списък проекти II етап по Оперативна програма „Регионално развитие” – ЛОТ 20*
10.	III-5201	Рехабилитация Нов град - Джулюница - Пиперково	от км 3^{+800} до км 7^{+800}	Има изготвен проект и Разрешение за строеж №15/23.07.2009г.	2000	*Включен в списък проекти II етап по Оперативна програма „Регионално развитие” – ЛОТ 20*